

Umran

Sahibi

Umran Yayıncılık
Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti. Adına
Abdullah Yıldız

Genel Yayın Yönetmeni
ve Yazı İşleri Müdürü
Cevat Özkaya

Yayın Kurulu
Uğur Altun, Cevat Özkaya, İlhan
Gündoğdu, Abdullah Yıldız

Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar
Mustafa Aldı, Mustafa Aydın,
Seyhan Çelik, Harun Çolak,
Abdurrahman Dilipak,
İbrahim Karagül, M. Engin Noyan,
Mustafa Özcan, Vicdan Tekin,
Celaleddin Vatandaş,
Hasanali Yıldırım

İdare Merkezi
Sofular Mh. Yeşiltekte Sk. No: 4/2
Fatih-İstanbul
Tel: (0212) 514 57 47 - 533 72 02
Fax: 534 88 88

www.umran.org
umran@umran.org

Temsilcilikler
İstanbul Bağcılar: (0212) 644 50 23
Ankara: (0312) 435 26 62
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
İsparta: (0246) 232 34 77

Abonelik Şartları
Yurtiçi
Yıllık (12 sayı): 40.000.000 TL.
Türkiye İş Bankası Fatih Şubesi TL Hesabı
1020 1386804 (Hasan Ak)
Posta Çeki Hesabı
1605252 (Umran Yayıncılık)

Yurtdışı
Yıllık (12 sayı): 60 Usd - 60 Euro
Türkiye İş Bankası Fatih Şb. Usd Hesabı
1020 301000 0658751 (Hasan Ak)
Türkiye İş Bankası Fatih Şb. Euro Hesabı
1020 301000 0658765 (Hasan Ak)

Flyatı: 3.500.000 TL.

Dizgi, İçdüzen: Umran
Kapak Tasarım: Sezer Erdoğan
Uygulama: Umran
Baskı, Cilt: Step Ajans
Dağıtım: Yay-Sat

Ayda bir yayımlanır

Yozlaşmaya Karşı "Kur'an Ahlâkı" nı Kuşanmak

Siz dünya hayatınızda bütün güzelliklerinizi tüketip-yok ettiniz;
onlarla yaşayıp-zevk sürdünüz.
İşte yeryüzünde haksız yere büyülenmeniz (istikbârnız)
ve fâsiklikta bulunmanızdan dolayı,
bugün alçaltıcı bir azab ile cezalandırılacaksınız. (46/20)

Türkiye insanı, son yıllarda ciddi ve plânlı bir yozlaş(tı-
rıl)ma operasyonu ile karşı karşıya. D.Mehmet Doğan'ın, *Büyük
Türkçe Sözlük*'ü "yozlaşmak" kelimesini şöyle tanımlıyor: "İyi
vasıfları kaybedip, kaba, âdi hâl almak, soysuzlaşmak, tereddî et-
mek, dejenere olmak."

Yozlaşma kavramının da içerdiği anlamda, maalesef, toplu-
mumuz kendinde olan ne kadar iyi ve güzel haslet varsa hepsi-
ni bir bir tüketip yok etmekte; onları alabildiğine çirkin, kaba
ve âdi olan özelliklerle değiştirmekte ve sürekli dejenere olup
tereddî etmektedir. Bu süreç, kahir ekseriyeti şeytanî güçlerin
kontrolünde olan medya vasıtaları ve be-tahsis Tv aracılığıyla
teşvik ve tahrik edilmekte, toplum bu sihirli beyaz cam tarafın-
dan a'dan z'ye değiştirilip dönüştürülmektedir. Ne yazık ki, in-
sanımızın tarihî bir miras olarak taşımakta olduğu geleneksel,
dinî direnç merkezleri de bizzat sistem eliyle ve sistemli biçim-
de dinamitlenmeye devam edildiği için, işbu küllî yozlaşma da-
ğa ağır ve tahrip edici olmaktadır. İnsanların gündemleri, söy-
lemleri, ilişki biçimleri, zevkleri, beğenileri, eğlence anlayışları,
günlük olaylara bakış açıları, yorumları, hasılı bütün bir hayat
tarzları yani dinî tutumları bu büyüleyici vasıtalarla şeytanca
yönlendirilmekte, her şey gün be gün yozlaşmaktadır. Şeref,
haysiyet, namus, evlilik, aile... gibi toplumda kutsal bilinen ne
varsa yozlaştırılıp yok edilmektedir. Böylece, Umran'ın kapak
tasarımcısı sevgili Sezer Erdoğan'ın ifadesiyle "yozlaşmayı bile
yozlaştıran" şizofrenik bir toplum ortaya çıkmaktadır. Toplum-
sal değişime ilişkin sünnetullah budur: "Bu böyledir. Çünkü bir
toplum, sahip olduğu iyi bir niteliği değiştirmedikçe, Allah da o top-
luma vermiş olduğu nimeti değiştirmez..." (8/53)

Umran Dergisi, bu sayısında; insanımızın geleceğini tehdit
eden bu yozlaşma olgusuna karşı "Kur'an Ahlâkını Kuşan-
mak" başlığını kapağına taşıyarak bir öneri sunuyor. Ama el-
bette bu öneri bir teşhis üzerine bina ediliyor. Bu yüzden kapak
yazılarımız iki bölüme ayrılıyor: Birinci bölüm; sözkonusu yoz-
laşma sürecini modernizm, batılılaşma, sekülerleşme, postmo-
dernizm, küreselleşme, popüler kültür vb. kavramlar bağlamın-
da tahlil eden Vicdan Tekin, Dilaver Demirağ, Asım Öz,
Asım Yenihaber ve Seyhan Çelik'in yazılarından oluşuyor.
İkinci bölüm ise; Kur'an Ahlâkı'nı kuşanmak için Kur'an'ı ha-
yata nasıl müdahil kılmak gerektiği konusunun müzakere edil-
diği açikoturumla başlıyor. Abdullah Yıldız yönetimindeki açi-
koturuma Celâleddin Vatandaş, Şemseddin Özdemir ve Ömer
Miraç Yaman katıldılar. Mustafa Aydın, Hikmet Demir, Mü-
nib Engin Noyan ve Murat Kirişçi'nin yazıları da Kur'an ahlâ-
kıyla donanmanın imkânları üzerine.

Umran'ın Gündem bölümünde yer alan Iraklı âlim Mu-
hammed el-Âlusî ile yapılan önemli röportajı ve Analiz bölü-
mündeki Paul Virilio'nun *Siberuzay Alarmı* başlıklı yazısını ka-
çırmamanızı tavsiye ediyoruz.

Umran/ek'te; Ortadoğu uzmanı Mustafa Özcan'ın hazırladığı
Tunus Modeli başlıklı belgesel araştırmanın ilk bölümü ile
son günlerde laikçi çevrelerce gündeme taşınan Prof.Dr. Ömer
Dinçer'in *21. Yüzyıla Girenken Dünya ve Türkiye Gündeminde İslâm*
başlıklı yazısını yayınlıyoruz.

Umran-2004 Abone Kampanyası çerçevesinde basımı ta-
mamlanan Kur'an'ın Hayatı Müdahalesi isimli kaynak eserin
dağıtımına başlandığını duyurur, kampanyamıza ilginizi bekle-
riz. Yeni Umran'larda buluşmak duasıyla.

GÜNDEM

4

Ne Olacak Bu Memleketin Hali?

ABDURRAHMAN DİLİPAK

7

Bölgesel Bir Politikaya Doğru: Türkiye-Suriye İlişkileri

CEVAT ÖZKAYA

9

Türk-İsrail Ekseninden Esad'ın Ziyaretine:

ABD'ye Irak Uyarısı

İBRAHİM KARAGÜL

13

Irak Direnişi Büyüyor

MUHAMMED EL-ÂLUSİ

ANALİZ

18

Siberuzay Alarmı
Hız ve Bilgi

PAUL VİRİLİO

içindekiler

KAPAK:

YOZLAŞMAYA KARŞI KUR'ÂN AHLAKINI KUŞANMAK

22

"Hevâ"î Olandan Ahlâkî Olana
H. VİCDAN TEKİN

24

Pop-Star
Derebeyliği
ASIM ÖZ

28

Hayatımız Pop-Star
DİLAVER DEMİRACI

33

Üç Levhada Cumhuriyetin
Yeryüzü Kadın Cenneti
ÂSİM YENİHABER

GEÇMİŞTEN GELECEĞE
KO(NU)ŞANLAR

68

Hocaların Hocası: Ali Özek
ABDULLAH YILDIZ

36

'Taş Bebek'ten
'Taş Mezar'a:
Seküler Kadın
Politikasının İflası
SEYHAN ÇELİK

AÇIKOTURUM

39

Yozlaşmaya Karşı Kur'ân
Ahlâkını Kuşanmak

Yöneten:
Abdullah Yıldız
Katılanlar:
Celaeddin Vatandaş
Şemseddin Özdemir
Ömer Miraç Yaman

55

Kur'ân'î Ahlâkla Donanmak
MUSTAFA AYDIN

58

Erime Sürecinde
Ahlâk
HİKMET DEMİR

62

"Halk Böyle İstiyor... N'apalım!"
MÜNİB ENGİN NOYAN

65

Rahmân'a Hicret
MURAT KİRİŞÇİ

UMRAN / EK

Ek 1: İslâm Dünyasına "Tunus Modeli"

Mustafa Özcan

Ek 2: 21. Yüzyıla Gिरerken Dünya ve Türkiye Gündeminde İslâm
Ömer Dinçer

KAPAK

Mustafa Aydın
Seyhan Çelik
Hikmet Demir
Dilaver Demirağ
Murat Kirişçi
Münib Engin Noyan
Asım Öz
Şemseddin Özdemir
H. Vicdan Tekin
Celaleddin Vatandaş
Ömer Miraç Yaman
Asım Yenihaber

YAZARLAR

Mustafa Aldı: Edebiyat araştırmacısı, yazar.
Muhammed el-Âlusî: Irak islâm toplumu genel sekreteri, hukukçu.
M. Abbas Apaydın: Araştırmacı yazar, kitap kurdu.
Mustafa Aydın: Sosyal teorisyen.
Ertuğrul Bayramoğlu: Eğitimci, tarih araştırmacısı.
Kerim Buladı: Zeytinburnu merkez vaizi; ilahiyat doktoru.
Seyhan Çelik: Sosyoloji okumaları yapıyor.
Harun Çolak: Öykücü yazar, Çevirmen.
Hikmet Demir: Din sosyolojisi üzerinde çalışıyor.
Abdurrahman Dilipak: Vakit gazetesi başyazarı.
Fahreddin Gör: Fıkra ve espiro tası.
Yusuf Gül: Eğitimci, seyyah.
İbrahim Karagül: Yeni Şafak gazetesi dış politika sayfası editörü.
Zeliha Kaya: Bir Filistin dostu.
Murat Kirişçi: Kur'an araştırmaları yapıyor.
Emrah Kulaklı: Hukuk okumaları yapıyor
M. Engin Noyan: Kur'an aşığı, tiyatrocusu, yazar, öncü televizyon yapımcısı.
Asım Öz: Felsefe ve sosyoloji okumaları yapıyor.
Mustafa Özcan: Yeni Asya gazetesi dış politika yazarı.
Şemseddin Özdemir: Kur'an ve ehli kitap çalışmaları yapıyor.
Cevat Özkaya: Siyaset yorumcusu.
H. Vicdan Tekin: Din sosyolojisi üzerine çalışıyor.
Celaleddin Vatandaş: Doç. Dr. Kocatepe Üniversitesi Sosyoloji Anabilim dalı.
Paul Virilio: Teknoloji teorisyeni, Fransız düşünür.
Ömer Miraç Yaman: Araştırma ve Kültür Vakfı müdürü, sosyoloji üzerine çalışıyor.
Ahmet Yaşar: Gönül ehli.
Asım Yenihaber: Vakit gazetesi yazarı.
Hasanali Yıldırım: Öykücü yazar, edebiyat, sinema, müzik eleştirmeni.
Abdullah Yıldız: Araştırmacı yazar.
M. Enes Yılmaz: Aktüel okumalar yapıyor.
Necip Yolcu: İlahiyatçı yazar.

YAŞAYAN İSLÂM

74

Tevekkül Anlayışımız Nasıl Olmalıdır?
NECİP YOLCU

81

İman ve İlm-i Hâl
AHMET YAŞAR HOCA

77

Köhnemiş Zihniyetler
KERİM BULADI

KÜLTÜR SANAT

GEZİ / İZLENİM

84

Suriye'ye "Şam"dan Bakış
YUSUF GÜL

ŞİİR

98

Filistin'li Çocuk
ZELİHA KAYA

EDEBİYAT

90

Çizginin Romanla Birlikteliği
HASANALİ YILDIRIM

KİTAP

99

Din ve Hukuk
EMRAH KULAKLI

DEĞİNİ

93

Felsefesiz Çağın Felsefeleri
MUSTAFA ALDI

YANSIMALAR

101

Nazilerle Siyonistler Elele
ERTUĞRUL BAYRAMOĞLU

ETKİNLİK

95

Ortadoğu: Kaos Mu, Düzen Mi?
M. ENES YILMAZ
M. ABBAS APAYDIN

AYNADAKİ TEBESSÜM

103

Cemazîl E. vel Meselesi
FAHREDDİN GÖR

NE OLACAK BU MEMLEKETİN HALİ?

Gelecek Günler, Geçen Günlerimizi Aratır mı?

ABDURRAHMAN DİLİPAK

K azasız belasız 2004'e geldik. Geldik gelmesine de, bundan sonra neler var, isterseniz ona bakalım bir..

Yine birileri darbeden söz ediyor. cunta.org isimli sitede bu konuda ilginç bilgiler yer alıyor. Tolun paşanın başlattığı "Kim hain, kim değil?" tartışmasına bakılırsa, bu işin bir hayli renkleneceği anlaşılıyor..

Darbe senaryolarının bini bir para! Kimine göre bu post-modern bir darbe olacak, kimine göre ise ilk darbenin arkasından ikincisi gelecek ve birinciler cezalandırılacak..

"Darbe olmaz" diyenler de var. *Darbeyi saçma bulanlar, halkın darbeye direneceği ve âarbecilerin ağır şekilde cezalandırılacağını* savunanlar da..

Şimdilik gündem seçimlere kilitlenmiş durumda.. Önümüzde Kurban bayramı var, ardından seçimler..

Seçim Sath-ı Mâilinde "Hain" Kampanya

Seçim sonuçları şimdiden belli gibi; AK Parti %50 civarında oy alacak ve belediye başkanlıklarının %75'ine sahip olacak.. Asıl kızılca kıyametin de bun-

dan sonra kopması bekleniyor..

İktidarı uzun ince bir yol bekliyor. AK Parti'ye oy veren insanlar, İmam-Hatip, Kur'an Kursu, YÖK ve başörtüsü sorununun çözülmesini istiyorlar. DGM'lerin durumu, 312. Madde sırada bekleyen bir diğer konu.. Kamu Reformu yasa teklifine karşı CHP cephesinde ciddi bir direniş var. Bunun nereye kadar süreceğini bilmiyoruz.

Sorunlar bununla da sınırlı değil. "Düşünce Suçuna Karşı Girişim" grubunca hazırlatılan "İnanç, fikir, vicdani ve felsefi kanaat, ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme hürriyeti önündeki engeller" konulu mevzuat taramasında ortaya çıkan mevzuat yığınlarının sorunlu maddeleri tam 2300 sayfayı buluyor. Bu hızla bu sorunların on yılda bile aşılması mümkün değil..

Olumlu şeyler olmuyor değil, ama bunların yeterli olmadığı da çok açık..

İktidar Mayıs ayında yeni bir engelleme ile karşılaşabilir. Muhafazakar ve Kemalist sol, bir yandan "Kıbrıs'ı sattırmayız" diye tempo tutarken, öte yandan "Gümürük Birliği'nden çıkalım" kampanyası başlatabilir.. AB sürecinin, insan hakları ve hukuk

devleti taleplerinin bu kesimin işini zorlaştırdığı açık bir gerçek..

Bankaları hortumlanırken, millet fakr u zaruret içinde bî-tâb düşmüşken, faili meçhuller, işkence almış başına giderken, TL çökerken hainlerden söz etmeyenlerin, bazı silahlı bürokratların emekli olduktan sonra bu şaibeli şirketlerin, batık bankaların yönetim kurullarından görev alırlarken ses çıkartmayıp, şimdi "devlet-millet düşmanları"ndan söz etmeye başlamaları dikkat çekici değil mi?

Siyasi Arenanın Yol Haritası

Yol haritasına baktığımızda önümüzde neler var hemen görüyoruz..

Bizdeki yerel seçimlerden sonra AB Parlamentosu seçimleri var.. Ardından Askeri Şûra, yıl sonuna doğru da ABD seçimleri ve Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili karar toplantısı..

AB Parlamentosu seçimlerinde en çok tartışılacak konuların başında Türkiye, Kürtler, Kıbrıs, İslâm ve Hıristiyanlık var.. Bu tartışmaların Türkiye'ye nasıl yansıtacağını kestirmek çok güç olmasa gerek.

Yine Kıbrıs konusu başı çekecek.. Ortadoks Kilisesi, Ermeni sorunu, Kürt sorunu.. Kürt sorunu artık 3 boyutlu. Bir yanda Irak Kürdistanı, öte yandan terörle bağlantılı olarak Kürt sorunu ve üçüncü olarak demokratik haklar konusunda Kürt sorunu. Bunun bir ucunda HADEP'in yerel seçimlerdeki oy oranı, öte yandan Kürtçe öğrenim, yayın ve Kürtçe isim ko-

nusu var..

İçeride başörtüsü ve YÖK konusu tartışılmaya devam edecek.

Tabii Irak konusu da gündemdeki yerini koruyacak.

ABD seçimleri öncesi ABD'nin Irak'tan sonra Suriye'ye yönelik bir saldırı ihtimalini hep aklımızın bir köşesinde tutmamız gerek..

Aslında sorunun ana başlıkları belli. İktidarın, dini haklar anlamında Müslümanlar ve Hıristiyanlarla, daha doğrusu Ermeni, Rum, Süryani, bunların vakıfları ve misyonerlik faaliyetleri konusunda tutumunu netleştirmesi gerekiyor.. Kürt meselesi ise etnik ve kültürel haklar sorununun öne çıkan bir parçası.. Bir imparatorluğun varisi olan bir Cumhuriyet'te çok etnik yapı bir topluluğun kültürel hakları ile ilgili sorunların olması normal.. Bunlar da Kürt sorununun çözülme modelinden yararlanarak kendilerini ifade etmek isteyeceklerdir. Bunu görmek için kahin olmak gerekiyor. Ve son olarak globalleşme sürecinde demokratikleşme talepleri, İnsan hakları, çevre, tüketici hakları, Hukuk devleti talepleri gibi konular, değişim dinamiğinin motorunu oluşturuyor..

AK Parti'yi Bekleyen Sorunlar

AK Parti bir yandan kayıt dışı ekonomi gibi kayıt dışı siyaset ve iktidar güçleri ile başetmeye çalışırken öte yandan kazanacağına kesin gözü ile bakılan bir seçime hazırlanıyor, öte yandan da parlamentoda anayasal çoğunluğa sahip olmanın hazzını

yaşıyor. Her ne kadar bu hazzı tam olarak yaşamasa da. Çünkü iktidar hala zaman zaman derin müdahalelere muhatap olabilmekte ve gizli kararnamelerle "Kendinden istenen şeyleri yerine getirme konusunda" taviz verebilmektedir.

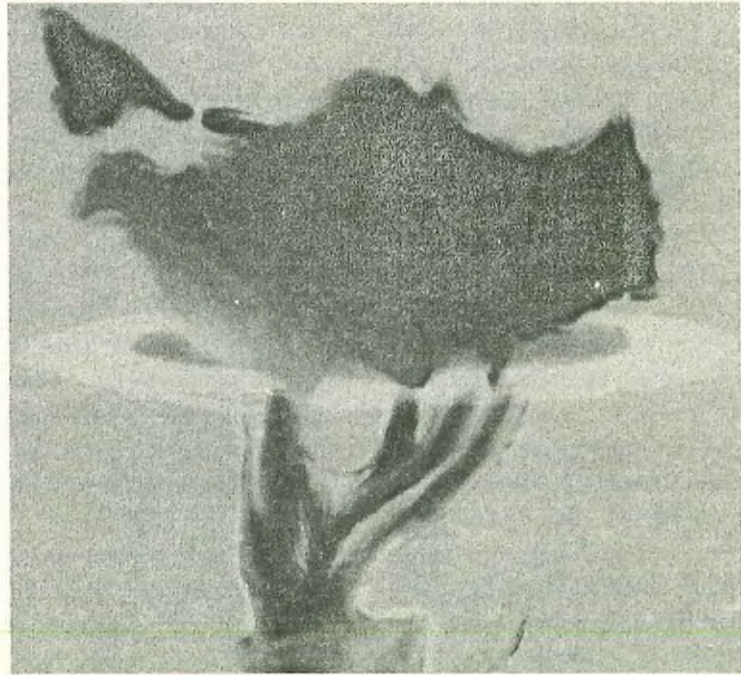
Hem diplomaside, hem siyasette hareketliliğin son derece arttığı bir zamanda Avrupa Komisyonu Başkanı Romano Prodi'nin Ankara ziyareti bazı taşların yerinden oynamasına sebep oldu. Prodi Ankara'da iken Genelkurmay'da düzenlenen basın toplantısı ve DGM'nin DEP davası ile ilgili kararı dikkat çekiydi..

Ocak sonunda ABD'ye gidecek olan Başbakan Tayyip Erdoğan, Bush tarafından karşılanacak. Konular belli; İncirlik, Irak, Suriye, Kürt meselesi, İsrail, Konya'da yeni bir üs vesaire..

Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi

Soli Özel'in Radikal'de Neşe Düzel ile röportajında vurgu yaptığı konular bir çok bakımdan dikkat çekici.. Özel diyor ki: "ABD'den bazı generallere mesaj; Amerika, Erdoğan'a uyguladığı üst düzey protokolle, ordunun içinde AKP'nin reformlarına ve Kıbrıs'ta çözüme karşı subaylara mesaj veriyor. Ordunun siyasetteki gücü AB'yle sorunlardan biri. Prodi, Türkiye'de iken asker basın toplantısı yaparak 'Durun bakalım, biz buradayız' dedi. Demokrasi, şeffaflık ve sivilleşme diye iktidara gelen Başbakan, İncirlik için gizli kararname çıkarıyor, sonra da 'bunu asker istedi' diyor. Ayıptır."

Erdoğan bir yandan da partisinin düşünsel alt yapısını oluşturmak için Muhafazakar Demokratlık kavramının içini doldurmaya çalışıyor. Ancak burada da, bizde her zaman olduğu gibi, zarf önceden hazırlanıyor ve istim arkadan geliyor, uygula-

GÜNDEM

malara dayalı bir teori geliştiriliyor..

Hangi Muhafazakârlık; Hangi Cumhuriyet; Hangi Tehdit?

Birileri Muhafazakar Demokrasi'nin, "Şeriatlı İslâm, halksız demokrasi, Alisiz Alevilik" gibi bir şey olduğunu söylese de.. Nasıl olsa "biz yapınca oluyor." Ve bu konuda biz engin tecrübelerle sahip bir milletiz.. Tam da "Muhafazakârlık"ın ömrünü tamamladığı söylenirken AK Partinin buna sahip çıkması dikkat çekici.. Artık CHP de Muhafazakâr, Kemalistler de Muhafazakâr. Bir yüz yıl öncesi, 1. Dünya Savaşı sonrasında oluşan kavram ve kurumlarla dünyayı anlamaya ve açıklamaya çalışanlar onlar değil mi?

Biz Demokrasiyi ve Cumhuriyeti çok seviyoruz. Demokrasi bayramı olmasa da, Cumhuriyetin bayramı bile var bizde, işkembecisi, meyhanesi, sucuğu olduğu gibi..

En Cumhuriyetçimiz bile "Cumhuriyet ne demek?" diye sorsanız bilmez bilmemesine ama, değil mi ki, "Cumhuriyet fazilettir"; biz Fazileti çok severiz..

Herşey aklıma gelirdi de, Demokrasiyi muhafazakârlaştıracağımız aklıma gelmezdi.. Sonunda 'şerefli Türk aydını' Demokrasiyi de muhafazakârlaştırdı ya!

Tabi bu topraklarda her zaman olmazları olmaz kılmak mümkündür.. Yine en son, muhteşem icatlarımızdan biri de Kızılelma İttifakı idi.. Yıllarca birbiri ile vuruşan iki kanat, Ülkücüler ve Maoistler, son Türk

devletini korumak adına el birliği, fikir birliği yapmaya karar vermişlerdi. Konunun mimarı ise daha önce JİTEM'in kurucularından olduğu öne sürülen, şimdilerde bir Holdingin yönetim kurulu üyeliğini yapan emekli bir generaldi..

Görünen o ki, artık "Türk âleminin en büyük düşmanı komünistlik değildi ve her görüldüğü yerde ezilmemeliydi." Şimdi yeni tehdit algılaması sonucu, durumdan vazife çıkartanlar, Şeriat ve Demokrasi taleplerini, bölücülüğün sloganı olarak algılıyor ve düşman ilan ediyorlardı. Tehlikenin rengi artık "kızıl" değil "yeşil"di.

Açık açık şunu söylüyorlar artık: "İnsan hakları ve hukuk devleti talepleri, özgürlük talepleri, Türk devletinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü tehdit ediyor." Bu güne kadar batılılaşmayı emredenler bu gün Kemalizmin nihai hedefi olarak, muasır medeniyet seviyesini yakalamada bir kriter olarak sayılabilecek Kopenhag kriterlerini tehdit olarak görmeye başlamış bulunuyorlar.. Oysa tüm Kemalist devrimlerin amacı bu değil mi idi?! Cumhuriyetin amacı demokrasiye giden bir süreci başlatmak değil mi idi?

Evdeki hesap çarşıya uymadı ve Kemalist paradigma bir kez daha çöktü.. Paradigma iflas etmişti. Düzenin kendi taah-

hütleri ile çeliştiği ortaya çıktı..

Belki de CHP'lilerin Ömer Dinçer üzerinde koparttıkları kızılca kıyametin asıl sebebi bir şekilde bu süreci engellemek. Asıl hedefleri Dinçer değil.. Muhtemelen bir çok CHP'li Ömer Dinçer'in yıllar sonra gündeme getirilen o yazısını okumamışlardır bile.. (Bu yazıyı Umran/ek'te okuyabilirsiniz) Asıl sıkıntıları, Kamu Reformu Yasası'nın çıkmasını engellemek. Çünkü birileri bu düzenin değişmesini istemiyor. Bu düzenden besleniyor ve kendi statülerini bu düzen içinde koruyorlar. Biraz da gerçeklerin ortaya çıkması halinde uzun süre zulüm ve soygunun hesabını vermekten korkuyorlar. Yani suçluluk psikolojisi ile panik yapıp saldırıya geçiyorlar. Kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı siyasetin sürdürülebilmesi için böyle bir yapıya, yani yarı askeri bir yönetime ihtiyaçları var..

Düneye kadar "Bu düzen değişmelidir" diyenlerin, Demokrasi havarisi kesilenlerin bu gün var güçleri ile reform taleplerine karşı çıkmalarının asıl sebebi de bu olsa gerekir..

Önümüzde zor bir dönem var..

Dilerim gelecek günler geçen günleri aratmaz. Bunun için bizim zeka ve performansımız, kendi aramızda çatışmamaya özen göstermememiz çok önemli.. Yani vahdet..

Çünkü Allah zalim ve cahil bir kavme hidayet nasib etmez. Güç ve kuvvet sahibi, hüküm sahibi ise ancak O'dur.

Selam ve duâ ile.. ■

Beşşar Esad Suriye'nin bağımsızlığını kazandığından bu yana geçen 57 yıl içinde Türkiye'yi ziyaret eden ilk Suriye devlet başkanıdır. İki ülkenin çok uzun bir sınıra ve tarihi ilişkilere sahip olmalarına rağmen, geçen zaman içindeki ilişkileri dostane bir seyir izlememiştir. Hatay meselesi, su meselesi ve son olarak Türkiye'yi sıkıntıya sokan terörün Suriye tarafından desteklenmesi, iki ülke ilişkilerini savaşın eşiğine kadar getirmiştir.

Ancak 1998'de yapılan Adana mutabakatı ve 13 Temmuz 2000'de Cumhurbaşkanı Sezer'in Hafız Esad'ın cenazesine katılması ilişkilerin yumuşamaya başladığının göstergeleri olmuştur. İlişkilerin gelişimini hızlandıran önemli bir unsur ise, ABD'nin Irak'ı işgali sonrasında bölgeyi yeniden düzenleme sürecinde bölge ülkelerine yaptığı baskıdır. Bu bağlamda Suriye, ABD'yi yönetenler tarafından İran'la birlikte şer eliseni olarak ilân edilmiş ve işgal tehdidinde muhatab olmuştur. Yine, ABD İngiltere ve İsrail'in bölge ülkelerini parçalamaya, güçsüzleştirmeye, istikrarsızlaştırmaya dönük politikalarından tedirgin olan Türkiye de, bölgeye dönük yeni açılımlar yapmanın gerekliliğine inanmıştır. Bu zaruretlere, bugüne kadar zaten olması ve gelişmesi gereken bir ilişkinin, Türkiye Suriye yakınlaşmasının en üst düzeyde başlaması sonucunu doğurmuştur.

Bölgesel Anlamı Olan Bir Ziyaret

Beşşar Esad'ın ziyareti, bölgenin yaşadığı kritik döneme dikkate

BÖLGESEL BİR POLİTİKAYA DOĞRU TÜRKİYE-SURİYE İLİŞKİLERİ

CEVAT ÖZKAYA

alındığında, iki ülke arasında bir ilişki olmanın ötesinde bir anlam taşıyor. ABD İngiltere, İsrail ekseninin tehdidi altında bulunan bölgenin iki önemli ülkesinin işbirliğine gitmesi, bölgesel politikaları etkileyebilecek bir girişimdir. Irak'ın günden güne parçalanma sürecine doğru yol alması, birbirleriyle çok da dostane ilişkileri olmayan birçok ülkenin yeni ilişkiler geliştirmesi sonucunu doğurmuştur. Türkiye, İran, Suriye ilişkisi ve İslam Devrimi'nden bu yana çok soğuk olan İran, Mısır ilişkisinin canlandırılmaya çalışılması bu yeni durumun gereğidir.

ABD'nin tepkisine neden olan Türkiye, İran, Suriye yaklaşması bir alternatif arayışından ziyade bir kendini koruma bir nefis müdaafası olarak açıklanabilir.

ABD, İngiltere, İsrail politikalarına gerçekçi, ayağına yere basan ve makul bir direniş gösterilmediği takdirde, bütün bölge ülkeleri bu politikanın sonuçlarından menfi şekilde etkileneceklerdir.

Nitekim New York Times gazetesinin 25 Kasım tarihli nüshasında Amerikan Dış İlişkiler Konseyi'nden Leslie Gelb imzasıyla çıkan bir yazı durumun vehametini açıkça ortaya koyuyor.

Gelb yazısında "Irak üçe bölünecek. Kuzey'de Kürtler, Güney'de şiiler Orta Irak'ta sünni araplar. ABD bütün güçlerini direnişin merkezi olan sünni bölgeye yoğunlaştıracak. Petrol kaynaklarından uzak tutulan ve finans kaynağı kesilen direnişçiler de böylece kontrol altına alınmış olacak. Irak'ta "Saf etnik devletçikler" kurulacak diyor.*

ABD'nin bölgeye ilişkin ifade ettiği demokrasi ve özgürlük getirmeye dönük politikalarının, bölgenin özellikleri dikkate alındığında yakın bir gelecekte hoş bir söylem olmaktan öte bir anlam taşımayacağı açıktır. Kaldı ki söylem yeni gibi görülsede, yüz yılın başında bölgeyi dizayn eden İngilizlerin söylemine temelde uygunluk arz etmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra bölgeyi dizayn eden İngilizler de yöre halklarını Osmanlı sultanından kurtarmak ve özgürlüğe kavuşturmak söylemiyle bölgeye yerleşmişti. Ve o günlerde İngilizlerin biçimlendirdiği bölge yapılanması, yönetimlerle-halkların, sorunlu sınırlar içine yerleştirilmiş küçük devletçiklerin birbirleriyle çatışması sonucunu doğurmuştur. Hepsinden önemlisi Belfour deklarasyonu ile devlet kurma yolu açılmış olan Yahudi'lerin bölgeye monte edilmesi-

GÜNDEM

dir. Kısacası yüzyılın başında bu coğrafyayı sorunlardan başını kaldıramıyacak bir şekilde dizayn eden İngilizler de, özgürlük söylemini kullanıyorlardı.

Bugün ABD ve İngilizler yine demokrasi ve özgürlük söylemini kullanarak bölgeye nüfuz etmeye çalışıyorlar. Bu söyleme inanmamız için hiçbir ciddi sebep gösterilemez Irak'ta Araplarla Kürt'leri, Kürt'lerle, Türkmen'leri birbirine daha da düşman kılacak bir stratejinin uygulandığı âşikar. Kerkük'te izlenen ABD politikası açık bir biçimde yeni uzlaşmazlık ve kavgalar üretme hedefine dönüktür. Nihai tahlilde bugünkü uygulanan politika ile, yüzyılın başında İngiliz'lerin uyguladığı politikanın temellerinin, esaslarının benzeştiğini anlamak için basit bir tarih bilgisi yeterlidir. Sonuçta birbirleriyle didişen, asla esaslı bir güç oluşturamayan ve daima dış yardıma, müdahaleye muhtaç ülkelerin meydana getirdiği çok parçalı bir yapılanmanın bölgede uygulamaya konulacağı kanaatindeyiz.

Ancak bugün bölge, yüzyılın başındaki durumundan görece daha iyi bir konumdadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra, devletini kaybetmiş şaşkın halk yığınlarının dizayn edilmesi çok da zor bir iş değildi. Günümüzde ise, belli güçleri olan, karar mekanizmaları olana, yeterli olmasa da yetişmiş insan malzemesine sahip, bütün olumsuzluk ve eksikliklerine rağmen, yüzyılın başındaki dağınıklığa kıyasla daha derli toplu bir durumda bulunan bir bölge manzarası ile karşı karşıyayız.

Dolayısıyla, bugün Irak'ı işgal eden ve bölgeyi kendine ve İsrail'e uygun bir şekilde dizayn etme

çabasında olan işgalci ABD ve İngiliz güçlerine direnmek, 1920'li yıllara nazaran daha mümkün ve başarı şansı daha fazladır.

Bu direniş, aşırı şişkin ve iri ABD askeri gücüne fiili karşı koyuşu ihtimâl dışına itmeyen, ama öncelikle, bölge halkları ve yönetimleri arasında makûl, gerçekçi işbirlikleri oluşturabilen ve bölgeye ilişkin kapsayıcı politikalar üretebilen bir ortak akıl zemininde gerçekleşmelidir.

Türkiye Suriye ilişkisi bir ortak akıl zemininde gelişmeye aday bir yakınlaşma hüviyetinde gözükmemektedir. Her iki ülke yetkilileri de, Suriye'nin genç devlet başkanı Beşşar Esad'ın "Türk-Suriye ilişkilerini iki ülkenin ulusal sınırları içine sıkıştırmak istemiyorum. Daha bölgesel, belki de ileride uluslararası bakmak gerekiyor" şeklinde ifade ettiği gerçeğin bilincinde görünüyorlar.

Türk-Suriye Yakınlaşmasının Önündeki Engeller

Beşşar Esad'ın Türkiye siyaseti ve iki ülke arasındaki yakınlaşma, Türk Basını'nda genellikle olumlu karşılandı. Ancak bazı köşelerdeki etkili kalemler bu yakınlaşmaya olumlu yaklaşıtları izlenimini verirken, önümüzdeki zamanda cereyan edecek en ufak bir olumsuzlukta, patlatacakları mayınları sıralamaktan da geri durmadılar.

Türkiye ve Suriye ilişkilerinin geçmişinin sorunlarla dolu olduğu herkesin malûmu. Zaten rutin giden bir dostluk ilişkisi sözkonusu olsaydı. Beşşar Esad'ın gezisi bu kadar önem arz etmezdi. Önemli olan düşmanca tavırlarla

süre gelen bir ilişkinin, sorunların konuşulmaya başlandığı, ortak çıkarlardan, noktalardan hareketle bir yakınlaşmanın sağlanmaya çalışıldığı bir sürece girilmiş olmasıdır.

Bu yakınlaşmanın oluşumunda bölgede cari olan konjonktürün etkisi inkâr edilemez. Suriye ABD tarafından tehdit edilmeseydi, Türkiye Kuzey Irak'ta oluşan Kürt yapılanmasına karşı, bir ittifak ihtiyacı içinde olmasaydı, mevcut yakınlaşma süreci bu kadar hızlı gelişmezdi.

Nihayetinde bu konjonktür olmaması gereken bir durumu ortaya çıkarmış değildir. Tersine çoktan beri varılması gereken bir işbirliği sürecinin başlamasını hızlandırmıştır. Ortak akıl, bu sürecin, konjonktürün etkisiyle ortadan kalkmayan bir iyi komşuluk ve işbirliği şeklinde gelişmesini gerekli kılmaktadır. Ancak, her iki ülkeden de mazideki menfi ilişkileri bahane ederek mevcut yakınlaşmanın akamete uğramasına ilişkin çabalar eksik olmayacaktır. Türkiye'de Hatay meselesi, su sorunu, teröre destek sorunu gündeme getirilerek Suriye'nin güvenilmezliği ön plana çıkarılacaktır. Bu sorunları olmamış sayarak bir ilişki kurulamaz. Ancak bu sorunların varlığının bilincinde olarak, ve karşılıklı ilişkileri test ederek bir güven ortamı oluşturulabilir. Nitekim Suriye ile sağlanan Adana mutabakatı ve sonrasında 13 Temmuz 2000'de Cumhurbaşkanı Sayın Sezer'in Haftız Esad'ın cenazesine giderek Türkiye'nin aldığı insiyatif ilişkileri yumuşatmıştır. Beşşar Esad'ın ziyaretinin verimli olmasını sağlayan da Türkiye'nin aldığı bu insiyatiftir.

Tek Boyutluluktan Çok Boyutluluğa Türkiye'nin Dış Politikası

Türkiye'nin dış politika söylemlerinde bugüne kadar ihmâli mümkün olmayan ifade "Dört bir yanımız düşmanlarla çevrili iken" cümlesi idi. Gerçekten de, Bulgaristan'dan, Yunanistan'a, Suriye'den, Irak ve İran'a kadar bütün komşularımız düşman algılaması içinde değerlendiriliyordu. Bu söylemi ve durumu milletçe tabii kabul edip içimize sindirmiş idik. Oysa, diplomasi dostları artırıp, düşmanları azaltmak veya en azından nötr hale getirme maharetiydi. Bu kadar düşmanımız var ise, diplomamız ne işe yarıyor sorusunu çoğunlukla sormadık.

Bugün Türkiye, tarihinde hiç olmadığı kadar çevre ülkelerle iyi geçinen, ilişkilerini geliştirmeye çalışan bir sürece girmiştir. Bu iyi ilişkiler, geliştikçe ülkenin güvenliğe dönük harcamaları da kendi çapına uygun makul bir boyuta inecektir. Nitekim, Suriye ile geliştirilen iyi ilişkiler, mayınlarla dolu yüzbinlerce dönüm arazinin tarıma açılması sürecini gündeme getirmiştir. Yine komşularla geliştirilen dostane politikalar hem kültürel hem ekonomik ilişkileri artırmaktadır. Örneğin Suriye ile yüz milyon dolar seviyesinde olan ticaret hacmi, bir milyar dolara yaklaşmıştır. Türkiye'nin toplam ticareti içinde komşularıyla yaptığı ticaretin boyutu, dünya ortalamasının çok gerisindedir. % 5'ler seviyesinde olan ticaret hacmi % 25-30 civarında olan dünya ortalamasına ulaştığında birçok sorunun problem olmaktan çıktığına şahit olacağız. ■

* İbrahim Karagül. Yeni Şafak gazetesi 06.01.2004

TÜRK-İSRAİL EKSENİNDEN ESAD'IN ZİYARETİNE: ABD'YE IRAK UYARISI

İBRAHİM KARAGÜL

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Ankara'ya gelen Irak Geçici Hükümet Konseyi üyesi ve Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi (İİDYK) lideri Abdülaziz El-Hekim'e hitaben, Kürt grupların Kuzey Irak'taki bazı kazanımlarını sabit kazanımlara dönüştürme çabası içinde olduğunu ve Kuzey Irak'taki petrol bölgelerini denetimleri altına almaya çalıştıklarını belirterek; *"Kürtler'in ateşle oynamaları önlenmelidir. Biz her yerde 'Irak'ın geleceğini Iraklılar belirler' dedik. Ancak Irak eğer parçalanmaya giderse komşuları müdahil olur, Suriye ve İran da böyle düşünüyor"* şeklindeki sözleri, Irak işgalinin bölgede nasıl bir depreme yol açtığının en çarpıcı ifadeleri oldu. Bu sözler, ABD-İngiliz-İsrail cephesinin Irak'ı işgalinin ve sonrasında bölgeye yönelik düzenleyici planlarının Türkiye tarafından nasıl algılandığına dair önemli ipuçları veriyor. Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'ı Ankara'ya getiren gerçek de buydu.

Türkiye'yi İran ve Suriye ile yakınlaşmaya iten faktör sadece Irak'ın parçalanması, bölge ülkelerinin tehdit olarak algılayacakları bir Kürt devletinin kurulmasıyla sınırlı değil. Anglo-Amerikan cephenin Ortadoğu'yu bütün

olarak yeniden dizayn etmeye yönelik uygulamaları genel anlamıyla Türkiye dahil bütün bölge ülkelerini endişelendiriyor. ABD'nin Suriye ve İran'a yönelik tehditkâr tutumu, bu ülkeleri baskı altına alması, *"Kürt kartı"*ni kullanarak Türkiye'yi de hizaya sokmaya girişmesi, tehdidin sadece belli ülkelerle sınırlı olmadığını, Türkiye gibi ABD'nin en yakın müttefiklerinin de her an bu tehdidin muhatapları olabileceklerinin göstergesi.

Abdülaziz El-Hekim Ankara'da Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'le yaptığı görüşmede, etnik veya dini temele dayalı bir federasyonu doğru bulmadıklarını kaydederek, ABD'nin Irak politikalarının Irak'ta bile kabul edilmediğini gösterdi. Özellikle Şii lider Ayetullah Ali El-Sistani'nin Basra ve Bağdat'ta yüz binlerce insanı bir araya getirip ABD planlarına meydan okuması, bütün bölgeyi kaosa sürükleyen ABD'nin Irak'ta bile her şeyi eline yüzüne bulaştırdığını gösteriyor. ABD ve İsrail'in Ortadoğu'ya düzen vermek ve bu iki ülke için tehdit olarak görülen İslamcı oluşumları tasfiye etmek için oluşturduğu ABD-İsrail-Türkiye-Ürdün ittifakı ve bu ittifak çerçevesinde Türkiye ile İsrail arasında Suriye-Irak ve İran'a karşı

yapılan savunma işbirliği anlaşması, gücünü büyük oranda kaybederken ittifakın içindeki Türkiye şimdi, müttefikleri tarafından tehdit edilir hale geldi.

1996'larda Türkiye ile İsrail arasında yapılan askeri anlaşmalar, ardından ABD-İsrail-Türkiye ve Ürdün'ün katılımıyla oluşturulan "stratejik ortaklık" Ortadoğu'ya yeni bir düzen vermeyi hedefliyordu. 28 Şubat müdahalesinin de zeminini hazırlayan bu güç birliği, sadece Abdullah Öcalan ve PKK unsurlarını Suriye'den çıkarmayı amaçlamıyordu. Asıl hedef; İran, Irak ve Suriye'nin kontrol altına alınması, Ortadoğu'da ABD ve İsrail çıkarlarına yönelik tehditlerin yok edilmesi, ABD'nin bugün Irak işgaliyle sürdürdüğü yeni Ortadoğu düzeninin kurulmasıydı.

Türkiye'nin bölgesel çıkarlarının İsrail'in güvenlik çıkarlarıyla örtüştüğü tezinden hareketle, eksene en ciddi katılımı Türkiye yaptı. Öyle ki, İsrail savaş pilotlarının Anadolu semalarında eğitilmesinden ortak askeri tatbikatlara, "İslamcı tehdit" in bertaraf edilmesinden Suriye-Irak ve İran sınırlarının denetlenmesine, Kafkaslar ve Orta Asya'daki enerji projelerinden Türkiye'nin eğitim politikalarına kadar bir çok dü-

zenleme bu çerçevede ele alındı.

Birinci Körfez Savaşı'ndan bu yana bölgeye yönelik politikalarını ABD'nin çıkarlarına göre dizayn eden, 1996'lardan sonra dış politika bağımsızlığını önemli ölçüde kaybeden, ABD-İsrail çıkarlarını kendi çıkarları zanneden Türkiye, Irak'ın işgalinden sonra şimdi tam bir şok yaşıyor. Türkiye, bir zamanlar bölgeyi yeniden tanzim etmeye giriştiği "stratejik ortak"larının aslında kendisi için de tehdit oluşturduğunu çok geç farketti. Irak'ın geleceğine ilişkin belirsizlik, Ankara'nın ABD ve İsrail'e yönelik "güven"ini önemli ölçüde sarstı.

57 Yıl Sonra Kesişen Yollar

57 yıl sonra ilk kez bir Suriye Devlet Başkanı'nın Ankara'ya gelişi, sadece iki komşu ülkenin yakınlaşma arzusu ile açıklanabilecek bir durum değil. Yıllardır süren gergin ilişkilerin ardından Türk-İsrail stratejik ortaklığı, PKK'nın Suriye'den çıkarılması ve son olarak Irak'ın işgal edilip parçalanma sürecine sokulması, iki ülkenin güvenlik kaygılarını birbirine yakınlattı. Su ya da Hatay meselesi gibi anlaşmazlıklar, Irak işgali ile bölgeye yerleşen ABD, İngiltere ve İsrail gücünün çevreye yaydığı tehditlerin yanında etkisini büyük oranda kaybetti.

Esad'ın Ankara ziyareti elbette ABD ve İsrail'e karşı bir manevra değil. Bu ziyaretin Suriye-İsrail ilişkilerini yumuşatma gibi bir boyutu da var. Ancak ABD'nin sert tepkisini çeken Türkiye-İsrail-Suriye yakınlaşması, bu üç ülkenin alternatif arayışından ziyade kendilerini koruma güdüsüyle açıklanabilir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam

üyeliğinin nitelik değiştirmesi, bir medeniyet projesi ya da refah arayışı iken güvenlik kaygılarına göre şekillenmeye başlaması, özellikle AB'nin Türkiye'ye bakışının bu kaygılarla önemli ölçüde değişmesinin nedeni de son yıllarda bölgede yaşanan "eksen kaymaları"nın en açık örneklerinden. ABD ve İsrail'in hedef ilan ettiği, ABD'nin ambargo yasası çıkardığı Suriye ile her alanda işbirliği anlaşması yapan AB, Türkiye'yi de ABD kuşatmasını yarıp bölgeye açılmanın adresi olarak görüyor.

Saf Etnik Devletler ve Ortak Korku

New York Times gazetesinin 25 Kasım tarihli nüshasında Amerikan Dış İlişkiler Konseyi'nden (Council on Foreign Relations) Leslie Gelb imzasıyla yayınlanan bir yazıda, ABD'nin Irak planlarına ilişkin çarpıcı açıklamalar yer aldı: *Irak üç bölünecek. Kuzey'de Kürtler, Güney'de Şiiler, Orta Irak'ta Sünni Araplar. ABD, bütün güçlerini direnişin merkezi olan Sünni bölgeye yoğunlaşacak. Petrol kaynaklarından uzak tutulan ve finans kaynağı kesilen direnişçiler de böylece kontrol altına alınmış olacak. Irak'ta "saf etnik devletçikler" kurulacak.*

Bunun, bölgeyi "saf etnik devletler"e ayırmaya ayarlı yeni Amerikan planının parçası olduğu belirtiliyor, Türkiye ve Suudi Arabistan'a dikkat çekiliyor. Ve bunun aynı zamanda İsrail'in rüyası olduğu ifade ediliyor.

"Saf etnik devletçikler" planının Irak'ı etnik çatışmalara ve iç savaşa sürükleyeceği, Irak'ın Yugoslavya'ya benzemesi, Ortado-

ğu'nun *Balkanlaşması* anlamına geleceği belirtiliyor. Söz konusu politikanın sadece Kürtlerle sınırlı olmadığı düşünülürse, bu politikanın Ortadoğu'yu nasıl bir ateş çemberine dönüştüreceği açıkça görülür. Türkiye, Suriye, İran veya Suudi Arabistan, ABD ve müttefiklerinin Irak'ın geleceğine ilişkin politikalarının ne olacağını kestiremiyor.

Esad'ın ziyareti, Türkiye ile Suriye arasındaki ikili ilişkilerden ziyade bölgesel bir nitelik taşıyor. Temasların içeriği Irak sonrası Ortadoğu'nun ve Suriye'nin geleceğini ilgilendirdiği kadar Türkiye'nin güvenlik kaygılarının deresini göstermesi bakımından da önemli. Bölgede yeni bir durum var ve bu durum eski dostları birbirinden uzaklaştırırken, eski düşmanları dostluğa davet ediyor. Türkiye'nin, hep uzak durmayı tercih ettiği Arap dünyasına yeni bir sayfa açması Esad'ın ziyareti ile hızlanabilir. Ziyaret, ikili yakınlaşma değil, bölgesel yakınlaşma olarak algılanmalı.

Türk basınında, ABD ve İsrail'den kaynaklanan çekincelerden olsa gerek, ziyaretin bölgesel niteliğini geri plana itme kaygısı hissedilse de, Ankara-Şam yakınlaşması, Türkiye'nin bütün Arap dünyası ile yakınlaşmasının kapılarını açacak nitelikte. İran'ın, Körfez ülkelerinin yanısıra Suudi Arabistan ve Mısır ile yeni bir dönem başlatmaya ayarlı girişimi, Arap yönetimlerinin hem kendi aralarında hem de uluslararası düzeyde endişelerini paylaşma çabaları, Türkiye, İran ve Arap dünyasının Irak merkezli krize bakışlarının benzerlik kazanması ve bu güçlerin Avrupa Birliği ile yakın temasta olmaları bölgedeki yeni durumun sadece Irak'la sınırlı,

bütün bölgede taşların yerinden oynadığını gösteriyor. ABD-İngiliz cephesinin yeni düzen inşasının cephelerine dönmüş İsrail-Hindistan nükleer işbirliği, Çin ve Rusya'nın AB ve İslam dünyası ile yakınlaşma çabası, Pakistan'ın bugünlerde müttefiki olan ABD'nin şimşeklerini üzerine çekmesi, Irak'taki direniş ve etnik çözülme, Türkiye'nin üyelik yolunda ilerlediği AB ile müttefiki olduğu Anglo-Amerikan cephe arasındaki açının her geçen gün daha da açılması... Türkiye, bu büyük ve yakıcı bir ateşin tam ortasında.

Türkiye Ne Zaman Silahsızlanacak?

Ankara-Şam ilişkileri bu karmaşık haritadan bağımsız değil. Esad'ı Ankara'ya getiren, Ankara'nın da Şam'a bakışını şekillendiren nedenleri bu harita yönlendiriyor. Suriye'nin ABD-İngiliz-İsrail tehdidi altında bulunması, Türkiye'yi bu kuşatılmışlıktan kurtulmak için bir adres göndermesi, bu amaçla geleceğini belli oranda Türkiye ile yakın ilişkilerin oluşturacağı güvenceye bağlanması gerçekçi ve doğal. Ortada bütün bölgeyi silahsızlandırmaya, istikrarsızlaştırmaya, yeni küresel istila hareketinin adresi yapmaya, parçalamaya, sınırları değiştirmeye, kaynakları sömürmeye, etnik ve mezhep çatışmalarını körüklemeye yönelik bir müdahale var. Hiçbir ülke, Türkiye dahil, bu müdahaleden muaf değil. Şimdi şu soru sorulmalı:

Pakistan'ı, İran'ı, Irak'ı, Suriye'yi, Libya'yı, Suudi Arabistan'ı, Endonezya'yı hedef alan silahsızlandırma politikası Türkiye'yi hiç endişelendirmiyor mu? Bu ülkelerin rejimlerinin, ABD ile müttefik olup olmadıkları hiç önemli değil. Pakistan ve Endonezya ABD'nin müttefikleri değil mi? Türkiye'nin endişesi sadece Kuzey Irak'la sınırlı olamaz. Endişenin kaynağı; güçlü siyasi ve askeri yapıları olan Müslüman ülkelerin zayıflatılmasına yönelik büyük projenin Türkiye'yi ne zaman vuracağına dair korkudur.

Beşşar Esad, Ankara ziyaretinden önce, İsrail'in nükleer gücünün oluşturduğu tehlikeye dikkat çekerek, "O zaman İsrail de silahsızlandırılın" dedi. ABD ve İngiltere'nin cevabı hemen geldi: "İsrail'i boş ver. Sen silahsızlanacaksın." Esad'a açıkça ultimatom verdiler ve eklediler: İsrail bölgede varlığı tehdit altında olan tek ülke. İsrail'e yönelik tehdit ortada iken bütün Ortadoğu'nun kitle imha silahlarından arındırılması istenemez." Yani, İsrail dışında herkes silahsızlanacak.

Suriye Lideri Beşşar Esad

GÜNDEM

Şüphesiz Irak'ın geleceği bölgeye yönelik tehditlerin şiddetini ve sonucunu da belirleyecek. Yani bölgenin yeni haritasını Irak'taki direnişçiler belirleyecek.

Esad'ın Ziyareti ve İsrail'in Kaygısı

İsrail savaş uçakları Suriye'nin başkenti Şam'a kadar geldi, bir bölgeyi bombalayıp geri döndü. Normal zamanlarda iki ülkeyi hatta bütün bölgeyi savaşa sürükleyecek bir saldırı karşısında hiçbir ülke sesini çıkarmadı. Türk medyası, tıpkı ABD, İngiliz ve İsrail medyasında olduğu gibi, saldırıyı *misilleme* olarak geçiştirdi. Sanki Suriye'ye saldırılmamış da İsrail uçakları hemen her gün yaptıkları gibi Batı Şeria ve Gazze'ye saldırmışlar. Oysa herkes böyle bir saldırının asla kabullenilemeyeceğini ve çok tehlikeli sonuçlara yol açacağını biliyordu. Oysa, **İsrail'in 1982'de Irak'ın Osirak tesislerini bombalamasından sonra giriştiği bu en tehlikeli saldırı, Irak işgalinden sonra bölgedeki gelişmelerle birleştirilince çok farklı bir harita ortaya çıkıyordu.** İsrail bununla da kalmadı, İran ve Suriye'ye yönelik hava saldırı yapacağını açıkça dile getirdi. Yine hiçbir ülke sesini çıkaramadı.

İsrail'in Kıbrıs-Golan Benzetmesi

Esad'ın Ankara ziyaretinin bir başka boyutu daha var: Suriye ile İsrail arasında müzakerelerin yeniden başlatılması için Ankara'nın katkısı. Türkiye, Suriye ve İran'la ABD ve İsrail arasındaki gerilimi yumuşatmak için gönüllü olacağını iki ülkeye de bildirdi.

Ancak İsrail'in Türkiye'nin arabuluculuğunu gerçek anlamda kabul etmesi ihtimal dahilinde değil. İsrail, Türkiye'den arabuluculuk değil, bu ülkelere kendi adına baskı yapmasını istiyor. Nitekim, İsrail istihbarat teşkilatı Mossad'a bağlı yayın yapan **Debka Files** adlı internet sitesinde oldukça çirkin bir iddia yer aldı: İddiaya göre Başbakan Tayyip Erdoğan, görüşmede Esad'a; **"Biz Kıbrıs'tan vazgeçtik. Siz de Golan'dan vazgeçin ve İsrail'le anlaşın"** demiş. Esad'ın, Başbakan R. Tayyip Erdoğan aracılığıyla ABD Başkanı George Bush'a bir mektup göndermek istediğini yazan istihbarat kaynağı, Kıbrıs ve Golan arasında paralellik kurarak, Esad'ın ziyaretini boşa çıkarmaya çalışırken, Şam ile yakınlaşan Ankara'ya da çamur ataktan geri durmadı.

İsrail yönetimi ayrıca, Ankara-Tahran-Şam arasında Irak konusundaki ortak kanaati kırmak ve Esad'ın ziyaretini işlevsiz hale getirmek için ziyaretten hemen önce **Manavgat** suyu ile ilgili anlaşmayı onayladığını açıkladı. İsrail'in buradaki amacı, Suriye ve İran'la, Türkiye'nin de desteğiyle, bir diyalog süreci başlatmak değil, Irak'ın üç komşusu arasında giderek etkinliği artan, Irak içinde Kürtler dışındaki gruplar tarafından da desteklenen güç birliğini sabote etmek. Türkiye'nin İran ve Suriye konusunda arabuluculuk gibi samimi bir rol üslenmesi, ne ABD tarafından ne de İsrail tarafından ciddiye alınacaktır. ABD ve İsrail, Avrupa Birliği ile yakın diyalog içindeki Türkiye, Suriye ve İran'ın bölgesel inisiyatifinin zamanla diğer bölge ülkelerini, özellikle de S.Arabistan'ı da etkilemesinden endişe ediyor.

ABD'ye Verilen Üçlü Irak Uyarısı

Türkiye-Suriye yakınlaşması, öncelikle Ankara-Tahran-Şam arasında Irak merkezli krizden doğan tehdide yönelik tedirginliğin sonucu. ABD'nin bölge ülkelerine yönelik 'Kürt Kartı'nı son zamanlarda yumuşatması, Kerkük'ün geleceği ve Kuzey Irak'ta Kürt özerk yönetimine yönelik sorumsuz tutumunu gözden geçirmesi örneğinde de görüldüğü gibi etkisini derhal gösterdi. Zaten ABD, Irak'ın komşuları arasındaki toplantılara tepki göstermezken Türkiye-Suriye-İran arasındaki yakınlaşmaya daha başından bu yana çok sert tepki gösterdi. Çünkü, bu üç ülkenin evet demeyeceği bir Irak planının asla uygulanamayacağını ABD de biliyor. Ankara-Tahran-Şam yakınlaşmasının en sarsıcı sonuçlarını Irak'ta görüyoruz. Iraklı Şiilerin, Ayetullah Ali El-Sistani liderliğinde ABD'nin bütün planlarını altüst edecek şekilde dev gösteriler yapması, bunun sonucu olarak Bush yönetiminin Irak'taki işgal valisi Paul Bremer'i derhal Washington'a çağırması bu dayanışmanın sonucudur. Türkiye, Kürt grupların ABD ile birlikte ortaya koyduğu yaklaşımı saf dışı edebilmek için Sünni Arapların yanısıra Şii Araplarla da yakın diyalog yolunu kullanıyor. Başbakan Erdoğan'ın Abdülaziz el-Hekim'e söylediği, **"Eğer parçalanmaya giderse komşuları müdahil olur, Suriye ve İran da böyle düşünüyor"** ifadesi üç ülke arasındaki Irak dayanışmasının göstergesiydi. Bu sözlerin sarf edilmesinden hemen sonra Irak'ta Şiilerin dev gösterilere başlaması ve ABD ile Kürt grupların planlarının büyük darbe yemesi, aslında işgal sonrası ABD'ye verilen en ciddi uyarıydı. ■

Uzun yıllar BM'de hukuk müsteşarı ve avukat olarak çalışan ve şimdilerde Irak İslam Toplumu'nun genel sekreterliğini yapan Iraklı alim şeyh Muhammed el-Âlusi ile "el-Muslim" sitesinde (Ocak-2004) yapılmış olan röportajı "Umran" okuyucuları için tercüme ettik. Irak'ta köklü bir ilmi geleneğe sahip Âlusi ailesinden gelen Şeyh Muhammed el-Âlusi, İslâm dünyasında çok iyi tanınan Iraklı alim ve müfessirlerinden "Rûhu'l-Meânî" tefsirinin yazarı Şihâbüddin Mahmud el-Âlusi'nin (D.1802 - Ö.1853) torunlarından.

- Devrik Irak lideri Saddam Hüseyin'in yakalanmasını nasıl yorumluyorsunuz?

- ABD'nin dış politikada bir gerileme içinde olduğuna inanıyoruz. Amerika, Irak'ın sorunlarına çözüm bulamadığı gibi, Müslümanlara yönelik komplo ve desiselerinde de başarısızlık gavyasına düştü. Saddam Hüseyin'in yakalanması, ABD'nin kendisinden çok, Iraklı direnişçilere fayda fayda sağlamıştır. Çünkü, Saddam direnişçilerin önünde bir engeldi. Bazı direnişçilerin Saddam'ın tekrar geri döneceğini dillendirmeleri Irak halkının kalbine korku salıyordu. Bu da işgale karşı direnişçilere destek veren halkı ürpertiyordu. Öyle ki, direnişçilere katılan bir çok Iraklı'nın da kimin safında savaştıkları konusunda kuşkuları vardı. Irak halkı, Saddam'ın direnişle bir bağlantısının olup olmadığını açık bir şekilde öğrenmek istiyordu. Amerikan güçleri Saddam'ın yakalandığını ilan ettiklerinde, direnişçilerin ve Irak halkının se-

IRAK DİRENİŞİ BÜYÜYOR

MUHAMMED EL-ÂLUSÎ

Türkçesi: Turan KIŞLAKÇI

vinci daha büyük oldu. Böylece direnişçilerin önündeki en büyük engel kalktı; Irak halkı ve direnişçilerin Saddam'a bağlı veya Saddam rejiminin kalıntıları oldukları şüphesi tamamen izale oldu.

Bu vesileyle, yakın gelecekte direnişin bir halk ayaklanmasına dönüşmesinin uzak bir ihtimal olmadığını düşünüyoruz. Yüce Allah'ın Amerika'yı geldiği deliğe geri döndürmek için bunu takdir ettiğine inanıyoruz. Şimdi, ABD'nin attığı her adımın artık tamamen kendi aleyhine döndüğüne tanıklık ediyoruz.

Saddam Hüseyin'in tutuklanma şekli, tamamen uluslararası hukuku ve uluslararası kurumları ilgilendiren bir konu. ABD'nin son birkaç yılda savaş esirlerine yaptığı muamele ise dünya gündeminde tartışmalara neden olacak ve unutulmaması gereken durumlar. Bush yönetimi, Saddam Hüseyin'i yakalayıp Irak'ta moral bozukluğu içinde bulunan askerlerinin morallerini yükseltmeyi ve bu yıl yapılacak seçimlerde kendilerine yarar elde etmeyi hedefliyorlardı. Ancak bu mutluluk ve sevinçleri kısa sürdü. Şimdi daha kötü durumdadalar.

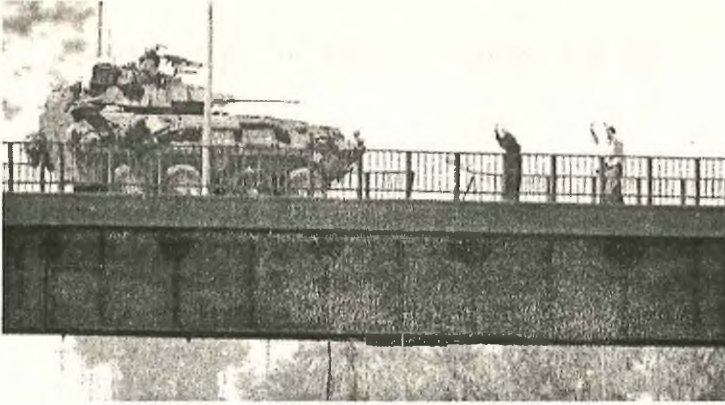
-Saddam Hüseyin'in yaka-

lanması ile ilgili olarak dünya basınında bazı senaryolar ortaya atıldı. Senaryoya göre, Saddam tutuklandığının ilan edildiği günden çok daha önce yakalanmıştı. Bu senaryoları nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Bunların hepsi, işin gerçek yüzü ortaya çıkıncaya kadar ileri sürülen çeşitli iddialardır. Saddam'ın tutuklandığının ilan edildiği günden bir ay önce yakalandığı ihtimalini uzak görmüyoruz. Fakat, oyun henüz tamamlanmadı...

Tekrar belirmeliyim ki, şimdiki politikalarında büyük bir tökezleme ve gerileme yaşayan ABD'nin tarihinde böyle bir dönem geçirdiğini sanmıyorum. İçeride ve dışarıda en kötü günlerini geçiriyor Amerika. Irak'ta bir sorunu başka büyük sorun ile çözmeye çalışıyorlar... Allah'a olan içten inancımızla ifade ediyorum ki, Irak Amerika'ya mezar olacaktır. Seksenli yıllarda Sovyetlerin Afganistan işgalinin Sovyetler Birliği'nin sonunu hazırladığı gibi, Irak işgali de ABD hegemonyası için sonun başlangıcı olacaktır.

-Direnişçilerin her gün saldırılar düzenledikleri işitiyor ve duyuyoruz. Sizce, Amerikalılar kendi ölü ve yaralıları

Amerikalıların Irak'taki kayıplarını gerçek manasıyla öğrenmek istiyorsanız, ABD işgal güçlerinin ilan ettiği sayıyı on veya yirmi ile çarpın.

hakkında gerçek rakamları zikrediyorlar mı? Bu konuda bir araştırmanız oldu mu?

- İlk havaalanındaki çatışmaların Amerikalılara 20 bin kişiye mal olduğunu biliyoruz. Fakat, bu ilk çatışmalarda Iraklılar da on binlerce kayıp verdiler. ABD'nin, kendi halkının tepkisini çekmemek için Irak'taki kayıplarını gerçek manada açıklamadığını hepimiz biliyoruz. Bir de ölenlerin çoğu Amerikalı değil. Irak'ta bulunan ABD askerlerinin büyük bir yekûnunu Amerika'nın varoşlarındaki fakir aile çocukları, sokak çocukları ya da Amerikan pasaportuna sahip olmak ve para kazanmak isteyen dışarıdan ithal askerler oluşturuyor. Bundan dolayı ABD'de bir soranı olmayan bu askerleri ya Dicle nehrine atıyorlar, ya yakıyorlar ya da toplu mezarlara gömüyorlar. Ancak, beyaz Amerikalılar ise hep cephenin arkasında idari işlere bakıyorlar. Çok az bir kısmı Iraklı direnişçilerle çatışıyor veya ön cepheye yer alıyor.

14 Umran • Şubat • 2004

Irak'taki direniş Irak ordusunun zayıf olduğu bir dönemde zuhur etti. Ve Irak ordusundan direnişe iştirak edenler, direnişin ilk nüvelerini onlar oluşturdular. Daha sonra halkın direnişe yönelik teveccühü hızla arttı. Amerikalıların Irak'taki kayıplarını gerçek manasıyla öğrenmek istiyorsanız, ABD işgal güçlerinin ilan ettiği sayıyı on veya yirmi ile çarpın. Sokağa çıkan her Amerikan kafilesinin -velev ki bunlar bir çok tankın koruması altında bulunsun- anında saldırıya uğradıklarına her gün tanıklık ediyor Irak halkı. Bu saldırılardan sonra helikopterlerin ya da büyük bir konvoyun gelip onlarca ölü ve yaralı taşıdığını görüyoruz, ancak ilan edilen ölü ve yaralı sayısı ise daima birkaç kişiden ibaret kalıyor. Amerikalılar şu anda bir ikilem içerisinde. Ve sorun, Amerikalı yetkililerin bu hakikati ne zamana kadar saklayabilecekleridir!

- Amerika'nın Irak işgalinin gerçek amaçları nelerdir?

- ABD Irak'ı iki bahaneyle işgal etti: Birincisi, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu iddiası; ikincisi, insan haklarını ihlal eden ve 35 yıldır halkına kan kusturan Saddam yönetiminden Irak halkını kurtarmak. Şimdi her iki iddiayı da incelediğinizde bunun arkasında Amerika'nın olduğunu kolaylıkla göreceksiniz. İran-İrak savaşında Saddam Hüseyin'in "yasak" olan kitle imha silahlarını edinmesine ABD yardımcı olmadı mı? Saddam yönetimi kitle imha silahlarının kullanımını ABD'li uzmanlardan öğrenmedi mi? Saddam'ın o dönemde kullandığı her kitle imha silahı ABD'nin bilgisi dahilinde gerçekleşiyordu. O dönem dünya basın-yayın organlarını Saddam'ın hizmetine sunup, Irak'taki katliamları gözardı eden yine onlar değil miydi? İkinci iddiaya ise cevabımız şu olacak; belgelerle ortaya çıktı ki, 1968 darbesini planlayıp Saddam Hüseyin'in başa gelmesini sağlayan devrimi yapan ABD'nin bizzat kendisidir. Bu darbeye o dönemde ABD ile birlikte komşu yönetimler de katılmıştı.

ABD hegemonyasının hedefi tamamen İslam dünyası. Ortadoğu bunun merkezini oluşturuyor. Müslüman ülkeler yıllarca kompolarla karşı karşıya kalacaklar. 19. yüzyılın iki süper gücü olan Fransa ve İngiltere tarafından hazırlanan Sykes-Picot Antlaşması iptal edilip yerine yenisi oluşturuluyor. Yeni haritaların oluşmasında İsrail'in büyük etkisi olacak. Amaçları kendi çıkarları doğrultusunda yeni devletçikler oluşturmak. Başını ABD, İsrail ve İngiltere'nin çektiği yeni antlaşmanın üç hedefi var:

1- Dünya'daki petrol ve doğal gaz yataklarını ele geçirmek; özellikle Körfez bölgesindeki petrol kaynaklarını.

2- İsrail'i bölgede güvence altına almak ve Nil'den Fırat'a olan idealinin gerçekleşmesine zemin hazırlamak.

3-Yükselen İslamî uyanışı bastırmak ve karşılarına dikilen herkesi "terörizm"le yaftalamak.

- Amerikalıların Irak petrolünü kullanma olasılığını nasıl görüyorsunuz?

- Şu an ABD güçleri petrolü dışarıdan getiriyor. Çünkü, direnişçiler Amerikan güçlerinin Irak petrolünü kullanmamaları için ellerinde gelen tüm çabayı sarf ediyorlar. Direnişçiler işgal güçlerinin kullanıma açtıkları veya hazırladıkları petrol boru hatlarına saldırı düzenleyip ya yakıyorlar ya da havaya uçuruyorlar. Yani ABD'nin Irak petrolünü kullanmalarına imkan vermiyorlar. Bundan dolayı Amerikan ordusunun zor durumda olduğunu çok iyi biliyoruz. Petrol boru hatlarının vurulmasını her açıdan destekliyoruz. Bu hareketin Irak halkını da petrol krizi ile yüzyüze getirdiğini biliyoruz. Ancak bu zorunlu. Çünkü biz şimdi haklı olan bir direniş içerisindeyiz. Petrol boru hatlarının kısmi olarak zarar görmesi Irak halkından çok Amerikan işgal güçlerine zarar veriyorsa, bu hiç önemli değil.

-Irak Geçici Yönetim Konseyi'ni nasıl değerlendiriyorsunuz; halkın onlara bakışı nasıl?

- Geçici Hükümet Konseyi Amerika'nın kurduğu bir konseydir ve başında da işgal valisi

Paul Bremer bulunmaktadır. Bundan dolayıdır ki, biz geçici konseyi "Hıyanet Konseyi" olarak tanımlıyoruz. Öncelikle şu çok iyi bilinmeli ki, geçici hükümet konseyinde bulunan beş şahsın İsrail ile güçlü ve direkt bağlantıları bulunuyor: Mesut Barzani, Celal Talabani, İyad Alevi, Mahmud Osman ve Ahmed Çelebi. Bunların İsrail'le bağlantıları belgelerle ortaya konmuştur. Geçici konseyin oluşturulduğu ilk günlerde gizli-

Geçici Hükümet Konseyi bir vadide, Irak halkı ise başka bir vadide. Irak halkı şimdilik kendi kendini idare ediyor. Her mahalle, her sokak, her köy, her kasaba, her bölge kendi işlerini planlıyor ve yönetiyor.

ce İsrail'e gidip geldiklerini, İsraili yetkililerin gizlice Irak'a gelip onlarla görüştiklerini, istişa-relerde bulunduğunu biliyoruz.

Irak halkının İsrail'e karşı bir duruşu var. Çünkü, Müslüman bir halktır. Geçici Hükümet Konseyi'nin diğer üyeleri ise bu beş kişinin ekseninde dönüyorlar. Yani diğer konsey üyeleri bir nevi bu beş şahsın yapmak istediklerini örtüyorlar. Aslında, Geçici Konsey bu beş kişiden oluşmakta ve liderlik de bunlar arasında deveran etmektedir. Hepsinin İsrail ile şüpheli ilişkileri var. Geçici Hükümet Konseyi bir vadide, Irak halkı ise başka bir vadide. Irak halkı şimdilik kendi kendini idare ediyor. Her mahalle, her sokak, her köy, her kasaba, her bölge ve her topluluk kendi işlerini kendileri planlıyor ve yönetiyor. Fakat geçici konsey bunlardan çok uzakta. Hiçbir şeyi ve kimseyi temsil et-

miyorlar. Eğer şimdi gerçek mada İrak halkının kendi temsilcilerini seçmelerine imkan verilirse, Geçici Konsey üyelerinin hiçbirinin seçilemeyeceğini ve hatta konseyde bulunan Şiiilerin bile kazanamayacağını göreceksiniz. Konsey şimdilerde bir uzlet içerisinde. Hakikatte, fetret dönemindeki Irak halkının bir lideri veya başkanı bulunmuyor. Irak halkı, işgal güçleri tarafından tayin edilen Geçici Konsey üyelerinin ise kendilerini temsil

etmelerine razı değildir.

- Şiiilerin Irak'taki olaylara bakışı nasıl? Özellikle Sünnilerle ilişkileri nedir? Şii lider el-Hekim'in öldürülmesinden sonra Bağdat'ta Sünnilere ait camilerin bombalandığını duyduk. Bu olaylar Şiiiler ve Sünniler arasındaki düşmanlığın yeniden tezahürü olarak yorumlanabilir mi? Bu sözlerin doğruluk derecesi nedir?

- Bunda mübalağa da, hakikat de olabilir. Ancak gerçeğe en yakın olanı bugün Şiiiler ve Sünniler arasındaki düşmanlığı ve ihtilafları ABD'nin idare etmeye çalıştığıdır. Amerika Irak'ta kalmak için Şiiiler ve Sünniler arasındaki cahil ve ahmakları kullanıyor. Irak halkı ABD'ye karşı toptan bir ayaklanma başlatmadan önce Şiiiler ve Sünniler arasındaki ihtilafları körüklemek istiyorlar. Şiiiler ve

Irak'ta bulunan ABD askerlerinin büyük bir yekûnunu Amerika'nın varoşlarındaki fakir aile çocukları, sokak çocukları ya da para kazanmak isteyen dışarıdan ithal askerler oluşturuyor. Bu askerleri ya nehre atıyorlar ya yakıyorlar ya da mezarlara gömüyorlar. Beyaz Amerikalılar ise hep cephenin arkasında idari işlere bakıyorlar.

Sünniler adına daha önce ismini hiç duymadığımız bazı kişilerin çıkıp işgal güçlerinin emellerine hizmet ettiğini biliyoruz. Şüphesiz Şiiilerin büyük ekseriyeti Amerikalılar ile birlikte değiller ve tarafsız olarak olayları izlemekteler. Sünnilerin çoğunluğu ise direnişi yönetiyorlar ve az bir kısmı ise Amerikalılar ile anlaşmışlar. Yeryüzünde her halkın içinde işgal güçleri ile anlaşan kötü insanlar vardır. Biz bunu garipsemiyoruz, zira Allah Rasülü(s.) döneminde bile Kureyş kafirleri ile temas halinde olanlar vardı. Onun için şaşırılmamak ve umutsuzluğa düşmemek gerekiyor. Fakat başka bir hakikat daha var ki, Şiiiler Amerikalılara karşı direnişe katılmak için alimlerinden davet ve fetva bekliyorlar. Ancak alimleri henüz böyle bir fetva yayımlamadılar. Bu yüzden Şii saflarında homur-

danma ve rahatsızlıklar başgösterdi. Bazı Şii kardeşlerimizin fetvayı beklemeden direnişe dahil olduklarını gördük. Şiiiler arasında bu işin fazla sürmeyeceğine inanıyoruz. Şii kardeşlerimiz de daha fazla beklemeden Sünni direnişçi kardeşlerine mutlaka katılmalıydılar.

Bilinmeli ki, işgal dine zıtlığından önce insan fıtratına zıt olan bir şeydir. Din, selim fıtrat ile birleşince ne olur? Şii kardeşlerimizin artık ne zamana kadar âlimlerinin fetvasını beklemeye dayanabileceklerini bilemiyorum. Şiiiler ve Sünniler arasında tarihi sorunlar olduğunu biliyoruz. Bazı Şii ve Sünnilerin bu ihtilafları ve fırkacılığı körüklemek için çabaladıklarını da görüyoruz. Fakat bunların artık tutacağına inanmıyoruz.

-El-Hekim ve es-Sadr grubu

arasındaki anlaşmazlığın asıl sebebi nedir?

- Çok eski bir ihtilaf. El-Hekim, es-Sadr ailesinin liderliğine karşı çıkıyordu. Onları devlet taraftarı olmakla itham ediyordu. Muhammed Bakır es-Sadr öldürüldükten sonra Mukteda es-Sadr'ın babası da öldürüldü. Tahran'da onun adına matem merasimi gerçekleştirildi. El-Hekim de merasime katıldı. Es-Sadr grubu mensupları onu görünce ayaklandılar, üzerine yürüdüler ve onu es-Sadr'ı öldürmekle itham edip tartakladılar. Öyle ki bu olay, "Ayakkabı Hadisesi" olarak isimlendirildi. Çünkü es-Sadr grubu üyeleri, el-Hekim'e ayakkabılarla vurmuş ve çok kötü hakaretlerde bulunmuşlardı.

Bakır el-Hekim bencil biridir; el-Hekim ailesinin liderliğini hep ister, kendisinde lider olma zaafı vardır. Dolayısıyla pek sevilmmez. Şii Konseyi ona liderliği vermek için herhangi bir toplantı icra etmemiştir. Önceleri İran ile ilişkileri olmakla beraber daha sonra Amerika ile gizli ilişkiler içine girdi. Bunlardan ötürü sevilmeyen bir şahsiyettir. Fakat Mukteda es-Sadr hamasî bir gençtir. Dini konularda pek bilgisi yok; hatta Caferî mezhebinin fıkhi konusunda bile yetersizdir. Fakat, çok hamasî biridir.

Bunun yanı sıra, Şii İslami el-Dava Partisi ile İran'da Muhammed Bakır el-Hekim tarafından oluşturulan İslami Devrim Yüksek Konseyi arasında da ihtilaflar var; hem de çok derin ve şedid ihtilaflar. Tüm Şii gruplar arasında sorunlar ve kavgalar var. Çoğu gizli-kapalı olarak duruyor. Ancak istikbalde

bunlar tekrar gün yüzüne çıka(rı)labilir.

-Yakın gelecekte Irak direnişinden ne bekliyorsunuz? Direniş kaç yıl sürer?

- Şimdilik iki ihtimal var: Birincisi; ABD Başkanı Bush gelecek seçimleri kaybedecek ve bu kayıpta Irak'taki direnişin büyük bir payı olacak. Çünkü bu onun ortaya çıkardığı bir kaos. İkincisi; Bush seçimleri kazanacak ve Amerika'ya daha çok sorumluluk yükleyecek; Irak'ta askerlerin kalması için ısrar edecek. Böylece ABD'ye büyük hasar verecek. Her iki halde de Irak, siyasi yolla değil, direniş yoluyla Amerikan nüfuzundan kurtulacak. ABD başına çok büyük belalar alacak. Ve inşaallah, Afganistan Sovyetler Birliğine mezar olduğu gibi Irak da Amerika'ya mezar olacak.

- Kuzey Irak'taki Kürt sorununu nasıl değerlendiriyorsunuz? Kürtlerin konumu ne olacak?

- Kürtler Müslüman bir toplumdur. Onlar Selahaddin Eyyubi'nin torunlarıdır. Fakat, şimdilik onlara, ABD ve İsrail

ile güçlü ilişkiler içinde bulunan iki parti hakim. 10-15 yıldır Irak'tan ve Irak devletinden ayrı olarak ABD'nin himayesinde bulundular. Şimdi de ABD'nin koruması altındalar. Ancak, Kuzey Irak'ta "Ensaru'l-İslam" adında çok iyi bir cemaat bulunmakta. Amerikan işgaline karşı çok iyi mücadele ediyorlar. Onlarda ırkçılık emareleri göremezsiniz. Irak cihadında çok iyi cesaret örnekleri gösterdiler. Kuzey Irak'taki direnişçileri çok etkin ve iyi eğitilmiştir; bir çoğu Afganistan'da askeri eğitim gördü. Ensaru'l-İslam grubunun liderliğini salih bir insan olan Molla Krekar yapıyor. Fakih ve siyasi bilinci iyi olan biridir. Eğer, Amerika şimdi Irak'tan ayrılırsa, Kürt sorunu bitecek ve çözüme kavuşacaktır. Çünkü, Kürtler bizatihi kendilerini ABD'ye teslim eden kişilerden intikamlarını alacaklardır. Böylece, Kuzey Irak'taki Kürtler geçmiş dönemlerinden daha iyi bir konuma sahip olacaklardır.

- Irak halkına bir mesajınız var mı?

- Irak halkının önünde direnişten başka bir tercih kalmamıştır. İşgalciler buldukça da direniş sürecektir. Çünkü, işgal insan fıtratına zıt olan bir şeydir. Dinimiz işgali kabul etmediği gibi, onurlu bir nefsin de kabul etmesi düşünülemez. Irak'taki gerçekler hakiki manada dışarıya yansıtılmıyor. Basın üzerinde büyük bir baskı var. Amerikan güçleri doğru bilgilerin dışarıya sızmasına engel oluyorlar. Irak'taki basınının haberlerinin çoğu da ABD'lilerin denetiminden geçiyor.

- Müslüman halklara yönelik bir mesajınız var mı?

-Ortadoğu'daki ülkeler bilmelidirler ki, Amerikan işgal güçleri Irak'ta buldukları sürece bölge komplolardan kurtulamayacaktır. Bölgede huzursuzluk daha da artacak ve Irak'ın komşuları da bunun içine sürüklenecektir. Müslümanlara mesajım, bilsinler ki, bu bir Haçlı-siyonist savaşıdır ve hedefleri de İslam'ın bizatihi kendisidir. Bundan dolayı Müslümanlar canları, malları ve duaları ile Irak halkının yanında bulunarak Amerikan komplolarını boşa çıkarmalıdır.

SİBERUZAY ALARMI

Hız ve Bilgi

PAUL VİRİLİO
Türkçesi: Harun Çolak

Bir anda olmanın (hızın) ve yakınlığın insanı şaşırtan çift yönlülüğü günümüzde politika ve askeriye uzmanlarının (stratejistlerin) birbirine benzer şekilde karşılaştığı en büyük sorunların başında gelmektedir. Şimdilerde gerçekzaman, hem gerçek uzayda hem de uzay semasında etkili olmaya başladı. Aslında gerçek zamanın uzay ve yeryüzü üzerinde doğrudan doğruya mevcudiyeti ya da onlardan önce gelmesi doğal bir olaydır. Bu önceden gelme veya mevcudiyet tıpkı bir törenin ilk belirtilerine benzemektedir. (gerçek zamanın hakimiyeti yeni bir çağın öncülüğü niteliğindedir) Bu konuda zihinlerde yeni fikirlerin uyanışını sağlayan ve son zamanlarda Fransız reklamlarında hücreli telefonları övmek için kullanılan "yeryüzü gezegeni hiç bu kadar küçülmemiştii" şeklindeki söylemler, anlattıklarımızı güzel bir yolla özetler niteliktedir. Reklamda kullanılan bu söylem bizim dünya görüşümüzü ve dünya ile olan ilişkilerimizi etkileyen çok dramatik bir değişimin habercisidir.

Bugüne kadar insanlığın önünü kesen ve sürekli vurgulanan üç fiziksel engel (barrier)'den bahsedilmiştir. Bunlar: Ses, Isı ve ışık engelleriydi. Şu ana kadar bu engellerden ses ve ısı insanlığı tarafından aşılmış ve yok edilmiştir. Isı engeli insanlığı aya ulaştırmak için onu dünya y rüngesinin dışına taşıyan roketler tarafından yok edilirken, ses engeli de süper ve sestest hızlı uçaklar sayesinde geçilmiştir. Fakat üçüncü ve en zor engel olan ışık geçilebilecek birşey değildir. Onun içine düşüyor ve parçalanıyoruz. Bu durum insanlık tarihinin karşılaştığı büyük bir zaman engelidir. Niha-

yet insanlar ışık engelini ulaştılar. Bugün ışık hızına ulaşmak için uğraşmaktadır ve şurası bir gerçek ki ışık hızına ulaşmak tarihin yönünü değiştirecek kadar büyük bir olaydır. Bu tarihi olay tarihi değişimi düzensizleştirecek ve karışık bir şekilde gerçekleştirecektir. Işık hızına erişmek, yaşayan varlıkların dünya ile olan ilişkilerini karmakarışık hale getirecektir. Bu konuda elde edilen bilgileri açıklamayan devletler, vatandaşlarını yanlış bilgilendiriyor ve onları aldatıyorlar. Biz bu yazıda yeryüzü politikalarını, stratejilerini ve nitekim demokrasiyi etkileyen büyük bir değişimden bahsedeceğiz ve onun ne kadar önemli olduğunu vurgulayacak/tasdikleyeceğiz.

Burada sadece ışık engelinden bahsetmemizin sebebi ilk ikisinin zaten çok fazla somut verilerinin bulunmasıdır.

21. yüzyılda sonsuz bir hızla kurulan ilişkilere büyük önem kazandıran olay, gerçek zaman perspektifinin (bakış açısının) keşfidir. İleride gerçek zaman perspektifi gerçek uzay perspektifinin yerine geçecektir. Gerçek uzay perspektifinin döngüselligi ilk defa Quattrocento'da İtalyan bir ressam tarafından bulunmuştur. Fakat perspektif keşfinin Ortaçağ'ın ekonomisini, savaşlarını, politikalarını ve somut dünyasını derinden ya da esaslı olarak ne kadar değiştirdiği hakkında yeteri kadar açıklama ve araştırma yapılmamıştır.

Siberuzay, perspektifin yeni bir şeklidir. Bu bizim bildiğimiz görsel ve işitsel perspektife pek benzemiyor. Dokunma duyusuna ait olan bu perspektif tamamiyle yenedir ve önceliklerden bağımsızdır. Bir uzaklıktan görmek, bir uzaklıkta duymak eski

görsel ve işitsel perspektifin bir duyusuydu. Bir uzaklağa ulaşmak, bir uzaklıkta hissetmek ya da te-le-contact denilen kablosal bağlantılar ve uzaklık bağlantısı sayesinde belirli bir baskınlığa karşı perspektif değişiminin olması gibi bir şey önceleri yoktu.

Temel Uyum Bozukluğu

Hızlı şekilde bilgiye erişme yollarının kurulmasıyla bizler, "Uyum bozukluğu" gibi yeni bir tuhaflıkla karşılaşyoruz. Aslında sosyal özgürlük ve kötü etkilere sahip para piyasalarının düzensizliğiyle sonuçlanan/tamamlanan "temel uyum bozukluğu" çok iyi bilinmektedir. Fakat şimdi bahsedeceğimiz uyum bozukluğu, duyuşsal gerçekliğin "gerçeklik" ve "sanallık" diye ikiye ayrılmasıdır. Bu durum çeşitliliğe savrulan tehditlerin otomatik gerçekliği-dir. Başka bir deyişle büyük bireysel hayal ürünlerinin toplu kaybı. Var olmak, burada ve şimdi var olmaktadır. Fakat bu varoluş siberuzay ve ânîlik (hız) tarafından tehdit edilmektedir. Bu tehdidi küresel (global) bilgi akışı hızlandırmaktadır.

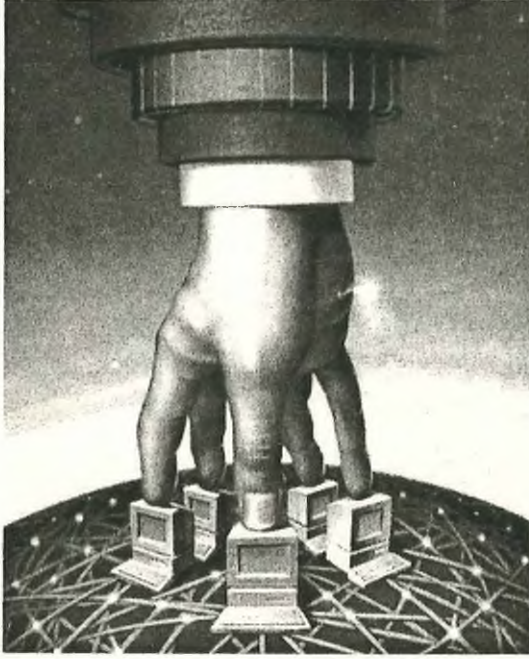
İleride karşımıza çıkacak en önemli problem gerçeğin ne olduğu algısındaki karışıklık olacaktır. Bu bir şoktur ve zihinel sarsıntılara sebebiyet verecektir. Niçin bu sonuç bizi ilgilendiriyor? Çünkü teknik alanda hiçbir şey zıddı bilinmeden başarılamaz. Bu hızlı şekilde bilgiye erişme yollarının sahip olduğu olumsuz özel bakış açısı, diğer varlıklarla ve dünya ile gerçekleştirilen ilişkilerdeki uyumsuzlukları da etkileyen temel bir uyumsuzluktur. Kesinlikle bilinmektedir ki bu uyumsuzluk, bu durumsuzluk, toplumu hatta demokrasiyi de etkileyecek derin bir krize öncülük edecektir. Belirli sınırlar dahilinde hız diktatörlüğü artarak temsili demokrasi ile fikir ayrılığına düşecektir. Bazı yazarlar bize siber demokrasiden/sanal demokrasiden bahsettiği zaman, diğer bir kısım yazarlar fikir demokrasiden bahsedecektir. Bu fikirler, politik partiler demokrasinin yerini alacaktır. Hiç kimse bir şeyler görmek için hata yapamaz. Fakat politik alandaki bu uyumsuzluk Mart 1994'te "medya darbesini" üreten Mr.Silvio Berlusconi (İtalyan stil canlandırıcısı) tarafından söylenmişti.

Gözlemci hesaplarının çağımızda görülmesi ve fikir anketlerinin büyük ilgi görmesi zorunlu olarak onların teknolojiyle iletmesine sebep olmaktadır. Çok geniş bir anlama sahip olan küreselleş-

me (globalization) kelimesi aslında sahte bir şeydir. Küreselleşme diye bir şey yoktur. Sadece sanallık vardır. Bir anda olma ya da ânîlik (hız) tarafından etkili şekilde küreselleştirilen şey sadece zamandır. Şimdilerde herşey gerçek zaman perspektifinin içinde oluyor. Bu yüzden bize belirli bir zaman sistemi içinde yaşadığımızı farzettirmeye çalışıyorlar.

Bunu gerçekleştirmek için öncelikle tarih bir zaman sistemi içinde açıklanacaktır: Küresel zaman. Fakat günümüzde incelediğimiz tarih yerel zamanlar, yerel çerçeveler bölgeler, milletlerin her biri için ayrı ayrı kabul ediliyor. Şu kesinlikle bilinmektedir ki küreselleşme ve sanallaşma, zulmün yeni bir şeklini canlandıran "küresel zamanı" resmen işe başlatıyor. Aslında bugün tarihi bir zenginlik varsa -ki vardır, bu zenginliğin tek kaynağı yerelliktir. Tarih uzaysal bazı şeylere şimdilerde sadece astoronomide uygulanan kainatsal zaman gibi önem vermeyen sınırlı zamanın varlığına borçludur her şeyini. Çok yakın gelecekte tarihimiz kainatsal zamanın içinde olacaktır. Fakat tarih kendi kendine anlığın (hızın) üstesinden gelecek ve sadece kendisi var olacaktır. Görülüyor ki gerçek uzayın yerine geçirilmeye çalışılan gerçek zaman bir tarafta beklemektedir. Tuhaflık şu ki, gerçek zaman, zaman zinciri ile hiç alakası olmayan yer yüzüleri ve uzaklıklar meydana getiriyor. Oysa zaman zincirleri zaten son derece kısadır. Diğer yandan biz çoklu medyaya ait, siberuzaya ait, ve bizim

komşularımızın, şehirlerimizin yerel zaman çerçevesini baskı altına alan küresel bir zamana sahibiz.

Bir yandan da "glocal" ve "global" terimlerinin varlığı ve değişimi konusunda çok fazla tartışmalar yapılmaktadır. Kelimelerin son sıralanma şekli yerel (local) ve küresel (global) şeklindedir. Bu sıralama şu fikirden ortaya çıkıyor: (local) yerel kelimesi tanım olarak global oldu ve global kelimesi tekrar "local" kelimesine dönüştü.

Bu tarz kavramsal sorunlar ve dünya ilişkilerindeki yorumsuzluklar insanların kendi aralarında meydana gelen ilişkilerde de bir takım olumsuz etkiler yapmaktadır.

Birşey kaybedilmeksizin yeni bir şey elde edilemez sözü bize elektronik bilginin ve iletişimin bir şeyler kazandırırken başka yanlarımızdan bazı şeylerimizi de kaydedeceğimizi hatırlatmaktadır. Eğer bizler kazanılan şeyler yanında yitirilenlerin farkında olmazsak meydana gelen olaylar hakkında ciddi yorumlar yapamayız. Elektronik iletişimin bize en kötü getirisi değersizlik olacaktır. Bu taşıma teknolojisinin gelişmesiyle elde edilmiş bir bilgidir/derstir. Bu ders yüksek hızlı tren yolu hizmetinin gerçekleşmesiyle elde edilmiştir. 19. yy. mühendisleri çiftli sistemi keşfetmişti. Bu metod, trenler hiçbir engele takılmadan hızlarını artırırsınlar diye trafiği düzenlemekteydi. Bu amaç için trafik kontrol mühendisleri vardı. Fakat şimdiye ka-

dar bilgiye hızlı erişme yollarında trafik kontrol mühendisleri maalesef göze çarpmamaktadır. Burada bizim dikkatleri üzerine çekmek isteğimizi daha büyük öneme sahip bazı şeyler vardır. "Bilgisizlik olmaksızın bilgi var olmaz" ve şimdi bilgisizliğin yeni bir türü hızlı bir tırmanışta. Bu, duyguların değişik türdeki bazı şaşkınlıklarıyla yapılan gönüllü sansürden daha farklı bir şeydir. O da "farklılığın varlığı üzerindeki kontrolün kaybı"dır. Bu kayıp da bilgisayarlardan ve çoklu medyadan kaynaklanan ve insanlık için yeni ve büyük riskler taşıyan şeyler olarak görünmektedir.

Aslında 1950'li yıllarda Albert Einstein, ikinci bomba hakkında konuştuğu zamanlar bu durumu birçok kez vurgulamıştı. Atom bombasından sonra gerçekleşecek elektronik bombalardan bahsetmişti. Anlatmaya çalıştığı şey suydur: Gerçek zaman etkileşiminin bir bomba gibi kullanılması ve radyoaktiflik bilginin enerjiye dönüştürülmesi. Bunların da tehdit olarak kullanılması. Bu durum ciddi bir tehlikedir. Bu değişim sadece madde parçacıklarını etkilemeyecek, toplumları ve insanları da etkileyecektir. Bu etki iş dünyasında artan işsizlik oranlarında görülebilir. Diğer tehlike ise kablo lu işlerin ve yapılan girişimlerin bölgelerden bağımsız gelişmesidir.

Şöyle bir varsayıma gidilebilir: Atom bombasının aniden ortaya çıkışı o zamana kadar var olan caydırıcı bütün askeri politikaların çok hızlı bir şekilde çökmesine sebep olmuştur. Amaç nükleer bir felaketin olmasını engellemektir. Bilgi bombası da 21. yy'a uygulanabilecek yeni caydırıcı fikirlere ihtiyaç duyacaktır. Bu fikirler sınırsız bilgi patlamalarının sebep olduğu zararı önlemek için gerçekleştirilecek caydırıcılığın sosyal şekli olacaktır. Eğer böyle bir yola başvurulmazsa, yeni gelişmeler gelecekte büyük kazalara sebep olacaktır. Çünkü endüstri çağında gerçekleştirilen keşiflerin başarılı olması yeni kazaları da beraberinde getirmiştir. (Nitekim, gemiler, trenler, uçaklar ve nükleer güç bitkileri keşfedildi; bu keşifler arkasından, gemi kazalarını, tren yolu kazalarını, uçak çarpışmalarını ve Çernobil'de asit yağmurlarını insanlara keşfettirdi. Bunlar içiçe aynı zamanda gerçekleşmiştir.)

Telekomünikasyonun küreselleşmesinden sonra, kazaların yaygınlaşması beklenilmelidir. Bunlar, daha önce hiç görülmemiş kazalar olacaktır.

Bu kazalardan biri hiçbir zaman diliminde görülmemiş şekliyle "küresel zaman" kadar şaşırtıcı olabildi. Belki de Epicurus'un "kazaların kazası" diye isimlendirdiği şey buydu. (ve Saddam Hüseyin'in "bütün kazaların anası" dediği şey) Stoklama ve pazarın çöküşü büyük kazanın sadece aralıklı olarak zihinlerde canlanıştıydı. Henüz hiç kimse bu büyük kazayı görmedi. Ekonomide finansal çöküş hakkında konuşulanları duyduğunuz gibi hatta (burada ilginç bir metefor kullanılmıştır) bazı bulut türlerinin zihinde farklı görüntüler uyandırması ve bize diğer bulutları hatırlatması gibi çernobil felaketi de diğer tehlikeli felaketleri zihnimize canlandırmamıza sebep olmaktadır.

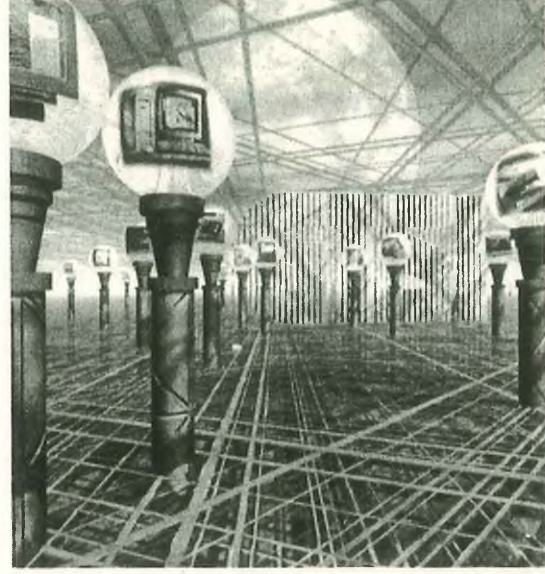
Bilgiye hızlı erişme yolları üzerindeki kaza riskleri hakkında bir sorun ortaya çıktığı zaman, bu sorun bilginin kendi kendisi hakkında değildir; buradaki sorun yapılan faaliyetler (activities) arasıdır. Bilgisayar bilimi sorun değildir, asıl sorun bilgisayar iletişimi ya da henüz tam bilinmese bile bilgisayar iletişim potansiyelidir.

Amerika'da, Pentagon'da -internet merkezlerinin çok fazla bulunduğu yerde- bilgi savaşı boyunca ordudaki isyanın hangi açıdan geleceği bile konuşuluyor. Bilgi savaşı gerçek savaşların yerini alabilir. Çünkü benzer şekilde daha önce bilgi edinme stratejileri kuşatma savaşlarının yerini almıştı. Sarajevo böyle bir tarjedinin örneğidir ve zamansız hatırlatıcısıdır.

1961 yılında Dwight Eisenhower Beyaz Saray'dan ayrıldıktan sonra askeri-sanayi karışımını "demokrasiye tehdit" olarak adlandırdı. O ne hakkında konuştuğunu kesinlikle biliyordu. Çünkü öyle bir şeyin kurulmasına (ilk kez) o yardım etmiştir. 1955'e geldiğinde ve şimdilerde askeriye-bilgi karmaşası bazı Amerikalı liderler ile yeni bir boyut kazanıyor. Sıklıkla Ross Perot ve Newt Gingrich çıkarıcı gizemin ruhsal hatırlatıcılığı içinde sanal demokrasi hakkında konuşuyorlar. Yaklaşan tehlikeyi nasıl hissetmiyorsunuz? Sosyal politikaya yönünü çeviren Sibernet'in çerçevesini nasıl göremiyoruz?

Kablolu Dünyanın Narko-Kapitalizmi

Sanal teknolojilerin görünen gücü paralelsiz ve dengesizdir. Son zamanlarda dünya ekonomisini dengesizleştiren ve narko-kapitalizme dayanan ka-

nunsuz uyuşturucuya gelince, bilgisayar iletişimi ve narko-ekonomi onu hızla yapılandırıyor. Gelişmemiş ülkelerdeki senaryoları gerçekleştirmek için gelişmiş ülkelerin sanal teknoloji ile onları cezalandırıp cezalandırmadığı ve bunu yapıyorsa devam edip etmediği hakkında bir soru sorulabilir. Örneğin özellikle Latin Amerika'da hayatın dışında ya da çok sıkı şekilde kontrol altında tutulmaya çalışılsa bile niçin kanunsuz kimyasal ilaçların üretimi kontrol edilemiyor?

Bir de anlaşılmayan diğer şey, ileri teknolojide araştırmaların ve araştırma yapmak için gösterilen çabaların ne kadar ilerlediğini gözlemlediğimiz zaman, bu gelişmelerin eğlence sektörüne nasıl uyarlandığını anlamak imkansızdır. (Video oyunları, gerçeğe benzer sanal eğlenceler.) Aslında bu hızlı uyarlama potansiyeli eskiden beri başarılı şekilde gerçekleştirilmektedir. Gizli kalması gereken yeni buluşlar ve teknikler hangi yolla ve nasıl insanlar üzerinde serbest bırakılabiliyor?

Aslında bu konularda da Siber kültürüne benzer bir şey üzerimizde dolaşıp duruyor.

Sonuç olarak, bilgiye hızlı erişme yolları üzerindeki tehlikeli yollarda kendi kendini tehlikeye atan büyük/çok milletli şirketler vasıtasıyla bizim için kumpaslar (tuzaklar) kuran küresel toplum aldatmacasına ya da karikatürüne baştan ne kadar karşı çıkar ve ondan uzak durursak, yeni iletişim teknolojileri de o kadar çok demokrasiyi ilerletecektir. Bunu artık kabul etmeli ve tasdiklemeliyiz. ■

www.ctheory.net'ten alınmıştır.

“HEVÂ”Î OLANDAN AHLÂKÎ OLANA

H. VİCDAN TEKİN

Her din ve ideoloji gibi modernizm, post-modernizm ve globalizmin öngördüğü ideal kimlikler ve o kimlikler için elzem kabul ettiği rol ve imajlar bulmaktadır. Seküler, pervasız ve pragmatist batı kültürünün bu ülkeye ithali, edinilen kimliklerin edinenin yaşam biçimi olarak ortaya koyulmasına yol açmıştır. İnsan doğal olarak kendi konumunu ve dünyayı bu kimlikle okumaya çalışmaktadır.

Kutsalın yerini profan kutsallıkların aldığı modern dünyada “insan” (paylaşan, ünsiyet kuran), birey haline gelmekle yeni bir kudret, yepyeni bir gelecek vehmetmeye ve hududullahı akılla aşma çabalarına girişmiştir.

Diğer varlıklarla aynı ontolojik düzlemde ancak, eşref-i mahlukat olarak yaratıldığını unutan beşerin kutsalla bağlarını koparmaya başlayınca anlam dünyasını altüst ettiği için kendisi ve bütün alemi tanımlayan din ve tevhidle çatışması kaçınılmazdır. İmajı herşey sayan zihniyet dönüşümü ve bireyleşme, farklılığı sürekli üretmeyi gerekli kılmaktadır. Allah’ın verdiği kimliği reddetmek suretiyle şıytani yolu seçmek, sanıldığı gibi insanı özgün bireylere değil, hegemonik olarak belirlenmiş rolleri üstlenmiş, genelleşmiş kodlarla kodlanmış ve yeni kültür endüstrisi tarafından yeniden tanımlanarak üretilmiş metalara dönüştürmüştür. Bu arada kapitalizm, herkesi üretim ve tüketim ögesi haline getirmekte, çıkarları korunan sermaye devleşmektedir.

Bugün niçin dünyada olduğuna cevap veremeyen bütün dünya görüşleri karşısında varlık sebebi ni her zaman bile gelmiş olan yegane topluluğun

(Müslümanların) hızla sirayet eden global hastalığın tesiriyle soğuk havale geçirmekte olduğunu söyleyebiliriz. İyiliğin mutlak, kötülüğün ve kötünün arızı olduğunu unutarak dünyanın cezbesine kapılmak, müslümanları kötülüğü ve kötüyü mutlak kabul etmeye ve iyi olma, hakikati arama, iyilerle beraber olma ideallerinden uzaklaşmaya sevk etmektedir.

Nefsi hevasının rotasında yol almakta olan müslümanlar, yitirdikleri akıl hakikatinin ışığını (nur) pırıltılı spotlarla aydınlanmış (esas niteliği aldatıcılık ve geçicilik olan) bir dünyada aramakta, kendini şimdiye ve buraya hapsedmektedir. İyiliği emredip kötülükten alıkoyma ödevi, hoşgörünün yeni üretilen “kayıtsız olma” anlamıyla bağdaşmayacağından terk edilmiştir. Hüsrana uğramamanın koşullarından “hakkı tavsiye” sorumluluğundan “uyumlu olma” ya uymadığı için vazgeçilmiştir.

Bugün ilkel kabul edildiği için gelenek ve dinlerin ahlâk kurallarından boşanmış olmak, edep ve hayâ sahibi olduğundan dolayı alay konusu edilmekten kurtulmanın tek mümkün yolu gibidir. Metafizikğin tüm öğretilerinin Aydınlanma ile mağlup ilan edilmesinden sonra ahlâkin referansları buharlaşmış oldu. Ahlâk yeni bir tanımlamaya maruz olarak “aşırı olmamak”la özdeşleşmektedir.

Tarih boyunca kahir çoğunlukla toplumların ahlâksızlık saydığı anormal ve patolojik durumların uyumlu ve hoşgörülü (!) olabilmek için bir özgürlük tezahürü ve tercih konusu olarak görülmeye başlaması bir açılım olarak kabul edildiği sürece insanlığı tehdit eden problemler trendini arttıracaktır.

Çok kısa bir süre öncesine kadar bir kısım müs-

lümanlar edilgen bir teselli ile "biz bir şey yapmasak bile tüm bu yaygın ahlâksızlık furyası ile Batı kendi sonunu getirecektir" diye beklerken, o furyanın (evlilik dışı seks, gayr-ı meşrû çocuklar, ensest ilişkiler, suni bebekler, tecavüz, cinayet, terör, şiddet, intihar, uyuşturucu, mafya vb.) kendi içlerinde bu kadar çabuk yaygınlaşabileceğini kestirememişti. Batı'da evli olmayan bir gencin bakir olduğundan utanç duyuyor olması, bizi şaşkırtan bir olguydu. Çok yakında bu ülkede belki ilköğretim sonunda yahut lisedeki bir genç için, bekaret itirafı güç bir ayıplama vesilesi olacaktır. İstatistikler uyuşturucu kullanımının hızla arttığını ortaya koymaktadır.

Sadakat, kıskançlık, aşk ve evlilik demode, cinsel özgürlük ilericiliğin gereği sayılmakta, çok sayıda genç kız ve erkek, hatta evli kadınlar evlerinden kaçmakta, kadın erkek ilişkisinde serbest rekabet savunulmaktadır. Çıplaklık cesaret olarak vurgulanmaya devam etmektedir. Feminist gayretler erkeksi kadınlar üretip, doğurganlık, dişilik ve anneliği reddederken, kadının teşhir ve sömürü metat haline gelmesine gözlerini kapatmakta ısrar etmektedir.

Sırf özenilen ünlüler gibi kıyafetlere, lüks ev ve arabalara sahip olma arzusu kaybolmuş gençliği bazan fuhuşa, porno film çevirmeye, uyuşturucu satmaya, hırsızlık veya bir başka suçta itmektedir.

Kararınca çapkınlık, eğlenmeyi bilmek, sarhoş olmadan içebilmek, spor, dünya sineması, tiyatro, bilhassa magazin takip edecek kadar kültür, herşeyin raconunu bilecek kadar zeka, ebeveyninden ayrı yaşayacak kadar bağımsızlık, kendilerini mazbut sayan birçok kimse tarafından bile kabul gören normallikler haline gelmiştir.

Gitgide müzikte, dansta sınır tanımaz taşkınlık ve isyan figürleri hakim olmaktadır. Tanrı ya da tanrıçalara dönüşmüş yıldızların icrasında sanat (!) hakikate ulaşmanın mümkün yollarından biri olmaktan çıkıp, ilahi olana rağmen var olma anlayışına dönüşmüştür. Daha trajik olanı, yoksul insanlar kendi açıklıklarına değil, sefahat gecelerinde onun ömrünce bir arada göremeyeceği meblağları harcayan starların uğradığı ihanetlere yahut bir canlı yayında maruz bırakıldıkları ithamlara ağlayacak kadar zavallılaştırmıştır.

Ahlâki erdemleri yüzünden sade ve temiz kalmaya çabalayan müslümanlar, namus kumkumalığı, çağdışılık, geleneksellik, ilkillikle yahut dini-ahlâki vehimlerinden vazgeçemeyen birer beceriksiz olmakla suçlanmaktadır. Oysa zannedildiği gibi iffet,

duyguların tatminini engelliyor olmamakla kalmaz, tatmin edilmesi imkansız olduğu halde körüklenen arzuların önüne geçerek duyguların gerçekten tatmin edilmesini sağlar. Ancak cinsel tüketici olmaktan kurtulmak, katledilmiş aşkı ihya edebilecektir.

Ne batıya ne de kendi kültürüne eleştirel yaklaşmayı denememiş batıcı taşeronlar ve özellikle medya, alkol kullanmamak, haremlik selamığa dikkat etmek, tesettür gibi herhangi İslami veya ahlâki hassasiyeti bağnazlık olarak işlerken, paradoksal biçimde alkolün yahut uyuşturucunun kurbanı olmuş kişilerin trajik sonlarından, seks tüccarlarından, erotizmin yaygınlaşmasından fuhuş batağına düşürülen insanların dramından timsah gözyaşlarıyla dem vurabilmekte, bu arada failleri ya da kurbanları maskeli-maskesiz ekranlara ya da sayfalara taşırken bir kez daha tüketimin nesnesi yapmaktadır.

İşte bu noktada müslümanlar için pasif bir izleyici konumundan kurtulmak gerekmektedir. Sözüm ona ibret ve haber alma için takip edilen bu dramaların, kötülüğün sirayet eden özelliğinden dolayı normalleşerek yaygınlaştığı unutulmamalıdır.

Küreselleşen en önemli şeyin her bakımdan, bilhassa ahlâki açıdan lakaytlık olduğunu görebilmek için bu ihtiyar kürenin kimlerin parmağında döndüğüne dikkat kesilmek kafi gelecektir. Kötü bir dünyada bireysel olarak temiz ve iyi kalmaya gayret göstermekten fazlası, o dünyada kötü ve kötülüğe karşı mücadele etmek müslüman olmanın bir gereğidir.

Ahlâkı ifsad eden hegemonik baskılar ancak müslümanların aslı dinamikleriyle yeniden akılcı değil ama akıllıca kontakt kurmaları, müslümanca tavırları yaşamlarıyla suretiyle etki yapacak pratik söylemlere kavuşmalarıyla mümkün olacaktır. Sekülerleşmenin yol açtığı ahlâki erozyonun hasarları, müslümanların kendilerini ve içinde yaşadıkları dünyanın problemlerini ciddiye almaları, inançlarının tezahürlerini sahici olarak göstermeleriyle hafifletilebilir.

Tekilci ve içkin hegemonik Batı kültürünün etkisiyle herşeyle beraber en çok da kendisini tahrip etmekte olan insanın yegane sığınağı ve referansı, ne pahasına olursa olsun iddialarından vazgeçmemekte sebat etmesi sebebiyle bugün güçlü görünen medeniyetlerin kabusu olmaya devam eden ve sahici tek ahlâki temel sunan İslam'dır ve belki müslüman vicdanların yeniden fonksiyonelleşmesidir. ■

POP-STAR DEREBEYLİĞİ

ASIM ÖZ

G ünümüze damgasını vuran; hemen hemen toplumun büyük çoğunluğunun etkisi altında kaldığı televizyon cehenneminin popülerleştirilmiş harem programlarının birbiri ardınca yayınlandığını izlemekteyiz. Medyatik hipnoz telkin ve tekniklerinin pazarlama sektörüyle de işbirliği yaparak programların toplum içindeki dolaşım hızını ve miktarını da arttırdığını biliyoruz.

Görsel tahakküm biçimlerinin ABD, İngiltere, Almanya gibi ülkelerle eş-zamanlı olarak ekranlara yansması ve insan unsuru olarak yerel, konsept olarak dünyasal nitelikte oluşu, küreselleşme tezi sahiplerinin teorik istihdamlarının ön-görüsünün isabetliliğini ortaya koyuyor.

Pop dünyası ise erken ihtiyarlamanın mecal-sizliğini bu tür yapay şöhret hayaletlerinin gölgesiyle ertelemeyi, ötelemeyi düşünüyor. Alacakaranlık yılları olarak da nitelendiren seksenli ve doksanlı yılların özellikle de ikinci yarısının Türk popu açısından hasılatı bol yıllar olduğu inkar edilemez. Ancak ikibinli yıllarda artık klişeleşmiş "hergün bir popçu çıkıyor" yargısının geçersizleştiğini, gerek müzikal anlamda gerekse star/şöhret anlamında kalıcı ürünlerin ortaya konulmadığını gözlemlemek mümkün. Türk popu bu üretimsizliğini ve erken ihtiyarlamanın getirdiği sıkıntıları bugün nostalji parçalarıyla aşmaya çalışıyor. Belki bu ihtiyarlamanın muktedirsizliğini giderici/öteleyici/erteleyici operasyonlardan biri de Pop-star yarışmasıdır.

~ İnsanların anlam dünyalarını etkileyen, yetiş-

kinlik-çocukluk arasındaki farkı farksızlaştıran küyerel programların sosyolojik analizlerinin yapılması muhtelif fikirlerin, kavramlaştırmaların entellektüel cemaatlerde dolaşımına olanarak tanıyor. Popüler kültürden, kitle kültürüne değin uzanan muhtelif kavramsallaştırmaların nesnesi/öznesi olan pop-star programının, popülerleş(tiril)miş oluşundan hareketle, popüler kültür kategorisine dahil edilemeyeceğini olsa olsa kitle kültürüne ait bir ürün olabileceğini belirten analistler, popüler kültürün toplumun alt katmanlarının bir direnişi olarak ortaya çıktığını oysa kitle kültürü ürünlerinin ticari amaçlı olarak tasarlandığını ve sıradan insanların tüketimine sunulduğunu belirtirler (Adanır; 2003). Pop-star yarışmasının tanımlanması noktasındaki bu muhtelif fikirlerin yarışmanın etkileri düşünüldüğünde pek anlamlı olmadığını belirtebiliriz. Çünkü programın popülerleştirilmiş oluşu onu popüler kültür olarak nitelendirmeye olanak tanırken, sıradan insanlar için üretilmiş olduğundan hareketle kitle kültürüne dahil edilebilmesine imkan sunar. Ya da Frankfurt Okulu teorisyenlerinin iki kavramı da yetersiz bularak önerdikleri "kültür endüstrisi" kavramsallaştırmasını da kullanmak mümkündür. Pop-star yarışması üzerinden söylenilmek istenenlerin söylenmesi açısından "popüler kültür" noktasındaki entellektüel rezervleri biryana bırakanın gerekli olduğunu düşünüyorum.

Medyatik pazarlama, parlatma stratejilerinin de etkisiyle görsel muktedirliğini kanıtlayan medya kokaini pop-star ideolojik aidiyetleri, mesleki

teknolojileri yaşam tarzları farklı olan insanları, "müstehcenin militanı" yaparak sıradan insanın ortalama dünyasının hafızasızlığında ittifak ettirdi.

Köşe yazarlarının kendilerine sunulan mikro-iktidar alanlarında, bazı aydın-akademisyenlerin gerek mikro-iktidar alanlarının misafiri olarak, gerekse vıcık vıcık programlarda beynini ucuz çerez niyetine kullandırarak popüler kültürün harmanlanmış ürünlerinin pazarlanması noktasında "söylemsel uç beyi" olarak istihdam edilmişlerine tanık oluyoruz. Pierre Bourdieu'nun "siz televizyona uymayın, televizyon size uysun" nasihatının tematik aydınlarca umursanmayışına tanık oluyoruz.

Aydın davranışlarının, teleosferde ucuz çerek olarak istihdam edilmişlerinden rahatsızlıktan öte övünç duyan abur cubur fast-thinker hegemonyanın kırılması için, bu davranışların ve aydın taifesinin yadsınarak olumsuzlanması gerekir. Pierre Bourdieu'nun fast-food'a atıfla geliştirdiği fast-thinker kavramını, "her eve lazım" kabilinden düşünce üreterek geçiciliğin bayağılığın dünyasına ucuz çerek sunan aydın tipolojisini betimlemek için bu kavramı kullanır (Bourdieu; 1997: 32)

Bourdieu, televizyonla ilişkilerimizin mesafe-sizleştiği ve yetişkin/çocuk ayrımının neredeyse geçersizleştiği günümüz dünyasını betimlemek ve televizyonun mekanın düzenlenişi üzerindeki başat etkisinden de bahseder. Televizyonun evlerimizin baş köşesine kurularak koltukların, kanepelerin düzenlenişinden başlamak üzere evin iç düzenlenişindeki etkisinden hareketle; günümüz koşullarında zihinsel dünyamızın düzenlenişi noktasında da televizyonun başat rolünü itiraf etmek gerekir.

Tele-Panoptizmin küyerel programı pop-star zamanlama açısından neredeyse bütün ülke insanının ekran başında olduğu bir zaman diliminde yayınlanıyor. Artık insanlar Bayhancılar, Abidinciler, Firdevşçiler vb. tele-erkil kategorilere ayrılıyorlar. Yeni ikonlar ise başarı açıklıklarını gizleyerek bizcilik tarikatının progpagandasını yapıyorlar. Görsel kurban oluşlarının acısını paylaşıcılık/dayanışma gibi sembolik kapital değeri yüksek kavramlarla gideriyorlar. Zaman zaman jürinin densiz davranışları karşısında otoritenin suskunlaştırıcı etkisinin softlaştığı zamanlarda bir iki ke-

lime edebiliyorlar. Kendileri için düzenlenen tartışma programlarında en rahat "Zerrin ablaları" karşısında konuşabiliyorlar. Duygu endüstrisi gibi çalışan programlar itiraf mekanizmasını da işlevsel kılarak televizüel arınma ritüellerinin boy vermesini sağlıyor.

Reklam dünyasının iştahını kabartan program Fast-thinkler düşünür tipolojisinin yaygınlaşmasını sağlıyor. Emre Kongar gibi kelli felli beyaz, akademisyenlerin, Frankfurt Okulu'nun popüler kültür noktasındaki ısrarlı kötümserliğini sürdüren eleştirmenleri, "popüler kültür kötüdür diyenin alnını karışlarım" türünden havalı-civalı sözlerle popüler kültür misyonerliğine soyunduğunu mikro-iktidar alanlarındaki misafirliğinden anlıyoruz. (Arman; 2003)

Popüler kültürün rotasızlaştırıcı etkisinin derinden hissedildiği zamanımızda, altmışlı yıllardan itibaren popüler kültürü terbiye etmek kaygısıyla biçimlenen "Kültürel Çalışmalar" disiplini anımsamak gerekir. Eleştirel kaygılarla yola koyulan disiplin bir süre sonra popüler kültürü onama çabasına dönüştüğünü kültürel çalışmaların herşeyi söyleme indirgeyen görececi dünyasının bugünkü halet-i ruhiyesi gözler önüne seriyor.

Popüler kültür misyonerlerinin hayatın kadim değerlerini dağıtarak, sıradanlığın bayağılaştırıcı ve başarı açlığını kışkırtıcı dünyasında kalem oynattıklarını söylemek mümkün. Pop-star yarışmasını izlemek mikro-iktidar odacıklarına tutunan köşe yazarlarınca aydın olmanın öncelikli koşullarından biri olarak istihdam ediliyor. Pop-star harvarisi Emre Aköz iletişim literatüründe yabancı-

laştırıcı, uyutucu etkilerinden dolayı "medya kokaini" olarak nitelendirilen reality show programları için; "reality show programlarını izlemeyenler aydın değildir." aforizmasını üfürüyordu. Aköz sadece bununla kalmıyor islamcı medyayı suçluyordu. İslamcı medyanın "reality show" programlarını görmezden gelen yok-sayıcı tavrından hareketle, islamcı medyanın kemalistlerle bir farkının olmadığını belirtiyordu. Aköz bir anlamda islamcılar da popüler kültür misyonerliğine davet ediyordu. Popüler kültürün vebalı olduğunu belirtmek medyatik afaroza uğramak için yeterliydi. Anlama kaygılarının "gözü tamamen kapalı" getirişinden sonra life style köşe yazarlarının ve beyaz akademisyenlerin "müşterilerine" pop-star yarışmasının batını yorumlarını sunarak, pop-star izleme kılavuzu türünden öğütler verdiklerini görüyoruz. Pop-star misyonerleri eleştirel duruşlarını koruyarak medyanın yeni kokainlerine karşı mesafeli duruşlarını koruyanlara, televizyon çağının yetişkin karşıtı/çocuk karşıtı yayınlarına dil uzatma cüretini gösterenleri, "kaç modelsin kardeşim sen" türünden imalı soruları yönelterek pop-star ortodoksisinden hicret edenleri "heretik" olmakla suçluyorlar. (Coşkun: 2003:21)

Yeni kokain pop-star yarışması medya eleştirilerinde iki patikayı oluşturan Orwell versus (karşısında) Huxley diyalogunu hatırlamamamızı sağladı. Medyatik belleksizliğin, "gibiler dünyası-

nın betimlenmesinde Orwellyen kehanetlerden ziyade Huxleygil kehanetlerin istihdam edilmesi gerekir. Orwell'in dünyası; büyük biraderce denetlenen sansürlü, kimliksiz, kişiliksiz bir dünyadır. Huxley'in dünyası ise kitlenin sürekli ileti bombardımanına tabi tutularak kimliksizliğin içselleştirildiği bir dünyadır. (Duran; 2000: 113) Orwell'in düşünce dünyasının kehanetleri dışarıdan dayatılan bir baskının bizleri boyun eğdireceğini imler. Huxley'in düşünce dünyası ise insanların büyük biraderin sansürcü, kimliksizleştirici, tarihsizleştirici düzenlemelerine gereksinin duyulmayan bir dünyadır. Orwell kitapsızlaştırıcı baskıdan doğruların gizlenişinden, tutsak bir kültür dünyasından bahsediyordu. Huxley ise kitapları yasaklamanın gereksizleşeceğini ve ileti bombardımanının pasifize edici niteliğinin oluşturacağı egoist benliklerden endişeliydi. Doğruların umursamazlık, kayıtsızlık denizinde boğuluşundan ve insanın sonsuz eğlenme açlığının kışkırtıcılığının yapıldığı zamanlardan korkuyordu. Postman'ın ifadesiyle "Orwell bizi nefret ettiğimiz şeylerin mahvetmesinden korkuyordu. Huxley ise bizi sevdiğimiz şeylerin mahvetmesinden korkuyordu." (1994: 7-8)

Televizyondaki hemen hemen bütün yapımların pop-starlaşarak üst-ideoloji eğlencenin krallığını oluşturduğu günümüz dünyası; eğlencenin bozdurulup bozdurulup harcandığı eğlencelik bir dünyadır. Bu koşullar altında televize beyinlerin; E. Allemand'ın telepanoptizm bağlamında söylediği "Bizi izleyen Büyük Birader değildir, Büyük Biraderi izleyen bizizdir." sözünün eğlence üst ideolojili günümüz dünyasının, görseelliğin esirleştiriciliğinin getirdiği kayıtsızlığı betimlemekte ne kadar işlevsel olduğunu düşünmek gerekir. (Baman; 2000: 255)

Televizyonun baştan çıkarıcılığı genç, yaşlı, çocuk ayrımlarını imkansızlaştırıyor. Televizyonun starlaşan programları gerek görseellik gerek enformasyon açısından sürekli taarruz halinde bulunuşu, geceleri, gündüzleri, zaman algımızı, değerlerimizi hiçleştiriyor. Televizyon çağında yetişkinlerin ekranın hülyalarına kanat çırpın bakışları, bilinç durumları gözönünde tutulduğunda, özellikle "çocukluğun cennetini" yaşayabilecek çocukları daha çok etkiliyor. Postman, dünyaya açılan pencere olarak nitelendirdiği televizyo-

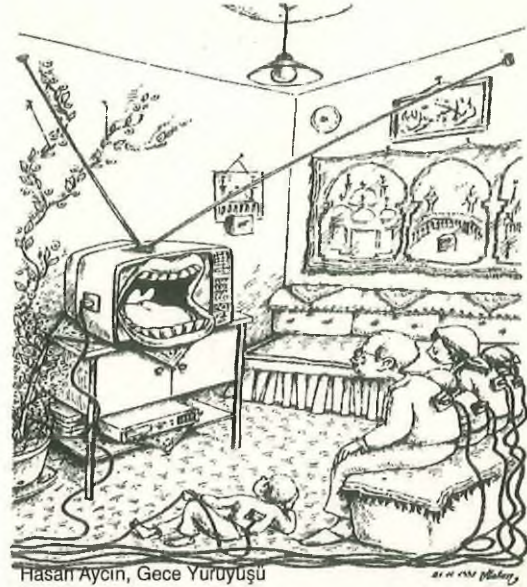
nun çocuk-yetişkin ayırımlarının sınırlarını ortadan kaldıracı gücünden hareketle "yetişkinlere ayrılmış enformasyonun yasak elmasını yiyen çocuklar, çocukluğun cennetinden kovulmaktadır" sözüyle çocukluğun teleosferdeki değişen/dönüşen durumunu anlatmaktadır.

Renkli dünyanın yeni-pazarlama tekniklerinin de etkisiyle Gsm operatörlerinin katkısıyla interaktif bir dünya haline gelişi toplumun televizyonla ilişkilerinin niteliğini değiştirmiştir. Katılımcı televizüel dünya artık sadece seyredilen bir dünya değildir. İçeri-dışarı ayırımlarının geçersizleştiği interaktif programların dünyası Pamuk'un "televizyon seyretmekle pencereden dışarı seyretmek aynı şeydir." yargısının değiştirilmesi gerekliliğini imler.

Ülke gündemine, kendi gündemine kayıtsızlaşan, duyarsızlaşan yığınlar televizüel ağlamalar, sızlamalar eşliğinde "telematik katharsisi" yaşıyorlar. Enformasyon bombardımanına uğratılan yalnızlaşmış, yabancılaşmış bireylerin hiprotik programların sıkı müşterisi oluşlarından hareketle "halk bunu istiyor kardeşim" savunucusu gündeme geliyor. Kitlelerin anlam talebinden ziyade görüntü ve şöhret talebinde bulunuşlarının serüvenini Andy Warhol'un "herkes onbeş dakikalığına meşhur olacak" aforizmasının yol izleri izlenerek, Baudrillard'ın "gibiler" dünyasına değin izlenebilir. Baudrillard'ın söyledikleri kadar sessiz bir yığın olmasa da günümüz Türkiye'si yığınluğun parodisi niteliğinde. Kötü kopya programların kitsch'in kitschini üreterek, teleosferin esirleştirici nesneleştirici etkisini günden güne arttırmasının yanında, bu tür yapımlara karşı mesafeli duruşların imalı bakışlara, eleştirilere konu olduğu gözönünde bulundurulduğunda 'ne tür bir tavır geliştirilmeli?' sorusu gündeme geliyor.

Yalnızlaşan, atomize olan modern bireyin sıkı dostu televizyon karşısındaki mesafesizliği bütün ahlaki söylemleri hiçleştiriyor. Televizyon karşısında geçirilen zamanların sözü, muhabbeti öldüren sömürgeleştirilmiş zamanlar olduğu ne kadar söylenirse söylenir, yabancılaşan arzunun baştan çıkarıcılığına teslim olan insanların yaşamında eğlence denilen ahlak çözücü programlar neredeyse hayatın vazgeçilmezleri arasında yer alıyor.

Varoluşsal kaygılarını erteleyen/öteleyen geç-modern zamanların moderniteye nazaran koflu-

Hasan Aycin, Gece Yuruyuşu

ğun ve anlamsız tutsaklığın artışı açısından modernitenin aşırılıklarına rahmet okutur niteliği görmezden gelinmemelidir. İnsanların kendi yaşamlarından ziyade şöhretimsi hayaletlerin yaşantılarının görsel kurbanı oluşu üzerinde düşünüldüğünde televizüel dünyanın kendi gerçekliğimize karşı sağırlaştırıcı ve körleştirici etkisinden azade olmak için biz müslümanlar açısından hem teorik hem de pratik bir sorun olan teknolojiyi televizyon üzerinde yeniden düşünmemiz gerekir.

Televizyonun kokain programlarının gerçeklikle ilişkileri üzerinde düşünüldüğünde Esslin'in televizyonu bir "hülya makinası" olarak adlandırmasının isabeti ortaya çıkar. Ortalamanın altındaki eğlencenin sefaletinin insani gerçekliğimizi eritişi karşısında yapacak birşeyler var elbette. Zamanlarımızı sömürgeleştirmesi ve ahlaki nihilistliği karşısında birey olarak, "ne kadar televizyonsuz yaşarsak o kadar iyi" şarkısının melodilerini oluşturacak adımları atmaktan daha anlamlı bir tavır geliştirilemez.

KAYNAKLAR

- Adanır, Oğuz, *Radikal gazetesi*, 18.01.2004, Radikal iki
 Coşkun Zeki, *Radikal gazetesi*, 16.01.2004
 Arman, Ayşe, 04.01.2004 *Hürriyet*, Emre Kongar'la söyleşi.
 Bauman, Zygmunt, *Ölümlülük, ölümsüzlük ve diğer hayat stratejileri*, Çev.: Nurgül Demirdöven, Ayrıntı yay. İst. 2000
 Bourdieu, Pierre, *Televizyon Üzerine*, Çev.: T. Ilgaz, yky, İst. 1997
 Duran, Ragıp, *Medyamorfoz*, Avesta yay., İst. 2000
 Postman, Neil, *Televizyon; Öldüren Eğlence* Çev.: Osman Akınhay, Ayrıntı, yay., İst. 1994

HAYATIMIZ POP-STAR

DİLAVER DEMİRAĞ

Ne ekonomi, ne işsizlik, ne dünya ahvali, şu sıralar gündemimiz Orhan Veli'nin "bir elinde cımbız, bir elinde ayna, umurunda mı dünya" dizelerini anımsatırcasına Pop-star aşağı Pop-star yukarı durumları. Medyanın eski solcu yeni liboş kalemleri (ki en iyi örnek Ertuğrul Özkök), Pop-starın halkın kendisi olduğunu ve onu eleştiren, yerden yere vuran aydınların ise her zaman olduğu gibi halka yabancılaştığını belirtiyorlar; hatta bu cephede öylesine ileriye gidenler var ki, mesela Sabah yazarı Emre Aköz, "Pop-star izlemeyenin entelektüel sayılmayacağına" dek vardiıyor işi. Buna karşılık Radikal'in ek yönetmeni Tuğrul Eryılmaz'ın "yazın bunu" çağrısı üzerine uzun zamandır popüler kültür üzerine kafa yoran sol entelejensiya Pop-star üzerine kurumsal düzeyi yüksek yazılar ile verip verip veriyor.

Aynı minvalde bir başka popüler kültür ürünü olan "Ben Evleniyorum" ise, en çok muhafazakar kesimin tepkilerini üzerine çekmiş durumda; Pop-star'a, sol camianın gıcığı Bayhan'a ve elenen yarışmacı Elena ile kim daha milliyetçi yarışına çıkan Armağan Çağlayan'a, tabi her fırsatta "devletimizi" korsana dur demeye, onlarla mücadele etmeye çağırarak, her daim yükselen değerlerin (pop milliyetçilik gibi) sözcülüğünü yapan ve söylentilere göre Doğan Grubuna damat olan, bu grubun müzik yapım firması DMC'nin başında olan Ercan Saatçi'ye. Ancak Tuğrul Eryılmaz'dan yola çıkarak gıcık skalasının başına eski bir Anarşist-Sosyalist iken şimdilerde bu program da dahil bir çok rating getiren yapıma imza atan med-yapım firmasının başındaki adam Fatih Özgüven rahatlıkla yerleşebilir; Ayşe Arman ile yaptığı röportajda Bayhan'ın cinayet iş-

lemesini halkın önemsemediğini, dahası ondan yola çıkarak cinayete yakın olduğunu söyleyen Fatih Özgüven'e. Bunun dışında bu yarışmaya genel olarak pop-kültüre karşı alerji duyarak gıcık olanlar (ki ben bunların en başında geliyorum) pop-kültürün bizdeki mevcut örneklerinin sefilliğine ve sefilliğine tepki duyuyorlar.

Muhafazakar kesimin tepkilerini toplayan "Ben Evleniyorum", başlıbaşına bir vaka. Programın formatı çok basit ve bu tür programların hepsinde olduğu gibi ön şart yok gibi. Yani sizde özel nitelikler aranmıyor. Programa katılan kızlar ve oğlanlar hem birbirlerini hem de onları izleyip beğenecek ve birbirine uygun bulacak izleyicilerden aldıkları puanlar ile ya elenecekler ya da "muratlarına erip" evlenecekler. Bu program evlilikle, toplumumuzun sözde çok kutsal bulduğu "aile" değerlerine yönelik tam bir ironi niteliği taşıyor. Programın en can alıcı ve bence insanın yaratmış olduğu en yüce değerlerden olan "aşk"a hakaret niteliği taşıyan bir bölümlük aşkları. Kızlar bir bölüm önce "hayatımın aşkı" ilan ettiği genci bir diğer bölümde diskalifiye edip, diğer oğlan ile ele ele, diz dize pozisyonlar içinde oluyor. Ve toplum bu kepezeliği büyük bir zevk ve büyük heyecanla izleyip, aşkını en başarılı oynayanları baş tacı edip ödüllendiriyor. Nihal Bengisu Karaca'nın bu dizi ile ilgili yorumlarına yer vermeden önce yarışmacılara sözü verelim. Bakın bu programa katılanlar neden katıldıklarını nasıl açıklıyorlar?

- Yarışmaya katılmaya nasıl karar verdiniz?

G.Y.: Etrafımdaki arkadaşlarım yavaş yavaş evlendi. Ben de zamanımın geldiğine inanıyordum ama bir hazırlığım yoktu. Turizm mezunuyum ama

İngilizcem yeterli olmadığı için eniştemin yanında çalışıyordum. Sandalye üretimi yapıyorduk. Yarışmanın verdiği ödüller beni cezbedti.

U.K.: Yarışmanın reklamlarını izlediğimde evlenmek istiyordum ben zaten. İstemeye gelenler oluyordu ama onları reddettik. "24 yaşına geldim, ben de artık bir aile kurmalıyım" diye düşündüm. Bu yarışma öyle bir şey ki hem manevi bir ihtiyacınızı hem de maddi ihtiyaçlarınızı karşılayabilir.

- Evlenmek istiyorum diye bir şey olabilir mi? İnsan biriyle evlenmek ister.

- Öyle biri yoktu çevremde. Belki öyle biri olsaydı da, Cemal'de olduğu gibi hüsrana uğrayacaktım belki. "Kısmet" diye düşünüyorum.

- Yarışmaya katılırken evlenmenin yanı sıra ünlü olmayı da hayal etmiş miydiniz?

U.K.: Böyle bir şey hayal ediyordum. Çocukluğumdan beri insanlar beni tanısin, sevsin, beğensin isterim. Televole'yi falan izlediğimde "Ben de orada olabilir miyim acaba?" diye düşünüyordum. Şimdi dışarıda yürürken Uğur diye sesleniyorlar, imza istiyorlar. Çok hoşuma gidiyor.

- Siz? Siz de mi televolelere çıkmayı hayal ediyordunuz?

G.Y.: Düşünmedim desem yalan olur. Hatta benim askerde bir arkadaşım vardı, Televole kamerasıydı. Ona "Bizi de çeksene, biz de çıkalım" diyordum. Onları izlerken onların yerinde olmayı mutlaka istersiniz. Bunun güzel bir şey olduğunu herkes tahmin edebiliyordur yani.

- Peki bu ünü paraya tahvil etmek için bir planınız var mı?

U.K.: İnsanlar "Bizim düşünmediğimiz şeyleri düşünüp, dile getiremediğimiz şeyleri sorup cevap alıyorsun" diyorlar. O yüzden yani... Böyle deşifreye ilgili bir program yapabilirim. Tekliflere açığım. Hatta bir ara Ebru Akel'le beraber yapıyor gibiydik biz programı. Ebru Akel diğerlerine bir soru soru-

yordu, ben de heyecanlanıyordum, sanki sunucuymuşum gibi ben de sorular soruyordum.

- "Ben evleniyorum" evinde sürekli frekanstan, negatif-pozitif elektrikten söz edildi. Ne demek bunlar?

U.K.: Aday erkekler arasında hiç tutmadığım kişiler vardı. Uygur'ı ya da Dr. Kaan'ı evleneceğim biri olarak görmedim hiç. İşte bu negatif elektrik olmuş oluyor. Hasan'la konuşurken de frekans olayı var. Hasan çok sakin, polemige girmeyen, ben ona bir şey anlattığımda dinleyen ama hiçbir yorum yapmayan biriydi.

- Ama Gökhan Yoldaş da öyle biri.

U.K.: Ama Gökhan'ın ses tonu güzel. Hasan'ın sesi beni etkilemedi. Gökhan'ın sesi etkiledi. Bu da frekans olmuş oluyor."¹

Nihal Bengisu'nun bu yarışmaya dair saptamaları ise şöyle: "Popüler kültür ne yapıp edip sizi oluşturduğu dairenin bir yerine konuşlandırıyor. Gerçek tüketici yeni bir sosyal alan yaratabilmiş olmanın iştiağıyla izliyor onu; dairenin dışında kalanlar, dışarıda olmanın üsttenci rahatlığı ile önce kibirleniyorlar; ama "analiz yapmadığın zamanlar daha iyisin" türü uyarılarla defalarca aşağılanmış olmalarına rağmen, bunu yapmazlarsa bir gün bile yaşamayacak olduklarını bildikleri için durmadan oraya yuvarlanıyor gözleri; çekilen dışın boş kalan yerine kayan dil gibi, rahat durmuyor nazarı dikkat. Toplumun nabızı, bir grup denek insanının yeni durum ve konjonktür karşısında nasıl değişecekleri, tercihlerini nasıl kullanacakları, toplumun onları onaylayıp onaylamayacağı vs. gibi konular söz konusu. Gel de izleme.

"İşin özü 'toplum'da düğümlendiği için toplumun davranış kodlarını saptamaya çalışanların da 'dışarıda' dursalar bile 'dışında kalamayacakları' bir alan haline geliyor popüler kültür. Oysa: Türk toplumu daha çok su götürür, bugün yürüttüğün tez yarın seni yalancı çıkarır. Böyle bir ülke. Örnek, şe-

kil-1 garabet no-1: 'Ben Evleniyorum Evi'nde haftalar boyunca doğru erkeği(!) bulana dek partner değiştiren kızların milyonlarca insanın seyrine açık kur yapma, uzunları yakma, 'ay elektrik alamadım' sefilliği içinde o çiçek senin bu böcek benim bal toplama aşamalarını hoşgören toplum ile Pınar Altuğ'un 'Çocuklar Duymasın'dan atılmasına gerekçe olarak gösterilen toplum aşağı yukarı aynı 'toplum'. İşin ucunda ev, araba, 50 milyar, tatil, kışlık ve yazlık devre mülk olduğu zaman o çok 'bize has' değerlerin civataları gevşeyiveriyor, kadınların ağabeyleri tarafından öldürülme ya da en hafifinden dövülme gerekçesi olan 'namus' tatlı bir kapris olabiliyor.

"İki sebep var ve ikisinin de 'namus' ile hiçbir ilgisi yok. İlki popüler kültür ürünleri pazarlayıcılarının halk dalkavukluğu yapa yapa toplumda 'her şeyi bilme ve izleme' hakları olduğu gibi bir vehm uyandırmış olmaları. İzlenen şeyin bir yalana, bir kurguya hizmet etmesi çok da mühim değil, kısmi doğallık ve o doğallığın röntgenlenebiliyor oluşu yeterli. İkinci sebep metropol hayatı ile insanın elinden 'alıniveren' ve ne büyük bir lüks olduğu ancak kaybindan sonra anlaşılmalı 'dedikodu yapma' ihtiyacının kaydadeğer bir 'rüşvet', handiyse bir 'hediye' olması."¹

Beyaz Camın Büyüsü

Bir dönemler Dallas dizisi yayımlanırken sokakların boşalması gibi, bu yarışmalar esnasında da izleyici-

lerin büyük bir bölümü TV'nin karşısına geçip "beyaz cam"daki kahramanlarını izliyorlar. Bütün bunların sarsıcı etkileri daha geçmeden, bu kez bir başka olayı haberlerden öğreniyoruz; "Hababam Sınıfı"nın yeni versiyonu daha vizyona girmeden, filmin oyuncuları bir mağazada imza günü yapıyorlar ve izdiham yaşıyor; saatlerce imza kuyruğu bekleyenlerin yanında kapıda oyuncuları görmek için adeta birbirinin üzerine yığılan insan manzaraları.

Kısacası hayatımız *beyaz cam* tarafından belirleniyor. Oradaki hayatlar sanal olmaktan çıkıp gerçek halini alıyor ve görünen o ki yakında hepimiz bir *matrikste* yaşamaya başlayacağız. Sanırım hiçbir sosyal bilimciye nasip olamayacak bir şöhrete ulaşan, bir entelektüel hit olan kült sosyal bilimci Baudrillard ve ünlü kuramı *simulacr* (aslı ile ilişkisini kaybederek kendisi bir gerçeğe dönüşen, taklitken asıl halini alan kopya anlamında) ve onunla bağlantılı *simülasyon* kavramı, hiç bu kadar yaşadıklarımızı ifade eder hale gelmemişti. Sanırım bizdeki örneklerimizin pespayeliğinden olacak, *popüler kültür* kavramı her geçen gün daha mide bulandırıcı hale geliyor.

Popüler kültürün serüvenini ve bizdeki halini el almadan önce, global ölçekte küresel medya tarafından üretilip bizlere de sokuşturulan ve bizimkilerin de yerleştiren iyice pespaye hale soktuğu reality showlara ve bunların bizde nasıl alımlandığına dair Serdar Turgut'un yazılarına yer vermenin iyi olacağını düşünüyorum. Turgut birkaç yazıda ele aldığı konuyla ilgili yorumlarında, öncelikle bu tür yayınların -ki atası BBG sayılır- deyim yerinde ise tam bir patlama yaptığını ve TV'lerin bu programları sırtlayıcı olarak değerlendirip arka arkaya bu tür yapımları çekmeye koyulduklarını söylüyor, daha sonra da bu global trendi aşağılamak yerine anlamaya davet ediyor. 25.12.2004 tarihli Akşam'daki bu yazıdan sonra "*Global Fenomeni de Farklı Yaşıyoruz*" başlıklı ikinci bir yazı daha yazan Turgut, bu tür yapımların neden çok izleyici çektiğini "biz"den yola çıkarak anlamlandırmaya çalışıyor "Bu böyle olmakla birlikte Türkiye'de olayın böyle farklı yaşanması üzerinde biraz düşünmemiz lazım. Yani başka ülkelerde bir 'oyun' olarak algılanan, eğlenmenin yeni bir şekli olarak algılanan bu tür programlar bizde acaba neden dramatik bir süreçte yaşıyor? Neden abartılı hisler, tavırlar işin içine karışıyor, neden her bir şov neredeyse bir yaşam savaşı haline geliyor? Ve neden bizim toplumumuz bu tür programlara abartılı tepkiler veriyor yani tabiri ca-

izse programları 'ölümüne' izliyor? Başka ülkelerde bu programlar rasyonel bir platformda kısıtlı bir tartışma yaratırken, bizim ülkemizde hem seveni hem de sevmeyeninde neden irrasyonel sınırlara varan tepkiler oluşabiliyor.

"Ben bu tür yarışmalara bakarken aynen o şekilde, toplum olarak kaybetmiş olduklarımızı düşünerek, onları tekrar hatırlayarak üzülüyorum. Memleketimizin insanı özellikle son yıllarda büyük darbeler yedi. Birçok insanın gelecek umudu kalmadı. Bırakın geleceği, bugünü nasıl yaşayabilecekleri konusunda bile endişeye düştü insanlar. İşte bu tür ortamda bazı insanlar kendi geleceklerini kurtarmanın son şansı olarak gördükleri bu tür programlara yarışmacı olarak katılıyorlar. Yarışmada elendiklerinde son şans da elden gitmiş olacak. O nedenle de yarışmalarda oyun unsuru yok oldu bizde, görüntüde ne kadar vur patlasın vur çatlasın olsa da hüznün var o görüntünün altında. Ve o nedenle de sinirler kolayca gerginleşebiliyor, yarışmalarda sert tartışmalar yaşanabiliyor ve izleyici olan toplum da bu sinir gerginliğine gerçekten hissederek, kendini vererek aynı yoğunlukta katılabiliyor. Çünkü izleyenlerin çoğunluğu da gerçek yaşamda kaybetmiş insanlar ve kendilerine benzettikleri bir son şans arayışındaki bu insanların bir şeyler yapmasını gerçekten, derinden arzu ederek istiyorlar. Kendilerini onların yerine koyarak bakıyorlar olup bitene.

"Bu yüzden bizim memlekette televizyon şovunun nerede başlayıp bittiği, gerçek yaşamın nerede başlayıp bittiği belli değil, kavramlar iyice karışmış durumda anlayacağınız. Zaten bu tür programları yabancı ülkelerde ilk olarak gündeme getirenlerin hayallerini de süsleyen şey buydu. Şovun nerede başlayıp bittiği, gerçek yaşamın nerede başladığı belli olmayan bir ekran dünyası yaratmak istiyorlardı. Son gelişmeler ortaya çıkardı ki en büyük başarıyı da Türkiye'de yakalamış durumdalar. Sürekli fakirleştirilen, umudu elinden alınan, gelecek beklentisi kalmış insanların çoğunlukta olduğu, ortalama eğitim düzeyi ilkököl dört olan bir toplumda televizyonda yaşananların gerçeklikten daha da gerçek olmaya başlamasından doğal bir şey de yoktur. Dolayısıyla 'gerçeklik' şovlarının geleceği Türkiye'de çok parlak olacak, dünyada olduğu gibi bu şovlarla büyük paralar kazanılmaya devam edilecektir."²

İşgal Altındaki Kültür

Her şey gibi popüler kültür de başlangıçta protest, muhalif bir tavır olarak ortaya çıkmıştı ve niyeti de son derece masumâne, son derece anlamlıydı. Kavramı New York'un entelektüel gündemine sokan Andy Warhol yaptığı kolajlar ile sanatın ve dolayısıyla yüksek kültürün (elitlerce icra edilen kültürel ürünler) yaşanan somut hayattan koptuğunu göstermek istiyordu. Günlük hayattaki nesnelere yaptığı sanat eserleri ile, aslında sıradan olan her şeyde basbayağı da sanatsal bir şeylerin olabileceğini, *sanatın yaşanan hayatın ta kendisi olduğunu* ortaya koymak çabasıydı. Ama çiçek çocukların batı medeniyetine topyekun meydan okuyan karşı-kültürleri, nasıl *tüketici kültür* elinde soluklaşıp tamamen ticari bir ürün haline dönüştü ise, popüler kültür de sıradanlığın içindeki *estetigi* gün yüzüne çıkarmak amaçlı yolculuğunda yol kazasına uğrayıp *sıradanlığın faşizmleşmesi* olgusuna dönüştü. Ve bu hale gelmesinde de en büyük rol TV'ye düştü. Aslında uygarlığın bugüne dek icat ettiği ölüm silahlarından

daha öldürücü olan TV, diğer silahların tersine doğrudan ruhumuzu, benliğimizi, kısacası bizi biz yapan her şeyi hedef alıyor ve bizi sömürgeleştiriyor. Dolayısıyla tüketim kültürü, medya aracılığı ile hayatımızın tüm alanlarını kuşatabiliyor, değerlerimizi alt üst edip bizi başka bir şeye dönüştürüyor. Bilmiyorum Virilio'nun çok tuttuğum kitabının başlığına atfen, hala teknolojinin tarafsız ve isteyen elinde istendiği gibi dönüştürülebilir bir şey olduğunu düşünenler varsa eğer, *Enformasyon Bombası* kavramı üzerinde bir kez daha düşüncelerini önereceğim. Kısacası bugün yaşamımızın tadını kaçırmanın her şeyin arkasında aynı yüz var; yani kapitalizm. İster modern, ister post modern olsun kâr elde etmek için her şeyi mubah gören bu sistem, gün geçtikçe hakimiyet alanını genişletiyor. Ve kendi hakimiyet alanını genişlettikçe de Adorno'nun çok anlamlı sözü ile yaşamlarımızın öznesi olmamız elimizden alınıyor.

Popüler kültür aslında halkın katılımı ile üretildiği için kitle kültürüne dönüşmediği zaman demokratik bir yan içerir. Ancak sanayi toplumunda, özellikle de medya çağında pop-kültür bu demokratik yönünü kaybederek bir kitle kültürüne dönüşür

ve homojenize, yani aynılaştırıcı yapısıyla da insanları tekdüze bir kitle haline getirir.. Ve tam da böyle yaptığı için popüler kültür buna karşı çıkarak insanları tekilleşmeye çağırır. Yine Warhol'un veciz deyimini ile herkesin 15 dakikalığına meşhur olması anlamına gelen şöhret tutkusu temelinde bu aynılaşma karşısında farklılaşma talebinin bir parçasıdır. İnsanlar kendilerinin adam yerine konulmadığı bir sistemde varolabilmenin tek alternatifi olarak TV'yi gördüğü için, TV kendinden beklenenin üstünde bir prim yaparak, toplumsalın merkezine oturur. Ancak kitle kültürüne dönüşerek ticari bir biçim kazandığı andan itibaren, bu talep sömürülen bir talebe, ticari kültür tarafından bağımlı olana dönüşür ve buradan da bir star kültürü/tapınımı (popüler kültürün varolan biçimi bir pagan ayini olarak basbayağı dinsel bir yan içerir) üretir. Böylece tüketim kültürünün hizmetine koşulan, köleleştirilen pop kültür, kültür endüstrisinin bir parçası olarak kendi farklılaşma duygumuzun bir ifadesi olan şöhret tutkusunu kültür endüstrisi tarafından üretilen stara transfer ederek, o stara bağlanmamızı, kendi tutkularımızı ona transfer etmemizi, onunla özdeşleşmemizi sağlar. Tam da böyle olduğu için TV/medya bize bir kimlik verir ve biz kendimizi ondan yansıyanlar ile tarif etmeye çalışırız.

Hasılı kelam; yola bir isyan olarak düşen pop-kültür rock müzik kültür endüstrisinin eline geçince bir ticari metaya dönüşerek tüketilen bir şey haline geldi. Ticarileşince de doğal olarak cinsellik dahil insanların tüm zaafı kullanılarak, insanların birer tüketiciye dönüşmesi için yapılması gereken herşey yapıldı. Foucault'un her şeyi gören, gözetleyen gözü olan Panopticon bugün TV'nin kendisine dönüştü ve BBG gibi programlar ile hepimiz birer röntgenci haline gelirken, kendimiz de röntgenlenir olduk.

Yüksek kültürün fildişi kuleden inmesi için alttakiler adına isyan bayrağı çeken pop-kültürün bizdeki serüveni ise farklı bir yol izlemiştir. Bugün gelinen nokta; her şeyin poplaşmasıyla hayatımızın poplaşması. Edibe Sözen bunu şöyle yorumluyor "Türkiye'de popüler kültür kendi başına bir söylemsel özellik göstermekten ziyade, hayatın kendisinin ve anlamının topyekün popülerleştiği göze çarpmaktadır. Türkiye'deki popüler kültür kabul edildiğinin aksine kültürler arası karşılaşmanın bir sonucu değil, gündelik hayatta hemen her şeyin pejoratif* (değer düşürücü) bir biçimde popüler hale getirilişinin bir sonucudur."³ Edibe Sözen bunun nede-

nini sanatın hayatın dışına atılması olarak görür. Gerçekten de batıda popüler kültürün yanında yüksek kültür ürünlerinin belli bir alıcısı (hem de hiç azımsanmayacak oranda) olması durumu bizde bir türlü olamadı. Yüksek kültürel ürünler her daim çok az bir insan grubunca tüketildi, bizde yüksek kültür adına sergilenen şeyler dayatmacı ve halktan bütünü ile kopuk oluşturulduğu için durum böyle olmakla birlikte, eğitim düzeyinin düşüklüğü ve yazılı kültürle toplumun başının hoş olmayışı da bunda önemli bir etken oldu. Ancak bugünkü halimizi büyük oranda iki askeri darbeye (12 Mart ve 12 Eylül) borçlu olduğumuzu da göz önüne almamız gerekir.

Özetlersek ne denli tepki duyarsak duyalım, ne denli karşı koyarsak koyalım tüketim kültürünün, kültür endüstrisinin bir parçası olan ve bütünü ile piyasanın insafına bırakılan yani kapitalist üretimin bir parçası olan popüler kültür bir vaka ve insanlar eğlenceye bu denli düşkünlük gösterdikçe ve temelinde hazcılık oldukça buna karşı koymamız olanaklı değil. Olsa olsa sürece müdahale ederek daha l'aliteli ve nitelikli ürünlerin miktarını çoğaltmayı deneyebiliriz. Ama bu da arz-talep meselesi ve görünen o ki Türk toplumunun birazcık kafa yormak isteyen bu tür ürünlere hiç talebi yok.

Çözüm İslam'dan gelebilir mi? Bu İslam'ın nasıl alımlandığına bağlı. Ne yazık ki bugün dini de tüketilen bir şey olarak algılıyor ve onu da gün geçtikçe poplaştırıyoruz. Çünkü insan malzemesi bu ve bu malzemedenden böyle bir İslam anlayışı çıkıyor. Peki, aklı başında bir İslâm algısı nasıl üretilebilir? Tek çözüm kapsamlı bir eğitim ile kitlelerin seviyesinin yükseltilmesi. Peki bu politik malzeme ile bunu gerçekleştirmek olanaklı mı? Hayli zor; çünkü eğitilmiş, kültür seviyesi şimdikinden daha yüksek bir kitle, varolan politikacıların sonu demek. Kısacası Türkiye'de mevcut kanallar ile bir şeyleri değiştirmek çok zor. Başka çözümleri de savunmak bana düşmez; çünkü ben beşeri otorite karşıtı bir siyasi duruşun mensubuyum. ■

Dipnotlar

- * Tam karşılığı aşağılamak, alçaltmak, küçük düşürmek olan kelimenin ben metne en uygun düşen anlamını tercih ettim.
- 1) Nihal Bengisu Karaca, "Çocuklar Duymanın Ben Evleniyorum", *Zaman Gazetesi*, 29-11-2004
 - 2) Serdar Turgut, "Global Fenomeni de Farklı Yaşamak Zorundayız", *Akşam Gazetesi*, 26-12-2003
 - 3) Edibe Sözen, "Popüler Kültür Retoriği: Sahiplik İçinde Yokluk, Rağbette Olma ve Sağduyu Bilgisi" *Doğu Batı Düşünce Dergisi*.

ÜÇ LEVHADA CUMHURİYETİN YERYÜZÜ KADIN CENNETİ

ÂSİM YENİHABER

1. Kadınlar ve hakları...

Aralık ayının başlarında başta Çankaya sakinini, askerî erkân ve nihayet kadıncıl kuruluşlar sırasıyla (ideolojik hiyerarşi bunu gerektirir) açıklama yapmaya başladılar. “Aman da kadınlara ne büyük siyasî haklar verildi. Ah ah o zaman Meclis’te 18 kadın milletvekili vardı, bugün ne kadar az, ayol!” diyerekten. Yani Türkiye’nin 1930’larda bugünkünden daha demokratik filan olduğunu da ima ederekten!

Bir ahbabım anlatmıştı. Türkiye’nin YÖK bağlılısı üniversitelerinden birinde bir sempozyumda bir öğretim üyesi hanım, kadınlara Türkiye’de 1930’larda tanınan siyasî hakları ballandıra ballandıra anlatıyordu. Kadınlarımıza seçme hakkı verildiği gibi seçilme hakkı da verilmişti. 18 tanesi birden Meclis’e girmişti filan. Bizim ahbabım muzipliği tutmuş ve şöyle bir soru yöneltmiş akademik hatuna: “Hanımefendi, 1930’ların Türkiye’sinde erkeklerin seçilme hakkı var mıydı ki, kadınlara bu hak tanındı?”

Akademik hatun bu soruya nasıl bir “bilimsel cevap” verse beğenirsiniz? “Ben erkeklerle ilgili konuyu bilmiyorum!”

Niye inkılap tarihi kitaplarının bizi kandırmasına, yanıltmasına izin veriyoruz hâlâ? 1930’larda Türkiye’de seçme ve seçilme hakkı kâğıt üzerinde vardı, gerçekte yoktu. Seçim iki dereceli idi. Kimlerin milletvekili seçeceği belirlenir, elbette bu merkezi hükümet tarafından -o zaman merkezi hükümetin başbakanı aynı zamanda tek partinin başkanıdır- bu kişilerin kimleri seçeceği de, en yüksek tepeden verilen listelere göre, önlerine konurdu. Onlar da âfiyetle listeyi tasdik ederdi! 18 kadın vekil seçilecek! Seeeeee! Ay ne kadar da muasırıştı canım!

İşte 18 kadın vekilin TBMM’ye alınması böyle olmuştur. Bu 18 kadın vekilin, önemli bir kısmının dönme (sabatayist) vs. olduğu söylenir. İçlerinde bir de köylü kadını vardır. Satı Kadın! Satı Kadın TBMM’ne seçilmiştir ama, onun örtüsüyle şalvarıyla yani bir köylü kadını kimliği ile Meclis’e girmesi mümkün müdür? Asla.

Satı Kadın alınır, adı değiştirilir. “Hatı” yapılır. Bu Türkiye tarihinde o güne kadar görülmemiş bir isimdir. Daha sonra da asla görülmeyecektir!

İsim değişikliği ile de yetinilmez. Başörtüsü çıkarılır, başına fötr şapka geçirilir. Şalvar çıkarılır, tayyör giydirilir, kadıncağızın kimliği tamamiyle değiştirilir, sirk artistlerine benzetilir ve öylece Meclis’e sokulur! Türkiye’de kadın hakları konusundaki yanlış bilgilendirme, kadınların haklarını alınabilir değil, verilebilir görmelerine yol açıyor. Kadınlar bazılarının kendilerine hak vermesini bekliyor. Mesela, soyunma hakkı verilmiştir kadınlara. İstedığı gibi giyinme hakkı ise, hâlâ verilmiyor! Türkiye’de ataturkçü(!), halkçı(!), sosyal demokrat(!), çağdaş yaşamcı, feminist ve her biri ağızını açınca “kadın hakları da kadın hakları!” deyu naralanan hatun kişilerin hiç biri bugüne kadar, Türkiye’de kadınların istediği gibi giyinme hakkı olduğunu söylemedi. “Bugün örtünenlere olan, yarın bize olabilir” demedi. Bu en basit ahlâk kuralını bile görmezden geldi.

Onlar görmezden geldiler ama, Alman kadınları böyle demiyorlar. Almanya’da başörtüsü yaşağı gündeme gelir gelmez, siyasi partilere mensup yetkili kadınlar, kadın kuruluşları, kadın yazarlar ve gazeteciler, bu yaşağın Nasyonal Sosyalist dönemdeki yaşaklara benzediğini haykırdılar. Temel tesbit şu: Başörtüsü yaşağı kadınların kendi kararlarını verme hakkını elinden alıyor!

2. "Yabancı Karı-kız Yerine %100 Türk Kızları"

Başlık için okuyucularımın bin defa, milyon kere özür diliyorum. Bu başlık benim başlığım değil. Başkasından nakletsem de, tırnak içine alsam da bu başlığı kullanmak zorunda kaldığım için affınızı istiham ediyorum. Bu başlıkta yer alan ifade bugünkü Türkiye'ye tutulan bir aynadan yansıtılmıştır. Üstüne üstlük o aynayı biz tutmamışızdır, aynamıza zorla gelip yerleşmiştir bu görüntü... Trakya'da beldelerimizden birinin kurtuluş günü kutlanıyormuş. Halk mutad olduğu üzere meydana yerini almış. Geçit filan yapılacak anlaşılın. O sırada üniformalı bir zevat-ı muhterem arzı endam edüben: "Bre cahil ahali! Sizin karılarınız bir yana, herifleriniz bir tarafa ayrılmıştır. Bu geri âdetlerden vaz geçin. Zaten terör de böyle ayrı oturduğunuz için zuhur ediyor. Bir dahi böyle yaparsanız, sizin kurtuluş kutlamalarınıza gelmem ha!" demiş. Böyle sözlere bizim halkın cevabı bellidir: Şişhaneden aşağı Kasımpaşa! Millî Mücadele sırasında da böyle oturuyorduk. O yüzden kadınlarımız fedakârca mücadelemize katıldılar. Çocuklarının örtüsünü mermilerin üzerine serdiler... Biz bu toprakları nasıl kurtardık sanıyorsunuz? Halk bu kadarını söyler elbette...

Türkiye'nin insan unsuru, din ahlâkı emrettiği için, ahlâk kodları hâlâ dinî temelli olduğu için ahlâk dışılığa zorlanmıştır. Laiklik bunu gerektiriyor sanılmıştır. Millî Mücadele'nin kahramanlarından Kâzım Paşa, Halk Fırkası'nın, 1924'te lâ-ahlâkî ve lâ-dinî klüpler kurduğunu yazar. Lâ ahlâkî, yani ahlâk dışı, yani ahlâksız! (Varın lâ-dinînin ne olduğunu da siz tahmin edin.)

Mustafa Kemal Paşa'nın arzusu üzerine Padişah Vahdetdin tarafından Sadrazam yapılan İzzet Paşa, Cumhuriyet'ten sonra ahlâksızlığı özendirilen faaliyetleri hatıralarında büyük bir dehşet içinde yazar.

Evet beyler! Türkiye'yi bugün hiç bir iç ve dış düşman ahlâksızlık kadar tehdit etmiyor! "Laikçiler" ahlâksızlığı yayma hususunda muvaffak olmuşlardır. Eserleriyle ne kadar övünseler yeri vardır. Elbette hiçbir toplum, kötülüğü, fuhşu, zinayı tamamıyla yok edemez. Asgariye indirir veya âzamileştirir. Osmanlı toplumu asgariye indirenlerdendi. Yabancı gözlemciler Osmanlı ülkesinde, zinasız, fuhuş-

suz bir toplumla karşılaştıklarını yazarlar. O dönemde fuhuş sektörü tamamen azınlıkların elindeydi. Bir müslüman/Türk kızının fuhuş yerinde çalışması akıldan bile geçmezdi. Rumlar ve Ermeniler bilhassa bu kabil yerleri işletirler ve kendi milletlerinden kadınlar istihdam ederlerdi. Bu gelenek "sermaye" yapısı değişmek kaydıyla, hâlâ da devam etmektedir. Son yıllarda bir Ermeni madaması fuhuş sektöründen kazandıklarıyla vergi rekortmeni olmuştu da madalyasını nereye takacağını bilememişti ilgililer!

O devir gerilerde kaldı. Şimdi sokaklarda fuhuş akıyor. Resmî-gayrî resmi fuhuş ahlâk zabıtasının burnunun dibinde icra ediliyor. Tele fuhuşu Amerikalılar icad etmişti, "mobil fuhuş" Türkiye'de icad edildi! Bir kadın satıcı otobüsü geneleve çevirmiş!

Ekranlardan fuhuş taşıyor. Sabahtan akşama kadar bir takım fahişe eskileri, onların "erkek"leri ekranlarda çalkalayıp, kıvrıp duruyor. Bütün millet, bilhassa kadınlar örnekmişcesine bu televizyonların karşısından kalkmıyor.

Fuhuşun ulaştığı boyutları, bizim tam mânasıyla tesbit etmemiz mümkün değil. Bunu en iyi o yolun yolcuları bilir. Fakat, ne kadar kaçsanız, o size kendini gösteriyor.

Bizim internet adresimiz hergün gazetede (Vakit) yayınlanıyor. Okuyucularımız bize yazıyorlar; biz de onların değerlendirmelerini kaale alıyoruz. Bazı internet gruplarının mesajları geliyor, onlara da vaktimiz el-

verdiğince bakmaya çalışıyoruz. Fakat bazan öyleleri de geliyor ki... İşte bir tanesi:

"18 YAŞINDAN BÜYÜK MÜSÜN?

YABANCI KARI-KIZ YERİNE %100 TÜRK KIZLARINI MI ARIYORSUN?

PİYASADA PARA VERİP ALAMAYACAĞIN GERÇEK TÜRKÇE PORNO FİMLERİ İZLEMEN İSTER MİSİN?

YALAN DOLAN DOLU SİTELERDEN BIKTIN MI?

EĞER TÜM BU SORULARA CEVABIN "EVET" İSE SİTEYE GİRİŞ HEMEN AŞAĞIDA.."

Bu sanal âlem ilanı neyin göstergesi?

Artık kavatlığın, pezevenkliğin, dürzülüğün, deyyusluğun, dümbüklüğün, namusuzluğun, ahlâksızlığın olağanlaştırıldığı, hatta övünme vesilesi yapıldığının göstergesi en önce.

Kendi milletinin genç kızlarının müstehcen resimlerini, pornografik görüntülerini paralı veya parasız herkese arz etmek demek.

Evet bunu bazı gazeteler yıllardır yapıyorlar... Bazı televizyonlar yapıyorlar...

Fakat bu kadar edepsizcesine, bu kadar aleni yapmıyorlar. Sanal âlemde her türlü kayıttan âzade namussuzlar, sanal âlemin gönüllü deyyusları apaçık yapıyorlar. Hatta bunu nedense biraz da "milliyetçi" (!) eda ile yapıyorlar.

Ey kör gözler bunu görün! Ey sağır kulaklar bunu duyun! Ey kilitlenmiş kalbler bunu hissedin! Terör "ben buradayım" diye bas bas bağıyor! Evet bu toplumun dinden başka koruyucusu yoktur, sığınacağı emin limanı yoktur. Ne kanun, ne polis, ne de jandarma insanları ahlâklı, namuslu yapamaz!

3. Kadınların Yüzünü Güzelleştiren Cumhuriyet!

Adı yüzdeyüz "cumhuriyet" adı! "Burçin" kelimesinin hiçbir muteber sözlükte karşılığını bulamadım. Belki de "Türk adları" adlı uydurma bir kitapta "Burçin" in "dişi geyik" olduğu yazılıdır!

Hayatı baştan sona "cumhuriyet" hayatı. Laikliğin dışına hiç çıkmamış bir hayat. Mesleği "cumhuriyet" mesleği. Yani "manken". "Manken" kelimesinin neleri tazammun ettiğini bilenler zaman zaman açıklıyorlar. Güzel kız hakikaten. Yüz güzelliği yarışmasında birinci olmuş. Cumhuriyete yakışır bir sonuç!

Cumhuriyet kızların, kadınların yüzünü güzelleştiriyor, fiziğini güzelleştiriyor. Ya iç âlemini, maneviyatını, ahlâkını? Onlar cumhuriyeti ilgilendirmiyor. İptidai pozitivizme göre böyle şeyler saçına zaten! Başlangıçtan beri, fizik yarışmaları fevkalade cumhuriyetçi bulunmuştur. Hatta ilk güzellik yarışmaları "Cumhuriyet gazetesi" tarafından tertiplenmiştir. Cumhuriyet, kadınlarımızın peçesini açtı, yüzlerinin güzelliğini ortaya çıkardı! Örtülerini açtı, vücutlarının güzelliğini sergilemelerine fırsat verdi. Şimdi Türkiye'nin her tarafında vücudunun ve yüzünün güzelliği herkesçe bilinen milyonlarca kadın var. Hatta onların katalogları var! Cumhuriyet onlarla gurur duyuyor! Onlar olmasa cumhuriyet olmazdı sanki! Cumhuriyet kadınları, seçiyor, seçiliyor, ama ille de cumhuriyet gibi genç kalıyor. O eskinin yaşlı ve güzel, eli öpülesi edep timsali haminneleri yok artık. Şimdi cumhuriyetin seksenlik genç bayanları var. Yüzleri sürekli gerdirmekten ve güzellik müstahzarlarından sahtiyanlaşmış, saçları çalı süpürgesine dönmüş. Yüzlerine değil, en pahalı markalı boyalara bile bakılamıyor artık!

Nerede eskinin alını secdeye varan, yüzlerinden

nur fışkıran, sözlerinden şefkat akan, hareketlerinden ferahlık ve gönül huzuru yayılan anneleri, anne-anneleri? Bizim annelerimiz! Cepheye sırtında cephane taşıyanlar da onlardı, örtüsü açılmak istendiği için uğurlarına kurutulmuş savaşı başlatılanlar da onlardı..

Cumhuriyetin sanal anneaneleri 18'lik genç kızlarla yarışıyor. Kıyafetle yarışıyor, çıplaklıkla yarışıyor. Hırçınlıkla yarışıyor. Azgınlıkla yarışıyor... Neredeyse cumhuriyetle yaşıt tiyatroya anaları, sanatlarının gücüyle övünmektense, hâlâ bacaklarını, göğüslerini açabilmekle övünüyorlar ve bu normal karşılıyor, hatta alkışlanıyor.

Burçin, cumhuriyet adına dolaşımında tutulmuş primitif ideolojinin en somut kurbanlarından biri. Fiziği mükemmel. Hayatın fiziği aşan alanlarından uzak tutulduğu için, cumhuriyet sokağının malzemesi olmuş. Televole Cumhuriyeti kimbilir ülkenin genç kızlarının kaçta kaçını bu şekilde sokaklarına, ev(!)lerine sürüklüyor ve onlardan neler yapıyor? Manken yapıyor, fotomodel yapıyor, pop-star yapıyor, star yapıyor, "sanatçı", artist(!) vs.vs. yapıyor...

Türkiye'nin cumhuriyetçi televizyonlarında sabahdan gece yarısına kadar nice Burçinler rakediyor, çalkalıyor, dansediyor, şıkır şıkır oynuyor, soyunuyor, dökünüyor... Bütün bunlar durup dururken olmuyor. Münbit toprak bürokratik ideoloji. Örtünmek kötü! Hatta kadınları ikinci sınıf vatandaş konumuna düşürüyor! Soyunmak kadını birinci sınıftan da öne geçiriyor! İçki içmemek, erkeklerle düşüp kalkmamak gericilik! Ahlâk, namus, iffet, ismet, ırz, bekâret... Bunlar çağı geçmiş, anlamsız sözler. Zaten ahlâk kelimesi unutuldu. "Etik" ise cinselliğin dışında! "Meslek etiği" olabilir mesela! (Mankenlik mesleğinin etiği nedir Burçin? Et teşhiri esasına dayanan mesleklerin "etik"i mi olur?) Anne olmak kötü! Çünkü çocuk meslekî kariyerini mahvediyor! Evlenmek kötü! Çünkü çocuk yapmanın önsözü!

Ey Türk(!) kadınları! İşte hayatınız! Ve işte mecatınız! Sen her şey ol! Erkeklerle yarış! Fakat eş olma, anne olma! Orta malı ol, metres ol, fahişe ol.

Burçin yüzde yüz masum ve düpedüz bir cumhuriyet ideolojisi kurbanı! Mezarlığa ulaşmak üzereyken öldü! Çünkü "çağdaş yaşam" tarzı ile pislik içinde yaşamaktan mezarda olmak ehven hâle gelmişti onun için!

Hatıra defterinden, ev, eş, çocuk sahibi olma ve inanmanın emin limanlarına sığınma arzusu fışkırtıyor, Burçin'in... Bunlarsa, bazılarına göre, geri bir ideolojinin zamanımızda yok edilmesi gereken unsurları! Bu toplumun rahmi sadece Burçinler yetiştirecek şekilde tanzim ediliyor!

'TAŞ BEBEK'TEN 'TAŞ MEZAR'A: SEKÜLER KADIN POLİTİKASININ İFLASI

SEYHAN ÇELİK

Geçtiğimiz günlerde medyada, Burçin Bircan adında genç bir kızın uyuşturucu kurbanı olduğu haberlerinin yayımlanması ile gençleri uyuşturucu kullanmaya, fuhşa, her türlü bataklığa nelerin ittiği üzerine, genç insanlar üzerinde son zamanlarda televole kültürü olarak adlandırılan sözde ideal yaşam modeli hakkında ve bunların neticesi olarak ortaya çıkan ahlak yoksunluğu üzerine pek çok şey yazıldı. İlginç olan nokta ise, Türkiye'de artık pek çok insanın uyuşturucu kullanıyor olmasına ve pek çoğunun da bu nedenle öldüğünün bilinmesine rağmen; şimdiye değin bu meseleler çok fazla tartışılmazken, bu sefer ölen kişinin bir güzellik yarışmasında *Türkiye güzeli* seçilmiş bir kız olması nedeniyle bu ciddi sorunun gündeme gelmesiydi. O, Türkiye güzeliydi, genç kızlara hatta küçük kız çocuklarına parıltılı yaşamları özendirilenlerden biriydi ve bu olay "*barbi bebeğin*" içler acısı sonuydu.

Türkiye maalesef çok ciddi bir ahlaki çöküş tehlikesi altında ve her gün binlerce insan bu bataklığa doğru sürükleniyor. Televizyonlar evlerimizin başköşesine kurulduğundan beri, bataklıktan beslenenler, çocuklarımıza bizden daha yakınlar. Çocuklar kendi aralarında akşam izledikleri bir diziyi konuşuyorlar, 'popstar yarışması'nı kendi aralarında oyun olarak oynuyorlar. Önceden oyunları doktorculuk-

tu, şimdi şarkıcılık, oyuncakları ise barbi bebekler. Ne kadar acı... Yaşanmakta olan çirkeflüğün en iğrenç boyutları, her Allah'ın günü ekranlardan insanlara *eğlence* olarak sunulurken, belki farkında olmasalar da insanlar çok büyük bir *zihniyet ve yaşam biçimi değişikliğine* uğruyorlar, her gün biraz daha ahlaki değerlerinden kopuyorlar. Ve gelinen yer ise Burçin Bircan ve onun gibi binlerce insanın vardığı son nokta oluyor.

Bu vehamet, kadın bedeninin güzellik yarışmalarında bir '*mal*' gibi sergilenmesini çağdaşlık olarak algılayan, modernleşmeyle/medenileşme'yle çıplaklaşmayı bir sayan, kadını 'cinsel bir meta' haline dönüştüren zihniyetin ürünüdür. Kadının bu şekilde algılanışı, Türkiye'de, Cumhuriyet sonrasında Batı medeniyeti model alınarak izlenen modernleşme süreciyle birlikte olmuştur. Bugün gelinen nokta ise; Batıdaki ahlaki çöküş paralel olarak, Türkiye'nin de bu tehlike ile karşı karşıya kalmasıdır.

Kadına Biçilen Rol

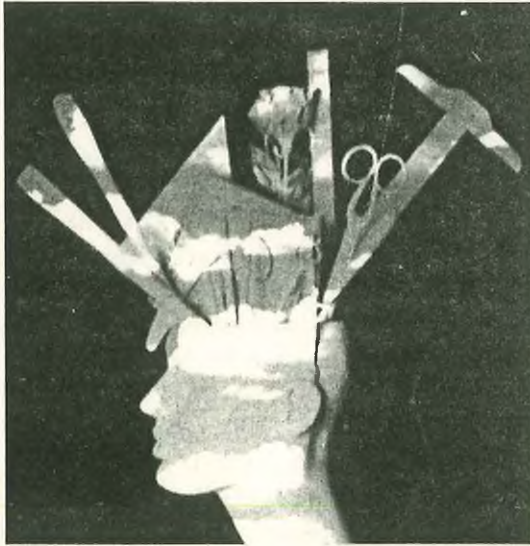
Kadın her dönemde toplumun görünen yüzü olmuştur ve toplumsal değişimler de büyük ölçüde kadının ve dolayısıyla ailenin dönüşmesi ile meydana gelmiştir. Türk modernleşmesi serüveninde de kadın çağdaşlaşmanın, Batı medeniyetine dahil olmanın göstergesidir.

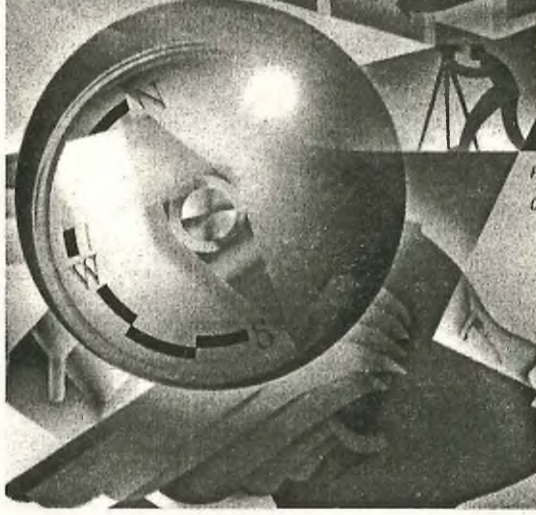
Cumhuriyet sonrasında modernleşme projesi içerisinde kadının dönüşümü ciddi bir politika olarak izlenmiştir. Devlet, kadının ve ailenin dönüşümünü kendi faaliyet alanı içersine alarak gerçekleştirmiştir. Söz konusu değişim büyük ölçüde eğitim alanında yapılan faaliyetlerle sağlanırken, aynı zamanda kanun koyarak zoraki yaptırımlar yoluyla da gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu politika çerçevesinde çeşitli kadın cemiyetleri kurulmuş, Dar'ül Fünun'a erkeklerle birlikte kızlar da alınmaya başlanmış, okullarda ve 'aydınlama misyonu' üzerine kurulmuş Halkevlerinde resmi ideolojinin benimsetilip yaygınlaştırılması ve kadının 'kamusal alan'da farklı biçimde entegrasyon endâm etmeye başlamasıyla birlikte kadının ve toplumun dönüşümü de sağlanmaya çalışılmıştır. Halkevleri bu anlamda Kemalist ideolojinin yaygınlaştırılması işlevinin yanı sıra, modern yaşam tarzlarının insanlara öğretilmesi işlevi görmüştür. Kadın ve erkeklerin birlikte katıldığı, kadın-erkek ilişkilerinin nasıl olması gerektiğinin öğretildiği, evli bir kadın ya da erkeğin başka birinin eşiyile dans etmesinin, üzerine biçilen kıyafetler ve davranış biçimiyle bir süs eşyası konumunda olmanın medeniyet olarak

sunulduğu balolar da Türk modernleşme projesinin en önemli unsurlarından biri olmuş ve bu işlevini gerçekleştirmek üzere küçük kasabalarda bile memurlar aracılığıyla yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.

Modernleşme sürecinde Batı medeniyetine dahil olma yolunda en önemli engel olarak din görülmüş ve dinin toplumsal hayattan tasfiyesi gerekliliği düşüncesiyle bu süreç aynı zamanda dinle savaşım vermeye dönüşmüştür. Gerek modern zihniyetin üreticisi, modernleşmenin yaygınlaştırıcısı Batı'ya karşı, gerek Türkiye'de Batı'ya hizmet eden yerli modernleştiricilere karşı tek direnç gösteren unsur din olmuştur. Dinin bu direncini bilen ve kadının toplumun dönüşümündeki rolünün de bilincinde olan yönetici elit ve laikçi aydın kadro, toplumsal hayatı ve insanları dinden 'arındırırken', kadınları da dinin ve geleneklerin baskısından 'kurtarma' misyonunu üstlenmiştir. Kadının dinin baskısından, peçesinden kurtarılması gerektiği düşüncesi Batının Doğulu kadına bakışı ile bire bir örtüşmektedir. Bu zihniyete göre kadın, örtüsünü ve dinini kendi isteğinin dışında, kocasının isteğiyle kabul etmiştir; 'gerici din'i nedeniyle kafes arkasına kapatılmıştır ve kadın bu konumundan kurtarılmalı, özgürleştirilmelidir. Oysa ki kadın bu 'özgürleştirme' politikasıyla bir meta haline getirilerek bir anlamda köleştirilmektedir. Kadının bu dönüşümü onu gerek eğitim gerek siyasal alan olsun, her alanda rol

almaya teşvik edilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bugün gelinen yerde ise, paradoksal olarak, başörtülü kadınların tüm eğitim alma, kamusal alanda yer alma taleplerine rağmen, kadın kamusal alandan uzak tutulmakta, evine kapatılmaya, 'kafes ardi'na atılmaya çalışılmaktadır.

Cumhuriyet'in bugün geldiği noktada ürettiği insan tipine yine kadının gösterge olması hasebiyle kadın üzerinden giderek bakacak olursak; örtüsünden 'kurtulmuş', çiplaklaşmış, bedenini estetize ederek kamusal alanda yer almış, özgür olduğunu sanan fakat bedeniyle erkeklerin ve sistemin kölesi olan, eğitilmiş -hatta çoğu üniversite eğitimi almış-, ancak aldığı bilgisi tüketim toplumunun çarkını döndürmekten başka hiç bir işe yaramayan, asalak bir tüketici, televolelerde gösterildiği üzere eğlence yerlerinde icrây-ı faaliyet eden, insanların bir ayda bulamadıkları paranın kat kat fazlasını bir gecede harcayan, alkol ve uyuşturucu bağımlısı, fuhuşu hayatın normal bir parçası olarak gören bir 'Modern Kadın'la yüzleşiyoruz. Türk modernleştiricileri kadını örtüsünden kurtarıp, estetize ederek kamusal alana çıkarmayı ve kadın üzerinden toplumsal dönüşümü gerçekleştirmeyi hedeflemişlerdi; ortaya çıkan portreyle hedefi karşıladığımızda toplumun bir kısmında bunu başardıklarını söyleyebiliriz, hala çok büyük bir kesiminde gerçekleştirilememiş olsalar da. Ancak medya aracılığıyla toplumun görünen yüzü, toplumun belli bir azınlık kesimi olmasına karşın, modern dünyada görüldüğü kadar varolduğu algısından dolayı bu azınlık, toplumun geneli ola-

rak sunulmakta ve insanlar da varolmak için görünmek, görünmek için de gösterilenler gibi olmaya yönlendirilmektedirler. Bu parıltılı hayat tarzlarının dışındakilere varlık tanınmayarak ve bu yaşam biçimleri ideal olarak sunulup özendirilerek toplum hızla dönüştürülmeye çalışılmaktadır. Bu değişimle birlikte ise ahlaki değerlerin yitirilmesi ve ahlaksızlığın giderek yaygınlaştırılmasıyla hızla ahlaki çöküşün eşğine gelinmektedir.

"Din Olmadan Ahlâk Olmaz"

Bir an evvel bu durumdan kurtulmak, gencecik insanları, çocukları uyuşturucu, fuhuş bataklığından, televole kültürünün ahtapot gibi sardığı kollarından kurtarmak gerektiği âşikâr. Nihâî tahlilde çözüm ise, toplumun her kesimine İslam'ı, yaşanılan tüm problemlerin tek reçetesi halinde sunmaktan geçer ve bu da ancak *Allah'ın ipine* sınımsız sarılmakla mümkün olur. *Aliya İzzetbegoviç'in "Doğu ve Batı Arasında İslam"* kitabında sık sık vurguladığı üzere, *ahlak ancak dine istinat edilebilir, din olmadan ahlak olmaz*. Din dışı bir insan ahlaklı olabilir ama bu ahlak da muhakkak bir yerlerde dine dayanır. Aydınlanma aklının üretmeye çalıştığı tanrısız, tanrının topluma müdahale etmediği fakat toplumu bir arada tutmaya yarayacak olan ahlaki öğeler içeren, Marks'ın 'kitlelerin afyonu' dediği cinsten bir din anlayışının, gerek Batı'da gerek Batı'nın model olarak alındığı toplumlarda -Türkiye örneğinde olduğu gibi- tutmadığı, başarısız olduğu apaçık ortadadır. Dini değerlerini terkeden bir toplum ahlaki çöküşe sürüklenmekten kurtulamaz ve ahlaki değerlerini yitirmeye başlayan bir medeniyetin ömrü de ancak ahlaki çöküşün son noktasına kadar olabilir.

Türkiye'yi bu fasit daireden kurtaracak değişim ise ancak, sorumluluk sahibi müslümanların silkeleneip kendine gelmesi, önce kendi ailelerinden işe başlayarak, müslüman erkeklerin dışarıyla ilgilenmeleri gerektiği kadar bir de ilgilenmeleri gereken bir aileleri olduğunun bilincinde olmaları, müslüman kadınların da Hz. Meryem'in kendini Allah'a adayışının ve Hz. İsa'nın 'annesi' olarak dünyayı değiştirebilme gücünün, Allah yolunda ne kadar büyük bir mücadele kılıcının kendisinde olduğunun farkında olup bununla amel edilmesiyle mümkün olacaktır. ■

YOZLAŞMAYA KARŞI KUR'ÂN AHLÂKINI KUŞANMAK -açıkoturum-

Yöneten: Abdullah YILDIZ

Katılanlar: Celaleddin VATANDAŞ, Şemseddin ÖZDEMİR, Ömer Miraç YAMAN

Abdullah Yıldız: Efendim, müzakeremizin konusu Kur'ân ahlâkını kuşanmak, bir başka ifade ile, toplumumuzu yeyip bitiren yozlaşmaya karşı Kur'ân'ın hayata müdahalesi; onu şekillendirmesi, hayatı yeni baştan inşâsı...

Müsaadenizle ben, bir girizgâh olarak, Hindistanlı âlim Seyyid Abdullatif'in Pınar Yayınları'ndan çıkan "Kur'ân'ın Zihni İnşâsı" isimli kitabının başlarındaki güzel bir kıssayı hatırlamak istiyorum:

S. Abdullatif'in İmam Gazali'den aktardığına göre; Hz. Ömer(r.a) Mekke'den Medine'ye bir yolculuğu esnasında, dağ başında koyun otlatmakta olan siyahi bir çocuk görür. Kur'ân'ın mesajının bu ücra köşedeki insanlara ne kadar ulaşabildiğini merak eder ve bunu koyun otlatmakta olan çobanla test etmek ister. Siyahi çocuğa yaklaşıp ve der ki:

- "Bu koyunlardan bir tanesini bana satar mısın?"
Çoban kısa ve kesin bir cevap verir: - "Hayır!"
Hz.Ömer; - "İyi ama niye?" der. Çoban:

- "Niçin mi; çünkü koyunlar benim değil, efendimin ve ben de onun kölesiyim."

Hz. Ömer denemeye devam eder:

- "Ne olmuş yani" der; "şu koyunu bana satsan, parasını da alsan, gidip efendine de 'koyunun kurt kaptı' desen, olmaz mı?!"

Çoban dik dik Hz.Ömer'in yüzüne bakar (tabii, kiminle konuştuğunu bilmemektedir) ve der ki:

- "Burada beni görmediği için efendimi aldatabilirim; ama ikimizi de gören ve dinleyen En Büyük Efendimizi (yani Rabbimizi) aldatabilir miyim?"

Hz. Ömer(r.a) bu cevaptan çok etkilenir, çok memnun olur. Ve doğruca siyahi çocuğun efendisine gider. "Bu çocuk için ne istiyorsun" der; fiyatını fazlasıyla öder ve onu azad eder.

Olayı nakleden yazarımız şöyle bir yorum yapar: Muhtemelen bu siyahi çoban, Kur'ân okumayı ve Kur'ân'ın çeşitli konularla ilgili (mesela ticaret hukuku, alım-satım vs.) ile ilgili âyetlerini, hükümlerini

Abdullah Yıldız

Celaleddin Vatandaş

Şemseddin Özdemir

ni çok detaylı bilmiyordu. Ama, kendisine emanet edilen ve otlatmakta olduğu koyunları, sahibinin izni olmadan satamayacağını, hırsızlık yapmaması ve yalan söylememesi gerektiğini ve bunların da Allah'ın emirleri ve yasakları olduğunu biliyordu. Ve yine o şu meâldeki âyeti duymuş olmalıydı: "Ve andolsun ki, Biz insanı yaratık ve ona nefsinin ne vesvese verdiğini de biliriz ve Biz ona şah damarından daha yakınız." (50/16)... İşte bu kadarcık bir bilgi, onun böylesine dürüst davranması için yeterli olabiliyordu...

Şimdi, Kur'an'ı yaşamak, Kur'anı ahlâki ile ahlâklanmak, Kur'an'ın hayata müdahale etmesi işte budur. Yani, bir meseleyi tüm delilleri ve detaylarıyla, hatta akademik boyutlarıyla bilmekten ziyade (elbette bu gereksizdir demiyorum), uygulamak için bilmek yani hayata aktarmak üzere bilmek ve bildiğimiz şeyle -çok az da olsa- hemen amel etmek gerek. İşin püf noktası bu diye düşünüyorum...

Efendim, bu girizgahtan sonra, ilk sözü "Kur'an ve Hayat" isimli eserini zevkle okuduğum ve herkese tavsiye ettiğim sayın Celaleddin Vatandaş Bey'e vermek istiyorum. Sayın Hocam, sizce Kur'an'ın hayata nasıl müdahale eder, ya da Kur'an'ı hayatımızda nasıl yaşanır kılabiliriz?

Kur'an: Hayatın Kitabı

Celaleddin Vatandaş: Konunun anlaşılmasına katkı açısından öncelikle şunu bir tespit olarak ifade etmekte fayda var: Bir kişinin Müslüman olması, Kur'an'ın hayata müdahalesinin gereğidir. İnsanlardan bazıları, Kur'an'ın sunduğu ebedî hakikatler sayesinde diğer bazılarından farklılaşarak Müslüman kimliğine sahip olurlar. Gerçi, bugünün dünyasındaki anlayış esas alınarak Müslüman kimliğine sahip olmanın daha başka ve yaygın biçimlerinden bahsedilebilir. Örneğin, Müslüman bir kültürde doğmanın Müslüman kimliğini kazanabilmek için yeterli olduğu ileri sürülebilir. Ama esas olan Kur'an sayesinde gerçekleşen ve devam eden Müslümanlıktır. Diğerleri patolojik bir durumdur. Yine de, şu veya bu şekilde Müslüman olmalarını dikkate alarak, insanları tek tek kategorilendirmek her zaman doğru olmayabilir. Zaten istisnaları bir yana Müslümanların böylesi bir sorumluluğu da yoktur. Burada söz konusu edilen ayırım tamamen teoriktir. Şimdi bu teorik gerçeğin üzerine, Müslüman olan herkesin kabul ettiği bir başka teorik gerçeği de ekleyelim. Biliyoruz ki, son elçi ile insanlığa, hidâyet rehberi olan ilahî kitaplar dizisinin sonuncusu takdim edildi. Öncekiler sadece

belirli bir bölgede ve zamanda yaşayan insanlara, yaşadıkları sorunların çözüm yollarını göstermesine karşılık, bu Kitap hem toplumlar hem de zamanlar üstü kılındı. O, tüm insanlığa hitap etti. İnsanlığın bireysel ve toplumsal hayatında her zaman açığa çıkabilen problemlerin çözümlerini verdi. Dosdoğru ve güzel bir hayat tarzının özelliklerini açıkladı. Verdiği cevaplarda sadece teoriyle yetinmedi; bizzat hayatın kendisine yöneldi ve bildirdiklerinin doğruluğunu hayatın içinde yer alarak gösterdi. Bunu ise herkesten önce Elçisini eğiterek, onu âlemlere rahmet şahsiyet yaparak (21:107), insanlığa en güzel örnek kılarak (33:21) gerçekleştirdi. Fakat bu istisna bir durum olmadı. Cehalet bataklığında debelenen diğer bazı insanları da, o bataklıktan kurtarıp, her türlü erdemini yer aldığı ve insanlığın kendi çabalarıyla bir kısmına dahi ulaşamadığı, ulaşamayacağı zirvelere çıkardı: Zorbalardan adaletin sembollerini, azgınlardan hayırlıların önderlerini, cahillerden alimlerin liderlerini, hayasızlardan güzel ahlâkın en güzel örneklerini... çıkardı. Zira O, herhangi bir kitap değil, Kur'an'dır; Allah'ın insanlara lütfettiği hidâyet rehberidir

Kur'an kendisini, inancı ve hayatı dosdoğru kılacak bilgi ve ilkelerin kaynağı olarak tanımladı. İnsanlık tarihini yanlışlarla, zulüm ve baskılarla, ıstıraplarla doldurmuş inanç ve dinlerin, düşünce ve felsefelerin aksine; Kur'an, aydınlığın ve esenliğin rehberliğini yaptı. Bunu ise tarihsel bir gerçeklik olarak ortaya koydu. Altın çağ ile sembolize ettikleri aydınlık ve esenliğe sadece söylemlerinde sahip olabilen dinlerin ve felsefelerin aksine; Kur'an, insanlık tarihinde inşa ettiği bir dönemle aydınlık ve esenliği somutlaştırdı. Aydınlık ve esenliği inşa edici oluşunu ispatladı. Tarih içinde de bir çok defa bu özelliğini belki bütün boyutlarıyla değilse bile bazen büyük oranda, bazen bir kısmıyla ortaya koydu. Ancak ne var ki bugün durum çok farklı. Bilindiği ve görüldüğü üzere, bugün Kur'an'ın bildirdikleriyle Müslümanların durumları birbirlerinden çok farklı nitelikte. Kur'an'ın çizdiği yol ile Müslümanların yolları tamamıyla örtüşmüyor. Neden? Cevabı aranması gereken temel soru budur. Cevabı doğru verebilmek içinse kendimize dönüp bakmamız ve yanlışlarımızı tespit etmemiz gerekiyor.

Öncelikle ve altını çizerek söylemek gerekiyor ki, bugün genel olarak, Kur'an'a yaklaşma ve onun sunduğu ebedî hakikatleri algılama biçiminde ciddi problemler var. Bugün Kur'an çoğu kimse için hayatın kitabı değil, kutsanan kültürün kutsal bir nesnesi-

dir. Açık ki, Kur'ân'ın hayatın kitabı olabilmesi için, Müslümanların, öncelikle ona yaklaşım tarzlarını gözden geçirmeleri ve durumlarını düzeltmeleri gerekiyor. Onu *kültürün kutsal bir nesnesi* olmaktan çıkarıp, tekrar *hayatın kitabı* haline getirmeleri gerekiyor. Bunu sağlayacak en önemli şey ise, *Müslümanların* zihinlerinde ve kalplerinde onun tekrar, vahyolunduğu zamandaki canlılığına kavuşmasıdır. Bu, tamamen ona muhatap olanlarla ilgili bir durumdur. Biz bağlamında bir tespit olarak ifade edersek; onu okurken sanki o doğrudan bize vahyolunmuş gibi düşünmemiz gerekiyor; onun öncelikli ve hatta tek muhatabı olarak kendimizi görmemiz gerekiyor. Kur'ân'la doğrudan bize yönelmiş ilahî sesi duymamız gerekiyor.

Fakat ne yazık ki Kur'ân'a yönelen ve okuyanların bir çoğu, yaklaşımlarını doğru kılamadıkları için, ondan gereği gibi yararlanamıyorlar. Zihinlerde Kur'ân'ın tarihsel bir metne dönüştürüldüğünü üzülerek müşahade ediyoruz. Kolaylıkla şu tür bir ifadeyi duymak mümkün olabiliyor: *Şu âyet İsrailoğullarıyla, bu âyet Hristiyanlarla ilgili*. Bu sözlerin doğrudan veya dolaylı bir şekilde ifade ettiği şey ise şudur: *Âyetlerin büyük çoğunluğu, çok eski zamanlarda yaşamış toplumların, şahsiyetlerin durumlarıyla; geriye kalanların büyük çoğunluğu ise Hz Peygamber ve sahabelerin durumlarıyla ilgilidir*. Dikkat edin bu durumda bize pek bir şey kalmıyor! Halbuki bırakın geçmiş toplumlar veya Hz Peygamber ve arkadaşlarıyla ilgili âyetleri, öncelikle Mekke müşriklerine veya Medine münafıklarına hitap eden âyetlerin bile müminleri ilgilendirmediği veya öncelikle müminlere hitap eden âyetlerin de müşriklere veya münafıklara bir mesaj vermediği düşünülemez. Bu tespiti şöyle açmak mümkündür: Nüzül sebebi Ebû Cehil, Velid b. Muğtîre veya Ebû Leheb olan bir âyet bile, onların bugünkü haleflerine durumlarının yanlışlığını açıklarken, eğer gidişatlarını değiştirmezlerse varacakları yerin azap olduğunu bildirirken; müminlere ise *siz böyle olmayın; onlar gibi zorba, zalim, nankör olmayın* mesajı verir. Âyetlerin öncelikli muhatapları değişebilir, ama mesajı bir şekilde hemen herkesi kapsar. Zaten bu, Kur'ân'ın önemli bir özelliğidir. Öyle ki, doğrudan Resûl'e hitap eden bir çok âyet dahi, aynı zamanda müminlere hitap ettiği gibi, müşrikler için de bazı mesajlara sahiptir. Zaten Kur'ân'ı diğer ilahî kitaplardan farklı kılan temel özelliklerden birisi de budur. O hiçbir zaman sadece belirli kişilere hitap eden bir kitap olmadı. En özel hitaplarında bile evrensel boyutunu açıkça ortaya koydu. Böylelikle ta-

rihin kitaplarından birisi değil, insanlığın tek ve temel kitabı oldu.

Yıldız: Yani Kur'ân çeşitli kavimlere, peygamberlere ait kıssalardan, helâk olan toplumlardan, ehl-i kitaptan, inkârcılardan.. bahsederken de muhatap biziz. Kur'ân tarihsel kitap olmadığı gibi, tarihin bir döneminde kalmış topluma da hitap etmez. Onun muhatabı biziz; yani el'ân yaşayan insanlar...

Vatandaş: Evet, muhatap noktasından aynen böyle. Bu nedenle Kur'ân'a yaklaşım tarzımız Kur'ân'ın öncelikle muhatabı benim; o doğrudan bana hitap ediyor biçiminde olmak zorunda. Eğer böyle olmazsa, o dosdoğru bir hayatın, esenlik yurdunun rehberi olmaktan uzaklaştırılmış, tarihin kitabı kılmış olur.

Hayatın kitabı olan Kur'ân'ı, hayatı yönlendiren kitap olmaktan alıkoyan diğer önemli yanlış ise şudur: Bilgi ile uygulamayı veya daha teknik bir ifadeyle *iman ile amelî* birbirinden ayırdık. Şurası kuşku götürmez bir gerçek ki, Kur'ân için iman ile amel, bir bütünün iki farklı yönünü temsil eder; bunların birbirlerinden koparılmaları, her birini işlevsiz veya anlamsız kılar. Fakat *Müslümanlar*, özellikle geçmişte yaşadıkları siyasî problemlerin etkisiyle iman-amel ayrımı yaptılar. Bu, bireysel örneklerine, istisnâ durumlarına yönelince kolaylıkla haklılaştırılabilen bir ayrındır. Bu ayrım ile Kur'ân hayattan koparıldı, hayatı düzenlemek Kur'ân'ın ekstra bir işlevi olarak algılanır hale geldi. Kur'ân'ın gönderiliş amacı, hayattan kopuk bir inanç sistemini bildirmek biçiminde düşünölmeye başlandı. Onun kutlu elçisinin bütün çaba ve gayretlerinin nedeni ise, Allah'ın ve melekelerin varlığına, peygamberliğe, ahirete ve kadere inanmayan müşriklere/kafirler, bu inanmadıkları veya bilmedikleri şeylerin metafizik nitelikli bilgilerini aktarmak, açıklamak olarak kabul edilir oldu.

İman-amel bütünlüğü parçalanınca ibadet anlayışı da köklü bir değişikliğe uğradı. Kur'ân'ın rehberliğinde yaşanan hayatın, neredeyse tüm gereklerinin ibadet olduğu gerçeği kaybedildi. İçeriği boşaltılan, kapsamı küçültülen yeni bir ibadet anlayışına ulaşıldı. İbadet birkaç tutum ve davranışla sınırlandırıldı. Namaz, oruç, kurban, hac ve zekât gibi uygulamalar ile; alkol içimine, domuz eti yemeye, kumar oynamaya ve zinaya ilişkin yasaklar Kur'ân'ın hayatla olan son bağlantılarını teşkil etti. Kur'ân, *Müslümanların* yaşantısındaki bu birkaç emir ve yasakla ancak hayata tutunur oldu. Eğer bunlar da kalmasaydı, Kur'ân, *Müslümanların* düşünce ve hayatlarında tamamıyla metafizik bir dinin kaynağına dönüşmüş

olacaktı.

Kur'an'la ilgili olmak üzere gerçekleşen değişim sürecinin bugünkü aşamasında dikkat çeken ve büyük önem ifade eden durum; insanın *Allah'a karşı sorumluluğunun* gereği olan ve tüm hayatı kapsaması gereken ibadetin, Kur'an'da emredilen bazı özel davranışlarla sınırlandırılmış olmasıdır. Elbette ki *namaz, oruç, kurban, zekat, hac* birer ibadettir. Her Müslüman bilir ki, bunlar *Âlemlerin Rabbi Allah'a karşı borçluluğun, minnettarlığın* gereğidir; fakat tamamı değil, sadece bir kısmıdır. Çünkü, namazı, orucu, kurbanı, zekatı, haccı emreden Kur'an, *güzel ahlâklı olmayı, mücrimlere boyun eğmemeyi, kötülerden ve kötülüklerden uzak durmayı, yoksulun ihtiyacını karşılamayı, hakkı tavsiye etmeyi, insanları kötülükler konusunda uyarmayı, akletmeyi, fıkhetmeyi, şükretmeyi, mevcut durumun olumlu özelliklerini her türlü olumsuzluğa rağmen korumaya çalışmayı, hata ve günahlar nedeniyle tövbe etmeyi, doğru sözlü olmayı, yalancı şahitlik yapmamayı...* da emreder ve tüm bunlar ibadet kapsamında yer alır. Yine aynı şekilde *alkol içmeyi, domuz eti yemeyi, kumar oynamayı, zinayı yasaklayan* Kur'an; *israfi, menfaatperestliği, zevke düşkünlüğü, cimrilik, kibri, zulmü, ölçü ve tartıyı yanlış yapmayı, insanların haklarını gasp etmeyi, yalancılığı, servete aşırı düşkünlüğü, makam düşkünlüğünü, tefrikafitne çıkarmayı, heva ve hevese tabi olmayı...* da yasaklar. Zaten bu nedenle tüm hayat bir ibadet niteliği kazanır. Zaten bu nedenle Kur'an hayatın kitabı olma vasfına sahiptir. Ancak, Kur'an'ın, *hayatın kitabı* olmaktan uzaklaştırılıp *kültürün bir unsuru* haline getirilişi sürecinde bu emirler ve yasaklar ilginç bir tarzda iki gruba ayrıldı. Bazıları *ideal* anlamda Müslüman olmanın gereği olarak algılandı. Çoğunluğu ise önemsizler/ciddi düzeyde sorumluluk gerektirmeyenler kategorisine dahil edildi. Zamanımızda gittikçe yaygınlaşan *Müslüman-dindar Müslüman* ayrımının dayanağı da söz konusu kategorilendirme oldu. Bu anlayışa göre, *Müslüman* olmak için Müslüman kimliğini kabullenmek yeterli bulunurken, *dindar Müslüman* olmak için namaz, oruç ve hac gibi bir kaç ibadeti yerine getirmek fazlasıyla yetmektedir. Ne var ki, tüm bu ayrımların hiç bir şekilde Kur'anî bir dayanağı yoktur. Kur'an hiçbir şekilde emrettikleri arasında belirgin bir ayrıma gitmez. Gerçi namaz ile zekatın bazı ayrıcalıklı önemleri bulunmakla birlikte, bu durum hiçbir zaman, namaz ve zekat Müslümanın sorumluluk alanında yer almasına karşılık; *güzel ahlâklı olmak, mücrimlere boyun eğmemek, kötülerden ve kötülüklerden uzak durmak, yoksulun ihtiyacını karşıla-*

mak, hakkı tavsiye etmek, insanları kötülükler konusunda uyarmak, akletmek, fıkhetmek, hata ve günahlar nedeniyle tövbe etmek, doğru sözlü olmak... daha az önemli şeyler veya ciddi düzeyde sorumluluk gerektirmeyen şeyler oldukları anlamına gelmez. Yine aynı şekilde, Kur'an, domuz eti yemenin diğer yasaklardan daha büyük suç/yanlış olduğunu; buna karşılık *yalancılığın, servete aşırı düşkünlüğün, makam düşkünlüğünün, tefrikafitne çıkarmanın, heva ve hevese tabi olmanın...* küçük/basit bir hata/yanlış olduğunu söylemez veya bu anlama gelecek herhangi bir imâda bulunmaz. Dahası, eğer örnek olarak emredilenleri alırsak, aralarından kayda değer bir ayırım yapılmadan bir çoğunu bir arada emreder. Hepsinin birlikte insanın sorumluluk alanını teşkil ettiğini bildirir. Bu konuda sadece bir örnek olarak şu âyeti verebiliriz: *Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu bilen kimse, inkâr eden kör kimse gibi olur mu? Fakat bunu ancak akıl sahipleri anlar. Onlar, Allah'ın ahidini yerine getirenler ve verdikleri sözü bozmayanlardır. Onlar, Allah'ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetken, Rablerinden sakınan ve kötü hesaptan korkan kimselerdir. Yine onlar, Rablerinin rızasını isteyerek sabreden, namazı dosdoğru kılan, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli veya açık Allah yolunda harcayan ve kötülüğü iyilikle savan kimselerdir. İşte onlar var ya, dünya yurdunun güzel sonu sadece onlarındır (13/19-22).*

İnancın ve hayatın kitabı olan Kur'an'ın emredip hayatta egemen kılınmasını istediği şey Hz.Resûl ile en ideal modeline kavuşan *güzel ahlâktır*. Allah, risâletin daha ilk günlerinde, genel olarak insanların özel olarak da diğer Müslümanların dikkatini Resûlullah'ın ahlâkına çekerek, onun ahlâkının *yüce bir ahlâk(68/4)* olduğunu açıkladı. Bu hem Resûlullah(s)'a ahlâkının nasıl olması gerektiğini bildiren bir ilahî hatırlatma, hem de Müslümanların nasıl olmaları ve kimi kendilerine model almaları gerektiğini ifade eden bir âyetti. Bunun, o zaman Müslümanlar tarafından doğru şekilde anlaşılıp uygulamaya konulduğunu tarihsel bir gerçek olarak tespit edebiliyoruz. Hemen herkes tarafından bilindiği üzere, Risâlet sürecinin ileri aşamalarında müşrik liderler, İslam davetini durdurmak, insanların Müslüman olmalarını önlemek için alacakları tedbirleri planlarken, Resûlullah'la ilgili bir olumsuz özelliğin işlerine yarayacağına düşündüler ve bu konuda çok katımlı bir toplantı yaptılar. Ancak böyle bir özelliğin ne olacağına karar veremediler. Bütün çaba ve gayretlerine rağmen, düşünüp buldukları her olumsuz özelliğin, Resûlullah'ta karşılığı olmadığını ve bu noktada

iftira atsalar bile iftiralarının kolayca anlaşılacağını fark ettiler. Resûlüllah için yalan bile söyleyemediler, çünkü muhalifleri muhteşem bir ahlâka sahipti.

Müşrikler, elbette *yüce bir ahlâk* üzere bulunan, *insanlar için en güzel örnek olan* Resûlüllah(s) hakkında ahlâkî bir kusur bulamazlardı. Kendi yanlış inançlarının ve zorba sistemlerinin devamını temin için İslam davetini yolundan saptıracak veya durduracak bir kusuru onun şahsında boşuna aramışlardı. Bura-ya kadar her şey tamam. Bugünkü Müslümanların da bu konuda farklı bir düşünceleri yok; Resûlüllah'ın ahlâkının güzelliği ve mükemmelliği konusunda herkes hem fikir. Ancak burada gözden kaçırılan önemli bir nokta var. Amaçlarını gerçekleştirmek için Resûlüllah'ta bir ahlâkî kusur bulamayan müşrik liderler, diğer Müslümanların ahlâkî eksiklerini amaçlarına ulaşmada araç olarak kullanabilirlerdi. Davete muhatap olan insanların karşısına geçip *Her ne kadar Muhammed iyi bir adamsa da yanındakilerin şu tür kusurları var. Eğer bunlar güçlenirse insanlara şu belâları getirirler* diyebilirlerdi. Bu konuda da zorlanmamaları gerekirdi. Çünkü Müslümanlar, içlerinde Ebu Bekir gibi birkaçı hariç, daha düne kadar herhangi bir Mekkeli gibi inaniyor ve yaşıyorlardı. Mekke'de yaygın olan kusur veya yanlışlar onlarda da vardı. Ancak tarih şahit ki, o insanlar Müslüman olduktan sonra öylesine büyük bir değişim geçirdiler ki, müşrikler bütün çabalarına rağmen onlarla da ilgili bir olumsuzluk tespit edemediler. Onların hâl ve hareketlerini, kişilik ve karakterlerini amaçları doğ-

rultusunda malzeme olarak kullanamadılar. Çünkü onlar *en yüce ahlâk üzere olanı*, ahlâkî Kur'an olanı kendilerine model almışlardı.

Risâlet süreci dikkate alındığı zaman, dönemin Müslümanlarının nasıl bir ahlâka sahip olduklarını kolaylıkla tespit edebiliyoruz ve müşriklerin onlarda herhangi bir ahlâkî leke bulamayıp sebebini tespit etmekte zorlanmıyoruz. Bunun sebebini ve Kur'an'ın güzel ahlâkî kendisine hayat tarzı edinmiş nesli nasıl inşa ettiğini anlamak için risâlet sürecinin ilk gün denecek kadar erken bir döneminde vahyolunan Müddesir sûresinin iki âyeti dikkate alınabilir. Resûlüllah'ın şahsında tüm Müslümanlara yönelik ilahî emirlerden birisi *Elbiseni temiz tut* (74/4) âyeti ile verildi. Bu kısa âyette, ahlâkî güzel kılmakla ilgili bir emir verilmişti ve bu bilinen bir deyimden hareketle gerçekleştirildi. *Elbiseyi temiz tutmak* Araplar arasında sıklıkla kullanılan ve Türkçe'deki *Ahu açık olmakla*, *Yüzü ak olmakla* aynı anlama gelebilecek bir deyimdi. Araplar yalan söyleyen veya sözünde durmayan kimse için *elbisesini kirletti* derlerdi. Yine aynı manâda olmak üzere, iffetli kimseler için de *eteği/elbisesi temiz* derlerdi. Bunlardan da anlaşılacak odur ki, ilgili âyetle, her türlü ahlâksızlıktan, fuhuştan, yalandan, kötü sözden, yüz kızartıcı diğer bütün davranışlardan uzak durulması emredilmiş oldu. Takip eden âyet ise bu emri destekleyip pekiştirdi: *Pis şeylerden uzak dur* (74/5). Bu âyette *pis şeylerden* uzak durulması emredilirken, önceki âyetin konusu olan ahlâkî temizliği de kapsayan daha genel bir emir ve-

rilmiş oldu. Müminler kabalık, sefihlik, ahlâksızlık, terbiyesizlik gibi her türlü ahlâkî pislikten uzak durmanın yanı sıra, şirkin nesnesi olan putlardan ve taraftarlarının her türlü yanlış ve iğrenç hâl ve hareketlerinden de uzak durmalıydılar. Bir başka ifadeyle, sonu azap olan her türlü düşünce, inanç, yaşantı pisliklerine bulaşmamalıydılar. Her halleriyle temiz ve pak olmalıydılar. Çünkü âyette geçen ve pis olarak tercüme edilen r-c-z kök harflerinden oluşan kelime okunuş farklılıklarına bağlı olarak bunların tamamını kapsıyordu.

Kur'ân, ahlâkî güzel ve kusursuz yapmakla ilgili doğrudan emirler vermekle yetinmedi. Aynı zamanda kötülük önderlerinin, kötü ahlâkın liderlerinin şahsında sahip olunmaması gereken hâl ve hareketleri, tutum ve tavırları da gösterdi. Böylelikle hem yanlış olan davranışları ve hem de bazı kimselerin niçin kötü olduklarını açıklamış oldu. Bu konuda, yine risâletin ilk günü denecek kadar erken bir dönemde vahyolunan bir grup âyet önemlidir. Bu âyette, kendileri model/örnek alınmaması gereken kimseleri kötü yapan davranışların neler olduğu şöyle açıklandı: *Şunların hiçbirine itâat etme: yemin edip duran, aşağılık, herkesi kötüleyen, söz götürüp getiren, hayra engel olan, mütecâviz ve saldırgan günahkar, kaba ve kötülükle damgalı kişiye...* (68/10-13). Yine diğer bazı yanlış davranışlar, o günün kötü adamlarının şahsında şöyle açıklandı: *İşte o, yetimi itip kakar; yoksulu doyurmaya teşvik etmez. Onlar gösteriş yapanlardır. Ve hayra da mâni olurlar* (107/2-7). Kötülükler lideri Firavun ve yandaşlarının şahsında da başka bir olumsuzluğa dikkat çekildi: *Ki onların hepsi ülkelerinde azgınlık ettiler. Oralarda kötülüğü çoğaltılar* (89/11,12). Müslümanların, o kötülük önderlerinin yaptığı gibi, sahip oldukları malları veya adamları/oğulları nedeniyle övünüp azmamaları gerektiğini (68/14); helâka uğrayanlardan olmamak için diğer temel özelliklerin yanı sıra *iyi işler yapmanın* (102/3) olmazsa olmaz şart olduğunu bildiren âyetleri takiben âhiretle ilgili bir sahne bütün canlılığıyla gözlerin önüne getirildi ve bir konuşmaya dikkat çekildi: Görevlilerin, Cehenneme sürüklenip acıların en büyüklerini yaşayanlara sordukları *Sizi şu yakıcı ateşe sokan nedir?* sorusunun cevabının şöyle verileceği bildirildi: *Biz namaz alanlardan değildik, yoksulu doyurmuyorduk, kötülerle birlikte bizde kötülüklerle dalıyorduk* (74:43-45). Bir başka âyette ise, yerine getirilmediğinde cehenneme sürükleyen namazın önemli bir özelliğine dikkat çekildi: *Namaz, kötü ve iğrenç şeylerden alıkoyar* (29:45).

Örnek Bir Kur'ân Nesli Yetiştirmek

Yıldız: Bütün bunlardan, Kur'ân'ı âyet âyet, ilke ilke, adım adım hayata aktarmamız gerektiği anlaşılıyor. Tabi, ifade ettiğiniz gibi Kur'ân'ın ilk muhatapları bir günde hayatlarını değiştirip olumsuz cahiliye ortamından bir anda kurtulmuş olmadılar. Her gelen âyetle adım adım kendilerini inşa ettiler...

Şimdi, Kur'ân'ın ilk muhatapları olan örnek neslin hayatlarını vahiyyle nasıl inşa ettiklerine ilişkin olarak şahsen ben de, onların iman-amel ayırımına giderek hayatlarını inşa ettiklerini düşünmüyorum. Zaten, Celaleddin Bey'in de söylediği gibi, Kur'ân-ı Kerim'de "iman"la "amel"i sürekli birlikte zikredildiğini, emredildiğini görürüz; bizim algıladığımız manada bir iman-amel ayırımı bulamayız Kur'ân'da: Aksine formül şudur: **"Onlar iman ederler ve sahil amel işlerler."** Yani iman ettikleri andan itibaren hemen salih amel işlemeye yönelirler. Ashab bunu böyle anlar, Kur'ân da belgeler: **"Semi'nâ ve eta'nâ: işittik ve itaat ettik."** (2/285) Ashabın Kur'ân üstadlarından Abdullah b. Mesud bu refleksi şöyle anlatır: *"Biz Kur'ân'dan on âyet öğrenir, onu özümseyip hayatımıza aktarır, sonra diğer on âyete geçerdik."* Hayatın A'dan Z'ye vahiyyle inşâsı budur. 23 yıl zarfında sürekli bir inşâ faaliyeti söz konusudur. Kur'ân'ı yaşamak, Kur'ân'ı hayata dahil etmek, hayatı Kur'ân'la şekillendirmek bu...

Burada, Kur'ân araştırmaları ile tanıdığımız sayın Şemseddin Özdemir Bey'e dönüyor ve kendilerine; **"örnek Kur'ân nesli, hayatlarını nasıl Kur'ân'la şekillendirdiler, Kur'ân onların hayatlarına nasıl müdahale ettiler de Kur'ân ahlâkî ile ahlâklandılar?"** sorusunu yöneltiyorum.

Şemseddin Özdemir: Öncelikle şunu belirtmeliyim ki, **Kur'ân'ın hayata müdahalesi**, genelde vahyin hayata müdahalesinin bir devamıdır. Allah, Hz.Adem'den başlayarak bütün peygamberlerine vahyettiği bilgilerle, dinamik olarak her zaman hayata müdahale etmiştir. Bize ulaşan son vahiy ise Kur'ân-ı Kerim'dir. Tabi, vahye iman etmiş müminlerin eliyle Cenab-ı Hak, sosyal hadislere, toplumsal hayata müdahaleye devam etmektedir. Bugün önemli olan ise, Müslüman insanların şahsında vahyin günlük hayata gerçekten nasıl müdahale edebileceğidir. Asıl meselemiz budur.

Şimdi, az önce **"örnek Kur'ân nesli"**nden bahsettiniz. Aslında rahmetli Seyyid Kutub'un tâ 1940'lı-50'li yıllarda ortaya koyduğu çok temel bir hedefti bu.. Diyordu ki: Bizim bugünkü şartlarda Ba-

tı medeniyeti ile askeri anlamda boy ölçüşmemiz çok zor; veya yakın bir zamanda bu mümkün değil. Fakat onlarda olmayan bir şey var bizde, potansiyel olarak; Kur'an-ı Kerim'den beslenen bir "örnek Kur'an nesli" yetiştirme imkânı. Eğer biz, aramızdan örnek bir Kur'an nesli çıkarabilirsek, bizi kimse durduramaz. Böyle bir örneğin sirâyet gücü öylesine fazla olacaktır ki, bu etkiyi hiç bir fiziki engel durduramayacaktır. Çünkü ilk Kur'an nesli yetiştiği zaman, iki süper güç ile karşı karşıyaydı; biri İran biri de Bizans. Ama yüz yıl geçmeden iki süper güçten biri fethedildi, diğeri de çok ciddi yaralar aldı, topraklarının çoğunu Müslümanlara bıraktı. Ama bu başarıların arkasında örnek bir nesil vardı.

Bugün aslında en büyük sorunumuz bu: yani bilginin uygulamaya konulup konulamaması... Şimdi, nasıl bir örneklik ortaya koyalım ki, biz bu muazzam küresel baskıya karşı durabilelim. Amerika'nın başını çektiği bu küresel soygun ve talan düzeninden Müslümanlar nasıl kurtulacak, bu kuşatma harekâtını nasıl yarıp çıkabileceklerdir? Bunu kısa vadede kuvvet zoruyla yapayacağımıza göre, örnek bir Kur'an nesli, vahyi hayatında uygulayan bir nesil çıkarabilmek en önemli sorumluluğumuzdur.

Şimdi belki Müslümanlar bu gücü bilmiyorlar. Fakat bunun anlaşılabilmesi için şuurlu mümin insanların sorumluluklarının farkına varmaları gerekir. Kur'an'ı kendine rehber edinenlerin bugün en büyük hedefi, Allah'ın onlara en büyük emanet olarak yüklediği ve Haşr sûresinde "eğer biz onu dağlara indirseydik onlar parça parça olurdu" diye benzettiği çetin sorumluluklarını hatırlamak olmalıdır. Bu büyük vahyî sorumluluğumuzun bilincinde olarak Kur'an'ı öğrenmeyi, sonra ona gerçekten inanmayı ve yaşamayı, sonra da insanlara tebliğ edip öğretmeyi ilke edinmemiz gerekiyor. Ancak böyle yaparsak, Kur'an'dan beslenen bir nesil yetiştirme imkânına sahip olabiliriz.

Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek için, hayatı ve dünyayı tanımak gerekir. Kur'an'ı çok iyi bildiğini zanneden biri, eğer Müslümanlara karşı hazırlanan tuzaqlardan, tezgahlardan, entrikalardan haberdar değilse ve bunlara karşı ne yapması gerektiğini bilmiyorsa, Kur'an'ı yüz defa okusa da onu anlamış olmaz. Çünkü Kur'an hayatın içinde(n) ve canlı bir gözle okunur. Kur'an, günlük hayata canlı bir tarzda müdahale eden bir kitap olarak canlı bir biçimde okunup öğrenilmelidir. Dolayısıyla müminler, topluluk halinde Kur'an'ı anlamak, yaşamak ve uyulamak maksadıyla okumaya devam etmelidirler.

Vahyin pratiğe aktarılması günümüzde şöyle bir anlam ifade eder: Büyük şeytani güçlere ve onların empoze ettiği yanlış hayat tarzına karşı Kur'an'a uygun, doğru bir hayat tarzı yaşamak. Buna hiç kimse engel olamaz. İşini en iyi şekilde yapan, tembel değil çalışkan olan, dürüst ve son derece ahlaklı davranan, iffetli, onurlu, alçak gönüllü; bilgisi, kültürü arttıkça, ekonomik, siyasi gücü arttıkça tevazusu da artan müminler olmaya çalışırsak; bize kim mani olabilir? Adil davranan, emaneti ehline veren, istişare eden bir topluluk olmak için bütün imkanlarımızı ortaya koyarsak, Allah bize yardım vadediyor. Kur'an'da bu konuda çok çarpıcı bir örnek var. Uhud'da; Hz. Peygamber(s.)'in, savaşın başında kendileriyle istişare ettiği halde sözlerine bağlı kalmayıp savaşın kaybedilmesine yol açan Müslümanlara karşı yumuşak tavırını Allah onayladıktan sonra, ona şöyle emrediyor: "Onlarla -yine de- istişare et". Bu, mağlubiyete sebep olan müminlerin şahsında bütün müminleri kapsayan bir emirdir. Yani Kur'an, 'bunlar hiç bir şeyden anlamaz' demiyor. Dolayısıyla biz her işimizi istişare ederek yapacağız; ticaretimizden siyasetimize, köydeki, kasabadaki çalışmalarımızdan fikri faaliyetlerimize kadar her işte istişare yapmak zorundayız. Özetle; böyle Kur'an'ı yaşayan bir örneklik oluşturmamız gerekir ve kimsenin de buna mani olmaya gücü yetmez. Bu konuda en büyük engelin, düşmanlardan ziyade kendimiz olduğunu da unutmayalım...

Kur'an'la Büyük Cihad

Yıldız: Yani, 'efendim bize müsaade etmiyorlar ki yaşayalım' gibi mazeretlerin anlamsız olduğunu söylüyorsunuz.. Hz. Rasûl ve ashabının Kur'an'ı yaşamasına müsaade ettiler mi? Bütün peygamberler, onca baskılara, zulümlere, işkencelere, sıkıntılara rağmen vahyi hayatlarına hakim kıldılar mı? Vahye uygun bir hayat tarzını yaşarsanız; diğer insanların gönüllerini fethetmeyi, onları da dönüştürmeyi başarabilirsiniz. Allah'ın nusreti de bu noktada imdadınıza yetişir, zaten.

Özdemir: Doğru söylüyorsunuz. Bazı Müslümanlar sıkıntıya girmemek için mazeretler üretiyorlar; 'efendim imkanlar yok, ne yapalım?' deyip işi başkasına ya da Allah'a havale ediyorlar.

Esas itibarıyla bizim şunu kabul etmemiz gerekiyor: Kur'an'a göre bir hayat yaşamının, Kur'an'ı hayata hakim kılmanın elbette bir takım zorlukları vardır. Ama gerçek şu ki; eğer biz istersek, aile ve komşuluk ilişkilerimizde, ticaretimizde, sosyal ilişki-

lerimizde ve bütün hayatımızda Kur'ânî ilkeleri uygulayabiliriz. Bir örnekle ifade edeyim: Deprem olduğu zaman hepimiz üzüldük, ağladık. Bunca acılardan sonra, mümin bir inşaatçı acaba demirinden, betonundan çalarak çürük bir bina yapabilir mi? Yapamaz, yapmamalıdır. Binanın en iyisini, ticaretin en dürüstünü, zanaatin en güzelini, ziraatin en iyisini.. yapmanıza; sosyal ilişkilerin en mükemmel örneklerini ortaya koymanıza kim mani oluyor?

Yine bu arada, sosyal hadiselerle ilgili olarak Kur'ân-ı Kerim'de yer alan şu olmazsa olmaz yasayı hatırlayalım: *"Siz kendi nefsinizde olanı (yani kendi hayatınızda, yaşantınızda olanı) değiştirmedığınız sürece Allah da sizin hakkınızdaki hükmünü değiştirmez."*(13/11) Dolayısıyla bizim, araştıran ve inceleyen, başarılı, çalışkan, üretken ve gayret sarfeden örnek bir nesil yetiştirmek için gayret sarfetmemiz halinde Allah bizlerle ilgili hükmünü değiştirecektir.

Kur'ân-ı Kerim, inzal buyurulduğu zaman diliminde; bütün toplumsal yanlışları olumsuzlayarak, onlara karşı köklü eleştiriler getirerek, ama ona alternatif bir hayat tarzını da inşa ederek 23 yılda o toplumun nefsinde olanları değiştirmesini ve Allah'ın da onlar hakkındaki hükmünü değiştirmesini sağladı. Örnek Kur'ân nesli ortaya çıktıkça İslam, bir cazibe, bir çekim merkezi haline gelmeye başladı. Şimdi bize düşen; Kur'ânî ilkelere uygun bir hayat tarzını yeniden ihyâ ve inşa etmektir.

Bu ihyâ ve inşa faaliyeti Kur'ân'ın rehberliğinde yürütülür: *"Kur'ân'la büyük cihad edin."*(25/52) Yani biz; Kur'ân'la düşüneceğiz, olaylara Kur'ân'la bakacağız, Kur'ân'la konuşacağız, Kur'ân'la tebliğ

edeceğiz; kısaca Kur'ânla büyük mücadele edeceğiz, cihadımızı Kur'ân ışığında ve onun ilkeleri doğrultusunda yürüteceğiz. Böylece onun ilkelerine göre yaşayan bir Müslüman toplum, bir Kur'ân toplumu ortaya çıkaracağız. Allah'ın emirlerini en üst düzeyde yapmaya çalışan böyle bir topluluk, cazibe merkezi, güç merkezi olur, çağa ışık saçır. Enfal sûresinin bir âyetinde ifade edildiği gibi, böylesine kaliteli bir topluluk bire on etki meydana getirir; yani on iken yüz, yüz iken ikiyüz kişilik bir etki alanı oluşturur. İşte İslâm'ın gücü buradadır ve bu gücü kimse durduramaz.

Yani, sorun bizatihi bizden kaynaklanıyor; biz, komplo teorileri üretmek ve şeytana küfretmek yerine, önce hatayı kendimizde aramalıyız. Cevdet Said, Hz. Adem'le eşinin tutumunu değerlendirirken, şu noktanın altını çizer. Onlar cennette günah işledikleri zaman suçu şeytana atmadılar. Dediler ki; *'ya Rabbi, ben ve eşim nefsimize zulmettik'*.. Biliyorsunuz, ikisi de şeytanın vesvesesi ile haram olan ağacın meyvesini yediler. Ama hatalarını farkedince baha-ne aramadılar; dediler ki *'biz suçluyuz'*.

Şimdi, bugün Müslümanlara düşen, üzerlerine aldıkları bu büyük emaneti gereği gibi yerine getirmek; Kur'ân'dan beslenerek insanlığa örnek bir "Kur'ân nesli" haline gelmektir. Eğer biz böyle bir nesil inşa edersek; tıpkı ahabın Hendek savaşında büyük kuşatmayı sabredip direnerek yarmaları gibi, Allah'ın izniyle inanıyoruz ki bugün biz de bu büyük baskı ve kuşatmayı yarabiliriz. Zaten bundan başka bir çare de yok. Ucuz kahramanlıklarla İslâm'ın yüzüne egemen olması mümkün değil. Ancak, Kur'ân'ı Hz. Peygamber'in sîretinin örneğinde

kavradığımız ve buna uygun bir Müslüman topluluk yetiştirdiğimiz zaman bu küresel kuşatmayı, bu şeytani baskıları söker atarız. Daha doğrusu, biz “hakk”ı hak olarak yaşadığımız zaman, “batıl” kendiliğinden çöker. Kur’ân’ın çarpıcı ifadesiyle: “*De ki hak gelince batıl yok olur.*” (17/81) Kur’ân-ı Kerim bugün yeryüzüne gelmiş bulunduğu halde batıl yok olmu-yorsa, problem bizden kaynaklanıyor. Çünkü biz, “hakk”ı hak ve gerçek bir model olarak insanlığın önüne koyamıyoruz, bir örnek olarak sunamıyoruz. “Hakk” yaşandığı zaman, bir hayat tarzı haline getirildiği zaman orada “batıl”ın tutunma ihtimali yoktur. Eğer “*hakkın gelip batılın xâil olmasını*” istiyorsak, bunun bizim elimizle geleceğini ve ancak Müslümanlar kendi hayatlarında samimiyetle hakkın ilkel-lerini ikame ettiği zaman batılın hızla eriyip yok olacağını bilmemiz gerekir.

Vatandaş: Konu hak-batıl meseline gelmişken, bir ilavede bulunmak istiyorum: Kur’ân kendisini gerçek olarak tanımlar ve karşısında batılın yok olup gideceğini (7:118; 17:81), her türlü batılın târumâr olacağını, beyninin parçalanacağını (21/18) söyler. Şimdi bu âyetlerden hareketle düşünelim: Hemen her peygamber, kötülüğün, yanlış bir hayat tarzının hakim olduğu bir topluma tek başına geldi. Ve sonuçta bu peygamberler de birer insandı; fiziksel güçleriyle bizim gibi birer insan... Ama bunların sözleri bir anda oradaki toplumsal sistemi, kurulu düzeni sarstı. Sistemin sahiplerini korkuttu. Neden? Elbette ki, peygamberlerin hakikati ifade etmelerinden dolayı. Hz. Musa’nın Firavun rejimi karşısındaki, Hz. İbrahim’in Nemrut rejimini karşısındaki gücü, hakikati ifade etmekten başka bir şeyden kaynaklanmıyordu. Çünkü yanlışlar ne kadar çok olursa olsun, bir doğru bütün yanlışları siler, süpürür. Tabi ki bu doğruyu sadece bilgi doğrusu olarak değil, yaşantı doğrusu olarak da ele almak gerekiyor.

Kur’ân Ahlâkı / “Huluqun Azîm”

Yıldız: Yani “hakk”ı söylemek yetmiyor, “hakk”ı yaşamak gerekiyor; bireysel ve toplumsal plânda. Kur’ân, Hz. Peygamber(s)’in örnek kişiliği ve model ahlâkını “*huluqun azîm*: büyük/yüce bir ahlâk yani hayat tarzı” (68/4) ve “*usvetün hasene*: güzel bir örneklik” olarak tanımlar. ‘*En mükemmel, en güzel, en ideal, en kapsayıcı örneklik*’ diyebileceğimiz “*usvetün hasene*” kavramı hem Hz. Muhammed(s.) hem de atası İbrahim(a.s) için kullanılır. Ahzab suresinde; Müslümanların karşılaştığı o zorlu kuşatma,

o yürekleri ağızlarına getiren tehlike karşısında Resûlüllah’ın liderliğinde nasıl bir sabır ve direnç sergilendiği anlatılır ve 21. âyette şöyle denir: “*Andolsun, Allah’ın elçisinde sizin için, Allah’a ve Ahiret gününe kavuşmaya inanan ve Allah’ı çok anan kimseler için üs-vetün hasene vardır.*”

Yine Mümtehine süresinin 4. ve 6. âyetlerinde “*İbrahim ve onunla birlikte olanlarda sizin için üs-vetün hasene vardır. Hani onlar kendi kavimlerine demişlerdi ki: ‘Biz, sizlerden ve Allah’ın dışında tapmakta olduğumuzdan gerçekten uzacağız. Sizi tanımayıp inkar ettik. Sizinle aramızda, siz Allah’a bir olarak iman edinceye kadar ebedi bir düşmanlık ve bir kin baş göstermiştir’...*” (60/4)

Yani bu âyetlerde; hem Hz. Muhammed(s)’in hem de Hz. İbrahim(a.s) ve beraberindekilerin şeytani kuşatmaya karşı dik duruşlarında bizler için güzel bir örnek olduğu belirtiliyor. Keza, onların yaşantılarında, örnek kişiliklerinde, cahiliye hayatından tamamen farklı bir model inşa etmelerinde bizler için mükemmel bir örneklik vardır. Biz buna **Muhammedi duruş** ya da **İbrahimi duruş** diyebiliriz. Bu örnekliği iyi incelersek, burada kesinlikle bilgi-amel ayırımının olmadığını görürüz. Yani *kâl*(söz), *hâl* ve *ef’âl*(eylemler) bütünlüğü var onların örnek hayatında. İnsanlar, sadece ağızlarından çıkan laflara bakmaz; söyledikleriniz yaşantınıza yansıyor mu, yansımıyor mu, asıl ona bakar. Bunun güzel bir örneğini Şuayb(a.s)’in hayatında görürüz. Peki, sevgili Ömer Yaman, burada, Hz.Şuayb(a.s)’in örnekliği bağlamında neler söyleyeceksin?

Ömer M. Yaman: Şimdi, Kur’ân’ın hayata müdahalesi sonucunda ortaya çıkan şey Kur’ân ahlâkıdır. Daha doğrusu, Kur’ân’ın bir müminin hayatı üzerinde nasıl tecelli ettiğini ve edeceğini araştırırsak bu bizleri Allah’ın vahyi ile ortaya çıkan somut örneklerle götürecektir, bu ise bizzat Cenab-ı Allah’ın peygamberlerinin ahlâk dolu hayatlarıdır. Peygamberlerin yaptığı uyarıların hiç birinde olay, felsefi boyutuyla yani muhataplarının idrak seviyelerini aşacak biçimde veya hayatın pratiğine ters düşecek bir şekilde ele alınmaz. Zaten vahyin o değiştirici, dönüştürücü yönünün çok kısa bir zamanda ortaya çıkıp birey ve toplum hayatında vücut bulmasının sebebi bu çarpıcı ve direkt değiştirici yanıdır. Yani vahyin, insanların gönlüne hitap eden, onların hayat tarzlarına müdahale eden bir yönü vardır. Sizin de ifade ettiğiniz gibi, Hûd süresinin 88. âyetinde Cenabı Allah, Şuayb(a.s)’in güzel örnekliğine dikkat çekiyor. Diyor ki, “*ben size men ettiğim şeylerin*

tersini yaparak size aykırı davranmak istemiyorum.” Cenabı Allah burada, ahlâkın pratik yönü üzerinde yani rasulünün bir modelleme geliştireceği toplum üzerinde çok somut bir hatırlatmada bulunuyor. Ve toplumla yani mesajın ulaştığı kitle ile ulaştırılan arasında müthiş bir ahlâki zorunluluk bağı kuruluyor. Bu yaşanan ilişki sayesinde de, karşı taraf kabul etmese bile Rasûl’ün mesajı hem sözlü hem de fiziki anlamda ulaşmış oluyor.

Peki, pratik ahlâk anlamında bu örnekliği nasıl değerlendirebiliriz? Şöyle düşünüyorum. Eğer 21. yüzyılı müslümanlar belirleyecekse, -ki böyle inanıyoruz- bunu belirleyen ön önemli faktör Kur’ân ahlâkı olacaktır. Yani 21.yüzyılda Müslümanlar eğer dünyaya bir şey söyleyeceklerse, burada yegane belirleyici husus ahlâki duruş olacaktır. Çünkü şu anda Batı toplumu, hem felsefi anlamda, hem sosyal ve entelektüel planda, hem pratik olarak gerçekten çökmüş vaziyette. Son 20 yıldır özellikle sosyolojide, sosyal psikolojide ve diğer sosyal disiplinlerde yapılan araştırmalar çarpıcı bir biçimde bunu ortaya koyuyor. Nihâyetinde ise sosyal hadiseler, olumsuzluklar aslında bu çöküşün bir uzantısı olarak gün yüzüne çıkıyor. Batılı hayat tarzının Türkiye toplumuna yansınaları bile bu çöküşün boyutlarını görmek bakımından yeterli bir ölçü olabilir.

Ben şöyle bir örnekle açıklamak istiyorum: İngiltere’deki otobüslerde müthiş bir koruma refleksi vardır. Şöyle ki; otobüse bindiğinizde bilet kullanmıyorsunuz, direk şoförle muhatap oluyorsunuz, parayı şoföre veriyorsunuz. Eğer otobüsü batının küresel veya kendi içinde kurduğu düzen olarak düşünürsek; otobüs içinde yapacağınız her türlü ahlâksızlık, fenalık hiç problem değil. Ama iktidarı salladığınızda, yani otobüs şoförünün iktidarına müdahale ettiğinizde, örneğin arabanın camını kırdığınızda veya koltuğuna zarar verdiğinizde yapılan tek şey şu; şoför duruyor, kapıları kilitliyor ve polis gelip sizi alıp götürüyor. Bunu şunun için söyledim: Batının gelmiş olduğu ahlâki nokta çok ilginç. Şu anda mevcut batı düzeni bu otobüsün içinde yaşayan, otobüsün içine tıkıştırılmış, fakat kendi içinde bir türlü mutlu olmayan, her türlü fenalığı yapan, sürekli güven kaybeden ve insanlarla kurduğu ilişkilerde hiçbir ahlâki boyut bulunmayan bir manzara arz ediyor. Bu anlamıyla da, 21. yüzyılda müslümanların ahlâki duruşu batının yegane alternatifidir. Birkaç somut anket neticesi bile bize Batı’nın geldiği noktayı yeterince özetliyor; Eurostat’ın verilerine göre, 2002’de AB ülkelerinde her doğan çocuktan %30’u evlilik dışı iliş-

ki ile dünyaya geliyor ve bu rakam mesela İsveç gibi ülkelerde %56’yı buluyor. Dahası AB ülkelerinde her 3 evlilikten 1’i boşanma ile sonuçlanırken, ABD’de bu rakam her 2 evlilikten 1’si için geçerli hale geliyor.

Ve biz müslümanlar, ahlâki planda kendisini böylesine bitirmiş bir dünyaya karşı mümince bir ahlâki duruş sergileme imkanına sahibiz. Hz. İsa şöyle buyuruyor: “Kim komşusuna yan gözle bakarsa o komşusuyla göz zinası yapmıştır.” Bu müthiş bir uyarı aslında ve bu çağrı, yaygınlaşan ahlâksızlığa karşı ehli kitapla bu konuda ortak bir dilin geliştirilmesini de mümkün hale getiriyor. İslam’ın diğer İbrahimi dinlerle ve bütün toplumlarla ortak bir dil çerçevesinde ahlâki bir dirilişle bir ahlâk isyanı gerçekleştirilmesi, böyle bir duruşla ortaya çıkması bu yüzyılın belirleyici en önemli gelişmesi olacaktır.

Şimdi, bir süre ile konuya başka bir boyut kazandırmak istiyorum: Yusuf sûresinde anlatılan: Hz. Yusuf(a.s), Aziz’in karısının zina teklifine karşı dururken aslında İslam ahlâkının temel niteliğini gösteriyor... Şu anda Türkiye’de çok büyük oranda televizyonlar vasıtasıyla işlenen büyük ahlâksızlığa karşı mümince bir duruşu nasıl ortaya koyacağız? Şeytanın bize sunmuş olduğu yaldızlı ahlâksızlıklara karşı, hangi zindanı tercih edeceğiz... Hz. Yusuf, “Ben zindanı tercih ederim” diyor. Bu duruş aslında ortaya çıkan bütün ahlâksızlığa karşı bir içe kapanma veya susma değil bilakis gücü oranında bütün bir ahlâksızlığın önünü alma çabasıdır. Burada ahlâki duruşu ve ayrışmayı net ortaya koyan bir tavır görüyoruz. Bu duruş, televizyonda herhangi bir ahlâksız program yayınlandığında veya yazılı basında herhangi bir ahlâksız yayın yapıldığında yada çevremizde herhangi bir ahlâksızlık görüldüğünde ortaya konacak olan Hz. Rasul(s.)’ün elle düzeltme emrinin tecellisidir. Böylece müminin, bir kötülük, bir ahlâksızlık gördüğünde ona eliyle, diliyle ve kalben müdahale etmesi sistemin ahlâk anlayışını çökerterek yeni bir ahlâkın Kur’ân ahlâki’nin/Nebevî ahlâk’ın dirilmesini nasib edecektir. Bu müdahale, Allah’ın iyiliği sürekli öven, iyiliği emredip yayan, iyiliği yaydığı için de cennette ‘selam size olsun’ âyetiyle karşılanan müminin tavrının ortaya çıkmasından başka bir şey değildir.

Bu anlamda Türkiye’den somut bir kaç örnek vereyim: Son 7-8 yıldır Türkiye’de önce televole kültürü ile başlayan, daha sonra magazin programları ile yaygınlaştırılan, daha sonra “Biri Bizi Gözetliyor”, arkasından “Biz Evleniyoruz” kepezeliği ve “Popstar” yarışmasıyla yeni bir ivme kazanan bir ahlâksız-

lık fırtınası ile karşı karşıyayız. Bu hayasız saldırı, öncelikle herkesi çıplaklığa alıştırdı. Daha sonra bireyleri, daha doğrusu bütün toplumu tek tek bir eve hapsetti. Ve bu evde öğrettiği ahlâksızlığı yapmak için bir ortam hazırladı ve 'yapın' dedi. Şimdi ise bu yaptığı şeyi bir adım daha ileri götürdü; bunu evlilik provasına kadar getirdi. Yani bu ahlâksızlığı yapay bir aile kurarak yapay evlilikler üzerinden devam ettirme çabasında. Bu aslında, dönüp baktığımızda çok planlı, çok sinsi bir uygulama ve çok bilinçli olarak yapılıyor ...

Burada, böylesine planlı bir gelişme karşısında mümin insanların net bir tavır alması ve tıpkı Yusuf gibi bir ahlâk isyanı başlatması gerekiyor. "Ben Rab-bimden korkarım" diyerek bu ahlâksızlık karşısında net bir tavır almak ve ahlâki bir duruş sergilemek gerekiyor....

Bir Ahlâk İsyânı Başlatmak

Yıldız: Yani Hz.Yusuf'un "iffet gömleğini" kuşanmak gerekiyor. Ki bu gömleğin önden değil, arkadan yırtılmış olması çok önemli! Ve bu gömlek aslında Yusuf'un ahlâkî duruşunu, ahlâk isyanını simgeler; Aziz'in karısının şeytanî teklifine karşı ve bizzat kendi nefesine karşı bir ahlâk ayaklanmasını ifade eder. Bu bir duruştur, bir modeldir, bir hayat tarzıdır, vahyin hayata müdahalesidir. Yusuf(a.s) zindan arkadaşlarına, niçin zindana girdiğini izah sadedinde ilginç bir ifade kullanır: "*Terektü millete kavmin...*"; yani "*ben bir kavmin milletini terkettim!..*" Bu çok çarpıcı bir ifadedir. Yusuf, -ki dünya tarihinin gelmiş geçmiş en güzel yüzlü insanıdır- o genç yaşında bir ahlâkî isyan gerçekleştirmiştir ve durumunu şöyle açıklamaktadır; "ben ahlâksız bir kavmin din haline getirdiği ahlâksız yaşam biçimini -ki 'millet' bu demektir- terkettim, reddettim ve bu yüzden buradayım." Yani, o kadının, kendi elinde besleyip büyüttüğü bir delikanlıya açıkça zina teklif edecek kadar alçaldığı rezil ve çirkin bir ortamı anlatmaya çalışıyor. Buradaki *millet* kelimesini, *hayat tarzı* olarak anlamak gerekir. Kur'an'da Şuayb(a.s)'a veya Lut(a.s)'a kendi kavimlerinin gösterdiği tepki de ilginçtir: "*Sen eğer iddialarından vazgeçmezsen, seni sürgün ederiz, taşlayarak öldürürüz veya milletimize geri döndürürüz..*"(7/88-89; 14/13) Yani demek istiyorlar ki, "sen bizim hayat tarzımıza karışmazsan veya yaşantımızı benimsersen, aramızda sorun kalmaz. Yoksa!..." Kısaca, mesele hayat tarzı mücadelesinden ibaret...

Biraz önce Celaleddin Bey'in hatırlattığı gibi; Hz.Peygambere daha ilk vahiyde "elbiseni temiz tut ve kötülüklerden hicret et" denmesinin anlamı da budur. Daha peygamberlik görevinin başında bir "ahlâk isyanı" başlatması istenmektedir kendisinden. (Bu çerçevede Haluk Burhan'ın "*Ahlâk İsyânı*" kavramsallaştırması ve aynı isimli eseri çok önemli.) Yani, öncelikli olarak bir ahlâk ayaklanması başlatmak, bir ahlâki duruş ortaya koymak gerekiyor... Dolayısıyla bu duruş eğer günümüzde de tam manasıyla sergilenebilirse, o zaman çok şeylerin değiştiği; ahlâksızlığın mum gibi erimeye başladığı ve bâtılın zeval bulmaya yüz tuttuğu görülecektir. Zaten işin aslına bakılırsa; uluslararası sistemin ve yerel uzantılarının, Müslümanların varlığını bir tehdit olarak görmeleri de onların ahlâki duruşlarından kaynaklanıyor. Yani Müslümanların ahlâken küresel değerlere (esasen batılı yada Amerikan tipi hayat tarzına) itiraz etmelerinden kaynaklanıyor. Eğer, bu itiraz kesilir ve Müslümanlar da "onlar gibi yaşamaya" başlarsa; "küresel şeytanî düzen" in Müslümanlarla bir sorunu kalmayacaktır.

Ama tekrar ifade edelim ki, Müslümanlar eğer o kutlu nebîleri örnek olarak, gerçekten bir ahlâkî isyan gerçekleştirebilirse, vahyin hayata müdahalesini kendi kişiliklerinde ve camialarında tebellür ettirirlerse, işte o zaman batıl zail olacaktır. Zaten Kur'an-ı Kerim teorik ve soyut önermeler ortaya koymuyor; tamamen pratik, tamamen hayata ilişkin, tamamen insan hayatında uygulanabilirliği olan emirler ve yasaklar vaz'ediyor. Kitabullah sık sık Hz.Peygamber(s)'e ve onun şahsında tüm müminlere "*emrolunduğun gibi dostoğru ol*" buyuruyor. Kur'an'ın emrettiklerini yapan, yasaklarından kaçınan gerçekten dosdoğru olur. Hz.Peygamber'in saçlarını ağartan sorumluluk da budur. O "Hûd sûresi benim saçlarımı ağarttı" buyurur. Zira bu sûrenin 112.âyeti şöyle buyurur: "*Sana tabi olanlarla birlikte yolunu dosdoğru tut.*" Kur'an'ı okumakla, öğrenmekle iş bitmiyor; aslolan uygulamak, yaşamak...

Vatandaş: Kur'an'ın hayata müdahalesinin hangi şartlarda ve nasıl gerçekleştiğini anlamak için Hz. Peygamberi ve onun çevresinde toplanmış olan müminleri kuşatan şartları hatırlamakta fayda var. Mekke toplumuna baktığımızda şunu görüyoruz: Mekke toplumu -eğer tabir yerindeyse- çok dinli, çok tanrılı, çok kültürlü bir toplumdu. *Çok tanrılı* tabirini özellikle kullanıyorum. Bunu putperestliği kastetmek için değil, Mekke'nin o zamanlar her türlü inancın harmanlandığı, çok farklı dinlere mensup

KAPAK

insanların bir arada yaşadığı bir toplum olduğunu belirtmek için söylüyorum. Orada neredeyse her çeşit tanrıya inanılıyordu; bunların arasında -Kur'an'ın şahitliğiyle biliyoruz ki- "Allah" isimli bir tanrı da vardı. Daha da ötesi, tevhidi sayılabilecek inanç mensupları da Mekke'de yaşıyorlardı. Bunun somut örneklerinden biri Zeyd b. Amr, diğeri Varaka b. Nevfel'dir. Bu insanlar Mekke'deki yaygın putperest anlayıştan uzak duran insanlardı. Fakat en önemlisi, bunlar herhangi bir tepkiyle karşılaşmadan yaşıyorlardı; Mekke toplumu onların farklılıklarına müsamahakârı, onları yadırgamıyordu. Bunlara ek olarak, ticaret yolu üzerinde olması nedeniyle Mekke, farklı kültürlere, dinlere, inançlara mensup insanların uğrak yeri idi. Dolayısıyla, Mekke'de öylesine bir inanç ortamı hakimdi ki, bir kişi ne kadar farklı şeylere inanırsa insanın herhangi bir tepki ile karşılaşmıyordu. Hatta, Hz. Peygamberin dedesi Abdulmuttalib ve risâlet öncesindeki inancıyla bizzat kendisi de Mekke geleneği dışında yer alan insanlardı. Örneğin Hz. Peygamber(s.) putlara tapan bir insan değildi. Hatta İslamiyet'e yakın son bir kaç yıllık süreçte putlardan ve putperestlerden mekansal olarak uzaklaşmıştı. Ve Mekke'deki hakim sistem ve anlayış bu insanların hiçbirine müdahale etmiyordu.

Fakat Hz. Peygamber Hira'dan vahiyle döndüğü zaman iş değişti. Resûlullah(s.), risâlet öncesinde, toplumun hakim birey tipinden farklı birisi olmasına ve bu nedenle herhangi bir tepkiyle karşılaşmamasına rağmen, risâletin ilk günlerinde denebilecek kadar erken bir dönemde şiddetli bir muhalefetle karşılaştı. Çünkü artık eskiden olduğu gibi yalnızca müdahale etmeyen birisi değil, ebedî hakikate uygun hayat tarzına sahip olmak suretiyle yalnızca müdahale eden birisi olmuştu. Mevcut yapıyı sadece eleştirmemiş, inancın ve daha da önemlisi hayat tarzının doğrusunu ortaya koymaya başlamıştı. Bu değişime ise kendisinden başladı. *Elbiseyi temiz tutmak* deyiminin bir ilahi emir olarak kendisine bildirilmesiyle, önceden beri sürdürdüğü her türlü ahlâksızlıktan, edepsizlikten uzak durmayı hayatın bir ilkesi olarak kabul etti. Buna bağlı olarak her türlü *pislikten* ve *pis*lerden uzak durdu. Kur'an, elçisinin şahsında doğrudan hayata müdahale etti. Hiçbir zaman sadece üst bir söyleme sahip olmadı. Kur'an hayata müdahale edince, başta müşrik liderler olmak üzere Mekke sisteminden bir şekilde çıkarları olan herkes rahatsız oldu. Mevcut hayat tarzına alternatifin sunulmuş olması büyük bir değişimi kaçınılmaz kılıyordu ve bu değişim müşrik liderlerinin işine gelmiyordu. Bu ne-

denle de Resûlullah'a karşı *Biliyoruz sen yalan söylemezsin; insanları aldatmazsın. Ama seni reddediyoruz. Ama esasında seni değil, senin getirdiğin şeyi reddediyoruz* diyorlardı.

Hz. Peygamber ve çevresindeki müminler doğru ve güzel hayat modelini ortaya koydukları zaman Mekke sisteminin *büyüsü* bozuldu; batıl parçalanıp yok olmaya başladı. Bu örneği bugünün Müslümanlarına, bugünün dünyasına taşıyacak olursak, bizim sadece düşünsel veya felsefi boyutta İslam'ı anlatmamız çok fazla bir şey ifade etmez; çünkü bu dünyada her türlü inanç, her türlü düşünce bir şekilde var ve olmaya da devam edecek. Kur'an'ı egemen kılabilmek, Kur'an'ın temsil ettiği hakikati egemen kılmakla mümkündür. Bunu yapabilmek için Kur'an'ın konuşan dili, işleyen eli, yaşayan bedeni olmak gerekiyor; aynen Hz. Peygamber ve arkadaşları örneğinde olduğu gibi. İşte o zaman güçlü oluruz; işte o zaman *özne* oluruz; işte o zaman *hakki ayakta tutan şahitler* oluruz. Bu durumda da zorlukları kolaylıkla aşarız; çünkü hak olan, hakikat olan bize bugün tahayyül bile etmediğimiz yeni ve büyük imkanlar sunacaktır.

Öncü Bir Kur'an Nesli Yetiştirmek

Yıldız: Yani Kur'an bizim hayatımızda şekil bulmalı; söylemlerimize sinmeli; davranışlarımıza yön vermeli; hayatımızda canlanmalı.. Rahmetli **Ali İzzetbegoviç**'in ifade ettiği gibi, Kur'an'a teslim olmalı. Ne diyordu Bilge Kral; "*ey teslimiyet, senin adın İslam'dır.*" Çok nefis bir söz. Ama bir sözü daha var, Kur'an'la ilgili (yaklaşık olarak): Kur'an bir edebiyat, bir tarih kitabı olarak değil de bir *hayat kitabı* olarak okunduğu zaman mucizevî özelliği ortaya çıkar. Yani onu hayatın kitabı olarak okur ve günlük sorunlarınızı çözmek için bir anahtar olarak görürseniz, Kur'an'ın farkını farkedersiniz.

Bu arada, model olmaktan söz açılmışken; Bilâl-i Habeşi(r.a) ile ilgili bir hadiseyi hatırlatmak istiyorum: Biliyorsunuz, Bilâl(r.a) köle idi ve efendisi onun Müslüman olduğunu öğrenince kendilerine korkunç işkenceler yaptı. Fakat çok sonraları Bilâl'in efendisi de Müslüman oldu. Medine'ye gelip Bilâl ile karşılaştığında yaptıkları aklına geldi ve onun yüzüne bakmaktan utandı. Sonra Bilâl'e dedi ki: "Ey Bilâl, beni affedebilecek misin?" Bilâl-i Habeşi(r.a) şu cevabı verdi: "Cahiliye döneminde yapılanlar cahiliye döneminde kalmıştır." Bu tavır karşısında, eski efendisi Hz. Bilâl'e şöyle demekten ken-

dini alamadı: *“Ey Bilal, sen güzel bir kardeş, ne güzel bir okulsun!”* Evet, o seçkinci taifenin, bir zamanlar ‘ayak takımı’ olarak gördüğü, itip kaktığı Bilâl(r.a), hayatını Kur’ân’la şekillendirerek bir “model şahsiyet” haline gelmişti. O artık Kur’ân’la konuşuyor, Kur’ân’la düşünüyor, onun ilkelerine göre davranıyor; affedip başıslıyordu. O bir ekol’dü, bir okul’du, bir öğretmen’di, örnek kişilik idi...

Şimdi, böylesine örnek kişiliklerin yani Kur’ân ahlâkı ile ahlâklanan yeni bir insan tipinin yeni şahsiyetlerin inşası için nasıl bir eğitim-öğretim süreci gerekiyor?

Özdemir: Öncelikle, Müslümanların büyük çoğunluğunun Kur’ân’la kopardıkları ilişkilerini yeniden kurmaları gerekiyor. Furkan sûresinin 30.âyetinde geçtiği üzere, Hz. Peygamber’in kıyamet gününde bizden şikâyetçi olmaması için Kur’ân’la sürekli bir irtibat kurmak lazım. Peygamber diyecek: *“Ya Rabbi, benim bu ümmetimi benden sonra Kur’ân’ı terkedilmiş bıraktılar..”* Ümmet Peygamberin şefaatine sığınacak, ama O, tam aksine kendisinin emanet olarak bıraktığı vahyi terkeden ümmetinden Allah’a şikâyetçi olacaktır. İşte bugün ümmetin dünya çapında yaşadığı sefaletin temel sebebi budur. Vahyi terkedilmiş bırakmak.. Elbette bazı duyarlı insanlar onu, onun ilkelerini bırakmamıştır; fakat ümmetin büyük çoğunluğu Kur’ân’ı terkedilmiş bırakmıştır; ama inanç olarak, ama uygulama olarak, ama yaşantı olarak. Daha önce Musa(a.s) ümmeti vahyi terkettiği zaman -Allah bunu Maide sûresinin 13-14.âyet-

lerinde söylüyor- Allah tarafından lanetlenip bir süre sıkıntılara uğradılar. O bakımdan Müslüman ümmetin bu hatadan hızla dönmesi lazım; yani vahyi terkedilmiş bırakmayı terketmesi lazım. İslam adına ortaya çıkıp iddia sahibi olanların ise Kur’ân’a sarılarak, Kur’ân’ı yaşayarak bir okul ve ekol olmaları lazım. Ama maalesef, dönüp baktığımız zaman Kur’ân-ı Kerim’i başucu kitabı, eğitim kitabı olarak almak yerine çeşitli grupların daha çok başka kaynaklarla eğitim-öğretim yaptıklarını; Kur’ân’ı ise teberrüken okuduklarını görüyoruz. Bu da Kur’ân’ı terketmek anlamına gelir ve Hz. Peygamberin şikâyetine muhatap olmaktan kurtulamayız. Bu yüzden öncekilerin başına gelenler bizim de başımıza geliyor. Eğer bu ümmet, Allah’ın Kitabını, vahyi böylesine terkedilmiş bırakmasaydı, bugün Afganistan’da, Irak’ta ve diğer yerlerde bu kadar zillete düşmezdi. Demek ki sorun; Kitab’ın terkedilmiş bırakılması ve sonuç kalplerin katılaşması, sefalet, dalalet...

Dolayısıyla, merkezinde Kur’ân’ın yer aldığı bir eğitim-öğretim seferberliğine girmemiz gerekiyor. Bize yüklenen bu büyük emaneti, büyük sorumluluğu ancak Kur’ânî bir eğitim ve öğretim faaliyeti ile yerine getirebiliriz. Kur’ân’da buyruluyor ki: *“Onların gözleri vardır, görmezler; kulakları vardır, işitmezler; kalpleri vardır, akletmezler.”* (22/46) Biz öyle bir eğitim programı uygulayabilmeliyiz ki, Kur’ân-ı Kerim endekli bu eğitim müfredatı sayesinde mümin insanların gözleri görsün, yani basiretleri açilsin; kulakları duysun, yani olayları doğru yorumlaya-

cak bir şuur ulaşımlar ve kalbleri akletsin, yani düşünmeyi, muhakeme etmeyi, sorunlarının çözüm yollarını bulmayı öğrenebilsinler. Bu bakımdan **düşünen kalpleri, işiten kulakları, gören gözleri** ortaya çıkarabilecek bir Kur'ânî eğitime ihtiyaç vardır. Ve bu vahiy eğitimi sürekli ve kesintisiz olmak zorundadır. Kur'ân hayatla içiçe, dünyada ve Türkiye'de hergün olup biten olayları yorumlayarak, çözümlenerek okunmalıdır. İşte o zaman, sorumluluk bilincine sahip önder insanlar, öncü kadrolar, Seyyid Kutub'un ifade ettiği örnek Kur'ân nesli ortaya çıkar.. Örnek Kur'ân nesli, akleden kalbe, işiten kulağa, gören göze sahiptir. O hadiseler sıradan bir insan gibi bakmaz. Olayların arka plânını görmeye çalışır, onu vahye göre yorumlar ve sonra da yapması gerekeni yapar; terketmesi gerekeni terkeder. Dolayısıyla, böyle bir nesli inşa etmeden, yetiştirmeden sonuç almak çok zordur. Eğer böyle bir Kur'ân nesli oluşturabilirsek, o topluma rehberlik yapmaya başlar, insanlar da onlara bakarak etkilenir ve vahye göre bir hayat yaşamaya başlarlar. Kur'ân'ın öngördüğü hayat tarzının yeniden inşa edilmesi, öncelikle böyle bir öncü ekibin, Kur'ân neslinin yetiştirilmesine bağlıdır. Ancak, şunu da ifade etmeliyim ki; örnek bir Kur'ân nesli de kendi kendine ortaya çıkmaz. Kur'ân peygamberlerden söz ederken; *"insanlara Allah'ın âyetlerini okurlar, onlara kitabı öğretirler"* diyor. Yani hem âyetleri okuyor hem de onları öğretiyor; okumayla kalmıyor. Kısaca böyle bir örnek Kur'ân neslinin yetişmesi için oldukça planlı ve programlı bir eğitim-öğretim faaliyeti yürütmeliyiz. Bu da ciddi fedakârlık ve sabır, sebat isteyen bir iştir.

Kesintisiz ve Sürekli Kur'ân Eğitimi

Yıldız: Altını çizdiğiniz önemli bir husus var: Kur'ân'ın sürekli ve kesintisiz okunması; başka bir ifadeyle kesintisiz Kur'ân eğitimi. Sevgili **Engin Noyan Bey**'in bu vesileyle kulağını çınlatalım; güzel bir tespiti var: "Soruyorum" diyor, "bazı insanlara; *'Kur'ân okuyor musun?'* Adam *'ben Kur'ân'ı okudum'* diyor. Yalan! Di'li geçmiş zaman kipiyle *'okudum'* diyor. Kardeşim, Kur'ân okunup bir kenara bırakılacak herhangi bir kitap, bir roman vs. değil ki! *'Kur'ân'ı okudum'* diyen, aslında onu okumamıştır, anlamamıştır.. O'nu okuyan, elinden bırakamaz ki.. Onu sürekli okur." Geçen aylarda **Umran**'da hidâyet öyküsüne yer verdiğimiz **İrene Hanım** da aynı şeyi vurguluyor: Diyor ki *"ben Kur'ân'ı okuyup bitiyor, ama hemen başa dönüp yine okumaya başlıyor."* Yani Kur'ân,

sürekli ve kesintisiz bir eğitim kitabı, bir hayat rehberi; sizi sürekli inşa ediyor, hergün size yeni şeyler vermeye öğretmeye devam ediyor. Kur'ân'ın mucizevî özelliklerinden biri de bu! Cin sûresinde buyuruyor: *"Biz acâip bir Kur'ân dinledik ve hemen iman ettik."* Hz. Peygamber(s) de "Kur'ân'ın acâip ve garâibi (yani hayret verici yeni mesajları) son bulmaz; o çok tekrar edilmekten dolayı eskimez" buyuruyor...

Özdemir: Kur'ân eğitimi noktasında bazı hususları daha hatırlatayım, müsaade ederseniz: Kendimizden ve yakın çevremizden başlayarak Kitab'a inanan müminleri Kur'ân'la eğitirken, âyetlerin hayatla içiçe okunup dinamik bir şekilde yorumlanması çok önemli. Kur'ân eğitimi asla tembelliğe, uyuşukluğa, umutsuzluğa, miskinliğe imkan tanımaz. Ancak Kur'ân'ı terkedener bunalıma, karamsarlığa, zillete düşerler.. Taha/124'de belirtildiği gibi: *"Her kim de benim zikrimden (Kur'ân'dan) yüz çevirirse, ona dar bir geçim vardır ve onu kıyamet günü kör olarak haşrederiz."*

Dolayısıyla Kur'ân'ı dinamik bir gözle okuyan ve onun ilkelerine göre eğitimden geçen bir ekip emanete ihanet etmez. Görev bilincini ve sorumluluk anlayışını bir ahlâk haline getirir. Allah Rasûlünün vahyin eğitiminden geçirdiği örnek Kur'ân nesli, asla sorumluluklarını unutmamış, görevlerini aksatmamış olağanüstü bir gayret sarfederek İslâm'ı hayata, bölgelerine ve geniş coğrafyalara yaymışlardır. Unutmayalım ki, o nesli canlı ve dinamik tutan şey, sürekli ve kesintisiz biçimde ve şuurlu olarak, hayatla içiçe bir vahiy eğitiminden geçmiş olmalarıydı. İşte böyle bir öncü insan unsuru yetiştirirseniz artık sizin karşınızda hiçbir gücün durması mümkün değildir. Zor olan, ama aslında çok kolay olan, kendimiz başta olmak üzere yeni nesilleri Kur'ân eğitimine tabi tutmaktır. Bunun için mümin insanların hergün yarım saatini, haftada iki-üç saatini, ayda bir gününü, yılda gerekirse bir-iki haftasını bu işe tahsis etmesi lazım. Bütün Müslüman ümmetin böyle bir eğitim sürecinden geçmesi lazım. Kur'ân'ın inzalından 1500 sene geçtikten sonra böyle bir dinamik eğitime muhatap olmadan, Kur'ân şöyle kutsaldır, böyle üstün bir kitaptır diye kendimizi avutarak bir yere varmamız mümkün değildir. Ama elhamdülillah, Müslüman ümmet, bunun önemini anlamaya başlamıştır. Ve eğer biz bunu gerçekleştirirsek, işte o zaman göreceğiz ki 21.asrın dünyasında İslâm yeniden parlacak ve bütün şeytanî tuzaklara, yaygınlaştırılan ahlâksızlığa rağmen, önümüzdeki asır gerçekten vahyin bütün dünyada egemen olduğu bir asır olacaktır.

Bu da Müslümanların performansına bağlıdır. Eğer görevimizi yaparsak, üzerimize düşen sorumluluğu yerine getirmiş oluruz; yapmazsak, Allah'ın kimseye ihtiyacı yoktur ve Hesap Gününde hesabımızı zor veririz.

Yıldız: Söylediklerinize birkaç cümle ekleyerek sözü Celaleddin Bey'e vermek istiyorum. Nasıl ki Kur'an 23 yıllık bir süreçte, dünyanın en cahil, ahlâksız toplumlarından birini, doğrudan hayatlarına müdahale ederek A'dan Z'ye yeni baştan inşa etmiş ve dünya tarihinin örnek toplumu haline getirmişse; biz de elimizin altında bir hazine olarak duran Kur'an'la kendimizi ve yeni nesilleri yeni baştan inşa ederek öncü nesiller yetiştirebiliriz. Nasıl ki Hz.Peygamber(s) onlara Kur'an okuyup öğreterek bireylerin zihin dünyalarından başlayarak davranışlarını, ahlâkî duruşlarını ve nihâyet hayat tarzlarını tepeden tırnağa vahye göre yeniden inşa etmişse, biz de böyle bir inşa sürecine girmeliyiz. Ve Kur'an'ın "*Ey iman edenler, iman ediniz*" emrine uyararak yeniden iman etmeli, amellerimizi sâlih hale getirmeli, Kur'an ahlâkını kuşanmalı ve adeta yeniden doğmalıyız.

Evet, Celâleddin Bey, bu konuya ilişkin olarak siz neler söyleyeceksiniz?

Kur'an'ı Hayatın Öznesi Haline Getirmek

Vatandaş: Durumumuzu tespit etmeden, duruşumuza kontrol etmeden doğru adım atamayız. Bugün genel gidişatımızı anlamaya katkı sağlayacağına şöyle bir rivâyet var: Sahabeden Ziyad b. Lebid anlatıyor: *Rasûlüllah, bir defasında, gelecekteki Müslümanların bazı olumsuz durumları ile ilgili bir şeyler anlattı. Bir ara 'Neredeyse ilim yok olacak' dedi. Ben şaşırıp ve 'Ey Allah'ın Rasûlü, biz Kur'an okuyoruz, çocuklarımıza okutuyoruz, çocuklarımız da çocuklarına okutacaklar ve Müslümanlar kıyamete kadar Kur'an okumaya ve okutmaya devam edecekler. Bu durumda nasıl olur da ilim yok olur?' dedim. Bunun üzerine Rasûlüllah(s); 'Ey Ziyad, ben de seni Medine'nin akıllılarından zannedirdim. Sen hiç düşünmüyor musun, Hristiyanlar ellerinde İncil, Yahudiler ellerinde Tevrat olduğu halde sapmadılar mı; kitaplarının ellerinde olması kendilerine bir fayda sağladı mı?' dedi. Bu, Kur'an'a rağmen gerçekleşen kapsamlı ve derin değişimi konu edinen veya daha da önemlisi böylesi bir değişimin akıbetinden sakındıran önemli bir rivâyettir. Ancak ne var ki Müslümanlar, Kur'an ellerinde olduğu, onu okudukları ve hatta çocuklarına da okutmaya devam ettikleri hal-*

de, yanlış yönle ve yerlere gitmekten kurtulamadılar. Çünkü, Kur'an'ı okurken sadece gözleri ve dilleri ile okudular ve okuyorlar; akıllarını, kalplerini bu okumanın araçları kılmadılar ve kılmıyorlar. Adeta ilkel dinlerin ayinlerinde seslendirilen anlamsız söz dizilerini hatırlatan bu okuma tarzını, maalesef zamanla yaygınlaştırıp, olması gereken okuma biçimi olarak algılar hale geldiler. Kur'an'ı anlamadan okumak bir erdem kabul edilir oldu. Hatta âyetlerin salt kelime anlamlarının değil, nihaî hedefinin anlaşılması için çaba sarf edilmesi; bunu sağlamak için âyetlerin akledilmesi, fıkhedilmesi, tefekkür edilmesi, tedebbür edilmesi, tezekkür edilmesi emredildiği halde, onu anlamadan okumanın esenliğe götürücü olduğuna inanılır hale gelindi. Kur'an, tekrar tekrar kendisini anlaşılır olarak tanımlamasına, kendisine yönelenlerin sapmayacağını/sapıtmayacağını bildirmesine rağmen, cahil *sevenleri* onunla iddialaşarak ve hatta onu tekzip eder bir yaklaşımla *sen anlaşılmazsın, seni anlayamayız* der oldular.

Bugün gelinen aşamada, Kur'an'ı anlamamak esas oldu; hatta bu ibadetleştirildi. Öyle ki, Kur'an'ı anlamak gerektiğini söyleyenler büyük suçlarla, günahlarla ve hatta imandan çıkmakla itham edilmeye başladılar. Cahil *sevenleri* ebedi rehberlerine akıllarını, kalplerini ve hayatlarını kapattılar. Onun çağrısını duymuyor, sözlerini anlamıyorlar. Yaşantılarını, ona göre değil başka şeylere göre şekillendiriyorlar. Böyle olunca da, şaşkınlık içerisinde, sahip oldukları ve her gün daha da ağırlaşan problemlerine bakıp "*Bunlar niçin başımıza geliyor?*", "*Bu onur kırıcı, aşağılayıcı problemlerimizden kurtulabilmenin yolu ve yöntemi nedir?*", "*Tekrar izzetli ve şerefli hale nasıl gelebiliriz?*" diye sorar hale geldiler. Halbuki bu soruların cevapları ellerinde tuttıkları Kitap'ta bulunmasına rağmen. Bu ise, maalesef, Hz Peygamber'in *din günü* dile getireceği Kur'an'ın *terk edilmesi* yakınmasına haklılık kazandıran bir durum oldu: "*Ey Rabbim! Kavmim Kur'an'ı terk etti*"(25:30).

Maalesef, çoğu Müslüman için geçerli olan bir tespit olarak ifade edilecek olursa, Kur'an hayatın öznesi olmaktan çıkarıldı. Onun ilkeleri inancın ve hayatın ölçüleri kılınmıyor. O okunuyor ama başkalarına göre inanılıyor; o okunuyor ama başkalarına göre yaşanıyor. Doğrular Kur'an'dan alınmıyor, doğru olduğuna inanılan düşünce ve kanaatler Kur'an'a onaylatmaya çalışılıyor. Kur'an'ın dili, eli, ayağı olunması gerekirken; Kur'an, düşünce ve evhamların aracı kılınmıyor. Kur'an gidişatı yönlendiren olması gerekirken, gidişat tarafından yönlendirilen oluyor.

Yıldız: Hz. Ömer(r.a.)'in uyardığı gibi... Diyor ki; "Siz Kur'an'ı kendinize uydurmayın, kendiniz Kur'an'a uyun.. Eğer Kur'an'ı kendinize uydurursanız, o Kur'an sizi cehenneme kadar sürükler; ama siz Kur'an'a uyerseniz, o sizi naim cennetlerine kadar götürür." Yani Kur'an'ı kendi anlayışımıza, mezhep ve meşrepimize, hayat tarzımıza uydurmak değil, Kur'an'a uymak ve o neyi emrediyorsa onu yapmak durumundayız...

Vatandaş: Sonuç olarak şunu belirtmek istiyorum: Kur'an'ın aydınlık ve esenlik rehberliği, potansiyel bir özellik olarak hep devam etti ve ediyor. Kur'an bugün genel olarak insanlığın, özel olarak da Müslümanların içinde debelendikleri sorunları aşabilecek güç ve imkanlara sahiptir. Peygamberin ve onun liderliğindeki toplumun uygulaması ve Müslümanların tarihi bunun tanığıdır. Fakat Müslümanları zilletten kurtaracak olan, kültürün bir nesnesine dönüşen, aşırı yüceltilerek hayatta uzaklaştırılan ve anlamadan, fihketmeden, akletmeden okunan Kur'an değil; kulağa, kalbe ve akla hitap eden ve bunları harekete geçiren Kur'an'dır. O, kulaklarını, akıllarını ve kalplerini kendisine yönelten ve rehberliğini talep edenleri karanlıkların içerisinde bırakmadı ve bırakmayacaktır. Doğru anlaşılıp, doğru uygulandığı; inancın ve hayatın öznesi olarak algılandığı sürece, aydınlığın ve esenliğin yegâne rehberi olduğunu en küçük fırsatlarda bile açıkça gözler önüne serdi ve serecektir. Sözlerimi ebedî hakikatin, hayatın ebedî rehberinin iki âyetini hatırlatarak bitirmek istiyorum: "İşte bu (Kur'an), bizim indirdiğimiz mübarek bir kitaptır. Buna uyun ve Allah'tan korkun ki size merhamet edilsin" (6:155); "Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun. O'nu bırakıp da başka dostların peşlerinden gitmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!" (7:3).

Yıldız: Evet, açıklamalarınız için teşekkür ederken; kısa birkaç ilave ile oturumumuzu bitirmek istiyorum. Muhammed Esed'in Kur'an Mesajı'nın giriş kısmında şöyle bir ifade var: "Ben bu dünyada ve öbür dünyada nasıl mutlu olabilirim?" sorusuna en kapsamlı ve en güzel cevabı Kur'an verir...

Aslında Kur'an-ı Kerim'in bu dünya hayatına müdahalesi, insanlara öbür dünyayı da kazandırmaya yönelik. Kur'anî ilkelere uyduğunuz taktirde hem bu dünyanızı inşa ediyorsunuz, hem de öbür dünyanızı kazanıyorsunuz. Böylece insanoğlunun en temel problemini çözüyor Kur'an.

Yine, vurgulandığı gibi, zilletimiz Kur'an'ı terkedilmiş bırakmaktan kaynaklanıyor. Yani vahyi terkedip geri plana itmenin bir sonucu olarak kalp-

lerin kararması, katılaşması, giderek marazlı hale gelmesi ve nihâyet mühürülenmesi şeklinde tanımlanan süreç bundan kaynaklanıyor. Zemin kaymaları, kimlik sapmaları, kişilik parçalanması, çok tanrılı hayat -çünkü çağdaş insanın tanrıları çoğaldıkça, kişiliği de o kadar parçalanıyor-, ruhsal sorunlar, umutsuzluklar, karamsarlıklar... hepsinin nedeni bu...

Hadîd sûresinin 16-17. âyetleriyle konuyu bağlamak istiyorum -ki bugünün müminlerinin problemini de, çözümünü de çok nefis ifade ediyor-: "**İnananların gönüllerinin Allah'ın Zikrine ve O'ndan inen gerçeğe içten bağlanması zamanı daha geldi mi? Onlar, daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar; onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı; çoğu, yoldan çıkmış kimselerdir.**" Âyeti kerime, diğer insanlara değil inananlara sesleniyor: Allah'ın Zikri Kur'an'la kalplerinizin ilişki kurma zamanı gelmedi mi? Kalpleriniz, onu ne zaman akletmeye, kulaklarınız ne zaman onu işitmeye başlayacak? Ve bir tehlikeye işaret ediyor: Kendilerine vahiy gönderilip de üzerinden uzun bir zaman geçmekle onu unutmuş ve kalpleri katılaşmış ehli kitap gibi olmayın! Ama hemen arkasından 17. âyette çözümü de gösteriyor; bir temsille: "**Bilin ki gerçekten Allah, ölümünden sonra yeryüzüne hayat vermektedir. Şüphesiz biz, umulur ki aklınızı kullanırsınız diye size âyetleri açıkladık.**" Benzer âyetlerde Allah, yeryüzüne su, yağmur yani rahmet göndererek onu yeniden diriltir, buyruluyor. Aklını kullananlar bu misalden ibret alır: Yani yaşayan ölüler haline gelmiş, çoraklaşmış, karamsarlık ve umutsuzluğa kapılarak hayat belirtlerini kaybetme noktasına gelmiş müminlerin yeniden hayat bulmaları, dirilmeleri Allah'ın en büyük rahmeti olan Kur'an sayesinde mümkün olacaktır. Ahlâki dejenerasyona uğrasalar da, bir çok değerleri zaaf geçirse de, bazı duyarlılıklarını kaybetmiş bulunsalar da mümin insanların ve toplumların içlerinde barındırdıkları îman tohumları o rahmetle yeniden canlanabilir. İşte bugün bize düşen, Kur'an'ın hayatımıza müdahil olması için, onu bir rahmet sağanağı halinde üzerimize yağdırmak; onunla arınıp temizlenmek, ruhlarımızı onunla diriltmek, hayatımıza onunla yeni bir yön vermektir. Tıpkı ölü sanılan toprağın yağmurdan sonra kıpırdaması, canlanması, içindeki tohumları, çekirdekleri patlatarak yeniden harekete geçip yemyeşil hale gelmesi ve böylece tekrar hayat bulması gibi...

KUR'ÂNÎ AHLAKLA DONANMAK

MUSTAFA AYDIN

F erdi-sosyal, maddi-manevi, dünyevi-uhrevi gibi değişik bileşkelerde insanın en önemli sorunlarından birisi herhalde ahlâki donanımdır. Çünkü insanın konumu buna bağlıdır. Bunun içindir ki ahlâk dinin ve hikmetin (ve tabii bu arada felsefenin) başından beri en önemli konularından birisi olmuştur.

Ahlâk, genel olarak iki şey arasındaki ilişkinin *davranış ölçüğü*dir. Yani bir ahlâktan söz edebilmek için en azından iki şey arasında bir ilişki olmalıdır: Fakirle zengin, kadınla erkek, alıcıyla satıcı, insanla diğer canlılar, fertle toplum, vb. Bu ilişkilerde yapılması gerekenlere *ödev*, beklenenlere ise *hak* denir. Dolayısıyla ahlâk denen ölçük, ikisini de kapsayacak kadar geniş bir olgudur.

Çok eskiden beri ahlâkın iki farklı yönünün bulunduğu dikkat çekilmiş; onun bir değer-buyruk tarafı, bir de insan tabiatında buna denk düşen duyuların varolduğu ileri sürülmüştür. Düşünürler bu sorunu huy ve karakter ikilemi içerisinde tartışmışlar ve ahlâki eğitimle edinilen huy ile tabiatla yerleşik bulunan karakterden herhangi birisine indirgemek istemişlerdir. İşin gerçeği ahlâk bunlardan herhangi birisine indirgenebilecek bir olgu değildir; o, ikisinin bileşkesinde oluşan bir şeydir. Bir başka deyişle onun hem bir değer, hem de eylem tarafı vardır. Yani huy ve karakteri birbirinden ayırmak mümkün değildir.

Esasen ahlâk kısaca "*değer yüklenmiş eylem*"dir. Yani bir eylemin olumlu ya da olumsuz olduğuna ilişkin bir yargıdır. Bu açıdan denebilir ki her türlü beşeri eylem ahlâk ihtiva etmez. Ahlâk ile ilgili kısım yüklemenin yapıldığı yerdir. Meselâ refleksiyonlu (iradeli- kararlı) olmayan hiçbir eylem ahlâki bir özellik taşımaz; böylesi bir davranış maddi veya manevi bir mükafat veya ceza da gerektirmez. **Eylem, iradi ve değersel hale geldikçe ahlâkileşir, yaptırımlara kavuştukça da hukukileşir.**

Bununla birlikte pek çok eylem değer yüklü bir davranıştır, yani ahlâkidir. Ne var ki bu değer ve yüklenme çok önemlidir. Çünkü değer ve algılama farkına göre değişik ahlâk anlayışları ortaya çıkar. Bunun için *dinî* ve *profan* (dünyevi), farklı ahlâk biçimleri vardır. Dolayısıyla önemli olan yalnızca ahlâk diye nitelendirilen bir şeye sahip olmak değil, genel geçer, bir başka deyişle "*yüksek ahlâk*"a (*hukuk-i azim*) malik olmaktır.

Şüphesiz bu yüksek ahlâk, Kur'an'ın işaretleyip pekiştirdiği ahlâktır. Bir kere daha belirtelim ki insan için önemli olan nasıl olursa olsun ahlâk sahibi olmak değil, Kur'anî bir ahlâk sahibi olmaktır.

Kur'anî Ahlâk

Hız. Peygamber (s.)'in örnekliğinin yanında, Kur'an ahlâki "*salih amel*" kavramında toplanabilir. "*İnanmak ve salih amelde bulunmak*", Kur'an'ın pek çok yerinde tekrarlanan bir formüldür. Burada inanmak *amel* ile, *amel* ise "*salih*" olmakla kayıtlandırılmıştır. Bu birbirini kayıtlama fevkalâde önemlidir. Çünkü bu üç ilke Kur'an ahlâkının ana çerçevesini çizer.

İnanma, insanın varoluşunun bir gereğidir. Antropolojik bir ifadeyle inanmayan insan *olmayan*dır. Esasen her insan bir biçimde inanır. Ancak Kur'an'da bahsedilen iman, *ilahi mesaja inanma* olduğu kadar, *amelle irtibatlandırılmış* bir imandır. Allah'a, ahirete iman ancak amelle bağlantısı kurulduğu nispette bir anlam ifade eder. Bildiğimiz kadarıyla cahiliye döneminde Tek Allah'a inanan pek çok kişi vardı, ama bu imanın, ahiret gibi diğer iman esaslarıyla ve bir de amelle bağlantısı kopuktu. Modern çağlarda da, Allah'ı ilkece kabul eden deist bir inancın değeri olamaz, çünkü ameli yoktur.

Kur'an'da ve sünnette *amel*, günlük dilde kullandığımızdan daha kapsamlı bir anlam ifade etmekte-

dir. Burada iman ve amel iç içedir. Mesela hadislerde şu tür ifadele- re sıkça rastlarız: “*Mü- min, elinden ve dilin- den başkalarının zarar görmediği kimsedir.*”

Yani bizim günlük dilde amel olarak bildiğimiz “*elini ve dilini iyi kul- lanmak*”, burada ima- nın bir parçası olarak gösterilmektedir. Bir başka hadisi şerifte, “*İnsanı cennete götüreceğ bir amel söyleyeyim mi? Bu, Al- lah’a imandan sonra cihattır*” buyrulmaktadır. Demek ki hakiki bir Allah inancı, aynı zamanda ci- hattan öncelikli bir ameldir. Yine bir başka hadiste de “*Allah’a sahih bir imanda bulunmak isteyen ki- şisi misafirine (bir başka yerde komşusuna) ikram- da bulunsun*” buyrulmaktadır. Görüldüğü gibi bur- da da ikram bir sahih iman konusu olarak değeri- lenilmektedir.

Bu örnekler de gösteriyor ki Kur’ânî ahlâk, bir iman ve amel birliğidir. Esasen ahlâkın yukarıda verdiğimiz “*değer yüklü eylem*” tanımı da bu yaklaşı- ma uygun düşmektedir.

Kur’ân’a göre ahlâk “görelî” ve “bilinemez” değı- lidir; tesadüfen ve sadece toplumsal olarak ortaya çık- maz. Bir dayanağı vardır ve o da vahiy ile bildirilen ilâhi mesajdır. Rasgele bir toplumsal konsensüs Kur’ânî bir ahlâkın yerine kaim olamaz. Belli oranda söz konusu mesajı yüklenmiş bir toplumun ortak çiz- gileri elbette ahlâki ve dolayısıyla olumlu bir anlam ifade eder; bu anlamda *ma’rûf* saygıya değer bir şey- dir. Ama ilâhi kökenli sabiteleri olmayan bir sosyal kabul Kur’ân’a uygun bir ahlâk olamaz.

Kur’ân’a göre insan, akli ve duymalarıyla her za- man mutlak ahlâkî olanı bulamaz. Çünkü değerler eylemler, eylemler de değerler tarafından karşılıklı olarak yeniden inşa edilebilirler. Daha sade bir anla- tımla insanlar sosyal şartların etkisiyle bir eylem tar- zını benimserler. Bu eylemi test etmede kullanıl- cak, orada duran bir sabit ahlâk ölçüğü yoksa bu ey- lemler, kendine özgü ahlâk kurallarını bizzat kendi- leri üretirler. Bunun içindir ki Kur’ân’a dayanmayan bir ahlâk anlayışı görelidir.

Kaldı ki Kur’ân’a göre insan doğası, *takvâ* ve *fü- cûr* dengesi üzerine kurulmuştur; hem *takvâya* hem de *fücûra* gidebilecek durumdadır. Bunun için belli ahlâkî ölçüklere ihtiyaç vardır ve Kur’ân öncelikle bu ihtiyaca denk düşmektedir.

Şüphesiz insan bu ölçekleri anlayıp uygu- layabilecek kapasitede yaratılmıştır. Hatta ah- lâki değerlerin, insanda ifade ettiği anlam da yaklaşık olarak bellidir. Bundan dolayıdır ki adalet, iyilik, hakkani- yet, sevgi gibi ahlâka dayanak teşkil edilen değerler özel olarak ta- nınmamışlardır. Yani insanların genel olarak bunla- rın anlamlarını bildikleri kabul edilmektedir.

Ahlâki eylem genelde insana bir mutluluk, baş- kasına bir yarar sağlar. Bununla birlikte Kur’ânî ah- lâk, Allah’ın rızasını kazanmak gibi müteâl bir ama- ca yöneliktir. Esasen ahlâkî eylemin öncelikle yö- neldiği yer Allah’a karşı görevlerimizdir. Burada ah- lâk fevkalâde önemli bir eksen de düğümlenmiştir: Allah için gerçekleşen *saygı-sakınma*, kul için *arın- ma*’yı sağlamaktadır. Kur’ânî kavramların önemli bir kısmı bu çerçevede düğümlenir.

Ahlâki eylem genelde insana bir mutluluk, baş- kasına bir yarar sağlar. Bununla birlikte Kur’ânî ah- lâk, Allah’ın rızasını kazanmak gibi müteâl bir ama- ca yöneliktir. Esasen ahlâkî eylemin öncelikle yö- neldiği yer Allah’a karşı görevlerimizdir. Burada ah- lâk fevkalâde önemli bir eksen de düğümlenmiştir: Allah için gerçekleşen *saygı-sakınma*, kul için *arın- ma*’yı sağlamaktadır. Kur’ânî kavramların önemli bir kısmı bu çerçevede düğümlenir.

Kur’ân’da Arınmaya İlişkin Bazı Ahlâkî Kavramlar

Kur’ân’da ahlâkla ilgili pek çok kavram vardır ki, bunların en belirgin olanları *taqvâ*, *tezkiye*, *haşyet*, *müşfik* ve *qânit*’tir. Özellikle *takvâ* ve *tezkiye* anah- tar konumundadırlar.

Arapça (v.k.y) kökünden gelen *takvâ* (vikâye şekliyle) bir şeyi *korumak*; fiilin geçişsiz hali olan it- tikâ kalıbından ise *korunmak* anlamına gelmekte- dir. Ancak yerine göre bir şey aracılığıyla korunmak, sakınmak ve korkmak manalarında kullanılmakta- dır. Kur’ân’da değışik şekillerde kullanılan kelime *takvâ* ismiyle kavramlaştırılmıştır. Ancak kavramın geçtiği âyetler gözden geçirildiğinde görülür ki *tak- vâ*’nın eksen anlamı *arınmadır*. Bunu görmek için de Mekkî âyetlere bakmak yeterlidir.

İkinci eksen kavram *tezkiye*dir. *Tezkiye*, doğru- dan temizlenme, arınma anlamına gelen bir kavram- dır. Şems Suresinin 9. ve 10. ayetlerinde “*Nefsini arındıran kurtulmuş, kirleten de zarar etmiştir*” buyrulmuştur. Buna göre arınma nefiste olur; kirlen- me ise nefsin *fücûr* eksenindeki hareketleriyle ger- çekleşir. *Takvâ* ve *fücûr* dengesi üzerine kurulu in- san tabiatını (Şems/ 7-8) *fücûra* yönlendiren etken- ler; fiziksel dürtüler, çaba gerektirmeyen yollar iken, *takvâ* eksenindeki gelişmeler iradî bir çaba istiyor.

İmtihana konu olması da buradan kaynaklanıyor.

A'lâ sûresinin 14. ayetine ise *“Arınan kurtulmuştur”* buyrulur. Bir sonraki ayette arınmanın bir bakıma örneği de verilmektedir: *“Arınan ve dolayısıyla kurtuluşa eren”, “Rabbının ismini anıp namaz kılandır”*.

Tezkiye ile ilgili ayetlerde, arınmanın çok farklı yerlerde ve şekillerde olduğuna işaret edilir. Bu bazen inançta, bazen eylemde, bazen düşünce dedir. Yani *“altlarından ırmaklar akan cennetleri”* hak eden arınanlar bazen bunu inançta *“gaybde Rablerinin haşyetini duyarak”* (Fatır/ 18), bazen namaz eylemini yerine getirerek (A'lâ/ 15), bazen irşada kulak vererek zihinlerini arındırmakla (Naziât/ 18) yapmaktadırlar.

Kur'ân'da Ahlâkî Davranış Örnekleri

Bir kere Kur'ânî ahlâkın asıl çerçevesi Allah tarafından belirlenir. İnsanın hidayetinde bile ilahî iradenin önemli bir payı vardır. Bununla birlikte insan yaptığı işlerden sorumlu sayılacak kadar bir özgürlüğe sahiptir. Ancak bu özgürlük insanı yanıltmamalıdır, çünkü insanı çok farklı biçimlerde yönlendirecek miktarda çevre faktörü vardır.

Kur'ânî çerçevede insanın ahlâkî sorumluluklarının başında Allah'a karşı görevlerimiz gelmektedir. Meselâ takvâ, Allah'ın bizden beklediği bir davranıştır. Kur'ân'da bu sorumluluk defalarca belirtilmiş, *“yaratana karşı saygılı olun”* (26/84) buyrulmuştur. Bu konuda şu âyet de bir hayli açıklayıcıdır:

“Geceleyin secde ederek ve ayakta durarak boyun bükün, ahiretten çekinen, Rabbinin rahmetini dileyen kimse inkar eden kimse gibi olur mu? Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar. (Ey Peygamber benim adıma) de ki ‘Ey inanan kullarım, Rabbinize karşı gelmekten sakının, bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah’ın yarattığı yeryüzü geniştir. Yalnız sabredenlere ecirleri çok fazlasıyla ödenecektir.” (39/9-10)

Kur'ân'da Allah'ın bizden istediği ahlâkî davranışlar şöyle sıralanabilir: Adil olmak, iyilikte bulunmak, dosdoğru olmak, iyilerle dost olmak ve Allah için onları sevmek, iyilikte yardımlaşmak ve kötülüğe karşı koymak, başkalarına infak etmek, iffetli olmak, arabulucu olmak, emanete riayet etmek, adil olmak, kardeşliğe riayet etmek, hoşgörülü ve bağışlayıcı olmak, olumsuzluklara karşı sabırlı olmak, tevazu sahibi olmak, sözünde durmak, görgülü ve edepli olmak, dünya ve ahiret dengesine riayet et-

mek, insanlara iyi davranmak ve güzel söz söylemek..

Bunlara karşılık şu davranışlardan kaçınılması istenir: Kötülük etmek, cimri olmak, iftira etmek, yapılan iyiliği başa kakmak, başkalarının gıybetini yapmak, kibirlilik göstermek, bozgunculuk etmek, haset etmek, savurganlık yapmak, adam öldürmek, yalan söylemek, insanları küçük düşürmek, gösteriş yapmak, zina ve fuhuş yapmak, eşcinsellik yapmak, ön-

Bir eylem tarzını test etmede kullanılacak, orada duran bir **sabit ahlâk ölçüğü** yoksa bu eylemler, kendine özgü ahlâk kurallarını bizzat kendileri üretirler. Bu yüzden Kur'ân'a dayanmayan bir ahlâk anlayışı görelidir.

yargılı olmak, sarhoş olmak, kumar oynamak, dünyaya karşı aşırı düşkünlük göstermek, büyüculük yapmak, rüşvet almak ve vermek..

Haklarında pek çok âyet bulunan bu olumlu ve olumsuz davranışlar kendi çerisinde pek çok davranış nüansını taşır. Mesela adil olmak pek çok şeyi içine alır. Bundan dolayıdır ki belki de önemli olan ahlâkî bir perspektif kazanmaktır ki Kur'ân buna **‘hikmet’** adını vermektedir. Kur'ân'ın pek çok yerinde geçen hikmet, bir bilgi yolu olduğu kadar, bir doğru inanç ve doğru pratik biçimi, yani ahlâk şeklidir. Bu anlamda Hz. Peygamber(s.)'in bildirdiğinin muhtevası bir hikmettir. Bir başka deyişle hikmet vahyedilmiş veya edilmemiş ama Kur'ânî çizgiye uygun, salih inanç, amel ve düşünce birliğidir. Bazı âyetlerde hikmetin vahyedilmiş kitaptan ayrı olarak zikredilmesi onun ahlâken ve aklen, Allah'a yönelen insanlara verilmiş bir doğru muhakeme, keskin görüş ve ince düşünce kabiliyeti olduğunu göstermektedir. Esasen bir âyeti kerimde *“Ey insanlar, eğer Allah'a saygılı olursanız o size iyiyi kötüden ayırt etme yeteneği verir, kötülüklerinizi örter ve sizi bağışlar. Allah büyük lütuf sahibidir.”* buyrulur.

Kur'ân bu konuda hikmet örnekleriyle doludur. Kur'ân Allah'ın bir ipidir ve ona sınımsız sarılmaması istenmektedir. Hz. Peygamber (s.) bu konuyu çapırcı bir şekilde tasvir eder: *“Kur'ân, Allah'ın gökten, yer denen bu kuyudaki insana tutunup kurtulması için sarkıtılmış bir ipidir.”*

Özetle: Böylesi kısa bir yazının sınırları içinde bitirilemeyecek kadar geniş olan bu konuda sonuç olarak denebilir ki önemli olan, insanın nasıl olursa olsun ahlâklı olması değil, **Kur'ânî ahlâkla** donanabilmesidir. ■

ERİME SÜRECİNDE AHLÂK

HİKMET DEMİR

Bugün gelinen noktada, hem teorik hem de pratik olarak “ahlâk” üzerindeki tartışma ve vurguların, çok geniş toplumsal yelpazede dikkat çekici hale geldiğini gözlemleyebiliyoruz. Farklı toplumsal katmanlarda her ferdin ahlâk bağlamında göstermesi gereken tavır gittikçe eridiğinden kriminal istatistiklerin her geçen gün kabarması söz konusu olmuştur. Aileden başlayarak yönetim kademelerine kadar her yerde kendisini gösteren ahlâki zaafiyet, aile içi cinnet, cinayet, hırsızlık, yolsuzluk, tecavüzler vb. formunda daha da görünür ve rahatsız eder bir düzeye ulaşmıştır. Bu zaafiyetlere düşenler arasında eğitilmiş insanların da hatırı sayılır oranda olması, bizzat “teorik” bir bilgi aktarımının yetersizliğine işaret etmektedir. Diğer yandan teorik bilgileri hangi dürtülerle ferdin içselleştirebileceği ve bir davranışa çevireceği/çevirmesi gerektiği aslında yeterince tartışılmış değildir. Kanaatimizce konunun en önemli boyutlarından birisi budur.

Şüphesiz bu zaafiyete düçar oluş, belli bir süreci gerektirmektedir. Bu süreç bir yandan değer değişimi/dönüşümü, diğer yandan sosyo-kültürel yapı ile yakından ilintilidir. Öncelikle bu dönüşüm daha önceki ahlâkî değerlerde bir hassasiyet aşınması meydana getirirken, eski değerlerin yerine yenisini yerleştirmektedir.

Modernden Postmodern ve Küresele Ahlâk: Bir Tarih Okuması

Modern dönemde bir tarih okuması yapmaya çalışan her bakışın, genellikle streatip kalıp bir yargı

olarak geleneksel-modern ayrıştırması yaptığı gözlemlenmektedir. Biz de bu ayrımlaşmayı takip ederek ahlâk bağlamında bir tarih okuması yapmak istiyoruz. Pre-modern dönemin en önemli karakteristiği, ahlâkî tavırların içeriğini dinî olanın yoğunlukla tanımlamasıdır. Dolayısıyla geleneksel dönemde çoğunlukla içeriğini dinin belirlediği bir ahlâk anlayışı vardır. Bu bağlamda kanaatkarlık, kul hakkı, ahiret kavramlarının öne çıktığı bir tarz hakimdir. Bu dönemde tanımsal ve argümantatif tartışmalar önem taşıdığından, tanım ile hayat arasındaki mesafenin tam olarak pratikte örtüşmesi ve/veya bazı pratik zaafiyetler taşıya bile, teoride böyle bir mesafenin olmaması gerektiği düşünülmektedir. Bu, biraz da pre-modern dönemin bütüncül (tümel) dünya görüşünden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla tanımlardan kaynaklanan olumlu ya da olumsuz tüm yargıların davranışla birlikte bir anlam kazanmış olması söz konusuydu. “İyi” olanın kendisi başlı başına bir ahlâkî erdemdi. Bu bağlamda, “iyiliğin dünyevi sonucu ne olursa olsun” uhrevîye yönelen esas amacı o “iyi”den hiçbir şey kaybettirmemekteydi. Soylu bir dünya ve ebedî bir ahiret hayatı dünyada insanları “iyi” nin etrafında yoğunlaştırmaktadır.

Modern dönemle birlikte belki vurgu yapmamız gereken en önemli iki konu **kapitalizm** ve **sekülerleşme**dir. Weber’in ifadesiyle kapitalizmin ruhu olan Protestan ahlâkı, kurtuluşu uhrevî olmaktan çıkararak mesleki başarıya, dolayısıyla dünyevî olana indirgeyerek bir perspektif dönüşümüne yol açmıştır. Bunun anlamı; ekonomik çıkarların son tahlilde kendi ahlâkını modern dün-

yaya dayatmasıydı: “Kar yapıyorsa iyidir, satın alıyorsa iyidir” şeklindeki kapitalizmin esas motto-sununun, ahlâk felsefesinin iyi kavramı olan “iyi” ile ilintilendirilen kelimelere dikkat edildiğinde bu, daha da iyi anlaşılacaktır. Böylece çıkarıcı bir felsefenin insan hayatındaki belirleyiciliği anlaşılabilir olmaktadır.

Tabii ki bu arada modernlik, hümaniter ve seküler karakteriyle bu felsefenin temel zeminini oluşturacaktır. Bir başka deyişle, böyle bir felsefe kurmanın yegane imkanı, hümaniter ve seküler bir zihni yapıdır. Kapitalizm bu çıkarıcı felsefeyi kurar ve sürdürürken, modern süreçte tanımsal ve argümantatif tartışmalara girmiş, müdahale etmiş, sert tavırlar koymuştur. Ancak zaman ilerledikçe yeni enformasyon tekniklerinin yayılması, bu konuda yeni rafine yöntemleri beraberinde getirmiştir. Çünkü modernliğin açık işgale varan ve dayatmacılığı içeren tavırları oldukça eleştirilmiş ve yara almıştır. Bütün bu konjonktür içinde postmodern düşünce özgürlüğe bir katkı olarak ortaya çıkarılırken, son tahlilde ancak kapitalizmin yeni bir aşamaya ulaşmasının manivelası olmuştur. Hakikati parçalayarak doğruyu görelî hale getiren postmodern düşüncede ahlâk da, buna paralel olarak görelî hale gelmiştir. Bu bağlamda postmodernlik, ilkeleri ve çerçevesiyle bir ahlâkın varlığını imkan dışına çıkarmaktadır. Böylece ahlâk görelî, konjonktürel bir nitelik kazanmaktadır.

Postmodernlik günümüzde bir ahlâki ilkenin doğruluğunun iddia edilemeyeceği ve hiçbir ahlâki ilkenin kesinlik taşımadığı düşüncesiyle pratikteki yansımalarını bulmaktadır. Nitekim “bir şey kesin olduğunda gerçek değildir, gerçekler de kesin olmaktan çıkmışlardır” (Alatlı) gibi söylemler bu noktayı daha anlaşılır kılmaktadır. Bu tür düşünceler, bütün tartışmalara rağmen son tahlilde ahlâk kavramının bizzat kendisine yapılan bir saldırıdır.

Tam da bu noktada küreselleşme kavramını

devreye soktuğumuzda, küresel hegemonyanın yeni yaşam biçimini global düzeyde dolaşıma girmesinin önündeki yegane engel olarak ahlâki ilkelere postmodern düşüncenin lojistik desteğiyle yerle bir etmeye çalıştığı söylenebilir. Küresel sistemin yeni tüketim kalıpları, yeni yaşam biçimi, sabiteleri olan bir ahlâk çerçevesine sahip olmadığı gibi böyle bir anlayışı bizzat kendisi reddeder. Bu ise bütün kadim değerler, dinler ile ciddi bir mesafe oluşturmaktadır.

“Anything Goes (Ne Olsa Gider)”

Postmodernliğin temel ilkelerinden biri haline gelen “anything goes”, bugünün pratikteki ahlâk anlayışını daha iyi yansıtmaktadır diyebiliriz. Ol-

dukça çıkarıcı ve pragmatik bir davranışı ortaya çıkaran bu söylem, her durumdan yararlanabilmenin manivelasının oluşturmaktadır. Gündelik hayatta herhangi bir ahlâki ilke üzerinde ısrar etmek, tutuculuk ile özdeşleştirilmekte, küresel hegemonyanın resmi ilan ettikleri dışında bir yaşam, gayr-ı meşru varsayılmaktadır.

Bugün küresel çapta meşrulaştırılmaya çalışılan yaşam biçimi, teori ile pratiğin arasındaki mesafeyi arttırıcı bir işlev görmektedir. Bu bağlamda pratiğe sevk etmeyen teorik bir anlatım söz konusudur. Dinler de bu çerçevede

yeniden konumlandırılıp sunulanmaya çalışılmaktadır. Yani dinin ortodoksisi delinerek yeni yaşam biçimine entegre olması hedeflenmektedir. Bu, açık bir biçimde sekülerleşme sürecinin kesinlik kazanması anlamına gelmektedir.

Yaşamın ahlâki boyutunu sıfırlayan bu yaklaşım, herhangi bir din/ideoloji/düşünce perspektifinde ahlâki tavır geliştirmeyi ironik hale getirmektedir. Böylece gündelik hayattan başlayarak hayatın her aşamasında dönüştürücü bir işlev görmektedir. Yani, hayatın kurucu aktörleri olan ahlâki tavırları hayatın temel parametreleri olarak

almak yerine, konjoktürel, pragmatik, oldukça gündelik ve sıradan bir hayatı günün hakim paradigmasından çıkarmaktadır. Bir başka deyişle, insan hayatında başlı başına "iyi" olan erdem olmadığını, "iyi"nin yeniden ve yeniden kurulduğunu düşünmektedir. Aslında bu anlatılanlar, geçmişteki "Dehrîler"i bize hatırlatmaktadır. Hayatı sadece dünyadan ibaret sayarak "yaşarız ve ölürüz" diyen Dehrîler'in postmodernlerle bu bağlamda örtüştüğünü söyleyebiliriz. Bu yönüyle bugünün küresel ölçekte yaygınlaştırılmaya çalışılan yaşam biçimi, oldukça primitif bir materyalizmden beslenmektedir.

Bu materyalist ve hazcı yaşam biçimi bugün giderek genel bir çizgi haline gelmeye başlamıştır. Öyle ki, küresel ölçekte karşısına geçecek/geçmesi muhtemel tüm düşünceleri çeşitli manipülasyonlarla elimine etmeye çalışmaktadır. Bugün gelinen noktada İslam'ın, bu materyalistik, hazcı, primitif dayatma karşısında dünya ölçeğinde sunacağı teklif önem kazanmaktadır. Biz bu safhada öncelikle yukarıdan beri anlata geldiğimiz ahlâki zaafiyetleri çeşitli kavramlar üzerinden somut örneklerle irdeledikten sonra, bu konuda somut teklifler getirmeye çalışacağız.

Özgürlük

Özgürlük, neredeyse modern dünyada en çok dillendirilen kavramlardan biri olarak görülmektedir. Şüphesiz geçen yüzyıl başından bu yana devam eden özgürlük (kurtuluş) savaşları burada ele alacağımız boyutun dışındadır. Aslında özgürlük kavramının bu denli önem kazanmasının tabii ki sömürgecilikle son derece yakın ilintisi bulunmaktadır. Fakat özgürlük kavramı, özellikle belirli bir sekülerleşme sürecinden geçen ülkelerde çok farklı talepleri ifade edecek biçimde tanımlanmıştır. Burada bu kavramın bilhassa iki boyutuna dikkat çekmek istiyoruz. İlkin, özgürlük kav-

ramının kendi özgül ağırlığını da aşan bir slogan haline gelmesidir ki, insanlar giderek özgürlüğün tutsağı olmuşlardır. Bunu Namık Kemal Hürriyet kasidesinde şu beytiyle ifade eder:

*Ne efsunkâr imişsin âh ey
dâdâr-ı hürriyet*

Esîr-i aşkım olduk gerçi kurtulduk esaretten.

Diğer önemli bir boyut da özgürlük adına marjinalleşme ve marjinal taleplerin dillendirilmesidir. Homoseksüellikten içki ve uyuşturucu kullanımına kadar bir dizi zaafiyetin bu kavram altında bugünkü yaygınlığa ulaştığını bil-

mekteyiz. En son homoseksüel iki erkeğin bir Avrupa ülkesinde evlenmelerine resmen izin verilmesi bunun en uç örneklerinden birisidir. Tabii ki sınırsız bir cinsel özgürlüğün varacağı yer burası olacaktır. Halbuki İslam tarafından homoseksüel ilişkiye bir tavır konulmakta, normalin dışında bir yerde konumlandırılmakta ve Lut kavminin acı sonu hikaye edilmektedir.

İçki ve uyuşturucu kullanımı ise, istatistiklere göre oldukça erken yaşlara göre inmektedir. Bugün bu bağlamda elimizdeki en yakın donelerden biri Burçin olayıdır. Bilindiği gibi Burçin, uyuşturucu bağımlısı, daha yirmisine bile varmamış bir genç kızdır. Uyuşturucu elde etmek için erotik filmlerde rol almak zorunda kalıyor, ancak hikayesi ölü bulunmasıyla hazin bir şekilde sona eriyor. Özellikle bugün birçok genç kızın özgürlük sloganıyla girdikleri bu yaşam biçimi, birçok ahlâki zaafiyetleri de beraberinde getirmektedir.

Özünde iyi olan özgürlük kavramını, sonunda insan bedenini tutsak hale getirecek biçimde tanımlamak bu zaafiyetlerin ortaya çıkmasını sonuçlamaktadır. Bedenin sahibi olduğu temel argümanı ile ortaya çıkan modern insan, o bedeni hevasının bir aracı haline getirmekte, onu istediği gibi kullanmanın kendisinin hakkı olduğunu vehmetmektedir. Böylece, her türlü gayr-ı ahlâki davranışın üzerinde görüldüğü bir varlığa dönüşmektedir. Bu insan, Kur'ân-ı Kerim'in deyişleyle

“hevâsını ilah edinerek” bedensel hazlarının esiri olmaktadır. Tabii ki böyle bir felsefeden bedene (bedenin arzularına) tapınan insan portresi ortaya çıkacaktır. Halbuki onun Allah’ın bir emaneti olduğunu bilen insan, onu ancak emanet sahibinin istediği biçimde kullanacaktır. Cinselliğin bu denli özgürlükle yan yana tanımlandığı bu zaman diliminde, kadınların cinsel bir meta olarak ve ilgili ilgisiz her yerde “cinsellik vurgusuyla” kullanılması, modern bir formda görünse de oldukça primitiftir.

Hazcı Yaşam Biçimi

Modern dönem, kapitalizmle birlikte hazcı yaşam biçimi ve felsefesini başat bir konuma getirmiştir. Kitleler hemen ve şimdi alıp tüketmesi için teşvik edilmekte, hazcı bir yaşam medya üzerinden örnek-model olarak sunulmaktadır. Böylece kitleler, örnek-model yaşam biçimine ulaşmak için hiçbir ahlâki ilke tanımadan her türlü ilişkinin içine girebilmektedir. Bu yaşam tarzında beden için hiçbir engel, mahrumiyet öngörülmezken, ahlâki ilkeler de insanlığın ilerlemesi (!) yolunda potansiyel birer engele dönüşürler. Kapitalizmin özellikle kâr ve sermayeyi kutsayan tavrı, bunların önündeki tüm ilke ve kuralların da dönüştürülmesi hatta yok olması istemiyle birleşmektedir.

Eğer böyle bir kavramdan bahsedilecekse, “hedonist ahlâk” günümüzde kendisini bir yaşam biçimi olarak dayatmaktadır. Ruh/beden düalizminde dünyevi olanı önceleyen zihni yapının gayet tabii olarak beden üzerine odaklanması sonucu, bedensel hazların her türlü ahlâki kaygıların üzerine çıkarılması söz konusu olmaktadır. Mistik düşünce biçimleri, felsefeler ve dinler ise genel olarak bedenin denetlenmesi ve belirli bir sınırdan sonra bedensel arzuların mahrumiyetini öngörürler. Çünkü bu denetleme ve mahrumiyet ruhun olgunlaşması için gereklidir. Bu bağlamda çok yemek içmek, çok uyumak ve beden hazzına dayalı yaşam biçimi eleştirilir.

Bugün hazcı yaşam biçimi, kitleleri o denli dö-

nüşüme uğratmıştır ki her toplumsal tabakadan, yaştan, dinden insan bu dönüşümden az veya çok payını almıştır. Bu da kaba bir materyalizmin insan hayatında giderek ne denli etkin olduğunu göstermektedir. Köşe dönmeçilik, kolay para kazanma hırsı, soygun, talan, hortum, enest ilişkiler, homoseksüellik, uyuşturucu, alkol, evlilik dışı ilişkilerin yayılması hiçbir ahlâki ilke taşımayan bedenine tapınan bir zihniyetin geleceği yerdir.

Önce Ahlâk

İnsanın iştihalarını kabartıp kışkırtan hümaniter Batı felsefesinin sunduğu yaşam biçimi karşısında yeniden kanaatkarlık, kul hakkı, hesap vb. kavramların somut bir biçimde insanlığa teklif edilmesi gerekmektedir. Bunun da en somut örneği

Hz. Peygamber(s.)’in hayatıdır. Kendi ifadesiyle “güzel ahlâkı tamamlamak üzere”

gönderilen Hz. Peygamber(s.)’in kanaatkar, sâde ve bunların hepsini içine

alan ahlâkî yaşam biçimi bütün güçlere ve hazlara karşı meydan okumuştur. Hiç kimse onun ahlâkî konusunda bir zaafiyet ileri süremediği gibi, düşmanları “Emin” diye niteleyerek bu yönüne vurgu yapmaktadır.

Hayat, ahirette sonuçları alınacak olan imtihanlarla ilerleyen bir süreçtir. Mü’minin hayatı yaşarken karşısına gelen her tercih, geride bıraktığı imtihanın bir

parçasıdır ve tekrarı yoktur. Ahlâki tavır ve ilkeleri ıskalayacağı her bir tercih, ya da konjonktürel olarak yapacağı her erteleme bir mü’min olarak bireysel düzeyde kayıp olacağı gibi yeni bir teklif ve örnek-model bekleyen tüm dünyaya karşı da bir haksızlık olacaktır. İmtihan, ahlâki ilkelerin ve duruşun zamanında korunmasıyla kazanılabilir.

Bedenin arzularını sonuna kadar kışkırtmak yerine onu denetlemek, Allah’a kul olmadan özgür olunamayacağını kavramak (Allah’a kul olmak eşya ve diğer insanlar karşısında özgürleşmek demektir) önemlidir. Mü’min ahlâkî ilkeler çizgisinde hayatını sürdürdüğünde tüm dünyaya örnek model olacaktır ki, bu teorik anlatımdan daha etkili bir yoldur. ■

“HALK BÖYLE İSTİYOR... N’APALIM!”

MÜNİB ENGİN NOYAN

... ve timsah gözyaşları dökerek¹, şıracının bozacıyı şahit göstermesi misali, çarşaf çarşaf “rating/rejting” raporlarını seriyorlar, sergiledikleri rezillikleri meşrulaştırmak için, milletin önüne. Bildiğim, öğrendiğim kadarıyla, en azından mazlum ve de mahzun memleketimin hukukunda, basında yer alan bir haberi, bir yazıyı ve hatta bir fotoğrafı dahi “suç duyurusu” kabul ederek, bu doğrultuda kovuşturma, soruşturma başlatmak, hatta dava açmak bile mümkün. “O halde ne duruyorsunuz, ey benim mazlum ve mahzun memleketimin delikanlı Cumhuriyet Savcıları!” diye haykırırım geliyor – ve işte haykırıyorum da, “Necip Türk milletinin mânevî şahsına hakaret etmekten dava açın, bu iddiada bulunanlar hakkında! Hem de âhir zaman parasıyla trilyonlarca liralık mânevî tazminat talebinde bulunarak! Vallahi kazanır ve çatır çatır alırsınız bu paraları. Sonra da bu paralarla hem fakir-fukarayı bir güzel doyurur, hem de artarıyla bu edepsizlerin yıllarca mahzun ve mazlum halkımın vicdânında, mânevîyatında, ar ve hayâ hislerinde açtıkları yaraları, yaptıkları tahribâtı gidermek üzere, dünyanın en güzel, en anlamlı, en değerli yayınlarını yaptırırınız işin ehline. Böylelikle dünyâ hayatta toplayacağınız ödüllere, gelmesi kaçınılmaz olan o Hesap Günü’nde, hiç olmazsa bu cihette rahatlamış olmayı ve âhiret hayatının misli görülmemiş ödülleri de katmış olursunuz! Fena mı?”

Evet, kendi medeniyetlerinin aslî ve eksen kaynaklarına dönerek onlardan ilham almak, dolayısıyla da yüksek ahlâkî değerlere sahip, izzetli fertler, örgütlenme ve kurumlardan meydana gelmiş bir toplumun ve giderek bir dünya ve hayat kavrayışının yeniden inşasına katkıda bulunmak yerine, sanal, yani muğlak ve değişken ölçü ve değer yargıları üzerine kurulu, ahlâkî yozlaşmayı meşrulaştıran

ve hatta dolaylı yoldan, gizli gizli yücelten yayınlar yapmanın gerekçesini “Halk böyle istiyor... N’apalım!” alçaltıcı ifadesiyle açıklamak, bin yılı aşkın bir süredir İslâm’ın yüce değerleriyle şereflenmiş, kişilik ve kimlik kazanmış bir halkı aptal, görgüsüz, edeb ve hayâ fukarası, her türlü estetik zevk ve anlayıştan yoksun bir guruh hatta sürü yerine koymak demek değildir de nedir?

Yıllar önce, bir konferans vermek üzere Trabzon’a uçarken, tayyarede geçirdiğim yolculuk süresini, her zaman yapmaya çalıştığım gibi yine mubârek Kur’ân’ı okuyarak şereflendirirken dikkatimi çekmiş bu konu ve şöyle bir not düşmüşüm Kur’ân günlüğüme:

Gözlerime inanamıyorum!

Bismillâhirrahmânirrahîm...

Firavun, böylece halkını ahmaklaştırdı ve onlar da sonunda boyun eğdiler:

çünkü onlar, aldatılmış, ayartılmış bir halktı!
[43 Zuhruf 54]

Firavun, yani bildiğim öğrendiğim kadarıyla mubârek Kur’ân lisanında gaddar, zalim, Hakk’tan dolayısıyla halktan yana olmayan yöneticinin, daha doğru bir deyişle yönetim anlayışının simgesi. Bu anlayış, yani Firavun, halkını boyun eğdirmek için ahmaklaştırıyor! Demek ki bir halkı boyun eğdirmek için onu mutlaka ahmaklaştırmak gerekiyor!

Aman Allahım!

Peki, nasıl ahmaklaştırılır bir halk?

Mubarek Kur’ân hemen cevabını veriyor: aldatılarak ve ayartılarak!

Sorular, şimşekler gibi, hem aydınlatarak hem korkutarak, birbiri ardınca çakıyor zihnimde:

Aldatılıyor muyuz?

Evet!

Medyada mazlum ve mahzun halkımın aldatıldığı,

hem de hayatın her alanında aldatıldığı haykırılıyor ve aldatanlar teşhir ediliyor aylardır! Üstelik kimileri bunu yaparken, çoğu zaman aldatanların safında yer aldığı unutup - daha da büyük bir aldatmacanın içinde yer alıyor.

Ayartılıyor muyuz?

Hem de nasıl!

Tuzu kuru hayatların görkemli şölenlerinden dudak uçuklatan görüntülerle, sanal mutluluk reçeteleri sunan tüketim ürünlerinin al benisi bol, cazip, neredeyse baştan çıkartıcı ve ardi arkası kesilmeyen resmigeçitleriyle, açıklık sınırında gezen insanların gözlerinin içine baka baka bol keseden, kâh yalvar yakar hale getirilip aşağılanma karşılığında, kâh lüzumsuz bilgileri, anlamsız becerileri büyük marifet gösteriyormuşçasına sergilemek durumunda bırakılma karşılığında sunulan para ödülleri ve armağanlarla...gününün her saatinde ayartılıyor!

Her geçen gün biraz daha ahmaklaştırılıyor, ahmaklaşıyoruz!

Kimler tarafından, neye boyun eğdirildiğimizin farkına bile varamayacak kadar ahmaklaşıyoruz...

Bin yıldır Müslüman olduğumuz, mubarek Kur'an'ı okuduğumuz, yani en azından bu mubarek âyeti bildiğimiz halde; öyle mi?

Aman Allahım!

Çantamdan rahmetli üstâd Elmalılı Hamdi Yazır hocaefendinin mealini çıkartıp bir de ona bakıyorum:

Bu suretle kavmini istihfaf etti

(küçümsedi) onlar da ona itaat eylediler.

Şaşkınlığım ve korkum daha da artıyor, çünkü Elmalılı Hamdi Yazır hocaefendi mubarek Kur'an'da geçen **festeheffe** lâfzını kendi gününün Türkçesine olduğu gibi aktarmış: istihfaf etti=küçümsedi.

Firavun halkını küçümsüyor demek ki!

(Rahmetli üstâd Muhammed Esed **festeheffe** ifadesini acaba neden "küçümsemek" yerine "ahmaklaştırmak" kelimesiyle karşılamayı uygun görmüş, üstelik en küçük bir açıklama getirme gereğini duymadan? "Küçümsemek" bir anlamda "ahmak yerine koymak" olduğundan mı acaba?)

Mazlum ve mahzun halkını küçümseyenler geçiyor bir bir zihninden...

"Efendim, biz de farkındayız bu programın/bu müziğin/bu sunuş tarzının/bu yaklaşımın pek kaliteli ve anlamlı olmadığını ama ne yapalım ki halk bunu istiyor!"

Yani bu halk hep kalitesizliğe, düzensizliğe, anlamsızlığa, görgsüzlüğe, hatta edepsizliğe, evet, evet, resmen edepsizlik ve arsızlığa prim veriyor öyle mi?

"Biz reytinge/tiraja bakarız efendim! Reyting öl-

çümleri/tiraj rakamları bunu gösteriyor!"

Medya "dünya"sının kulluk ettiği rab-ilâhların adları Reyting ve Tiraj! Kullarından talep ettikleri kurban ise halk, kitle! "Haydi durmayın, ahmaklaştırın, küçümseyin onları aldatarak ve ayartarak ki Firavun'a itaat edecek kıvama gelsinler!" diye kükrüyor bu iki ilâh dehşet verici nâralarla!

Firavun'a itaat eder hale gelen bir halk da elbette ki aldatılmış ve ayartılmış, ya da rahmetli üstâd Elmalılı Hamdi Yazır hocaefendinin meallendirisiyle "**dinden çıkmış fâsık**"tır, öyle mi?

Aman Allahım!²

Hak ve Hakikat'in aydınlığından koparak, kendi elleriyle yarattığı "sekülerizm" canavarının piçi olan "kapitalist üretim ilişkileri"nin koynuna girdiği gündün beri, yalnızca haz almak üzerine kurulu bu beraberliğin tabii neticesi olarak alabildiğine yozlaşan, giderek çürüyüp kokuşan Batı dünyası, içine düştüğü bu yürekler acısı/insanlığın yüzkarası durumu farkedince onunla mücadele etmeyi çok denedi, ama başaramadı. Çünkü, yine kendi elleriyle ilâhlaştırdığı, rahmetli üstâd Muhammed Esed'in mubârek Tekâsur suresini tefsir ederken kullandığı o veciz ifadeyle: "**çoğaltma için ihtirasla çırpınma**", yani taşınır veya taşınmaz, gerçek veya hayali kazançları arttırma ihtirası, yani insanın, daha çok konfor, daha fazla maddî servet, insanlar veya tabiat üzerinde daha güçlü otorite ve kesintisiz bir teknolojik ilerleme için çırpınma saplantısının imkân ve izin verdiği araç ve yöntemleri kullanarak sürekli kanayan bu yarayı tedavi etmek mümkün değildir! Çünkü, yine rahmetli üstâd Muhammed Esed'in pek isbaetli tesbitiyle: temelden yanlış bir hayat tarzının oluşturduğu "yeryüzü cehennemi"nde insanın doğal çevresinin sürekli olarak tahrip edilmesine ve ölçsüz, sınırsız "ekonomik büyüme" hedefinin, başka her şeyi dışlayan bir şekilde aşırı bir tutku ile sürdürülmesi, insanı her türlü ruhî kavrayıştan ve dolayısıyla tamamıyla manevî/ahlakî değerler üstüne kurulmuş herhangi bir sınırlama ve kısıtlamayı kabullenmekten alıkoyar -ve sonuçta yalnız bireyler değil, bütün bir toplum iç tutarlılığını ve dengesini ve böylece her türlü mutluluk şansını yavaş yavaş yitirir.

Çözüm arayışına yine Firavun çare üretti kendi bünyesinde: yol açtığı ve ürettiği ama insan fitratının bir noktadan sonra isyan ettiği tüm çarpıklıkları allayıp pullayarak önce sevimli hale getirmek, sonra da olağanlaştırıp, artık tamamen meşru, yani tartışma götürmez kılmak! TV dizileri bu operasyon

için tam da biçilmiş kaftandı. Cinsel haz odaklı, tamamen bencil, gayr-i ahlâkî ve gayr-i meşru ilişkilerin “çağdaş özgürlük”(!) (*Couples – Friends – Women, Sex and the City*), eşcinsellik olgusunun normal (!), hatta müthiş sevimli ve neredeyse özenilecek bir “alternatif hayat tarzı”(!) (*Will & Grace*)³ olarak sunulduğu usta işi diziler TV ekranlarında boy göstermeye başladı birbiri ardınca. Reklam sektörü de çok geçmeden filmleri ve sloganlarıyla yerini aldı bu operasyon içinde ve kendinden bir katkı olarak “objeye ilâhî nitelikler yükleme ve giderek objeye tapınma”yı (bu konuda en çarpıcı ve somut örnek: VW şirketinin “Otomobil Aşkına” sloganlı reklam filmi) ilâve etti⁴. Gerekli destek ateşi de sıradan halkın gündemine zerkedilen, ve “küresel köy”de eşzamanlı olarak devreye giren, heyecanı bol yarışma programları (*Biri Bizi Gözetliyor – Pop Star – Ben Evleniyorum* ve muhtelif türevleri) ile sağlandı.

Kendi medeniyetinin öz kaynaklarına, yani mübârek Kur’ân’a ve Sünnet-i Rasûlullâh’a tamamen yabancılaştığı/yabancılaştırıldığı için, aydınlığı onlarda değil, başka yerlerde arayan ve işin daha da fenası, bulduğunu zanneden toplumlar da, bu yüzden zorunlu olarak düştükleri “taklid” bataklığının içinde debelenmeye, giderek boğulmaya başladılar.

Birileri var ki, bunlar Batı medeniyetinin kuvveti, teknik gücü ve parlak görünüşü ile İslâm âlemini sarmış bulunan acıklı ve perişan durumu mukayese ediyor, sonra da, “Zamanımızda yaşamak için Batı’nıkinden başka bir yol yoktur” inancına varıyor. Oysa, bir medeniyet ve kültürün başkalarından üstün olması geniş çapta madde bilgisine – bu da iyi olmakla beraber – bağlı ve dayalı değildir. Bu üstünlük, bir kültür ve medeniyetin ahlâkî faaliyet ve başarısı, insan hayatının bütün kısm ve yönleri arasında âhenk ve düzen meydana getiren büyük kudretiyle ölçülür. Bu bakımdan İslâm, diğer bütün kültür ve medeniyetlerden üstündür. Beşerin ulaşabileceği en üstün seviyeye ulaşabilmemiz için İslâm’ın emirlerine uymamız gereklidir. Fakat unutulmalıdır ki, İslâm’ın kıymetini korumak ve onu yaşatmak istiyorsak, Batı medeniyetini taklid edemeyiz; zaten bunu yapmak da bize gerekli değildir. (...) Batı’nın âdetlerini ve hayat tarzını taklid etme yoluyla Müslümanlar, giderek Batı’nın eşyaya bakış noktasını da almaya mecbur kalacaklardır. Dış görünüşleri taklid, yavaş yavaş ona uygun olan fikrî meyli de kabullenmeye götürür. (...) Bir medeniyetin mânevî değerlerine hayran olmadan, felsefî, fikrî ve bedîî (estetik) bakımından

*taklid edilmesine fiilen imkân yoktur. Dînî yönelişe (hayatın dine göre tanzimine) karşı olan bir medeniyeti hem beğenmek, hem de tam bir Müslüman olarak kalmak yine mümkün değildir. Yabancı medeniyeti taklid meyli, aşağılık duygusunun neticesidir. İşte Batı medeniyetini taklid eden Müslümanların tutuldukları hastalık da bundan başka bir şey değildir. (...) İnsanlar içinde ancak çok basit düşünceli olanlar, herhangi bir medeniyetin mânevî tesiri altında kalmadan, yalnızca dış görünüşü ve şekliyle taklid edilebileceğine inanabilirler. Medeniyet, içi boş bir şekil değildir. O canlı bir faaliyetir. Şeklini kabullenmeye başladığımız anda, onun temel cereyanları ve faal tesirleri içimize işlemeye başlar. Sonra yavaş yavaş ve hiç haberimiz olmadan fikrî/mânevî hayatımıza belli bir elbise giydirir.*⁵

“Küresel Köy”ün kılavuzu karga değil besbelli, Firavunun ta kendisi!

Burnumuzu sakınmak da bize kalmış.

Müteyakkız olmak gerek – başka yol yok! ■

Dipnotlar

- 1 Malum olduğu üzere timsahların avlarını kemâl-i âfiyet ve de azgın bir iştah ile yalayıp yutarken, sarf ettikleri çabadan, ama bir rivâyete göre de duydukları iştiyaktan dolayı gözlerinden yaşlar boşalır imiş. Bu pek ibretâmiz durumu ilk defa görenler bunu timsahlarda mevcut ama gizli bir hissiyâta hamletmişler, hani: “Ne yapayım, içim acıyor hasbelkader avım olan bu zavallı hayvancağuzı mideye indirirken, pek üzülüyorum ama, elden ne gelir! Kîfaf-ı nefis etmemin başka yolu yok! Kader utansın! Hem ağlarım, hem yer yutarım!” misali! İşin aslı astarı daha sonra hayvanat ilimleriyle iştigal edenler tarafından ortaya çıkarılınca “timsah gözyaşları” deyişi, zulümlerini sahte duygusallık gösterileriyle gizlemeye ve hatta meşrulaştırmaya çalışan zâlimlerin bu alçakça tavırlarını tanımlamak üzere kullanılır hale gelmiş. Bilvesile, meraklısı için bir ilâve bilgi daha: mübârek Kur’ân’da zulüm, tekebbür ve şirkin azgınlık zirvesini simgeleyen *fir’avn* kelimesi, Mısır firavunlarının ana ve de resmî lisanı olan Kopt lisânında “timsah” anlamına gelirmiş (Prof.Dr. Vehbe Zuhayfi: *ET-TEFSİRÜ’L-MUNİR*, Cilt 1, s. 140 – Bilimevi, İstanbul 2003). Timsah alâmet-i fârikalı *Lacoste* kıyafetlerini giyen, ürünlerini kullananlara özellikle duyurulur!
- 2 Münib Engin Noyan: *KUR’ÂN GÜNLÜCÜ 2* (İstanbul: Birun Yayınları, 2001) s. 79
- 3 Bu sefih diziler nicedir ülkemizin uydu ve kablolu televizyon yayınlarında da alına salına boy gösteriyor ve “büyük beğeni topluyor”(!)
- 4 Yerli yapım reklam filmleri de bu salgın hastalıktan ister istemez etkilendi. Meraklısına âciâne tavsiyem, son zamanların “Athena’lı Bonus Card” ve bilumum emeklilik sigortası fimlerine, allayıp pullayarak sundukları “hayat tarz ve kavrayışı” açısından bakmayı denemektir! Dikkat! Mide bulantısı ve baş dönmesi yapabilir!
- 5 Muhammed Esed: *YOLLARIN AYRILIŞ NOKTASINDA İSLÂM* (İstanbul: Nesil Yayınları, 1986)

RAHMÂN'A HİCRET

MURAT KİRİŞÇİ

Severek, umutla, heyecanla, şerefle yaşamak; kul olarak Allah'a, ibadetlerde, arınmada, Kur'an rehberliğinde, dosdoğru istikamette, kararlı bir şekilde, tüm dünyaya karşı güçlü ve dinamik, sözünün eri, zulmü reddeden, iman edip salih amel işleyerek hakkı ve sabrı tavsiye ederek, malın-paranın bolluğunda da yokluğunda da şükrederek, kınayanların kınamasından korkmadan yaşamak.

Yazılara sığdıramıyoruz gerçekten bunları. Hele birde yıkılmışsa düşünce sistemi, yukarıda anlatılanlara rağmen, dar geliyor kağıtlar, sığdırılmıyor o geniş alanlara yazılar. Yıkılan düşünceleri ayakta tutmaya çalışmak ise zorluğun zirvesi adeta. Dayanmak da zor, karşı koymak da.

İnsan nasıl ayakta kalabilir, düşünceleri yıkılmışsa? Nasıl dirilir, nasıl başarır, nasıl umuda kapılır bu enkazın altında?

Eğer yeniden kuracağına inanıyorsa, inancı, gücü varsa parçalanmış düşünceleri için umuda açıyorsa yelkenler, ayakta kalabilir, dirilebilir, yeşerebilir.

Yeşermenin, dirilmenin kaynağı ihlastır, sadakattir, inançtır, birlemenin gücüdür Allah'ı. Soğuk, donuk, huzursuz yönlerden/yerlerden dönmektir Kâbe'ye. Çürümeye yüz tutan toplumdaki yüz çevirmektir. Tutarlılıktır; sevmek, sevilmektir Allah için. Maskeleri çıkararak güven dolu bir hayatın, alternatif bir hayatın yaşanabileceğini modellemektir.

Günümüz hastalıklıdır, ahlak yönünde bir yok oluşa doğru akmakta, kaybolmaktadır. Çözülmüş tür insan, güvende, kimlikte, kişilikte, teslimiyette.

Nereye gideceğine, ne yapacağına karar verememiştir. Hazcılıkta doruklara ulaşırken sapkınlıklarında da o dorukları zorlar olmuştur. Dünyevileşmiştir özünden çaldığıyla. Denizlerin diplerine doğru gitmekte ve az bir rüzgarda bile savrulmaktadır. Bakmakta ama görememekte, duymakta ama anlamamakta, konuşmakta ama yüzü kızarmamaktadır. Sinmiş ve dolayısıyla silinmiştir. Ânı kurtarmanın derdi, dünyaya bakışı hafifletmiştir.

Enkazın Altındakiler

Yıkılan düşüncelerle yaşamaya, ilahi olandan uzaklaşmaya kalkanların yok oluşa sürüklendikleri mantık, bu günün olmazsa olmazı olmuş. Dün Allah'ın elçilerine ve vahye direnenlerle bugünün *modern insanı* arasında hiç fark yok. Yine dün insanları çukurlarda yakmaktan çekinmeyenlerle bugünün *düşünce belirleyicileri* özdeşdir. Farkları sadece zaman içinde yaşadıkları dönemlerdir. İzlendikleri *reddetme metodu ve isyan mantığının* izdüşümleri bugünün mantığıyla örtüşmektedir.

Allah'a isyanla tanımlı bir hayatta bulunamaz insan. Eğer bulunursa *felaha* erişemez, *esenlik* ve *rahmete* de. Esenlik yurdunda olduğunu düşünürken sadece kendini kandırır, aldanır. Hayatının her yanı zelzeleye uğrar. Olmayacaklara bel bağlar, umutlanır. Düşünce-duygu birlikteliği kuramaz ve anlam-değer kaymaları yaşar. Varoluşunu tanımlayamaz, fizik-metafizik, ruh-beden, ide-form gibi parçacı yaklaşımlara kapılır. Hayatını parçalar, konumlanamaz dünyada, yön bulamaz, tavır alamaz. Ayrıntıların batağına battıktan sonra gerçeklere

KAPAK

ulaşamaz. Kimliğine, kişiliğine, öz benliğine kavuşamaz, yalnızlaşır kalabalıklar arasında. Sömürülür *anlamaz*, zulme uğrar *umursamaz*, hayatının köklerini keserler *acı hissetmez*, Konuşurken bağırır da *sesini duyan olmaz*, yıkılan düşüncelerine yakacak *ağıt bulamaz*, *şiir yazılamaz*.

Erozyonda Kaybolanlar

Ayakta kalamayanlar, inancına sahip olamayanlar, kişiliklerini, kimliklerini tamamlamayan, donatamayanlar artık kendileri değildirler. Toplumun normlarıyla belirlenir, yönlenir, güdülür ve biterler. Güçsüzdürler her konuda; bilgilerinde, işlerinde, yaşamlarında ve en kolay tuzağa düşülebilecek ahlak konularında. Kendini tanımlayamayanlar sorunludurlar ve vazgeçebilecek birçok değerleri vardır. İnancına sahip olamazlar, düşüncelerini gereği gibi temsil edemez, anlataamazlar. Anlamalı davranışlar, ilişkiler, eylemler oluşturamazlar ve toplumun ahlak normlarının seliyle sürüklenirler. Geride kalan; yoz, zayıf, yalnız, derinliksiz, kurak, çorak topraklar misalidir.

İnsanı diriltmek, yeşertmek ve koruyabilmek, insanlığın ruhunu ayakta tutabilmek, ahlaki korumak ve yaşatmak şiar olmalıdır. Hiçbir değer, inanç, ahlak tanımayan nihilist mantığın hayatta da, çevrede de, toplumda da, dünyada da yer etmesi vahyin sıcaklığıyla engellenmelidir. Vahyin aydınlığında "Ahlâkı Kur'ân olan" peygamber önderliğinde tutarlı, ilkeli yaşanmalıdır. Anlamaların, değerlerin, ölçülerin kaybolmasının ya da yoksullaşmasını önüne geçilmelidir. Eşyadan, maldan, makamdan oluşmuş bir dünyada amaca ulaşmak için "her yolun mübah" olduğu postmodern anlayışların getirdiği ahlâkî çözümlenmeden, geçici mutluluklardan, sanal hazlardan uzak durulmalıdır. İman temellerini, ibadet hayatını, insan ilişkilerini menfaatler için çarpıtılmamalıdır. Bu ruhla yaşa-

malı, yeşermeli, dirileşmeli, yenilenmeli ve dinamikleşmelidir. İnsanın üzerine yapılandırılmak istenen postmodern etiketlerin sökülüp atılması lazımdır.

Yaşamak zihinde başlar, hayata akseder ve insan kişiliğini olgunlaştırır. Hayatın bu düşünce disipliniinden geçişi erozyondan kurtuluşun kapılarını aralar. Bu düşünce disiplini Rabb'in terbiyesidir.

Hicret

Bugünün Müslümanları uzaklaşıyorlar inançlarından. Düşüncelerinde ve yaşamlarında *hicret* ediyorlar modern dünyaya. Dilleri, gözleri, kulakları duyarsız kalıyor haksızlıklara, ahlaksızlıklara, yozluklara, şiddete... Bu *hicretten* bir kısmı hala umutlu; bir şeyler, bazı parçalar arıyorlar *enkazın altında*. Ama bu şekliyle çelişkilerini aklıleştirip meşrulaştırıyorlar.

Bu yaşam sancılı, bu yaşam çelişkili, bu yaşam sıkıntılı. Kapatıyorlar birer birer iman kapılarını, uzaklaşıyorlar ana hedeften. Hayatları artık eskisi gibi değil. Çaresizlikleri daha da büyüyor, daha da derinleşiyor. Bu yıkımı görenler ve anlayabilenler farkındalar nereye *hicret* ettiklerinin. Güven duyguları zedelenmiş. Ayağa kalkacak gücü kalmamış modern müslümanın, bu *hicretin* içinde. Ya bir *enkazın altında* ya da erozyonla başka diyarlara akmış biçimdedirler.

Hicret umuda olmalı, doğruya, güzele, berraklığa, aydınlığa, sadakate, varoluşa, bütüne, kimliğe ve kişiliğe; kısacası Kur'an'ın rehberliğine olmalı. Rabbani bir yola girilmeli, peygamberin modelliğinde *hicret* edilmeli. Bu *hicretle* Kur'an ilkelerini uygulamaya, hakikati yaşamaya, tıkanıklıkları aşmaya yürünmelidir.

Boş konuşmalarda, zengin sofralarında, televizyon karşısında uzanılan rahat koltuklarda, cesaret edilemez *hicrete*, çoğaltılamaz umutlar. Tükenir, tüketilir insan elindekilerini kaybetmekten korka-

rak. Kur'an okulundan geçmeden anlayamaz insan bu düşünsel hicreti.

Rehber olarak Kur'an'a hazırlanmalı, Kur'an'ın kılavuzluğuyla rehberlik çalışmalarını yürütmelidir. Kur'an'la kendini, kainatı, Allah'ı keşfetmelidir insan. Korkuların getireceği yeni krizlere engel olmalıdır.

Bugünden başlanmalıdır düşünsel hicrete ki bundan sonraki zaman kurtarılabilir. Bu yüzden yeryüzünün her yerinde yaşanan hayatı, tüm yönleriyle Kur'an'la kaplamalı, peygamberle doldurmalı, düşüncelerle yoğunlaştırmalı, Allah sevgisiyle insanlarla paylaşmalıyız. Hiç kimse gelmesede bizler hicrete kalkışmalıyız. Durmamalı, korkmamalı, yorulmamalıyız.

Hicret içinde yollar vardır, hayatın içinden geçen yollar. Hedeflere varmak için, Rabb'e ulaşmak için, kurtuluş bulmak için var olan, hayra da şerre de ulaştıran yollar. Ölçülerin, prensiplerin, ilkelere belirlenmesinde insanın tercih ettiği yollar. Nakış nakış hayat tarzının içine işlenir hicret bu yollarda. Bu hayat tarzı, özümsemiş ve yaşama indirilmiş vahiyle ahlaklananların güvencesidir. Kişinin ve toplumun ahlaki vasıfların formülüdür aynı zamanda; uygulayıcı olan kişinin kendisine ve çevresine yaydığı enerjisiyle gerçekleşen-oluşan kodların olduğu bir formül.

Vahiyle belirlenen ahlak öyledir ki önce insanı kuşatır, sonra topluma ulaşır. Bir toplumu ayakta tutan en etkin değerdir ve bu yöndeki çabalar azalır/ortadan kalkarsa artık o toplum için atalet, sıkıntı, edilgenlik, güçsüzlük, sapkınlık, belirsizlik baş gösterir.

Hicret Yolunda Taşlar

Bugün yanlışlarımızı, eksikliklerimizi, günahlarımızı tespit etmiş olarak sürekli konuşuyoruz. Senaryolar üretiyor, bitmeyen filmler çekiyoruz. Her birimiz İslam uzmanı olarak yorumlar yapıyor, konuşuyor, konuşuyoruz. Bu bilgilenmişlik, bu okumuşluk kültürümüzü bolca yükseltmiş durumda. Ama her tür şoktan, sıkıntıdan, stres anından etkileniyor, korkuyor ve kabuğumuza çekiliyoruz. Hayatlarımızla beraber düşüncelerimiz yıkıldıkça daha da derinlere kaçıyoruz. Darbeler aldıkça tembelliğe sürükleniyoruz.

Dinimize dair yaşanması gereken ne varsa erte-

liyoruz. Umutlarımızdan uzaklaşıyor, karamsar çizgilerin içine düşüyoruz. Uykularımız kaçıyor ama imanımızı kaybetmekten korktuğumuz için değil, dünyalıklarımız için. Rüyalarınızda kazanmak istediğimiz para-mal-mevki var ama takva yok. Eskisinden daha çok biliyor, eskisinden daha çok okuyor ve böylece eskisinden daha çok konuşuyoruz. Yaşamaya geldiğinde ise tam bir hayal kırıklığı. Eskisinden daha kötü yaşıyor, daha fazla dünyevileşiyoruz. Kendimize güvenmiyoruz artık, Allah'a da. Ne kadar güzel konuşsak, yazsak da daha çirkin bir mantığa bulanmış olarak akıyoruz hayatın içinde. Acılarımız büyüyor, çünkü Allah'ın Rabbü'l-Âlemîn olduğunu unuttuk. Sancılarımız arttı, çünkü Rezzak olan Allah'ın rızıklandırıncılığına uzağız.

Kısacası bizler bir hicret yaşadık ama bu hicret, Nebevi bir hicret değil, Rahman'a doğru değil, dünyevi bir hicret ve şeytana doğru.

Hicretin Sonu Rahmet

Bir şeyler yapmak, yaşamak zamanıdır bugün. Evet tam da bugün. Sarp yokuşlara tırmanmaya başlamalı, düşünmeli, akletmeli ve vahye teslim olmalıyız. Vahyin bilgisini, ilgisini, diriliğini, merhametini, paylaşımını, hareketliliğini yaşamımıza geçirmeliyiz. Hayata daha ciddi, daha mantıkî fakat en önemlisi vahiy gözlüğüyle bakmalıyız. Vahiy yaşamayı öğrenmeli, vahye düşüncemizi, gönümüzü, evimizi, toplumumuzu açmalı, İslam kardeşliğiyle birlikte ayağa kalkmalıyız.

Yıkılan düşünceleri, yıkılan hayatları ayağa kaldırdığımızda bir zafer kazanacağız; hem kendi dünyamızda hem de yeryüzünde. Zulme meydan okurken şedid bir şekilde, dert ortağı olacağız mazumlara merhamet ile. Bir umutla geleceğe bakaacağız vahyin ışığında. Belki dünyayı kurtarmaya yetmeyecek gücümüz ancak kendi hayatımızın hesap verme yönünü kurtarmaya yaklaşacağız. Dünyayı kurtarma bahaneleriyle ayrıntılarla küçülmek yerine, ahiretimizi kurtarma uğraşısıyla büyüyeceğiz, büyük işler başaracağız.

Unutmayalım ki dünya hayatı kısa, geçici ve acele olandır. Bizler kalıcı olan ahirete talip olmalı, onu kazanmaya çalışmalıyız. ■

HOCALARIN HOCASI: ALİ ÖZEK

ABDULLAH YILDIZ

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin İstanbul-Bağlarbaşı'ndaki muhteşem camiinde Cuma namazı kılmanın ayrı bir zevki vardır. Klasik Osmanlı mimarisi tarzında inşa edilen İlahiyat Camii'nin, daha ilk bakışta dış görünüşüyle sizi kendisine çeken bir câzibe taşıdığını farkeder ve burada bir vakit de olsa namaz kılmaya söz vermekten kendinizi alamazsınız. Caminin içine girdiğinizde ise, göğsünüzde bir ferahlık, ruhunuzda bir dinginlik hissedersiniz. İstanbul'un Anadolu yakasında yaşayanlar, genellikle 'Cuma'yı İlahiyat'ta kılalım' diyerek haftalık görüşmelerini bu güzel mekanda gerçekleştirirler. Namaz öncesinde Fakültenin birbirinden değerli hocalarının va'z ü nasihatını dinler; namazdan sonra da geniş avluda ayaküstü öbek öbek gruplar oluşturup birbirlerinin hal-hatırlarını sorarlar.

Ali Özek Hoca'yı, Yüksek İslâm Enstitüsü Müdürlüğünü deruhte ettiği sıralarda inşasını başlatıp tamamlattığı İlahiyat Camiindeki içtenlikli Cuma vaazlarından hatırlarım. Başkanlığını yaptığı bir heyetin (H.Karaman, A.Turgut, M.Çağırıcı, İ.K.Dönmez, S.Gümüş) hazırladığı *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Tercümesi* ise, sürekli elimin altında bulundurduğum birkaç mealden biridir. Bizim kuşak, Hoca'nın telif ettiği *Hadis Ricâli, İslâm'da Niyet, İslâm'da İbadet/İlmihal* vd. eserleri ile Türkçe'ye kazandırdığı Muhammed Kutub'un *İslâm'ın Etrafındaki Şüpheler, İslâm Terbiye Metodu* ve Abdullah Draz'ın *İslâm Hakkında Bazı Görüşler* gibi kitaplarını okuyarak yetişmiştir. İmam Ebû Yusuf'un *Kitâbü'l-Harac* çevirisi ise köşetaşı eserler arasındadır...

Hayfâ ki, zâtîâlîleri ile yakînen tanışıp sohbet

Abdullah Yıldız

Ali Özek

etmek ancak 2003'ün son günlerinde nasıf olabildi...

Elmalı'dan Almatı/Almalı'ya

Ali Hoca'yla musâhabemizi, 33 yıl önce bir grup arkadaşıyla birlikte kurduğu İslâmî İlimler Araştırma Vakfı (İSAV)'nın Fatih'teki merkezinde gerçekleştiriyoruz...

Karşımda 70'lik bir delikanlı buluyorum; hareketli, atik, cevval... Fî-sebîlillah cehd ü gayretini hiç hız kesmeden sürdüren, yaptığı ve yapmakta olduğu faaliyetleri heyecanla anlatırken gözleri parlayan bir hizmet ehli, bir dâvâ adamı...

Ali Özek, 1932'de Muğla/Fethiye'ye bağlı Doğanlar köyünde doğmuş. Sülaleleri Mucuklar diye bilinirmiş. Mucuklar bölgeye Çankırı dolaylarından, oraya da Türkistan'dan gelmişler. Önce Antalya/Elmalı'nın Eskihisar köyüne yerleşmişler. Dedesi Mucuk Ali Efendi Elmalı medreselerinden mezunmuş ve köyünde medrese açmış. Doğup büyüdüğü Doğanlar köyü Muğla-Antalya-Burdur sınırının tam kesişme noktasında yer alıyormuş. Merhum Elmalılı Hamdi'nin köyü Yazır da köylerine çok yakın ama Burdur'a bağlı...

1941'de ilkokulu bitiren Ali Özek, Kayabaşı köyünde Ömer Ali Hafız'dan Kur'ân öğrenmiş. Sonra dört gün yaya yol teperek geldiği Antalya'da arkadaşları ve hocalarıyla birlikte inşâ ettikleri mini Kur'ân kursunda 1944'te hıfzını tamamlamış...

Bu arada, fırsatı kaçırmayıp, âlimler yatağı Antalya/Elmalı'nın ilim geleneğini öğrenmek, bu kadim geleneğin soykütüğü hakkında bilgi sahibi olmak için sorular soruyorum. Ali Hoca, Elmalı'nın büyük bir ilim havzası olduğunu, çok sayıda medreseye sahip bulunduğunu, birçok ünlü İslâm âliminin burada yetiştiğini anlatıyor: "Sinân-ı Ümmî'ler, Niyazi-i Mısrî'ler bu medreselerde okumuşlardır. Elmalı'daki Sinân-ı Ümmî medresesi ve mesela Paşa Camii çok meşhurdur. Osmanlı şehzadesi Korkut (ki Antalya'nın bir kazasının adı da bu zâttan dolayı Korkuteli'dir) zamanında bu bölgeye çok önem verilmiştir... İşte merhum Hamdi Yazır'a 'Elmalı' denmesi, bu medreselerde yetişmiş olmasındandır..."

Sohbet sırasında Hoca'nın önemli bir özelliğini keşfetmekte gecikiyorum: 'Dilci' olması, yani

7 yıl Ezher'de okumasına ilaveten İstanbul Edebiyat Fakültesinin Arap-Fars dillerini bitirip doktoraasını da orada tamamlamış olması hasebiyle kelimeleri, kavramları çok dikkatli kullanıyor ve zaman zaman bazı kelimelerin köklerine inme lüzumunu hissediyor. Mesela; Mucuklar sülalesinden söz ederken; istitraten "alâ vezn-i buçuk, uçuk... gibi eski Türkçe bir kelimedir" izahını yapıyor. Yine, söz Elmalı'ya gelince; hemen kelimenin kökenini tahlile başlıyor ve ilginç açıklamalarda bulunuyor: "Mesela, Kazakistan'ın Almatı şehrinin adı Elmalı ile aynıdır. Kazakça'daki 'tı' eki, Türkçe'deki 'li' eki karşılığıdır. Zaten o bölge elma'sı ile meşhurdur. Orada yetişen çok nefis kokulu, hafif mayhoş elmanın aynısı bizim bölgede de yetişiyor. Yani Türkler Ortaasya'dan buralara gelirken kültürünü, yer adlarını, nehir adlarını (mesela Seyhan, Ceyhan gibi), elma-armutunu vesairesini de getirmişler..."

Tevâfuka bakın ki, Elmalı'da ilim tahsiline başlayan Ali Özek Hoca, şimdi Almatı'da kurduğu Oku Üniversitesi'nin (University Iqra) kurucu rektörlüğünü yürütüyor; aynı şehir ve civarında beş tane caminin yapılmasına da öncülük etmiş. Bu hizmetlerinden söz ederken hem tevazuunu, hem de teslimiyetini yansıtan sözler dökülüyor ağızından: "Bazı insanlar 'ben düşündüm, planladım ve başardım' derler; halbuki, hakikat başkadır: Akaid-i Nesefiye'de 'herkes rızkını tüketir' diye bir kaide vardır. Demek ki, orada yiyecek rızkımız varmış. Yani sizin bir yerlerde bulunup iş yapmanızı sağlayan, yönlendiren Biri var aslında. Takdir-i İlahi dediğimiz de bu... Benim Kazakistan'a gidişim de tamamen takdîr-i ilâhi... Birşeyler vesile oldu ve kader beni çekti götürdü oraya.. Şöyle ki: Biz bir davet üzerine, -Özal zamanında- bir heyetle birlikte gittik oraya. Önemli yerleri gezdikten sonra müftülüğü ziyaret ettik. Müftü Efendi bize eski ve küçük bir camiye götürdü; o caminin yanında yeri kazılmış, ama henüz hiçbir şey yapılmamış yeni bir cami yeri gösterdi. Geziden döndüğümüzde vakıfta (İSAV) bir toplantı yaptık. Ben bu camiden de söz ettim. Bazı işadamları, aralarında para toplayıp yardım etmeye karar verdiler. Paralar toplandı ama, oraya gidip bu işi takip edecek birine ihtiyaç var.. İsrarla benim üzerimde duruyorlar, ama ben o zaman İlahiyat'ta hocayım, gitmem mümkün değil... Fakat ısrar sürdü. O ara-

da, profesör olmam hasebiyle, konferans, ders vb. gibi gerekçelerle üç ay yurt dışına çıkma imkanım vardı. Nihayet, dayanamayıp kabul ettim... Söylediğim gibi, nasib, kader... Hani Arapça bir deyim vardır: *Nasíbuke yusíbuke ve lev kâne tahte'l-bahr*; yani denizin altında da olsa, nasibin gelir seni bulur..."

Ali Hoca, bugün-bugündür Kazakistan'a gidip gelmeye devam ediyor. Şu âna kadar beş cami inşaatını organize etmiş: **Almatı Merkez Camii ile Esik, Uzunağaç, Türgen ve Karakemer** camileri. Bazı camilerin bir bölümü Kur'ân kursu şeklinde düzenlenmiş ve halen faaliyette. Ayrıca, Hoca'nın öncülüğünde Oku Üniversitesi'nin binası tamamlanarak önümüzdeki yıl öğrenci kaydına başlanacak hale gelmiş... Ali Özek Hoca, bütün bu faaliyetlerinden söz ederken, "*indallah makbul ise*" diyerek tevazu ve teslimiyetini izhar ediyor.

Ezher Yılları:

Ali Fuat Cebesoy Revâku'l-Etrâk'ta

Ali Özek Hoca'nın hayatı, gerçekten renkli, ibretâmiz olaylarla dolu. Biz, Hoca'nın hayat hikâyesinden çeşitli kesitler sunmaya devam edelim:

Ali Hoca, Antalya'da hafızlık eğitimini tamamladıktan sonra, bir süre bir avukat yanında çalışmış. 1946'da da İzmir'e giderek Kestanepazarı Kur'ân Kursu'nda Arapça eğitimi almaya başlamış; Molla Cami'ye kadar gelmiş. Bu arada ortaokulu da orada bitirmiş.

Ve Ali Özek'in ilim aşkı, 1950'de onu Mısır/Ezher'e sürüklemiş. Mısır'a gitmek elbette kolay olmamış. Bu maceralı Mısır yolculuğunu kendisinden dinleyelim: "O yıllarda hac serbest olmuştur ve gemiyle gidilebiliyordu.. Biz hacca gitmek için müracaat ettik; ama niyetimiz Mısır'a gitmek.. Bürokraside etkili Halk Partili bir büyüğümüz vardı, **Hacı Raif Bey** isminde; o bizim işlerimizin yürümesini sağlıyordu. Pasaportumuzu almak üzere emniyete gittiğimizde, polis şefi bize ters ters baktı ve '*siz, gerçekten hacca mı gideceksiniz; bu yaşta?!*' diye taaccüb etti. Dedik ki, '*biş de haccla mükellefiz*'. Adam kızdı, köpürdü ama, evrakımızı da imzaladı; çünkü eksiklerimiz yok. Pasaportumuzu aldık, fakat iş bununla bitmiyor; iki tane kolera iğnesi olmamız gerekiyor. Bir kliniğe gittik,

iğne vurulmaya; ben o zamana kadar hiç doktora gitmemiş olduğumdan, ilk iğneyi yeyince bayılıp kalmışım. Ayıldığımda ikinci iğneyi vurmaya korktular; vazgeçtiler... Nihayet gemiye bineceğiz, ama bir engel daha var: O zaman yurtdışına 100 TL'den fazla para çıkarmak yasak. Gümrüktekilere; 'biletimiz yemeksiz olduğundan 100 TL de gemide harcamak üzere aldık' diyerek ikiyüz lira geçirdik. O yıllarda, gümrükte insanları didik didik arıyorlar, çırılçıplak soyuyorlar.. Neyse ki, nerede nasıl davranacağımızı, rahmetli Raif Bey bize tek tek öğretmişti..."

Ali Hoca, bir arkadaşıyla birlikte sekiz günlük bir gemi yolculuğunun sonunda Atina, Rodos, Kıbrıs, Beyrut üzerinden Mısır'a ulaşır. Sonra Ezher'e kaydolarak okumaya başlar. 1955'te **Usûlu'd-Dîn** fakültesinden mezun olur; 1957'de de yüksek lisansını tamamlar.

Hoca, Mısır'da okuduğu yıllarda çok önemli hadiselerle karşılaşır: Mısır'da 4 milyon Türk olduğunu öğrenir. Türkçe gazete bile çıkmaktadır. "Sokakta Türkçe konuşan insanlara rastlıyorduk" diyor Ali Hoca; "Tabi Nasır'ın Arap milliyetçiliği politikası, bunları bitirdi..." Bu arada, merhum son Osmanlı Şeyhülislamı **Mustafa Sabri Efendi**, büyük âlim **Zahidü'l-Kevserî** gibi şahsiyetlerle de görüşme fırsatı bulur: "Osmanlı hânedânından Şehzade Şevket Bey'in evinde Mustafa Sabri Efendi'yi zaman zaman ziyaret ederdik. Seksen küsur yaşında idi. Zaten biz oradayken vefat etti ve cenazesini kılıp mahzene defnetmek bize de nasib oldu" diyor teessürle... Ve yine o yıllarda yaşadığı çok önemli bir hatırayı bizimle paylaşıyor:

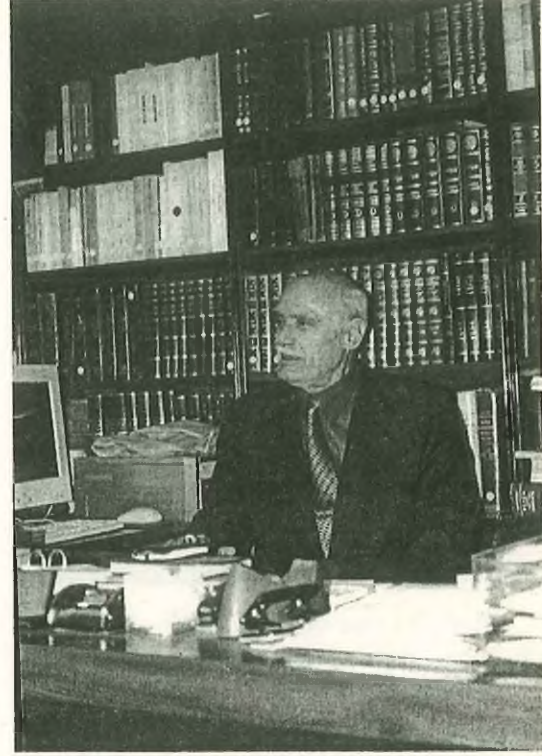
"1955'te Menderes Mısır'a 15 kişilik bir heyet göndermişti. O sıralar Türkiye, İran, Irak, Pakistan, Afganistan arasında Bağdat Paketi kurma çalışmaları var ve Mısır Devlet Başkanı Nasır buna karşı çıkıyor. Sanıyorum havayı yumuşatmak anlamında bir gezi bu. **Ali Fuat Cebesoy** başkanlığındaki iyi niyet heyetinde **Ahmet Emin Yalman**, **Ali Naci Karacan**, **Mümtaz Faik Fenik** gibi gazeteciler de var... Biz heyetin kaldığı oteli öğrendik ve Ezherli Türk öğrencileri temsilen beş kişilik bir heyet olarak bir çiçek yaptırıp yukarı kata gönderdik. Ali Fuat Paşa, '*derhal gelsinler*' demiş. Çıktık, tanıştık; kendimizi takdim ettik. Paşa, cerbezeli bir adam. Benim çok iyi Arapça bildiğimi öğrenince dedi ki; '*gezi boyunca benimle beraber olacak-*

sın ve bize tercümanlık yapacaksın'. Adam asker; emir kipiyle söylüyor... 'Yapar mısın?' falan yok... Ve gezi boyunca birlikte dolaştık... Bu arada bizim teklifimizle Ezher Şeyhi Abdurrahman Tâc'ı ziyaret ettiler. Heyettekiler Şeyh'e gerçekten hayran kaldılar. Biz buradaki Türk öğrencilerin sıkıntılarından filan da söz ediyoruz. Dedim ki, 'Paşam, *Revâku'l-Etrâk'a* buyuramaz mısınız?' Burası Türk öğrencilerin kaldığı yurt olup Osmanlı'dan kalan vakıflar finanse ediyor. Hemen kabul etti. Bizi aldı bir telâş... Yatakhanelerimiz darmadağın; misafir kabul edeceğimiz bir yer yok. Neyse, bir arkadaşımızın odası biraz daha düzenliydi; heyeti orada kabul ettik. Birşeyler ikram edelim, dedik. Sorduk, ne içersiniz, diye. Paşa 'kahve yapmayı biliyor musunuz?' dedi; 'eğer siz yaparsanız içerim, yoksa içmem'. O arkadaşımız da gerçekten iyi kahve yapardı. Böylece kahvemizi içti, sohbet ettik. Paşa, gerçekten çok babacan ve hoşsohbet bir adam; bizi teşvik eden o kadar güzel şeyler söyledi, öylesine yakın davrandı ki, bir İstiklal Savaşı kahramanının bu davranışından biz ziyadesiyle memnun olduk... Bu hatırayı hiç unutamam..."

Hasan Ali Yücel: "Bir Saatte Müezzinlik, Bir Saatte İmamlık Öğretirim"

Ali Özek Hoca 1957'de Türkiye'ye döner ve daha önce okuduğu Kestanepazarı Kur'an Kursu'nda iki yıl hocalık yapar. 1959'da İstanbul'a gelerek İmam Hatip okulunda -Ezher diploması geçerli olmadığından- ücretli Arapça dersi vermeye başlar. 1960'da 27 Mayıs İhtilali gerçekleşir ve İmam-Hatipler sıkıntılı bir döneme girer.

Hoca bu dönemde bizzat tanık olduğu önemli bir hatırayı naklediyor bize: "Milli Eğitim Bakanlığı, Hasan Ali Yücel'in başkanlığını yaptığı üç kişilik bir teftiş heyetini İstanbul İmam Hatip Lisesi'ni denetlemek üzere gönderdi. Bunlar 15 günlük bir çalışmadan sonra bir rapor hazırladılar. Bu arada hepimizle görüştüler. Nihayet, bir değerlendirme toplantısı tertip ettiler. Hasan Ali Yücel bir konuşma yaptı ve '*artık Türkiye'de imam-hatiplere ihtiyaç kalmadığını ve kapatılmaları gerektiğini*' söylediikten sonra aynen şöyle dedi: '*Ben bir kişiyi bir saatte müezzîn, bir saatte imam yaparım!*' Toplantıda İlim Yayma Cemiyeti temsilcileri de vardı. Onlardan rahmetli doktor Niyazi

Kurtulmuş Bey ayağa kalktı; '*efendim, mesele imam, müezzîn yetiştirme meselesi değil, ilim meselesidir; dini öğrenme meselesidir*' diye itiraz etti. H.Ali Yücel cevaben; '*efendim İlahiyât Fakültesi var*' dedi. (Tabi, ilk zamanlar İlahiyat, Yüksek İslâm'dan biraz farklı idi.) Niyazi Bey '*hayır efendim, İlahiyat'ta okuyanlar da yeterince dini öğrenemiyorlar*' deyince; iki İlahiyat mezunu hoca yerinden fırladı. İtirazlar, sataşmalar, derken ortalık karıştı; kavga, gürültü başladı, sandalyeler havada uçtu. Tabi toplantı da bitmiş oldu... İşte Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı'na sunduğu '*artık imam-hatiplere gerek kalmamıştır*' şeklindeki rapor ve bu raporda ileri sürdüğü gerekçeler, o günden itibaren imam hatiplere yapılan itirazların dayanağı olmuştur..."

İnönü'nün Milli Eğitim Bakanı Raşit Hatiboğlu İmam Hatiplere Sahip Çıktı

Ali Özek Hoca, 1962-1963 ders yılında Yüksek İslâm Enstitüsü'ne Arapça hocası olarak tayin olur. Hoca, merakım üzerine diploma meselesinin nasıl çözümlendiğini açıklarken çok önemli bilgiler veriyor:

“O sırada İnönü hükûmeti vardı ve Milli Eğitim Bakanı da rahmetli Şevket Raşit Hatiboğlu idi. Ben kendilerini yakından tanırdım. Halk Partili olmasına rağmen imam hatiplere ve Yüksek İslâm’a çok büyük hizmeti olan bir zât idi. Mesela; Talim Terbiye Kurulu diplomalarımızı reddetmesine rağmen, yetkisini kullanarak beni (E) cetvelinden Arapça muallimi olarak Yüksek İslâm’a tayin etti. İşin aslına bakılırsa, elimde dünya çapında bir üniversitenin diploması vardı ve hatta master diplomamın altında Cumhurbaşkanı Cemal Abdünnasır’ın imzası vardı. Hiç unutmam; bu diploma ben Mısır’dan döndükten sonra gelmişti ve Mısır konsolosluğu törenle bize diplomamızı teslim etmişti... Evet, rahmetli Raşit Hatiboğlu beni böylece tayin etti ve kendileriyle çok samimi oldum. Ankara’ya her gidişimde kendilerini ziyaret ederdim.”

Ali Hoca, merhum Raşit Hatiboğlu’yla ilgili çok önemli bir hatırasını daha şöyle naklediyor: “Bugünkü İlahiyat Fakültesi’nin Bağlarbaşı’ndaki yerini bize kazandıran da bu zâttır.” Ve devam ediyor: “Hatiboğlu İmam-Hatip meselesi yüzünden İnönü’ye ters düşmüştü; onun imam-hatiplerin azaltılması ve hatta kapatılması talimatını dinlememiş, direnmışti. Dahası, ‘*imam hatipleri kapatmam, ama yenisini açarım*’ demişti. Bu yüzden İnönü onun istifasını istedi. Görevden ayrılmadan 15-20 gün önce bize bir adam gönderdi; 500 bin liralık bir çekle birlikte. Yüksek İslâm için

bir yer bulun, alın ve ben gitmeden bu işi bitirelim diye. Nihayet bugünkü yer bulundu, satın alındı ve gereken işlemler yapıldı. Bakan olarak Şevket Bey bunu onayladıktan sonra istifa etti. Böylece Yüksek İslâm Enstitüsü, Fındıklı’da küçük bir ilkokulun üst katında iken, 1966’da binalar tamamlandıktan sonra bugünkü yerine taşınmış oldu. Ha, sonradan bu zât partisinden de ayrıлып Güven Partisi’ne geçmişti... Velhasıl, Şevket Raşit Hatiboğlu rahmetle ve minnetle anılması gereken bir insandır. İmam-Hatip okulları ve Yüksek İslâm’ların dümûra uğratılmasını engelleyen insandır...”

Ali Özek, İstanbul Yüksek İslâm’dan ilk mezun olan Hayrettin Karaman, Bekir Topaloğlu gibi hocaların hocasıdır. Emekli oluncaya kadar da bu okulda hizmetlerini sürdürür. Bu arada Yüksek İslâm’da göreve başladığı yıl, üniversite sınavına girerek İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Arap-Fars dillerini kazanan Ali Hoca, 1966’da bu okuldan da mezun olur ve doktorasını da Arap-Fars dillerinde tamamlar; tez konusu, “*Zemahşerî ve Arap Lügatçılığındaki Yeri*”dir. O arada(1967-1971), İ.Ü. İktisat Fakültesi’nde Ortaşark uzmanı olarak çalışır ve *Kitâbü’l-Harac* çevirisini bu esnada gerçekleştirir...

Yüksek İslâm Müdürlüğü’nden Almatı Oku Üniversitesi Kurucu Rektörlüğü’ne

1979 yılında Ali Özek Hoca’yı İstanbul Yüksek İslâm Entitüsü Müdürü olarak görüyoruz. Daha önce bu tür idari görevlerden -ilme mani olduğu mülahazasıyla- hep uzak duran Ali Hoca, bir anlamda müdürlük görevine icbar edilir. Şöyle ki: ilk kez o sene öğretim üyelerinin oylarıyla müdür seçimi yapılır. 28 öğretim üyesinden 27’si Ali Özek Hoca’ya oy verir. Kendisine oy vermeyen tek kişi ise yine kendisidir. Bakanlık da Hoca’nın müdürlüğünü onaylayınca göreve başlar.

Yüksek İslâm müdürlüğü sırasında mimar Ömer Kirazoğlu’nun projesini çizdiği muhteşem caminin inşasını başlatır; büyük ek bina, yemek salonu, kesimhâne ve soğuk hava deposuna ilaveten kültür merkezinin de projesini hazırlar...

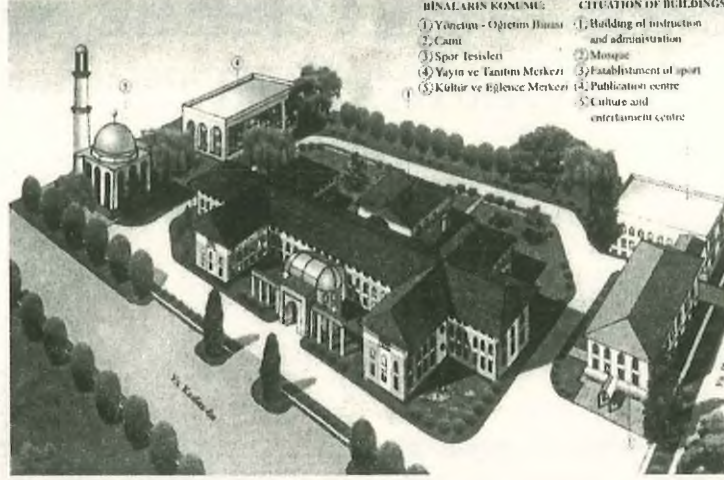
İlim ve hizmet adamı Ali Özek’in çok yönlü ve örnek mücadelesi Yüksek İslâm’la sınırlı kalmaz.

Bir yandan ilmî çalışmalarını sürdürürken diğer yandan da sosyal ve kültürel faaliyetleri organize eder. 1970'te 48 arkadaşıyla birlikte İslami İlimler Araştırma Vakfı'nı (İSAV) kurar. Vakıf birçok kıymetli İslâmî, ilmî eser yayınlıyor.

Hoca'yla ilmî çalışmaları, eserleri ve çevirileri üzerinde de konuşuyoruz. Bir kısmını yazının girişinde zikrettiğim kitaplardan başlıyor ve suâlîm üzerine *Zemahşerî* ve *Keşşâf Tefsiri* etrafında sürdürüyoruz sohbetimizi. "*Zemahşerî ve Arap Lügatçılığındaki Yeri*" isimli doktora çalışmasının niçin basılmadığını soruyorum. Şöyle açıklıyor: "Hani, 'demir tavında dövülür' derler. O zaman bir türlü fırsat bulamamıştık. Bir de çalışmada derin dil tahlillerine girdiğimden, uzun ve geniş cetveller, çizelgeler hazırlamıştım. Teknik olarak bunların basımı da müşkil idi. Öylece kaldı..." Bu arada *Keşşâf*'ın Türkçe çevirisinin niçin yapılmadığını, kendilerinin bunu düşünüp düşünmediklerini öğrenmek istiyorum. Ali Hoca, derin bir nefes alarak merakımı izale etmek lütfunda bulunuyor: "Keşşâf'ın Türkçe'ye tercüme edilmemesi büyük eksiklik" diyor ve ekliyor: "Aslında ben çevirmeyi düşündüm, hâlâ da düşünüyorum. Zaten, bana kalırsa *Keşşâf*'ın tümünü çevirmek gerekmez. Zira tefsirin bir kısmı, tamamen ağır dil meselelerinden, şiirlerden ibaret; bunları çevirmek gereksiz. Ama asıl tefsir bölümünü inşaallah fırsat bulursam çevireceğim..." Sözüünü tamamlamaya fırsat vermeden; "Aman hocam... İnşaallah... Bu çok büyük bir hizmet olur. Allah ömrünüzü tezyîd etsin, sağlıksihhat versin ve biz de sizin için duâcı olalım..." diyerek heyecanımı ifade ediyorum...

Ali Özek Hoca, sık sık Kazakistan'a gidip geli-

OKU ÜNİVERSİTESİ

yor; bütün cehdü gayretini Almatı'da inşaatı tamamlanan Oqu Üniversitesi'nin faaliyetine başlamasına ayırmış durumda... Ve Hoca, *îmar ve inşâ* faaliyetinin hem fizikî hem de zihnî planda sürdürülmesi gerektiğini kendi şahsında simgeleştiren bir örnek... İstanbul Yüksek İslâm'daki devâsa îmar ve inşâ hizmetlerinden sonra, şimdi Kazakistan'da yapımını organize ettiği beş cami ve üniversite ile "Allah yolunda mücadele"nin bir ömür boyu sürmesi gerektiğinin nümûne-i imtisâlî âdeti...

Sohbetimizin sonuna geldiğimizi anlayınca; sözü *Umran*'a getirmek için, "Biz, *Umran* olarak bu tür îmar ve inşâ çabalarına ışık tutmak istiyoruz. Zaten *Umrân* da *îmar*'dan gelir, bildiğim kadarıyla" diyerek, Hoca'nın bu konuda da birkaç şey söylemesini sağlıyorum: "Evet, *Umrân* îmarla başlar" diyerek "Allah'ın meşicdlerini ancak Allah'a inananlar îmar eder..." (9/18) âyetini hatırlatıyor ve devam ediyor: "Umrân yani medeniyet, bir anlamda şehirleşme, mamûr kılma demektir; ve bakınız bütün kadîm şehirler mâbetler etrafında şekillenmiştir. Mekke, Kâbe'nin inşâsından sonra Mekke olmuştur; insanlar oraya toplanmış ve şehir haline gelmiştir. Hıristiyan, Budist veya putperest medeniyetler için de bu böyledir. Onlarda da, önce tapınaklar inşâ edilmiş, sonra şehirleşme gerçekleşmiştir. Yani *Umrân*'ın, medenîleşmenin temeli îmar ve inşâdır; hem zihnî, hem fikrî, hem de fizikî inşâ ve îmar..."

"*Hocaların hocası*"na, *Keşşâf Tefsiri*ni dilimize kazandırmak başta olmak üzere nice ilmî, fikrî ve fizikî inşâ faaliyetlerini sürdürebilmesi için Allah'tan sağlık, sıhhat ve hayırlı ömürler diliyoruz. ■

TEVEKKÜL ANLAYIŞIMIZ NASIL OLMALIDIR?

NECİP YOLCU

Günümüzde anlam kaymasına uğrayan kelimelerden birisi de “tevekkül” kavramıdır. Bu kavramın anlamı konusunda müminlerin inancı düzeltilmelidir. Müslüman kültüründe insan davranışlarının önceden belirlenmişliği inancı, tevekkül inancını da gerçek anlamından koparmağa kadar gitmiştir. Müslüman zihniyetin kader ve tevekkülü yanlış anlaması yüzünden, sosyal hayatın her alanında bir uyuşukluğa düşülmüş ve bu durum gitgide ahlaki alanda bir bozulmuşluğu ve gevşekliği de beraberinde getirmiştir. İşte bugün yapılması gereken yeniden Kur’an aydınlığında bu sapmaların düzeltilmesidir.

Kader ve tevekkül alanındaki geleneksel anlayışın hala Müslüman toplumlarda önceden belirlenmiş/yazgıcı ilâhî takdir tezinin, bir inanç tarzı olarak genlerimize işlemeden dolayı, tarım çağının kaderci din anlayışından bir türlü yakayı kurtaramamışızdır. Tarım çağından kastımız, modern araç ve yöntemlere dayalı olmadan ilkel yöntemlerle yapılan tarım faaliyetidir. O dönemde çiftçinin yaptığı, sadece, toprağı sürerek tohumu atması ve sonra da tohumun üzerini toprakla kapatmasından ibaretti. Bugünün modern araç ve yöntemleriyle yapılan ekim-biçim faaliyetlerine ek olarak, gübreleme, ilaçlama ve sulama yoktu. O dönemde, imkansızlıklar sebebiyle yazgıcı bir tevekkül anlayışını benimsemek kendi mantığı içinde belki tutarlı bir davranış ve anlayış biçimi olarak görülebilirdi. Ama artık günümüzün ultra-sanayi toplumlarında meydana gelen çağdaş değ-

şimler kadim/eski mazeretleri ortadan kaldırmıştır. Doğrudan bugün sanayi ötesi bilim çağının akılcı din anlayışlarına yönelmemiz gerekiyor. Çünkü İslam, akla ve bilime vurgu yapmaktadır. Burada kastettiğimiz tarım çağının yazgıcı tevekkül anlayışı ifadesi, hayati, zihni bir algılama ve okuma/anlama biçimidir.

Lügatte tevekkül, güvenmek, dayanmak, itimat etmek ve bir işi, kendisi üstesinden gelemediği zaman bir başkasına havale etmek gibi anlamlar taşır. Terim olarak tevekkül ise, bir hedefe, bir amaca ve bir gayeye ulaşmak için, insani planda gerekli olan maddî ve manevî bütün imkanları kullandıktan sonra, Allah’a dayanıp Ona güvenmek demektir. Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere tevekkül, iman gibi kalbin amellerindedir. Organların faaliyetlerinden olan sebeplere tevessül olmadan yapılacak bir tevekkül, tevekkül eden kimsenin tevhid anlayışında doğru olmadığının bir göstergesidir.

Halbuki tedbiri bırakmak ve sebeplere sarılmamak doğrudan fert ve toplumları bir hırka ve bir lokma zihniyetine yönlendirmekle eş değerdedir. Böyle bir zihniyet sadece beyni düşünmekten alıkoyarak fikrî tembelliğe sürüklemekle kalmaz, organları da tembelliğe sürükleyerek tembelliği/miskinliği bir hayat modeli olarak sunmaya kadar götürülebilir. İslam dünyasının düşünce alanında ve uygarlaşma yolunda geri kalmışlığının sebeplerinden birisi de bu yazgıcı tevekkül anlayışıdır.

İslam dünyasının iç sorunlarıyla uğraşmayı

şey yapıldıktan sonra işin sonucunun Allah'a havale edilmesi emredilmektedir.

Öte yandan sebeplere tevessül etmeden yapılan tevekkül tavrının Hz. Peygamberin bizzat söz ve uygulamalarında yerinin olmadığını da anlıyoruz. Meselâ, Onun Mekke'den Medine'ye hicret etmesi olayında mağaraya sığınması, devesini salsıp Allah'a tevekkül etmek isteyen bir Müslüman'a: "**Önce deveni sağlam kazığa bağla, sonra Allah'a tevekkül et**" buyurması, bizim için sebep-tevekkül ilişkisini en güzel bir şekilde yansıtan uygulama ve yol gösterme biçimleridir.

Özellikle köy, mezra ve büyük şehirlerin varoşlarında bulunan vadi içlerine konutlar yapmak, depremi gösteren fay hatlarının geçtiği yerlere şehirler kurmak, bulaşıcı hastalıkların yaygın olduğu meskun bölgelere veya ülkelere seyahatler düzenlemek, kışın dondurucu soğuğuna karşı koruyucu tedbirler almamak, hırsızdan korunmak için kapıyı kilitlememek gibi durumları tevekkül olarak adlandırarak algılamak, olumsuz sonuçlarla da karşılaşınca kadere vurgu yapmak, Allah'a zulüm isnadından başka bir şey değildir.

İslam'da yazgıcı bir tevekkül anlayışı olmadığı gibi ruhbanlık da yoktur. İslam'da emek/alın teri kutsaldır. Bu sebeple dinimiz çalışmayı emreder. Çok zorunlu olmadıkça başkalarının sırtından geçinmeyi hoş karşılamaz. İslam tarihinde örnek bir şahsiyet olarak Hz. Ömer'in meskenete, atâlete, zillete ve amip gibi başkalarının sırtından geçinmeyi tevekkül anlayışı gören zihniyete karşı durması, diğer yandan terki dünya eyleyip toplumsal sorumluluklarından

kaçarak ruhbanlığı gerçek bir dini anlayış tarzı gören bir Müslümanlık anlayışına karşı özgürlükçü bir tevekkülün yolunu işaretlemesi, gözlerimizi yaşırtmaktadır. Bu tarihi olayın İstiklâl Marşımızın yazarı Mehmet Âkif'in mısralarında şöyle tablolaştırıldığını görüyoruz:

“Ömer tevekkülü bilirdi elbette bizden iyi,
Ne yaptı “biz mütevekkilleriz” diyen kümeyi
Dağıttı, kamçıya kuvvet, “gidin, ekin!” diyerek,
Demek tevekküle pek sığmıyormuş, anladın a!
Sinek düşer gibi düşmek şunun bunun kabına.

Ya sebeplere sarıldık, tedbiri elden bırakmadık ve sonra da işi Allah'a havale ettik, ama, istediğimiz sonuç da gerçekleşmedi. Bu durumda ne yapmalıyız? şeklinde bir soru sorduğunuzu sezer gibiyim. Bizim size tavsiyemiz, iç huzurunuzu asla bozmadan hayatımızda olgunlaşmamız adına imtihan diye bir boyutun olduğunu da hesaba katmalıyız. Bazan şer, ünlü İslam düşünürü **Gazâlî**'nin dediği gibi, kılık değiştirmiş iyilikler gibidir. Yerine göre

bizim sorumluluğumuzun dışında cereyan eden belâ ve musibetler, birey ve toplumları eğiterek olgunlaştırır, sosyolojik anlamda toplumları birbirlerine yaklaştırmaya vesile olur.

Yine sebeplere, tevessüle dayalı tevekkül anlayışı, insanda özgüven ve cesareti artırır. İş hayatında çalışmayı ve başarılı olmayı motive eder. Tüketen bir insan modelinden daha çok üreten bir insan modelini ortaya çıkarır. Sebeplere ve tedbire dayalı bir tevekkül anlayışı kalkınmanın ilk hareket ve motorunu oluşturur. ■

KÖHNEMİŞ ZİHNİYETLER

KERİM BULADI

Kur'ân, Hz. Muhammed(s)'e vahiy yoluyla indirilmiş, mushaflarda yazılmış, tevâtürle nakledilmiş, tilâvetiyle ibadet edilen mu'ciz bir kelimedir.¹

Bütün Müslümanlar, Kur'ân'ın Allah kelamı olduğuna yakinen inanırlar. Bu konuda asla şüpheleri yoktur. Kur'ân-ı Kerim, hem lafzıyla hem de manasıyla Allah Teâlâ'nın katındandır.

Bütün insanlar kesinlikle bilirler ki, bu aziz kitap, milâdî 6. asırda Mekke'de doğmuş, Abdulmuttalib'in torunu ve Abdullah'ın oğlu Hz. Muhammed(s.) isimli ümmî bir peygamberin lisanı ile tebliğ olunmuştur. Merhum Muhammed Draz (ö. 1958) "Meselenin buraya kadar olan kısmını kabul etmek konusunda mü'minle mü'min olmayan arasında ihtilaf yoktur." demektedir. Draz "çünkü meselenin tarihen sabit olması o derece aşikardır ki, yeryüzünde başka hiçbir hadise ve hiçbir kitap hakkında tarihin şahadeti bu derecede kuvvetli değildir" tespitinde bulunmaktadır.²

Kur'ân, bizzat kendisinin alîm, hakîm, azîz ve rahîm olan Allah tarafından indirildiğini (bkz. 36/5; 40/2; 46/21), emin ve şerefli bir elçi aracılığıyla Hz. Muhammed(s)'e vahyedildiğini beyan eder. "O (Kur'ân), şüphesiz değerli, güçlü ve Arşın sahibi (Allah'ın) katında itibarlı bir elçinin (Cebrâil'in) getirdiği sözdür. O orada sayılan, güvenilen (bir elçi) dir." (81/19-21)

Kur'ân, Hz. Muhammed(s)'in sadece Allah tarafından kendisine vahyedilene uyduğunu ve bunu tebliğe memur bulunduğunu şöyle beyan eder: "O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değil-

dir." (53/14) "Onlara bir mucize getirmediğin zaman, (ötekiler gibi) onu da derleyip getirseydin ya! derler. De ki: Ben ancak Rabbinizden bana vahyolunana uyarım. Bu (Kur'ân), Rabbinizden gelen bastretlerdir (kalp gözünü açan beyanlardır); inanan bir kavim için hidayet ve rahmettir." (7/203). "Onlara âyetlerimiz açık açık okunduğu zaman (öldükten sonra) bize kavuşmayı beklemeyenler: Ya bundan başka bir Kur'ân getir veya bunu değiştir! Dediler. Deki: onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam. Çünkü Rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım." (10/15). "De ki: Ben size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size, ben bir meleğim de demiyorum. Ben, sadece bana vahyolunana uyarım." (6/50)

Aslında Kur'ân'ın mânâlarının vahyedildiğini bildiren benzer âyetler oldukça fazladır. Lâfzının vahyolunması konusunda da bazı âyetleri sunarak konumuzu aydınlatmaya çalışalım: "Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik." (12/2). "Rabbinin kitabından sana vahyedilene oku. Onun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O'ndan başka bir sığınak ta bulamazsın." (18/27). "Kur'ân'ı tane tane oku." (73/4). "(Resûlüm!) onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kıvıltatma. Şüphesiz onu, toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir. O halde, biz onu okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu takip et. Sonra şüphelen olmasın ki, onu açıklamak da bize aittir." (75/16-19). "Yaratan Rabbinin adıyla oku! O insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı." (96/1-2)

Yukarıda anlamlarını sunduğumuz âyetlerde “okutma” (ikrâ), “okuma” (kıraat), “tertil” (tane tane okuma), “tilâvet”, “dili kımıldatma”, “Kur’ân’ın Arapça” olması gibi kavramlar, sadece manalarla ilgili olmayıp lâfızlarla olan durumları gösterir. Bu da Kur’ân’ın hem mana hem de lâfız bakımından Allah tarafından indirildiğini açıkça ortaya koyar.

Kur’ân’ın Allah tarafından vahiy yolu ile Hz. Muhammed(s.)’e nazil olduğu kesinlik kazanınca ona iman etmek elbette zarûri ve kaçınılmazdır. O Allah’ın kelâmıdır. Hz. Muhammed (s.)’in uydurması, bir başkasından öğrenip onu nakletmesi asla söz konusu değildir. Hz. Muhammed (s.) sadece bir resûldür yani, elçidir. O Allah tarafından kendisine vahyedilen âyetleri eksiksiz olarak tebliğ etmekle yükümlü ve görevlidir.

Kur’ân’ın Muhammed(s.)’e inmeye başlamasından beri İslam muhaliflerinin bütün gayretleri, Kur’ân metninin sıhhatine ve kaynağına olan inancı sarsmak olmuştur. Tarih boyu bu metot, onların vazgeçilmez bir silahı olmuş ve hep Müslümanların inancını bozma, tahrip etme ve şüpheye düşürme planlarını bu ekseninde devam ettirmişlerdir.

Mekke müşriklerinin, Kur’ân’ın Allah tarafından gelen ilâhî bir vahyin eseri olduğu inancına, olanca çabaları ile karşı koyduklarını aşağıdaki âyetlerde açık bir şekilde görmek mümkündür.

“Onlardan seni (okuduğun Kur’ân’ı) dinle-

yenler de vardır. Fakat onu anlamalarına engel olmak için kalplerinin üstüne perdeler, kulaklarına da ağırlık verdik. Onlar her türlü mucizeyi görseler bile yine de ona inanmazlar. Hatta o kafirler sana geldiklerinde: “Bu Kur’ân eskilerin masallarından başka bir şey değildir” diyerek seninle tartışırlar.” (6/25)

Müşriklerin önde gelen liderlerinden Ebu Süfyan, Velid, Nadr, Utbe, Şeybe, Ümeyye, Ebu Cehl ve arkadaşları Resûlullah’ı Kur’ân okurken dinlemişler, Nadr’a şöyle demişler: “Ey Kâtilé’nin babası! Muhammed ne diyor?” O da; “Kâbe’yi, Beyti yapana kasem ederim ki ne diyor bilmem, ancak dilini oynatıyor. Ve benim geçmiş asırlardan size söylediğim gibi öncekilerin masallarını söylüyor” demiştir. Bu âyet bunlar hakkında inmiştir.³

Görüldüğü gibi Kur’ân’ın indiği o dönemde inkarcıların önderleri Kur’ân’a “*esâtîru’l-evvelîn*” (eskilerin masalları) demektedirler. Fahrüddin Râzî, âyette geçen “*esâtîru’l-evvelîn*” cümlesini, “çoğunluk, öncekilerin yazdıkları şeyler” diye tefsir etmiştir, demektedir. İbn Abbas, “*esâtîru’l-evvelîn*”i “öncekilerin yazdıkları sözler” diye açıklamıştır. Bazı âlimler ise, “*esâtîr*”in, türrehât yani, hurafeler, batıllar, uydurma, saçma, masal demek olduğunu söylemişlerdir.⁴

Arapların esas olarak “*mestûrât-ı evvelîn*” demek olan “*esâtîru’l-evvelîn*”, Türklerin masal, Yunanlıların “misus”, Frenklerin “mit” dedikleri eski kahramanlık hikayeleri, geçmiş zaman efsaneleri, destanları olarak düşünülmüş uydurma, hurafeler manasında kullanılmıştır.⁵

Hamdi Yazır’ın ifadesine göre onlar, “*esâtîru’l-evvelîn*” demekle şöyle demiş oluyorlar: “Evvelâ diyorlar, Kur’ân ilâhî bir vahiy, bir hak kitabı değil, bunun ilham kaynağı eskiden yazılmış olan satırlardan ve mektuplardan ibaret, Muhammed bunu eski kitaplardan alıp yazdırıyor. Şu halde bu mucize değil, hatta bunda yeni bir hakikat olmadığı gibi başka hiçbir gerçek de yoktur Zira bu sadece ‘masallar’ değil, ‘geçmişlerin masalları’ gibi hakikatte manası olmayan boş satırlardan ve yalan hurafelerden ibarettir. O bunları yazdırıp söylüyor diye bir sataşma da yapıyorlar”. Elmalılı, onların, kalplerinin bozukluğundan dolayı, “*ahsenü’l-hadîs*”(sözlerin en güzeli) olan hak kelâmı ile

geçmişlerin masallarını ve hurafelerini ayıramayacak ve fark edemeyecek bir halde bulduklarını, insanlığı, gerçekleri bozan hurafelerden kurtarıp Allah'tan başka hiçbir şeye tapılmamasının lüzumunu öğreterek doğru yol olan gerçeğin caddesine götüren Kur'an ile Muhammed(s.), beşeriyete ne getirmiştir diyenlerin de bunların öğrencileri olduğunu söylemektedir ki, böyle bir tespit ve irtibatlandırmaya katıldığımızı söylemek isteriz. (bkz. Elmalılı, a.g.e., III, 409-410)

Hz. Muhammed(s.), kendisine vahyedilen Kur'an âyetlerini müşriklere okuduğunda onların önyargılı davrandıklarını, araştırma yapmadan Kur'an âyetlerini, aslı astarı olmayan masallar olarak nitelendirdiklerini şu ilâhî beyanlardan anlamaktayız: **"Onlara âyetlerimiz okunduğu zaman dediler ki: (Evet) işittik, isteseydik, biz de bunun benzerini elbette söyleyebiliriz. Bu öncekilerin masallarından başka bir şey değildir."** (8/31). **"Onlara: 'Rabbiniz ne indirdi?' denildiği zaman, 'öncekilerin masallarını' derler.** (16/24)

Kur'an'a "evvelkilerin masalları" diyenlerin en belirgin özelliği, kıyamet gününü ve dirilmeyi inkar etmeleridir. Onlar, bu dünya hayatının ötesinde bir hayatın varlığını asla kabul etmezler. Böyle bir inanca ve inancın sahiplerine de her türlü hakarettten geri durmazlar. Kendilerine dirilmeden ve âhiretten bahsedilse, bunun aslı ve esası olmayan saçma sapan şeyler olduğunu söylerler. Kur'an onların bu karakterini şu ifadelerle beyan etmektedir:

"Dediler ki: Sahi biz, ölüp de bir toprak ve kemik yığını haline gelmişken, mutlaka yeniden diriltileceğiz öyle mi? Hakikaten, gerek bize, gerekse daha önce atalarımıza böyle bir vaadde bulunuldu; (fakat) bu geçmiştekilerin masallarından başka bir şey değildir." (23/82-83)

Elmalılı, bugünkü kâfirlerin de din ve âhiret inançlarına karşı yegâne sözlerinin masal ve hurafe demekten başka bir şey olmadığını belirttikten sonra şu tespiti yapmaktadır: "Hatta esâtîr (masal) ve hurafe karışmış, bunlar düzeltilmeli diyerek dindarlık kisvesi altında dinsizlik ilan eden nice kâfirler ve şeytanlar görüyoruz; halbuki İslam, esâtîr yani, aslı esası olmayan geçmişlerin hikayeleri olmaktan ne kadar uzaktır."⁶ Bu konuda başka bir âyette şöyle buyrulmaktadır: **"İnkarcılar dediler**

ki: Sahi, biz ve atalarımız, toprak olduktan sonra, gerçekten (dirilti) çıkarılacak mıyız? Andolsun ki, bu tehdit bize yapıldığı gibi, daha önce atalarımıza da yapılmıştır. Bu öncekilerin masallarından başka bir şey değildir." (27/67-68)

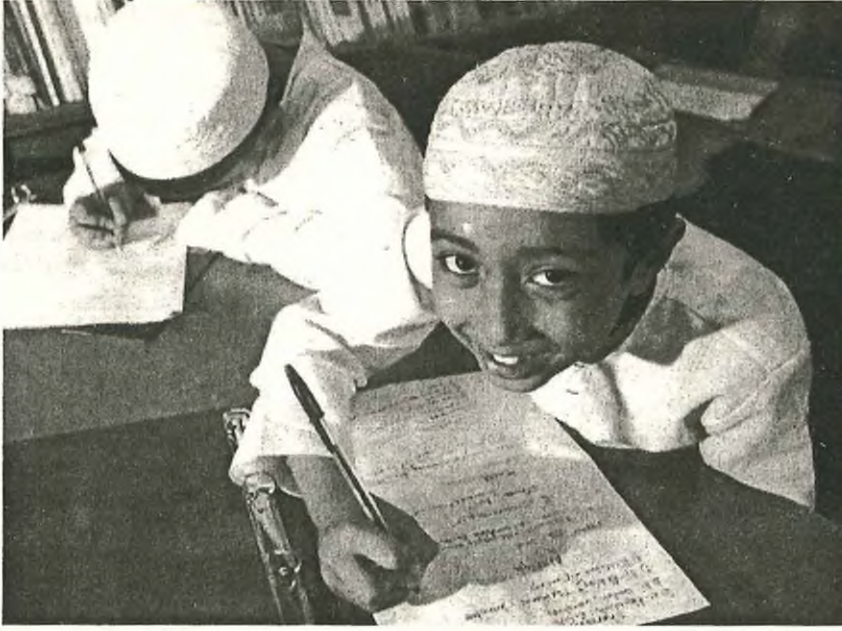
Kâfirler, Kur'an'ın Hz. Muhammed(s.) tarafından uydurulduğunu, bu hususta kendisine yardım edildiğini, Kur'an âyetlerini başkasına yazdığını iddiadan geri durmamışlardır:

"İnkâr edenler: (Kur'an), olsa olsa onun (Muhammed'in) uydurduğu bir yalandır. Başka bir zümre de bu hususta kendisine yardım etmiştir, dediler. Böylece onlar hiç şüphesiz haksızlığa ve iftiraya başvurmuşlardır. Yine onlar dediler ki: (Bu âyetler) onun, başkasına yazdırıp da kendisine sabah-akşam okunmakta olan öncekilere ait masallardır." (25/4-5)

Kalem sûresinde alabildiğine yemin eden, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan lâf götürüp getiren, iyiliği hep engelleyen, mütecâviz, günaha dalmış, kaba, haşin, soysuzlukla damgalanmış ve aşağılık kimsenin özellikleri sıralanmakta ve Peygamber(s.)'in bunlardan hiçbirine boyun eğmemesi istenmektedir. (bkz. 68/10-14). Böyle bir kimseye Allah'ın âyetleri okunduğunda nasıl tavır takındığını Kur'an şöyle haber vermektedir: **"Ona âyetlerimiz okunduğu zaman o, 'öncekilerin masalları!' der."** (68/15)

Mutaffifin sûresinde de kıyamet gününü yalan sayan ve günaha dalan inkarcıya Kur'an âyetleri okunduğu zaman "eskilerin masalları" diye itiraz ettiği anlatılır: **"Böyle birine âyetlerimiz okunduğu zaman 'eskilerin masalları' derdi."** (83/13). Elmalılı'nın beyanına göre, bu şahsın Velid b. Muğîre veya Nadr b. Haris olduğu söylenmiştir⁷. Bu şahısların şu veya bu olması önemli değildir. Günahları alışkanlık haline getirmiş, kalpleri pas tutmuş, kararlı ve vicdanı körelmiş kimselerin Kur'an'a *evvelkilerin masalları, hikayeleri* dediklerine tarih şahittir. O günkü Kur'an muhalifleri gibi bugünkü muhaliflerin de aynı sözleri tekrar ettikleri görülmektedir. İnkarcıların dünkü karakteri ne ise, bugün de öyledir, yarın da öyle olacaktır. Bu onların değişmez bir söylemidir.

"Kur'an Kursu yönetmeliği ile 6. yüzyılda bundan 1400 yıl önceki köhnemiş fikirlerin çocuklara aşılan-

ması yapılmalı mıydı?" açıklamasının, Mekke müşriklerinin Kur'ân hakkında "evvelkilerin masalları" şeklindeki sözlerinden hiçbir farkı yoktur. Sadece farkı, birisinin 6.yüzyılda, diğersinin de 21.asırda söylenmiş bir bühtan olmasıdır. Demek ki, inkarcıların karakteri değişmemektedir. Bu sebeptendir ki, Kur'ân-ı Kerim, insan karakteri üzerinde ısrarla durmaktadır. Bakara sûresinin ilk âyetlerinde inanların vasıfları anlatılmış, ikinci olarak inkarcıların özelliklerine yer verilmiş, üçüncü olarak da münafıkların hususiyetleri geniş bir şekilde izah edilmiştir. Tertip bakımından Kur'ân'ın ikinci sûresinde ve bu sûrenin ilk âyetlerinde inanç gruplarına göre insan karakterinden bahsedilmesi gayet manidar değil midir?

İnsan, Allah Teâlâ'nın eseridir. İnsanı ancak hakkıyla O tanıtır. Biz, O'nun tanıtmayı ve bildirmesini insanı anlamaya çalışır ve hakkında değerlendirme yaparız. Allah, inananların tedbirli, uyanık, hesaplı, planlı ve programlı olup dostunu ve düşmanını iyi tanımaları için Bakara ve Kur'ân'ın diğer sûrelerinde insan karakteri üzerinde geniş bir şekilde durmuştur. Kur'ân kadar insanı mükemmel ve teferruatlı tanıtan hiçbir beyan olamayacağına göre, onun insan hakkındaki malumatlarına, tanımlarına, değerlendirmelerine kulak vermek her inananın görevidir.

Kur'ân, İslam ve onu tebliğ eden Hz. Peygamber(s.) hakkında her devirde bu gibi hakaretler ol-

muş ve zamanla da olacaktır. Köhnemiş zihniyetler, her devirde var olacak ve saçma sapan fikirlerini serdedeceklerdir. Bu sataşmalar ve hezeyanlar karşısında Müslüman'ın tavrı önemlidir. Ne kadar tepki gösterebiliyoruz? Yasal haklarımızı ne kadar kullanabiliyoruz? %90'ı 'Müslüman' bir toplumda kutsal değerlere hakaret etme cesareti nasıl

bulunabiliyor?

Ayrıca, Müslüman bir ecdadın nesilleri olan ve sorulduğu zaman "elhamdülillah ben de Müslümanım" diyen bu insanlarımıza gerçekleri, Kur'ân'ın Allah Teâlâ'nın kelamı olduğunu anlatmalıyız. Kur'ân'ın, lafız ve mana olarak okunup anlaşılması için gereken düzenlemelerin yapılmasının tabii bir hak olduğunu, küçük yaşlarda çocuklara yabancı dil, opera, spor ve çeşitli kursların verilmesinde bir itirazlarının olmadığı gibi Kur'ân eğitimi ve öğretimine de eğer inanıyorlarsa itirazlarının olmaması gerektiğini bütün ayrıntıları ile anlatmalı ve bu anlamda gayret sarf etmeliyiz. Kur'ân'ın, bu ülke ve genelde bütün Müslümanlar için hayat kaynağı olduğunu, vahdeti sağlamada Kur'ân'dan daha tesirli bir kelamın ve sözün olmayacağını açıklamalıyız. ■

Dipnotlar

1. Subhi Salih, el-Mebâ'is fi Ulûmi'l-Kur'ân, İstanbul (Der saadet), ts. S. 21; Muhammed Said Ramazan el-Bütî, Min Ravâ'î'l-Kur'ân, Bağdat, ts. s. 25; İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, Ankara, 1979, s. 34, Muhammed A. Draz, En Mühim Mesaj Kur'ân, trc. Suat Yıldırım, İzmir, 1994, s. 5
2. Bkz. Muhammed Draz, a.g.e., s. 13
3. Elmalî'li, Hak Dini Kur'ân Dili, Sadeleştirilenler, İsmail Karavaşan ve Arkadaşları, Almanya, ts. III, 405-406
4. Râzî, Mefâtihu'l-Ğayb, Beyrut, 1990, XII, 155; Elmalî'li, a.g.e., III, 407
5. Geniş bilgi için, bkz. Elmalî'li, a.g.e., III, 419-420
6. Elmalî'li, a.g.e., V, 536
7. bkz. Elmalî'li, a.g.e., IX, 69

İMAN VE İLM-İ HÂL

AHMET YAŞAR HOCA

Ebedi hamd, sonsuz şükürler İlim sıfatının sahibi olan Allahu Teâla Hazretlerine olsun. Salatu selamlarımız âlemlere rahmet olarak gönderdiği Resûl-ü Ekrem(s.) Efendimize olsun. Bizlere aklımızı ihsan ederek ilim sıfatının tecellilerinden faydalanıp yaratılış gayemize doğru yükselmemizi sağlayan Allahu Teâlâ(c.c) Hazretlerine ne kadar şükretsek, hakkıyla şükretmiş sayılmayız.

İlmihâl Bilgisine ve Tevhîd İlmine Sahip Olmak

Bilmelisiniz ki, kişinin ilmihali, yapmakta olduğu işin inceliklerini öğrenmesidir. İnsanlar yapmakta olduğu işi en mükemmel seviyede yerine getirecek bilgileri öğrenmek mecburiyetindedir. Bu bilgiler, onun ilmihal bilgisidir. Halbuki bu millete yıllar boyunca ilmihal olarak, sadece dinî meselelerin bir kısmını ihtiva eden, namaz, oruç, hac, zekât ve benzeri hususlar öğretildi. Halbuki dinî meselelerimiz dışındaki ilmihal bilgilerimiz, günün şartlarına göre değişiklik arz etmektedir. Kişilerin yaptıkları işlerle ilgili ilmihal bilgilerini, günün hadiseleri ve iş kolları tespit eder. İlmihâl; "hâl" in yani bugünü nü ilmidir. Bu hususlarda ihmalkar davranarak büyük bir boşluğun içine sürüklenirken, dinimizle ilgili ilmihal meselelerini öğrenmekte samimi bir davranış içerisinde bulunmadık.

Halbuki şu anda gözümüzü ve gönlümüzü Kur'an ve sünnetten ayıramayacağımız günlerdeyiz. Zira kitap ve sünnete saldırıların ve onları gözümüzde küçük düşürmenin gayreti içinde olanların, bütün kinlerini ortaya dökerek faaliyette buldukları günlerde yaşamaktayız.

Son asırlarda bilgi ve ihlâs noksanlığımız sebebi ile yaptığımız bütün mücadeleleri kaybettik. Zalimler, şimdi en hassas ve mühim konu olan inancımıza saldırmaktadırlar. Bizler de inancımızı kaybetmeme mücadelesi için bir imtihandayız. Bu imtihandan başarılı çıkmamız için çok tedbirli olmalı, inancımızla ilgili meseleleri ihtiva eden tevhid ilminin inceliklerini bir an evvel, sağlam kaynaklardan öğrenmek için gayret etmeliyiz.

Bizlere dinimizi zorla öğretmek isteseler, hem öğrenemez hem de öğrendiklerimizden feyz ve bereket elde edemeyiz. Fakat, biz severek, öğrenme arzusuyla, hiç bir fedakârlıktan çekinmeden dinimizi öğrenmeye gayret edersek, kısa zamanda muvaffak olabiliriz. Zira, iman zorlamayla elde edilecek bir husus değildir. İnanç, insanın kalpten kabul edip sahip olacağı bir meseledir. Allahu Teâlâ Kur'an'da bu hususla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

"Bedevîler "İnandık" dediler. De ki: Siz iman etmediniz, ama "Boyun eğdik" deyin. Henüz iman kalplerinize yerleşmedi. Eğer Allah'a ve elçisine itaat ederseniz, Allah işlerinizden hiçbir şeyi eksiltmez. Çünkü Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir." (Hucurat 14)

"Ey Resûl! Kalpleri iman etmediği halde ağızlarıyla "inandık" diyen kimselerden ve yahudilerden küfür içinde koşuşanlar(ın hali) seni üzmesin. Onlar durmadan yalana kulak verirler, ve sana gelmeyen (bazı) kimselere kulak verirler; kelimeleri yerlerinden kaydırıp değiştirirler. "Eğer size şu verilirse hemen alın, o verilmezse sakın!" derler. Allah bir kimseyi şaşkınlığa (fitneye) düşürmek isterse, sen Allah'a karşı, onun le-

hine hiçbir şey yapamazsın. Onlar, Allah'ın kalplerini temizlemek istemediği kimselerdir. Onlar için dünyada rezillik vardır ve âhirette onlara mahsus büyük bir azap vardır.” (Maide 41)

“Allah'a ve âhret gününe inanan bir toplumun - babaları, oğulları, kardeşleri, yahut akrabaları da olsa Allah'a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları içlerinden ırmaqlar akan cennetlere sokacak, orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, kurtuluşa erecekler de sadece Allah'ın tarafında olanlardır.” (Mücadele 22)

Keramet, Fitneden Kurtulmaktır

Dinden mahrum kaldığımız, azgınlık ve isyânların arşa yükseldiği bu karanlık gün ve gecelerde, üzerimize fitne yağmuru yağmadan, salih amel işlemeye, salih amel işleyebilmek için de, tevhid ilminin tahsiline koşunuz. Zira, hadisi şeriflerde de beyan edildiği üzere kişi sabah kalkınca mü'min olarak hayata başlar, akşama kadar yaptığı hatalar onun kâfir olarak akşamlamasına sebep olabilir. Bu hususlara dikkat edelim ki, menfaatimiz için dinini satanlar-

dan olmayalım.

Fitneden kurtulmak için, kâmil bir insan olmaya çalışmalıyız. Kâmil insan derken, fizikî mükemmellik veya güç ve kuvvet sahibi olmayı değil, ilmiyle, ameliyle kâmil mânâda bir mü'min olmayı ifade etmek istiyoruz. Fizikî olarak güç ve kuvvet sahibi olmak, insanların fitneden kurtulmalarını engellemez. Kâmil insan, dünya işlerinin, en geniş mânâda zikirden ve tebliğden alıkoyamadığı insandır. Tarihi hadiseleri ve günümüz dünyasındaki gelişmeleri incelediğimiz vakit, çok güçlü insanların fitnenin oyuncuğu olduklarını, acıacak hallere düşüp insanların maskarası haline geldiklerini görürüz. Allah (c.c) bizleri bu ve benzeri hallerden muhafaza etsin.

Keramet, bazılarının ifade ettiği gibi, olağanüstü hallerin bazı şahıslardan meydana gelmesi değildir. Keramet, fitne ateşinde yürürken yanmamak, fitne denizinde yüzerken ıslanmamaktır. Bu da ancak tevhidin kaynağı olan Kur'an ve sünnet ilimlerini tahsil etmekle mümkün olur. Bu ilimleri tahsil ederek fitne ateşinden nasıl korunacağımızı, fitne denizinde nasıl yüzeceğimizi öğrenirsek, üzerimize yağmakta olan fitne belasından inşaallah kurtulabiliriz.

Müslümanların etraflarını saran fitnelere karşısında birbirlerine, ayrılmamak üzere kenetlenmesi, batıl düşüncelerin sahip ve propagandacısı olan, Yahudi ve Hıristiyanları kendilerine dost edinmemeleri lazımdır. Birliğin verdiği bereket ve basfretle, birbirlerinin noksanlıklarını görüp, en güzel şekilde düzeltme gayretinde bulunmalıdırlar. Kur'an-ı Kerim'de dostlukların ne şekilde olması gerektiği hakkında bir çok âyet-i kerime mevcuttur. Bunların bir kısmını tefekkür etmeniz için zikretmekte fayda vardır:

“Kendilerine Kitap'tan nasip verilenleri görmedin mi? Putlara ve bâtıla (ilahlara) iman ediyorlar, sonra da kâfirler için: “Bunlar, Allah'a iman edenlerden daha doğru yoldadır.” diyorlar! (Nisa 51)

“Sizin de kendileri gibi inkâr etmenizi istediler ki onlarla eşit olalım. O halde Allah yolunda göç edinceye kadar onlardan hiçbirini dost edinmeyin. Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayın, bulduğunuz yerde öldürün ve hiçbirini dost ve yardımcı edinmeyin. (Nisa 89)

“Ey iman edenler! Mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin; (bunu yaparak) Allah'a, aleyhinizde apaçık bir delil mi vermişsiniz? (Nisa 144)

“Ey iman edenler! Yahudileri ve Hıristiyanları dost

edinmeyin. Zira onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar). İçinizden onları dost tutanlar, onlardandır. Şüphesiz Allah, zalimler topluluğuna yol göstermez. Kalblerin de hastalık bulunanlarını: “Başımıza bir felâketin gelmesinden korkuyoruz” diyerek onların arasına koşuştuklarını görürsün. Umulur ki Allah bir fetih, yahut katından bir emir getirecek de onlar, içlerinde gizledikleri şeyden dolayı pişman olacaklardır. (O zaman) iman edenler: “Bunlar mıdır sizinle beraber olduklarına bütün güçleriyle yemin edenler?” diyeceklerdir. Onların bütün yaptıkları boşa gitmiştir de kaybedenlerden olmuşlardır. Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven mü'minlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kıyanın kınamasından korkmazlar (hiçbir kimsenin kınamasına aldırmazlar). Bu, Allah'ın, dilediğine verdiği lütfüdür. Allah'ın lütfü ve ilmi geniştir. Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah'tır, Resul'üdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler. Kim Allah'ı, Resul'ünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki) üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah'ın tarafını tutanlardır. Ey iman edenler! Sizden önce kendilerine Kitap verilenlerden dininizi alay ve oyun konusu edinenleri ve kâfirleri dost edinmeyin. Allah'tan korkun; eğer mü'minler iseniz.” (Maide 51-57)

Bu âyetleri okuyup tefekkür ederseniz Resulullah'ın(s.), ümmetini bir çok hadis-i şerifinde ikaz ettiği ve ümmetinin başına gelmesinden korktuğu fitnelerin, etrafımızı sardığını, âdetâ başımıza yağdığını görebilirsiniz.

Emr-i Bi'l-Ma'rûf ve Nehy-i Ani'l-Münker

İçine sürüklendiğimiz bu durum “Emr-i bil maruf ve nehy-i anil münkeri,” terk etmenin neticeleridir. Eğer biz bu hususta ihmalkârlığımıza devam edersek, bütün dünya Allah'a karşı isyana kalkar. Biz de dünyada perişan olduğumuz gibi âhirette de ihmalkârlığımızın hesabını vermekten aciz kalırız.

Allahu Teâlâ'nın (c.c) emrettiklerinin tamamını yerine getirip, bütün yasaklardan kaçınırsak, sadece “Emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker,” emrini terketsek, başımıza gelen ve gelecek olan belalardan kurtulmamız mümkün olmaz. Zira “Emr-i bil marufu,” terk eden toplumlar, başlarına gelecek olan umumî belâlarla helâk olurlar. Bundan dolayı üzerimize fitne yağmaya, belâlar aşıkâr

olmaya başlamadan, daldığımız gafletten uyanarak, dinimizi öğrenmeye gayret etmeli, başkalarının sana dinini öğretmelerini beklememeli, onları dinini öğren diye, sana yalvartmamalısın.

Devlet ricali “Emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker.” vazifesini yaparsa, insanlar için bu vazife farz-ı kifaye hükmüne düşer. Fakat bu hususu devlet ricali yerine getirmediği takdirde müslümanlara “Emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker.” vazifesini yapmak farz-ı ayn olur.

Gerekirse namaz dahi tehir edilip kazaya bırakılabilir, fakat emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker, yani İslâm'ı tebliğ etme ve insanları yasaklardan haberdar ederek koruma vazifesi, asla terk edilemez. Şunu demek istiyoruz, eğer sen vazifelerinde eksiklik yapacaksan, bunu kendine ait olan hususlarda yap. Ümmete karşı olan vazifelerini, yani tebliğ vazifeni asla terk etme. Bu tebliğ esnasında bir çok sıkıntı ve çileye muhatap olabilirsin, bil ki çile çekmeden bir şey elde edilecek olsaydı, nebi ve resûller, hepimizin bildiği çile, sıkıntı, işkence ve eziyetleri çekmezdi. Bizim kurtulmamız uğruna, çile ve işkencelere maruz kalıp taşlanmaz, hızarlarla kesilerek şehit edilmez, cihad için cephelerde mücadele vermezlerdi.

Günümüzdeki tarikat şeyhleri, ihvanlarından kayıtsız şartsız itaat istiyorlar. Halbuki kayıtsız ve şartsız itaat, ancak Allah'a(c.c) ve onun Resul'üne (s.) yapılıdır. Bunun dışındaki isteklere uymamız Kur'an ve sünnetle kayıtlı ve şartlıdır. Eğer istenilen hususlar, Kur'an ve sünnetle çelişki gösteriyorsa kimden gelirse gelsin, bizim vazifemiz, onlara itibar etmeyip derhal reddetmektir.

Bizler, inandığımız ve saygı gösterdiğimiz insanları hükmen putlaştırdığımız için bu hale geldik. Bu yanlış düşünce insanların kimini yanlış sevgi gösterisine, kimini menfaatlerinin zedelenme endişesine, kimisini de rahatının bozulacağı korkusuna iterek, başkalarını putlaştırma gibi en kolay olan yola saptırdı.

Sandılar ki gerçekler üzerine düşünmekten, tefekkür etmekten kendimizi kurtardığımız zaman, mesuliyetimiz kalmaz. Bu düşünce ile bu hakikatleri bize anlatanları hiç düşünmeden reddettik. Halbuki putlaştırdığımız bütün değerler, kalbimizi ifsat ederek bizi gerçek kulluktan, kula kul olmaya sürüklemektedir. Allah (c.c) bizleri bu büyük felâketten muhafaza ederek, kendi rıza yoluna iletсин. (Amin)

SURIYE'YE "ŞAM" DAN BAKIŞ

YUSUF GÜL

"Her şehrin bir tarihi vardır. Şam dışında...
Çünkü tarih, oradan başlamaktadır..."
"Keşke senin topraklarında dikilmiş bir minare olsaydım.
Yada kapılarına asılan bir kandil..."

Şam'a Giderken

"Sadece bir ceketiniz dahi kalmışsa elinizde, onu da satın ve sefere çıkın." Bu ifadeyi ilk duyduğumda, hemen abartılı olduğuna kanaat getirmiş, dilendiren şahsı da dikkate almamıştım. Fakat yolculuk sonrasında bu cümlenin haklı tarafları olabileceğine kani oldum. Çünkü farklı diyarlara yapılan uzun seferlerin; kişisel, kültürel, yaşamsal.. anlamda edindirdiği kazanımlarla, hayatı daha yaşanılabilir hale getirdiğini fark ettim.

"Seyahatler, tez zamanda, yorulmadan bilgi depolamanın en kolay yoludur." denebilir rahatlıkla. Üstelik doyurucu geziler sonrasında kendinize olan güveniniz artıyor ve hayata daha olumlu bakmaya başlıyorsunuz. Kültür yelpazenizin genişlediğini fark edebiliyorsunuz gündelik konuşmalarınızı kontrol ederek. "Tebdil-i mekanda ferahlık vardır." Vecizesi vedahi "Seyahat ediniz, sıhhat bulursunuz." hadisini anlamlandırabiliyorsunuz, içinizdeki huzuru hissederek.

Seyahate çıkmadan önce "kronik gezgin"lerden tavsiyeler almalı aslında, ki geziniz daha anlamlı hale gelebilsin. Yada dikkatinizi celbeden her yeni şeyi not etmelisiniz erinmeden. Sonra oturup, notlarınızı güzelce düzenlemeyi denemelisiniz. İlginç şeyler yazdığınızı göreceksiniz ve onları dostlarınıza anlatmak için sabırsızlanacaksınız

Mimari

Şam'ın eski, hatta çok eski bir yerleşim alanı olduğu çok uzaklardan bu şehri gördüğünüzde belli oluyor. "Tarihin Şam'dan başlamış olması" tezini doğ-

rulayacak eski yapılar karşılıyor sizi bu kadim şehirde. Bu şehrin tarihinde, dünya var olalı beri, hayatın hep diri kaldığı yazılıdır. Çevreye dikkatlice baktığınızda, farklı tarih dönemlerine ve farklı milletlere ait, asırlar öncesi yapılmış eserler görebilirsiniz.

Bu İslam başkentini gördüğünüzde, önce sukûtu hayale uğrayabilirsiniz. Ancak gün be gün hayal kırıklığının verdiği yeis hali giderek azalıyor ve içten içe bu şehre bir bağlılık oluşmaya başlıyor. Eski bir yerleşim alanı olması binalarının nostaljik bir havaya bürünmesinden anlaşılabilir. Yalnız burada "nostalji"nin iyi bir cazibesinin olduğunu söylemek pek kolay sayılmaz. Dini mimaride yapılar, "nostaljik olmanın" verdiği bir etkiyle, hayranlık uyandırıyor olsa da, şehir alanındaki eski binaların çekiciliğinden bahsetmek mümkün görünmemekte. Yani bizdeki Kastamonu evleri, eski İstanbul evleri, ahşap yapılar.. hakkında söylenebilecek sanatsal ifadeleri Şam binaları hakkında söylemek zor. Ayrıca şehir planı olarak da, yerleşim oldukça düzensiz ve karmaşık görünmekte. Daracık sokaklardan birkaç arabanın birden geçiş yapabilmesi de şaşırtıyor insanı.

Mimari yapısı itibariyle Şam'da görülmeye değer nadide mekanlarda Osmanlı izleri hakim. Osmanlı işlemelerinin hakim olduğu eserler, estetik açıdan calibi dikkat. Ancak son dönem eserlerde görünen kaba işlemler Arap estetiğinin pek gelişmemiş olduğunun işareti sayılabilir, yada eskiye nazaran gerilediğinin...

Şam'da bizim eski Üsküdar sokaklarına benzeyen, daracık, balkondan balkona rahatlıkla sohbet edilebilecek hatta geçiş yapılabilir nostaljik, ta-

rihi sokaklar var. Özellikle geceleri, kandil misali yanan loş ışıklarla bu köhne sokaklar daha da esrarlı bir havaya bürünüyor. Uzun uzun yürümeye koyduğunuzda, hangi sokağın nereye çıkacağını tahmin edemezsiniz. Başladığınız yol, sizi eski bir Osmanlı evinin büyük avlusuna veya içinde çok farklı milletlerden insanlar bulunan eski bir Şam kahvehanesine götürebilir.

Bir ikindi yahut akşam vakti bu esrareniz sokaklarda, san'at musikisi terennüm ederek yürümeden Şam'ı terk etmemelisiniz. Bu "kadim şehir" in mistik havasını tenneffüs etmek isterseniz, kendinizi tarih içinde bir yürüyüşe hazırlamalısınız. Daracık yollarda, loş ışıklar altında, tarihi ve nostaljiyi uzun yürüyüşlerle seyretmeyi denemelisiniz. Eskiye dair ne varsa hatıranızda yeniden canlanacak ve zihninizde resimlendirdiğiniz o nadide anılara yerleri eklenecektir.

Burası "Eski Şam" denilen Emevî Camii ve etrafı... Bu tarihi sokaklar, Osmanlı yapılarına benzeyen, geniş avlulara sahip, 18. yüzyıla ait evlerle bezenmiş. Bahsettiğim eski ve büyük avlulu evlerin hemen hepsi, şimdilerde tarihi yapısı korunarak, kahvehane ve restoran olarak kullanılmakta. Nargile keyfi olanlar, bu otantik mekanlarda, bu keyfi doyunca yaşayabilirler. Suriye gibi, Türk mutfağının özleildiği bir ülkede, buralardaki zengin aperiitifli sofralardan da yararlanılabilir.

Toplumsal ve Günlük Hayat

Gün çok erken başlıyor Damascus'ta. İnsanlar sabahın erken saatleriyle birlikte günlük koşuşturmalarına başlıyorlar. Gündelik yaşam, tamamen sıcak iklim etkisinin hakim olduğu bir düzene sahip.. Sabah serinliğinde başlayan meşgale, öğlen sıcaklığıyla birlikte, ikindi serinliğinde tekrar başlamak üzere sona eriyor. Bu sayede sıcaklığın bunaltıcı havasından kurtulma imkanı olduğu gibi, erken saatlerde işe başlayanlar için de dinlenme şansı doğuyor. Öğlen sıcaklığında dolaşanlar genelde turistler oluyor. Tabi bu sıcak saatlerde dükkanların birçoğu kapalı. Yazın Suriye'deykeniz, siz de, ya sabah serinliğinde etrafı temaşa etmeyi denemeli yada ikindi serinliğini beklemelisiniz. Aksi takdirde aşırı sıcak altındaki birkaç dakikalık yürüyüş sizi çok yorabilir ve kendinizde tarihi ve kutsal mekanları dikkatli gözlemlene takati bulamayabilirsiniz.

Şam'da, insanı yalnızlıktan uzaklaştıran bir güven ve huzur atmosferi hakim. Hz. Peygamber'in "emin beldeler" arasında zikrettiği Şam'da, çoğumuzun görmeye alıştığı, kavgalı gürültülü her hangi bir tartışmaya şahit olmak oldukça zor. Bu güven havası, orada kaldığınız süre içinde, sizin de içinize siniyor ve çok yabancı hissetmemeye başlıyorsunuz kendinizi bu diyarda. "Mekanlar, orada bulunanlarla değerlidir." Şam da, değerini yüreğinde barındırdığı ululardan almakta. Bu topraklarda metfun bulunan "aziz"lerden olacak, başkentte, insanı, sıkı

sıkıya kendine bağlayan bir hava var.

Gündelik hayatta Arapça'nın kullanımı tamamen mahalli... Fasih Arapça bilenler Şam'da zorlanıyorlar. Yerlilerin çoğu, mahalli Arapça konuşmakta ve anlaşılmayacak kadar hızlılar. Fasih konuşmaları için rica ettiğinizde, birçok kelimeyi hatırlamayabiliyorlar. Üniversite çevrelerinde ve ilmi faaliyetlerin yapıldığı mekanlarda çok lezzet alınan bir "kitabı" Arapça konuşuluyor. Bu da, bu çevreye olan rağbeti artırıyor. Dilin kullanımı, her yerde olduğu gibi, burada da kişinin eğitim ve kültür seviyesi için bir gösterge. Tahsil durumu iyi olanların Arapça'sı, diğer insanlara göre daha açık ve anlaşılır. Akademik ortamlarda kullanılan Arapça tam bir fesahate sahip.

Suriye'de konuşulan ikinci dil ise İngilizce. Özellikle başkentte İngilizce öğrenimine ilgi büyük. Halkın birçoğu gündelik İngilizce'yi biliyor. Arapça bilmeyenler, Suriye'de İngilizcelerini kullanarak rahatlıkla vakit geçirebilirler. Turistik mekanlarda, restoranlarda ve alışverişte iyi derecede İngilizce bilenlere rastlanabiliyor.

Şam'da ilmi faaliyetler oldukça rağbet görüyor. Özellikle İslami ilimlere halkın ilgisi fazla ve bir çoğu temel anlamda İslami bilgilere sahip. Şam eskiden olduğu gibi şimdi de ilmin merkezi addedilmekte. Alimleriyle hala meşhur... Burada, halkı dini açıdan bilgilendirmek için, İslam alimleri farklı camilerde, farklı zamanlarda haftalık dersler yapıyorlar. Bu derslere her seviyeden insan geliyor ve derslerin yapıldığı mescitler çok kalabalık oluyor. Burada camilerin toplumdaki yeri daha bir anlamlı ve camiler sadece ibadet yeri olarak kullanılmıyor. Türkiye'deki durumuna nisbeten, mescitlerin, günlük hayat içindeki etkinliği Hz. Peygamber dönemindeki dutuşuna daha yakın.

Başkentte, çevreye dikkatlice bakıldığında göze çarpan en önemli ve cazip mekanlardan biri de tüm albenisiyle insanı kendine çeken "meyve bar"larıdır. Sakın "bar" kelimesini "içkili" diye yorumlamayın. (Alkollü içecek arayanlar, Şam'da çok zorlanacaklar. Açıkta alkollü içecek satan market yada bakkallar yok denecek kadar az.) "Meyve barı" tabiriyle, envai çeşit meyveyle süslenmiş meyve suyu ve çeşitli fast food türleri satan irili ufaklı büfeleri kast etmekteyim. Günün yorgunluğunda ve sıcağında bir meyve barı görmek, çölde serap görmek kadar hayata bağlıyor insanı doğrusu. Bu arada meyve sularının çok taze ve leziz olduğunu belirtmeli.

Suriye'ye gelen turistler buradan elleri dolu dolu çıkıyor. Çünkü Suriye'de az parayla çok şey alınabilir. Ancak her yerde olduğu gibi, burada da, kaba tabirle, "turist kazıklama" alışkanlığı söz konusu. Bunu aşabilmek için de, birkaç kelime de olsa alışverişe yarayacak kadar Arapça bilmeli, yada bolca pazarlık yapmalı. Alışveriş yapılacak yerler çok olmasa da, buradaki Türklerin tabiriyle "dedemizin" yaptırmış olduğu "Hamidiye Çarşısı" görülmeye değer ve güzel alışverişler yapılabilecek nadede mekanlardan biri. Bu büyük çarşıda "nostalji"yi ve "tarih"i doyunca yaşayabileceğiniz gibi, antika eşyalar satın alarak onu evinize de taşıyabilirsiniz. İstanbul'daki "Kapalı Çarşı"yı bilenler, burada hiç yabancılık çekmeyeceklerdir. Çünkü bu iki çarşı birbirine çok benziyor.

Başkentlin sakinleri, "yol tarif etme" konusunda da oldukça başarılılar. Arapça bilmeseniz bile, birine adres sorduğunuzda, onun jest ve mimiklerine dikkat ederek, sizi nereye yönlendireceğini tahmin edebilirsiniz. Düz gitmeniz gerekiyorsa, Türkçe'den oranın mahalli dilinde de yerleşen, "doğru" kelimesini duyarsınız. Sağa yönelmeniz gerekiyorsa, birkaç defa sağ koluna; sola yönelmeniz gerekiyorsa sol koluna hızlıca vuracaktır. Ayrıca adres sorduğunuz biri, size gideceğiniz yere kadar eşlik edebildiği gibi, sizi evine davet edip, istirahat buyurmanızı da teklif edebiliyor. Takdir sizin...

Suriye'de siyasi rejimin baskısı halk üzerinde oldukça etkin. Bu baskı halkın birbirine olan güvenine de olumsuz yansımış durumda. Öyle ki, tanıştığınız çoğu insan sizi tam olarak tanımak için, daha ilk konuşmanızda size pek çok soru sorabiliyor. Suriye'deki devlet baskısı, Hafız Esat ve oğullarının her tarafa asılan resimleriyle pekiştirilmeye çalışılıyor. En küçük resmi belgede dahi devlet reislerinin fotoğraflarını görmek mümkün. Eskiyeye göre halkta daha bir rahatlık var her şeye rağmen. Demokrasiye, düşünce ve ifade özgürlüğüne daha yakınlar şimdilerde.

Suriye'de halk kültürü, sınırları aşarak, bir millet kültürü haline dönüşmüş. Bu ülkede sadece "Suriye kültürü" değil bir "Arap kültürü" hakim. Suriyeli biri, diğer Arap ülkelerinde vuku bulan her hadiseden hassas bir şekilde haberdar oluyor ve bunu sahipleniyor.

Bayanların topluma karışma oranları hiç de küçümsenecek gibi değil. Gelişmiş olmanın belirtisi olarak, "kadınların toplumda yer alması" ölçüt alınacak olursa, Suriye'yi gelişmiş toplumlar arasında

saymak isabetsiz olmayacaktır. Arap dünyasında "kadınların eve kapatıldığını" iddia edenler, Şam'da, "hayatın içindeki kadını" görünce bu düşüncelerini sorgulamaya başlayacaklardır.

Dışarıdan gözlemlendiği kadarıyla Suriye'de, kadınlara tanınan özgürlükler "iyi" sayılabilecek derecede. Özellikle tesettürlü bayanların her kurumda, özel yada kamu, hiçbir zorlukla karşılaşmadan çalışıyor olmaları ve tesettürlü olmayan bayanlarla olan iyi münasebetleri kadın özgürlüğünün en belirgin özelliklerinden biri. Şam'da, yani Suriye hakkında bize genel bir kanaat verecek başkentte, özel kurumlarda veya kamu kuruluşlarında "başörtüsü yasağı"na takılmadan bayanların rahatlıkla çalışıyor olmaları, Türkiye'den oraya giden birisi için, oldukça manidar bir görüntü arz ediyor. Özgürlüklerin değeri daha çok kavranıyor. Bu durum, ülkemizdeki yasağın anlamsızlığını perçinleştiriyor ve "yasaklarla bastırılmış bir ülkede yaşıyor olma" hissi burkuyor insanı...

Suriye'de de "başörtüsü yasağı" kısa bir süre uygulanmaya konulmuş; hem de çok sert bir şekilde. Askerler sokaklara inip tesettürlü bayanların başörtülerini başlarından çekecek kadar ileriye gitmişler; ama demokrasiden bîhaber olduğunu bildiğimiz bu ülkede halkın tepkisi "demokrasi nutukları"nın çokça atıldığı ülkelerden daha çabuk sonuç getirmiş. Aldığımız bilgilere göre, yasak uygulamaya konar konmaz tüm Müslüman bayanlar, açık veya kapalı, okulu yada işlerini bırakma kararı almışlar ve yasak, aydınların da hummalı çalışmalarıyla, bu kararlı duruş üzerine çok geçmeden uygulamadan kaldırılmış.

Genel itibarıyla Suriye, fakir bir ülke görünümüne sahip. Şam'da ise tam manasıyla fakirliğin hüznü hakim. Vakarlı bir fakirlik belki ama vakarını da topraklarında barındırdığı "değer"lerden almakta. Halk genel anlamda fakir... Zengin görünümü olanlar, çok çabuk fark edilebiliyor. Eski ve fakir görünümü, dar Şam cadde ve sokaklarından geçen lüks araba sahiplerine, fakir halk sitemle bakmakta. Hasılı, Şam'da zengin ve fakir arasında ciddi bir uçurum var. Buna da, devlet politikasının sebep olduğu söylenmekte.

Dîni hayat

Bilindiği gibi, Suriye, Müslümanların çoğunlukta olduğu bir ülke. Tabi bu, diğer dini azınlıklara baskı anlamına gelmiyor. Gözlemlediğim kadarıyla

her din mensubu, dini ritüellerini hiçbir baskıya maruz kalmadan yerine getirebilme özgürlüğüne sahip. Bu ülkede yapılan dini faaliyetlerde hiçbir kısıtlama söz konusu değil. Rejim birçok konuda baskın görünse de, dini anlamda "havadan nem kapıyor" değil en azından.

Camilerin akşam saatlerinde, minarelerinden yayılan yeşil ışıklar "Şam geceleri"ne ayrı bir renk katıyor. Günün her hangi bir saatinde, kenarlarda bir yerde seccadesini sererek vakit namazlarını eda eden insanları görmek mümkün. Gençlerin çoğu namaz kılmakta. Ayrıca ayet ve hadis bilgileri de "iyi" sayılabilecek derecede. Bildiğinizi sanarak herhangi bir ayeti okumaya kalkıştığınızda, devamını yanınızdaki şahıs hemen getirebilir. Tabi bunda, ana dillerinin Arapça olmasının rolü büyük...

İnsanlar Suriye gibi demokrasiden uzak olduğunu zannettiğimiz bir ülkede dini duygu ve düşüncelerini dışa yansıtmakta hiçbir zorluk çekmiyorlar. Farklı din ve mezhep mensupları birbirlerine saygılı bir şekilde yaşamayı öğrenmiş ve bu saygılı hayatı bozma çabası da yok... Özellikle Müslümanlarda dini hayat tam manasıyla yaşanmıyor gibi görünse de, dış görünümü itibarıyla dinden uzak olarak değerlendirilebileceğiniz birisinde bile İslami tezahürleri rahatlıkla görebilirsiniz.

Bu ülkede, kültür, gelenek, gündelik hayat ve din iç içe. Dini unsurlar hayata öyle yansımış ki, günlük yaşamın her safhasında dini motifleri görmek mümkün. Mesela dikkatimi bir düğün davetiyesi çekti. Düğün normal eğlenceli, bol müzikli olacaktı ama davetiyede birkaç ayet yazılıydı. Gördüğüm bir magazin dergisinde, fıkıh konularına da yer verilmesi şaşırtıcıydı. Bir yanda magazin, bir yanda bazı konuların İslam'a göre tahlil edilışı ilginçti. Reklamlarda ve dizilerde tesettürlü bayanlar görülüyor. Toplumda açık ve kapalı bayanların bir arada huzurlu ve birbirlerine saygılı yaşamlarının, bu şekilde televizyona aksettirilmesi reklamcılık ve topluma saygı açısından oldukça önemli. Bir taraf hiç mevzu bahis edilmeyerek, "yok" sayılmıyor. Aslında, bu durum buralarda yaşayan insanların, dini, bir aşağılık kompleksi olarak görmediklerinin ve duruşları ne olursa olsun bir yanlarının dinle ilintili olduğunun göstergesidir.

Günlük konuşmalarda dini içerikli anlatımları ve ifadeleri her an duyuyorsunuz. Şunu da ayrıca belirtmeli, Şam'da sürekli salavat çekmek zorunda kalarak bolca sevap kazanma imkanınız var. Birile-

ri size bir şey anlatırken, özellikle bazı şeyleri hatırlamaya çalışırken, "Sallû âlâ Muhammed!" diyerek kendisi salavat getirdiği gibi, siz de salavat çekiyorsunuz ve bu durum konuşan şahsın hatırlama sürecini hızlandırıyor sanki.

Suriye'de İslami kültürün hakimiyeti hemen göze çarpıyor. Başkentte başka dinlere mensup insanlar bulunsa da, karşılaştığınızda, bu insanları da Müslüman sanarsınız. Şöyle ki, "Allah" lafzını ihtiva eden ifadeleri herkes çok sık kullanıyor. Biriyle konuştuğunuzda, nerdeyse konuşmanın yarısı, "Allah razı olsun; Allah mübarek kılsın..." gibi dua nitelikli ifadelerle geçiyor. Hıristiyan biriyle dahi konuşsanız, bu ifadeleri devamlı duyabiliyorsunuz. Özellikle "Allah ömrünü uzun kılsın." gibi bir duadan sonra hemen "Ya Rab!" demeleri çok samimi bir havaya büründürüyor duaları. Dua hayatın vazgeçilmezi olmuş Şam'da. En basitinden dillendireceğiniz iki cümleye dahi, karşınızdaki yerli, duayla karşılık veriyor.

Şam'da Şia motifleriyle süslenmiş olan yapılar rastlamak an meselesi... Bu süslemeleri görünce insan, ister istemez Suriye ve İran arasında gidip geliyor. Şurası bir hakikat ki, Suriye'de, İranlıların etkisinde olan mabet ve diğer kurumlar, Suriyelilerin etkisindeki mekanlara göre daha temiz ve daha düzenli.

Şia mahalleleri, genelde ehli beyt kabirlerinin etrafında teşekkül etmiş. Bu mahallelerde, çoğunluk, Farsça konuşmakta. Camileri de, ehli beyte ait kabirler ihtiva etmekte. Şia grup, ehli sünnetin camilerine fazla gelip gitmez. Onları çok uzaklardan tanımak mümkün. Giyim kuşamları daha farklı... Tabi bu bariz farklılık onlara bir baskı nedeni de olmuyor...

Suriye'de Alevi azınlıktan bahsetmeden geçemeyelim. Aleviler çok belirgin olmasa da, devlet yönetiminin onların elinde olması, bu azınlığı "çoğunluk" seviyesine yükseltiyor. Dolayısıyla azınlık hakları, çoğunluk haklarından önce ele alınıyor. Devlet kademelerine de Alevi kadronun hakim olduğu belirtiliyor. Ancak devlet reisinin her Cuma namazını farklı camilerde kılarak, haftada bir de olsa halkın içinden görünmesi, başkent ahali tarafından sempatiyle karşılanıyor.

Hıristiyanların varlığı da, Suriye'de rahatlıkla hissedilebiliyor. Belirli çizgilerle ayrılmış Hıristiyanlara ait mahalleler olduğu gibi, buralarda birçok kilise de görmek mümkün. Şam'da Hz. İsa dön-

minden beri, Hıristiyanların yaşadığı semtler olduğu rivayet edilir. Bilindiği gibi, meşhur Emevi Camisi de kiliseden camiye çevrilmiştir ve Hz. Yahya'nın kabri de bu camidedir. Bu nedenle Emevi Camii, gerek Müslümanlarca, gerekse Hıristiyanlarca kutsal addedilmekte.

Emevi camii, yoğun bir ziyaretçi potansiyeline sahip. Şam'a gelenlerin birçoğunun ilk ziyaret ettiği yer de burası. Zira burada farklı dinlere ait motifler görülebildiği gibi, farklı tarihi dönemlere ait izlere de rastlanabiliyor. Emevi Camiinin mistik havası da ayrıca zikredilmeli. Hele akşam namazından sonra bu camiinin avlusunda oturmanın ve yapılan hoş sohbetin keyfine doyum olmuyor. Bir de buraya giderseniz, camide koşuşturan çocuklara dikkat etmelisiniz. Tüm masumiyetleri üzerinde, sanki meleklikleri orada gülümseyerek koşuşturduklarında daha bir belirginleşiyor. "Bir çocuk bu kadar mı şeker olur!" demekten kendinizi alıkoyamıyorsunuz. Hatta, "çocuk sevme fazileti"nden mahrum olanlara, bu hassasiyeti kazanmaları için Şam'a gitmeleri tavsiye edilebilir.

Cuma Günü

Cuma dua, Cuma ibadet, Cuma Kur'an, Cuma tatil, Cuma muhabbet... Cuma günü farklıdır Şam'da. Cumanın gelişi perşembeden bellidir. Perşembe öğleden sonra başlar hafta tatili ve devam eder Cuma'nın bitimine kadar. Perşembe akşamı tüm camilerde sala okunur, melekler farklı kuşatır bu demde bu kutsal şehri. Minarelerden yayılan yeşil ışıklar, o akşam bir farklı parlar, "kutlu nur"lardan bir şeyler kapmıştır sanki yeşil ışıklar... Bu gece sabaha kadar Şam aydınlıktır, Şam nura gark olmuştur, Şam kutsallıkla kuşatılmıştır...

Cuma yollar boş... Bizdeki Pazar gününün sessizliği var sokaklarda ve caddelerde; yada daha farklı bir sessizlik, daha fazla sessiz; ama Pazar gününün verdiği rehabet ve kabz hali yok. Tatil günü ve gönül sanki daha bir ferah... Tüm iş yerleri istisnasız kapalı... Herkeste "kutsal içtima" için hoş bir telaş.

Cuma namazını meşhür camilerden birinde kılmalı. Emevi camiinde mesela... Güvercinlerin uçuşlarına dikkat etmeli bugün burada. Cuma namazı öncesindeki, çılğınca uçuşları ezanın okunmasıyla daha bir sakinleşir. Namaz başlarken caminin içinde uçmaya devam eden güvercinler, bir kö-

şede konaklar ve sanki onlar da, namazı eda edecek gibi hutbeyi dinlemeye koyulurlar. Namazın bitimi ve insanların dağılmaya başlamasıyla birlikte, onlar da, o estetik kanat çırpışlarına devam ederler... Çocuklarla birlikte, onları eğlendirmek için tüm maharetlerini sergilemeye başlarlar... Fotoğraf ve kamera çekimi yapanlara çok iyi birer kare oluverirler çocuklar ve güvercinler...

İmam, Şam'ın tanınmış üstatlarından biri... İlginç bir gelenek devam ettirilir Emevi camiinde. İmam hutbeye çıkarken, yanında koruması gibi duran bir beyefendiden kılıcını alır ve hutbeyi bir elinde kılıcı tutarak irad eder. Bu arada diğer şahıs da, minberde, imamdın birkaç basamak aşağıda oturur ve temsili koruma görevini sürdürür. Öğrendiğim kadarıyla bu gelenek, Emevi döneminden beri yapıla gelmekte. Hutbe okurken öldürülen bir imamdın sonra, bu durum, imamı korumak maksadıyla, temsili de olsa devam ettiriliyor. Tatil günü oluşundan olacak, hutbe bizim Cuma hutbelerine nisbeten hayli uzun olur. Cemaati irşat maksadıyla, söylenebilecek her şey söylenir. Dikkat çeken hususlardan biri de, her hutbe sonunda devlet başkanına methiyeler sunulması ve İsrail anti-propagandasının yapılması...

Şam'da Türk Motifleri

Başkentte Türk motiflerinden, söz açarken, bahsedilmesi gereken ilk husus, buradaki Osmanlı eserleri olsa gerektir. Bu topraklarda, Sultan Vahideddin gibi büyük Türk devlet adamları metfun olduğu gibi, birçok Osmanlı eserinin olduğu da belirtilmeli. Şam'daki binalara baktığımızda, dikkat çekecek güzellikteki yapıların birçoğunda Osmanlı san'atının etkisi var. Osmanlı döneminden kalan eserler ve evler müze, çay evi veya restoran olarak kullanılmakta.

Şam'da Türklerin varlığı azımsanacak gibi değil. Yolda yürürken "Siz Türk müsünüz?" diye soran biriyle her an karşılaşabilirsiniz. Türklerin buralara çok uğruyor olmasından olacak, esnaf birkaç kelime de olsa Türkçe biliyor. Özellikle Cumartesi ve Pazar günleri, Türkiye'den Şam'ı ziyarete gelenler çoğalıyor. Bu kısa süreli gelişlerde, yakın zamanda uygulamaya konan, "elli dolarlık yurt dışına çıkış parası"nın etkisi büyük. Kırk sekiz saat içinde Suriye'den çıkış yapacak bir yolcu bu parayı ödemiyor. Bu nedenle, Türkiye'den sadece hafta sonunu ge-

çirmek için gelenler daha çok oluyor. Uzun süreli Şam'da kalmak zorunda kalırsanız ve özlerseniz yurdunuzun insanlarını, Cumartesi ve Pazar günleri çarşıda dolaşmaya çıkmalısınız. Özellikle Hamidiye Çarşısında Türklerle karşılaşmanız büyük olasılık...

Suriye'de nereli olduğumuz sorulduğunda, "Türkiye" cevabını verdikten sonra, "Müslüman mısınız?" sorusuyla devamlı karşılaşıyorduk. Bu da, bizi bir hayli şaşırtmıştı. Arkasından, Müslümanlığımızdan emin olmak için, "Namaz kılıyor musunuz?" sorusu geliyordu. "Namaz"ı Müslümanlık için "ölçü" kabul ettikleri de, ayrıca vurgulanması gerekir.

Bu şaşırtıcı soruları yöneltmelerinin sebebini öğrenmek istediğimizde, Türk televizyonlarındaki aşırı müstehcen sahnelerin varlığından söz açıyorlardı. Ayrıca, Türkiye'de Müslümanlara uygulanan baskıdan da haberdar olduklarını ve bu baskının da, bu soruları sormalarına sebep teşkil ettiğini belirtiyorlar. Amerika ve İsrail'e yapılan yardımlar da belirtilen sebepler arasında.

Suriye'deki Türk nüfusunun fazlalığında tarihi sebepler olduğu herkesçe malum. Özellikle Halep'te şehir halkının yüzde doksanın Türk olduğu belirtilir. Şam'da da Türklerin nüfusu hissedilebilecek derecede. Burada "Hayyul Etrak" denilen bir "Türk mahallesi" var. Bu mahalle bir dağın yamacına kurulmuş, yollar çok yokuş ve evler genelde küçük. Şam'a geldiğinizde "Hayyul Etrak" dediğinizde, orayı herkes size tarif edebilir. Buradaki insanların misafirperverliği dillere destan. Bir şeyler sormaya görün, yurt hasretinden olacak, Türk olduğunuzu anlar anlamaz zorla çekerler sizi evlerinin içine. Bu mahallede kendinizi yabancı hissetmiyorsunuz. Herkes Türkçe konuşuyor, bakkala girdiğinizde meramınızı anlatmak için farklı jest ve mimikler kullanmak zorunda kalmıyorsunuz. Hatta bakkal amcalar, bizdeki eski "bakkal amca"lara benzemekte. Yani çok sevecen, çok samimi, çok hoş sohbetler...

Bu mahalledeyken, bazen Türkiye'de mi, yoksa Suriye'de mi olduğunuzu karıştırabilirsiniz. Bir gece yarısı Davut Güloğlu'nun son hitini dışarıdan evin içine dolan yüksek sesle dinlediğimi söyleyince şaşırmamalısınız. Türkiye'de bu tür parçalara pirim vermiyor olsanız da, oralarda bunları duymak buruk bir sevinç veriyor. ■

ÇİZGİNİN ROMANLA BİRLİKTELİĞİ

HASANALİ YILDIRIM

Klasik, modern, postmodern... Son 30 yılın kültür hayatında vazgeçilmezleşen üçlü sacayağı. Acı olan şurası: diline pelesenk eden kalemşorundan bu konularda akademik alınteri dökenine değin anılan bu kavram üçlüsü üzerine söylenenlerin baskın çoğunluğu, iş olsun torba dolsun düzeyinde değilse eğer, hangi düzeyde seyrettiğini söyleyenin bile tayin edemeyeceği entipüftenler arasında yer almakta. Niçin mi? Boğaç Han'ın tek yumrukta devirdiği boğayı bir tarafa bırakalım, sıtma kokulu mezraların bir deri bir kemik danalarının kuyruğunu bile bir çırpıda koparacak soruların/sorunların karşılığı çala kalem verilebilir mi? Bu yazının konusu, böylesi bir soruya karşılık aramak değil. Daha çok, klasik dendiğinde 'akademik'ten 'temel'e, zaman merkezli bir tayinden kültür merkezli bir tasnife, alan ağırlıklı bir sınıflandırmadan terim içerikli bir sınıflandırmaya değin yirmiden fazla ve zaman zaman handiyse birbiriyle çelişen tanımlar/açılımlar barındıran bir kavramdan sözedildiğinin ayırımında olunamayan bir ortamda, modern'in nerelere değin uzandığını, Türk insanı için henüz 'sanat' düzeyine erişmemiş

farzedilen bir etkinlik üzerinden gözlemek.

Sırf bir gözlemlemeye dayanan böylesi bir yazı için mukadder bir hatırlatma için taa en gerilere değin gidilse yeri.

Deneyelim:

Sanat üzerine düşünen (bilinen) ilk insan Platon... Bu çeşit düşünceleri, sistematikleştirilmemişliğine karşın derli toplu bir biçimde ilk dile getirense Aristoteles. Güzel ideası zaten *varolduğundan*, ancak bu ideadan pay alan sanat nesnelерinin güzelliğinden söz edilebileceğini söyleyen Platon'a oranla Aristoteles, bu türden aşkın ideaları kabullenmediğinden, aşkın bir güzellik ideası varolduğu için güzel bulduğumuz nesnelere sanat eserleri varlık kazanmıyor; tersine sanat eserleri varolduğu için güzellik kavramından söz edebiliyoruz görüşünde. Hocası Platon'un zıddına Aristoteles'e göre güzel nesnelерin varlığı, bizim nesnelерin güzelliğinden sözetmemizi mümkün kılmakta. O yüzden de sanatı daha çok biçim-malzeme bestesi niteliğindeki estetik nesnede mümkün görür. Bu bağlamda da Poetika'sında sanki ozandan sözediyormuş gibi görünerek, aslında tüm sanatlar için geçerli olabilecek genel geçer

yargılara ulaşmayı denerken şöyle der: "Şairin görevi, sahiden vuku bulanı değil muhtemel olanı, yani ihtimal veya zorunluluk yasalarına göre olanaklıyı anlatmaktır."

Farklı gerçeklik boyutları

Gündelik gerçekliğin sanat gerçekliğiyle farkını belirten, dolaşısıyla bu farkın, sanat ile hayat arasındaki dolayimsız bağın varlığının düşlenmesini olanaksızlaştırdığını günyüzüne çıkararak, birinde makul olanın ötekinde saçmaya dönüşebileceğini ikibin yıl önceden vurgulayan böyle bir uyarıya karşın, sanatı hayatın taklidi sanan ülkemiz aydınına ne denilebilir!

İşte tam da bu yüzden şunu başa almak durumundayız: sanatta klasik dendiğinde eğer evre veya tarih dilimi değil de kimi (antik değil kendinde başlayıp biten) ilkelere uygun bir biçimde ürün verme anlayışı akla gelmiyorsa ya Fransız İhtilâli'ne veya Sanayi Devrimi'ne bağıntılanan zihin dönüşümünün sonrasının kavranmasında sorun car demektir. Bir çırpıda söylemeyi denersek, klasik dönem ile ondan sonrasını, başka hiçbir sınıflandırmada göremeyeceğimiz bir keskinlik ve keskinlikte birbirinden ayıran en temel etmen, bir kavram değil bir olgu olarak 'insan'ın geçirdiği başkalaşım, ardından da bu başkalaşıma uygun bir tarzda bilimde, felsefede ve sanatta yaşanan değişim ve dönüşümlerin niteliği. İşte bu yeni insan türünde tezahür eden 'ben idraki' ve bilim araştırmalarının (özellikle de insanbilimlerindeki yöntemlerin) sanata uyarlanma-

sıyla ortaya çıkan yepyeni estetik algı ve değer kalıpları, ya eski sanatları da dönüştürdü veya yeni sanat dal ve alanları ortaya çıkardı. Müzikten tutun da resme değin varolan sanatlarda yaşanan gelişmeler, tıpkı 'insan'da olduğu gibi sanatta da o güne değin bilinmedik nezhur evrimlere büründü. Daha çok teknikten güç alan yeni sanat dalları da ortaya çıkmadı değil: dans, bale, sinema...

Sözünü edeceğimiz dal ise, yalnızca ülkemizde değil Batı'da da uzun yıllar üvey evlât muamelesi gören bir etkinlik türü. Doğrusu bunda, bu yeni ifade dalının kendisine seçtiği ilk muhatabın (=çocuk) ve uzun yıllar kullandığı dilin primitifliğinin, buna paralel olarak da düzyak ve kalıpcı dilinin payı yok değil. Evet, çizgi romandan sözlemekteyim.

Çok kocalı sinema

Biraz daha yakınlaşmayı deneyelim:

Yirminci yüzyıl insanının farklılaşmış beklenti ve gereksinimlerini karşılayacağı baştan hiç belli olmayan sinema nasıl ki bir züppe eğlencesinden başlayarak, ardından bir kalabalık eğlencesine, sonra da bir kitle dönüştürme mekanizmasına evrilirken öte yanda başka bir damarda sanatla kucaklaşmışsa, çizgi roman da başlangıçta çağdaş Batılı çocuğun ebeveynlerce ihmal edilen masal ihtiyacını karşılamak için uydurulmuş bir alan iken, zamanla ilkin gençlerin ethosunu tahrik eden, sonunda da sinemayla girdiği evlilik sonrasında yepyeni bir sanat dalına dönüşen bir modern zihin etkinlik türü.

Aslında biz benzer bir birarada yaşamaya sinema ile roman

arasında daha önceleri de şahit olmuşuk. İlk tematik düzlemde gelişen (uyarlamalar, esinlenmeler, akış aktarımları filân) bu ötekinin alanına sirayet, ardından iki taraflı bir biçimde dil teması biçiminde cereyan eder ve böylelikle roman *sinematikleşir*ken, sinema da *romantikleşir*. Sözünü ettiğim, örneğin fragman anlatım tekniğinin romanda yeniden icadı türünden etkileşimle sınırlı değil tabii ki. Çünkü biçimsel düzeydeki bu sonucu doğuran asıl fırtınalar roman ile sinema dil-anlatım-anlam düzlemlerinde kopar.

Fragman tarzı ifade önemli.

Bilimde, daha da önemlisi felsefede yaşanan kopma ve farklılaşmalar, yeni alan daralmaları ve yöntem icatları, bir daha ele geçmemecesine (aslını ararsanız, aranmamasına da) 'bütün'ü gözden çıkarmayı doğuralı beri, gündelik yaşantıda da olaylar ve olgular ya ilkin birbirinden kopuk, ardından da birbaşlarına algılanır veya eskisinden farklı bir biçimde birbirleriyle irtibatlanır hale gelinir. Olayların ve olguların parça parça (veya parçalanarak) algısı, zamanla olaylar ve olgular arasında varolan bağıntıların ya yoksayılmasını veya yeniden kurgulanmasını beraberinde getirmesi kaçınılmazlaşır. (Bu da düpedüz ya şizofreni veya paranoya demektir, evet.) Tüm çetrefilliğine rağmen yek-ahenk algılanan bir dünya ne zaman ki yerini bir tür karmaşaya (veya düzen zorunluluksuzluğuna) bırakır, işte o zaman gerçeklik, 'parça başı' algılanabilir hale gelir.

Puzzle karşısında yeni insan

Algının bir tür puzzle çözme işine dönüşmesi, modern insanı,

bir türlü yeterince kuşatamadığı, gereğince kavrayamadığı bir evren tasavvuruyla yüzleştirir. Bu yüzleşmenin, modern insanın bu yeni evren tasavvuru karşısında ezilmesi sonucunu doğurması kaçınılmazdır.

Her eziklik, yabancılaşmayı getirir beraberinde. Modern insanın yaşadığı böylesi bir yabancılaşmayı aşma çabasıyla giriştiği tüm arayışlar, yine modernitenin doğurduğu yeni engellerce tıkanır. Kimileri kaçış için uyuşturuculara, kimileri de *geçitiricilere* başvurur. Yeni roman, sinema, popüler müzik, komün hayatı filân. İşte çizgi roman, bir ayağı modern tiyatro ve sinemada, öbür ayağı geleneksel masal ve hikâyede yer bulan yeni bir geçitirici olarak bu ortamda yeniden keşfedilir: bitmesi istenmeyen çocukluğun, yani o en masum ve korunulması evrenin, birkaç dönem daha sürdürülmesine meşruiyet kazandırılması...

Çocukluk ilgisinin ilkençlik yıllarında da sömürülmesi esasına dayanan çizgi roman, sözünü ettiğimiz bu durumyla bugün handiye ilişkisi kalmamış bir zihni etkinlik durumuna çoktan gelmiş durumda. (Sanırım ülkemiz aydınının ayırına varamadığı da bu evrimde olsa gerek.) Bugün artık uzun süredir dünyada çizgi roman 9. sanat adını çoktan almış (ve bu adı gereğince hak etmiş) durumda.

Yakından bakmayı deneyelim:

Kerem ile Ash: Yazı ile Çizgi

Yazı ile çizginin ilk birleşmesinde çizginin konumu, yalnızca anlatılanın düşlenebilirliğini yardımcı olmak ve tek katmanlı anlamın etkileyciliğine katkı sağ-

lamaktı. Çizgi romanın bu ilk evresinde, farklı sanat dalları arasında görmeye başladığımız bir ortakyaşarlıktan (symbiosis) çok bir suistimal sözkonusu. Ne ki zamanla, metnin daha rahat anlaşılmasını kolaylaştıran biçim düzeyindeki bir katkı pekiştirmesi, yerini anlatımın ana ögesi haline almaya bırakır. İlk düşünbilirliği kolaylaştıran çizgi, çok geçmeden metni yardımcı durumuna iter ve öteki plastik sanatlarda olduğu gibi kendi hükümlerini kurar. Çizginin ana anlatım ögesi haline gelmesi, *metin için çizgi yerine anlam için çizgi* anlayışını doğurur.

Bu doğurganlık, ilk dönemlerinde çizgi romanda başka bir olumsuzluğu da getirir: çizginin öne geçmesi, edebiyatın geriye itilmesini de beraberinde getirmiştir çünkü.

Şunu biliyoruz: her türlü ortakyaşarlıkta taraflardan biri asalak durumundadır. Çizgi romanda metnin asalaklaşması, bu yeni ifade türünün yeni bir sanat türü haline gelmesini epeyce geciktirir. Ne ki her gecikme, aslında sinsi bir hazırlanmaya da olanak tanır.

Edebi metne alternatiflik

Metnin, çizgiye oranla bu yeni medya'da ciddi bir şansı yok gibi görünüyordu. Çünkü adı üstünde, çizgi romanda lokomotif çizgiydi, metin değil. Şans çizgiden yanaydı; metin, çizginin kendisine tanıdığı sınırlı alanda, sınırlı bir görevle yetinmek zorundaydı.

Yirminci yüzyılın yarısından sonra anlatı türlerinin yaşadığı arbedelerin ardından, en sığ ve popüler ürünlerde bile geleneksel anlatım türleri bir daha ellenmemesine bir köşeye itilir.

Sinemanın getirdiği yeni anlatım olanaklarının da katkısıyla vazgeçilmezleşen anlatım kalıpları darmadağın hale gelir; türler arasındaki farklar azalmaya başlar. Önceleri metnin biçimini belirleyen oturmuş kurallar doğrultusunda yazar, beceri ve birikimiyle iş görürken artık kendi kurallarını koymaya, varolan kuralları değiştirmeye/yenilemeye, giderek dil ve anlatımla ilgili tüm kurullarla oynamaya başlar. Bu evre, yokolup gitmektense dönemin dayattığı zorunluluklara uyma, değişme veya misyon değiştirme çabasından başka bir şey değildi.

Kendi gerçekliğini yakalamak

Benzer çabanın çizgi romanda da yaşandığını görürüz. Edebi roman gibi çizgi roman da, alışılmış konuları ufak tefek değişikliklerle yeniden önüne sürmekten farklı işlerle tatmin etmek zorundaydı okuyucusunu. Eski biçimiyle çizgi roman, yalnızca çocuklara ve ilköğretim yıllarını yaşayaduran *geç-çocuklara* seslenebiliyordu. Fakat yaşayabilmek için tıpkı masal gibi, bir dönem türü olarak kalmamalı, her yaştan okurunu doyurur hale gelebilmeliydi. Çünkü nüfusa paralel artmıyordu çizgi roman okuru. Öyleyse bir kere ilgisi çekilen okur, bir daha elden kaçırılmamalı, her yaş dönemine seslenebilmeliydi. Demek ki edebiyattaki gelişmelerden yararlanmak, dahası edebi metne alternatif olabilmek bir zorunluluktadır.

İnsan, gerçeği olduğu gibi, kendiliğinden ve bütünüyle değil, sürüsepert gerçeklik hallerinden birini, var olduğu düzlemde anlık soyutlayarak algılar ve al-

gısı doğrultusunda uygun bir dile kendince ifade eder. Bu yüzden de hayatın gerçeği ile sanatın gerçeği, zihin ve dil aracılığıyla doğrultusunda farklılaşır. Gerçek, sayılan araçların üzerinden geçerek aktarılmaz, bu araçlarda dönüşerek yansıtılır. Her aracı bir prizmadır ve her prizmanın görevi yansıttığını kırmaktır. İşte bu nedenle anlatı, olayları, olguları, kişileri, kısaca meramını düzayak aktardığında değil, yanlanlam harmanları kurdukça edebilesir. Yazarın görevi, gerçeği, olduğu gibi, her nasılsa öyle aktarmaya çabalamak değil, kurmacasındaki gerçekliğin uydurma kaçmamasını sağlamaktır.

Bir edebiyat metninde aslında gerçek hikâye edilmez, hikâyenin gerçekliği yeni kalıplarda ete kemiğe büründürülür. Bir edebiyat kahramanı, bir zamanlar sahiden insanların dünyasında yaşamış bir kişi bile olsa, yazarın kalemiyle canlanan satırlar dünyasında başka bir gerçeklik boyutunda hayat şansına kavuşabilir.

Benzer bir biçimde çizgi roman da kendi hayatietini sürdürebilmesi için kendince canlılık tarzları geliştirebilmeliydi. Geleneksel çizgi romanda okur, olayların peşpeşe akıp gitmesine kendisini kaptırarak kişi ve olaylarla yakınlık kurabilir. Ne ki popüler anlatıya özgü bu tür sömürülerden kurtulmak, çizgi romanın bir çocuk eğlencesinden kurtulması için şarttı.

Tıpkı sinema gibi çizgi roman da bir lumpen eğlencesinden sıyrılarak sanatsallaştığında yaşayabilirdi ancak. Ne gibi evrelerden geçerek çizgi romanın sanatlaştığı gelecek yazının konusu. ■

Merkez ülkelerin tüketim kalıplarının dünyayı düzeltirici etkisinin yaygınlaşmasında ve zihniyetlerin yeniden soft biçimde şekillendirilmesinde gösteri ve eğlence dünyasının etkileri büyüktür. Ekonomik tekleşme ile birlikte zihniyetlerinde merkezin kalıplarınca şekillendirilmesine iktisatçılar "gizli tekel oluşturma gücü" olarak adlandırırken; sosyal bilimlerle uğraşanlar yabancılaşma, uyutma manipülasyon vb. adlandırmalarla mevcut durumu betimlemler.

Gösteri dünyasının gişeleri alt üst eden sinema üçlülerinin (Matrix-Yüzüklerin efendisi) ve simpsonların görseelliğın "gibi"ler dünyasından yazılı alanın "ağır" disiplini felsefeye göz koymalarının sonucunda; bir felsefe modasının başladığını gözlemliyoruz. Siyasetin yerleşik kurumlarının aşınarak "kamusal mekandan" "kamusal imgeler" üzerinden yürütülmesi gibi; felsefenin mecalsizliğini gösteri dünyasının "küresel imgeleri" üzerinden gidermeye çabaladığına tanık oluyoruz.

Kavramlar üreterek düşünme disiplinin adı olan felsefe iktidarsızlığının acısını çekiyor. Filozof, Nietzsche anlamda "kendisine verilen kavramların" bekçiliğinden öte "kavramları yeniden üreterek işe başlamalı ve insanları bu kavramları başvurmaya ikna etmelidir." Aradan yüzyıla yakın bir zamanın geçtiği gibi'ler dünyasında bu sözün ağırlığı yok artık. Hiçbir şeyin aslını muhafaza edemediği simülasyon dünyasında insanlar bir aldat(ıl)ma ve yanıltıl)ma sürecini yaşıyorlar. Felsefecilerde bu süreçte felsefesizliğin felsefesini yapıyorlar. Trendlere tutuluyorlar ve felsefeyi modaştırıyorlar ya da öyle zannediyor-

lar. Filozofların yeni kavramlar üreterek ya da en azından kendi kavramlarına sahip çıkarak manipüle edilemeyeceklerini düşlemek istiyoruz. Küresel imgelerin yol izlerinin dünyasallaşması; felsefeyi de dünyasallaştırır mı? Küresel imgelerin yol izleri tutsak kılmaz mı felsefeyi ve felsefecileri?

Modalaşan/Metalaşan Felsefe

Televole papazlarının dahi; artık yaptıkları işlerden hoşnutsuzluk duyarak "artık bu işleri bırakacağım ve felsefi kitaplar yazacağım" trendine girdikleri gösteri metalarının felsefe ile izdivacına tanık olduğumuz bir zamanda Fusun Akatlı'nın 1989'da sormuş olduğu "Felsefenin Modası geçti mi? Sorusuna olumsuz yanıt verebilecek duruma gelmiş olmaktan kıvanç duymalı mıyız? Yoksa metalaşan modalaşan felsefe(ler) felsefesizliğimizin karakışının göstergesi midir?

Felsefenin "sıla hasreti" (Novallis) olduğu göz ününde tutulursa felsefe endüstrisinin metalaştırdığı elektronik dünyanın insansız felsefelerinin gurbet acımızı arttırdığını söylemek yanlış olmasa gerek. Felsefe endüstrisinin metalarını tüketerek, tüketimi hiperleştirerek bir direniş hattı oluşturabileceğini söyleyen post modern "tüketim hava-

ri"lerine surat asabiliriz.

İlişkilerimiz/İlişkisizliğimiz

Felsefesiz çağın felsefelerini konuşurken, felsefe ile ilişkilerimiz üzerine popüler kılınmış yalanlarımız ve hakikatlerimizin zihnimize hücumuna engel olunamaz. Seksen model darbenin ortaöğretim kurumlarında felsefe derslerinin niteliğini ve saatini kısmasından, medreselerde felsefe okutulmamasına; Gazzali versus İbn-i Rüşd diyalog(suzluğ)unun popüler politik tahrifatın tüketici tartışmalarına alet edilerek Müslüman toplumların felsefesizliğine dair oryantalist hezeyanların üretildiğine tanık oluyoruz. Bu muharref fikriyat; yakınlarda yapılan Dünya Felsefe Kongresinin İslamsız ve Türkçesiz oluşuyla yeniden üretildi. Felsefecilerin bir kısmının (Şeyla Benhabib) kürsel barbarlığın koltuk değneği olmanın ötesinde düşüncelerinin olmadığını dinlemek felsefesiz çağımızın felsefecilerinin halet-i ruhiyesini tanımamızı sağladı.

Görselliğın felsefeyi kumalaştırmasına yönelik operasyonunun; hakikatle ilişkileri dumura uğra(tıl)mış yurdum insanının susuzluğunu giderebileceğini düşünmek pek doğru değil. XX.yy. başlarında yaşamış ellibeş beygir gücünde yazı

FELSEFESİZ ÇAĞIN FELSEFELERİ

MUSTAFA ALDI

DEĞİNİ

üreten Ahmet Mithat Efendi'nin "Biz Türklerin Avrupalıların felsefelerini bilmeye ihtiyacımız yoktur. Çünkü; İslamiyet en son hakikati söyleyen bir din olarak onların hepsini aşmıştır." İfadesinin özgüvenini yitirmiş yitirmekle kalmayıp liberalizmin sulandırılmış versiyonu dışındaki bütün felsefelerini eskitmiş olan insanların felsefe endüstrisinden devşirecekleri hakikatimsi kırıntılarla huzurlu olacağını düşünmek imkansız.

Modalaşan felsefe merakının, küresel imgelerle birlikteliğinden mutluluk duyarak felsefenin asıksuratlılığının aşılışına tanık olmaktan ve de felsefecilerin her yerde bulunarak felsefeyi demokratikleştirdiklerini öne sürebiliriz pekâla. Kültür endüstrisine yönelik ısrarlı kötümserlikten (Adorno-Horkheimer) gene aynı damardan beslenen Eagleton'un marksist hahamı Benjamin'in reformist patikasına saparak reformcu bir perspektifi benimsemekte mümkün. Felsefeler ve yollar muhtelif...

Hiper-yorum

Felsefesizliğin kara kışında simülasyon sosyologu Baudrillard'ın nereden bir "tıkanma" (stasis) varsa orada bir çoğalma, yayılma (metastoz) vardır" aforizmasını küresel imgelelerin felsefi kılınış sürecini anlamak için kullanabiliriz. Her telden filozofun tıkanan anlam dünyalarının önünü açmak babında gösterileri aşırı bir yoruma tabii tutarak filmleri merkezileştirdikleri ve aynı zamanda da sanat eserlerini kültürleştirdiklerini ifade edebiliriz.

Felsefe endüstrisiyle kısmi işbirliğine girişmiş olan Slavoj Žižek'in küresel imgelerden Matrix bağlamında "Matrix felsefeciler için mükrekkep lekesi testidir. Felsefeciler onda kendi gözde felsefi reçetelerini görüyorlar. Varoluşçuluk, Mark-

sizm, Budizm, Nihilizm, Postmodernizm, kendi felsefi izminiz ne olursa olsun Matrix'te bulabilirsiniz." Her eve lazım yani..... Nitekim ülkemizde de Tasavvuf, Zerdüştlük vb. izmlerin Matrix üzerinden yeniden anlamlandırıldığını, hatta geleceğin felsefesi olarak sahiplenen yorumların üretildiğine tanık olduk.

Gösteri dünyasının kültürelleşmesi bağlamında ise; Gilbert Adair, kültür ve sanatı ayırarak, sanat yapıtının üzerinde konuşulup düşünülmesinin onu kültürelleştireceğini ifade eder. Adair Gançarov'un Oblomov tiplemesi üzerinden düşüncesini örneklendirir. Oblomov'un "bilinçli aylak adamı" olarak sanat yapıtına nüfuz etmeyenlerce dahi üzerinde konuşulduğu için bu karakteri tanıdıklarını ifade eder. Bununda sanat yapıtının kültürelleşmesi ile ilgili olduğunu belirtir. Gösteri dünyasının seyrine katılmayanların; Neo'yu, Morpheus'u Trinity'i, Frado, Sam ve Galum'u tanımalarının bu imgeler üzerinde konuşulmasıyla haberli kılınmalarından kaynaklanır.

Her felsefi görüş sahibinin aradığını bulduğu küresel imgelerin müşterilerinin çokluğu ve yorumlarının çoğulluğunun bir noktadaki

merkeziliği bağlamında Eco'nun "unutma ki; yazar yapıtında sanat yapıtını yorumlayabilmen için, belli ipuçları vermektedir. (...) O bilinçle yapıtındaki her noktayı, birbiriyle kesişen her göndermeyi hesaplamıştır ve metnin bu doğrultuda alımlanmasını istemektedir." sözünün, görselliğin çok farklı algılanmasında ki yanıtıcılığı da gözler önüne serdiği söylenebilir.

Sonuç Yerine

Altmışlı yıllardan itibaren Batı Akademilerinde gündemleşen kültürel incelemelerin sinema ile ilgilendiğini biliyoruz. Bu araştırmacıların kültür endüstrisi kuramcılarının ısrarlı kötümserliğinden ziyade iyimserliği esas aldıkları bilinir. Sınıfsal çelişkilerden ziyade kültürel çelişkilerin post-endüstriyel kuramcılarca baş tacı edilmesi ve kültürel araştırmacıların her şeyi söyleme indirgemeleri; ve bir dönüştürücü imkan olarak kullanmak istedikleri alanın hizmetine girerek bu endüstrinin kollarına teslim oluşlarını; felsefe endüstrisi ile görselliğin popüler ürünlerinin ilişkisinde görebiliriz. Eagleton'un ifadesiyle postmodernitenin, teorileri "total terör" olarak nitelendir/meysiyle kültürel görececiliğin aşındırma gücünü arttırdığı ve sıradan insanın küresel imgelerin esareti altına girdiğini söylemek mümkün. Elektronik dünyanın, görselliğin ve eğlence endüstrisinin hayatımızdaki her şeyi metalaştırma ve tüketilebilir kılma arzusunun felsefe ile izdivacından felsefenin mecalsizliğini/iktidarsızlığını aşabileceğini ummak, Benjamin'den bugüne değin sürdürülen reformist patikanın umutsuz sapaklarına yeni yanlışlar/yenilgiler ekleyeceğini öngörmek, kehanet olmasa gerek. Eh!! Ne de olsa postmodernizm kapıyı iki kere çalarmış... ■

Tarih ve Tabiat Vakfı, son zamanlarda gündemimize oturan Ortadoğu meselesini can alıcı bir soru ile tartışmaya açtı: Ortadoğu: Kaos mu, düzen mi? Medeniyetlerin beşiği olan, tarih boyunca tekrar yıkılıp yeniden inşa edilen Ortadoğu her zaman kaos mu, düzen mi ikilemini yaşayıp durmuştur. Tarih ve Tabiat Vakfı'nın düzenlediği konferans, bu sorunun çözümünü aramak amacıyla Lütfi Kırdar Kongre Sarayı'nda iki gün boyunca süren oturumlarla gerçekleştirildi. Yerli ve yabancı 30'a yakın tebliğcinin katıldığı konferans hayli verimli geçti.

Oturumların başlıkları şöyleydi: "Küresel Statejilerin Merkezinde Ortadoğu", "Sulhten Sömürgecilğe Ortadoğu", "Ortadoğu: Dinler Medeniyetler", "Medya ve Ortadoğu" ve son oturum "21. yy'da Yeniden Yapılanan Ortadoğu".

Hollanda'dan gelen Mokum TV'nin sahibi Muhammed El-Fers, Küresel "Medya Devleri"nin haberleri manipüle ederek nasıl dünyaya yön verdiği ve haberlerin ağındaki dünyanın nasıl gösterildiğinden bahsetti. Ama bu küreselleşmenin getirdiği imkanlardan, örneğin yayın yapabilecek 650 dolarlık bir kamera ve bir odadan meydana gelen stüdyodan, uydu sayesinde dünyaya açılabilme imkanından bahsederek El-Fers: "Yakında bütün herkes kendi programını yapabilir, herkes kendi TV istasyonunu kurabilir böylece herkes kendi haberini yayabilir." diye coşkuyla tebliğini sundu.

Mustafa Özcan, Mete Çubukçu ve Sefer Turan'ın da katıldığı oturumda İhlas Haber Ajansı'ndan Doğan Şentürk, "Medya Halka Nasıl Evet detirtebilir?"

ORTADOĞU: KAOS MU, DÜZEN Mİ?

M. ENES YILMAZ
M. ABBAS APAYDIN

başlıklı tebliğinde, Amerika'nın Ortadoğu'da ve "Yeni Amerikan Yüzyılı" dedikleri

projelerini gerçekleştirmek için dünyada ABD Medyası'nın üstlendiği rolün, savaşlarda haberleri çarpıtarak, yalan haber vererek, psikolojik savaşın önemli bir ayağı olduğunu gözler önüne şöyle serdi. "Amerikan medyası Birinci Körfez savaşında arşivlerden çıkarttığı Fransa'daki, bir petrole bulanmış martıyı bizlere nasıl Irak'taki görüntüler adı altında tekrar tekrar izlettiyse, 11 Eylül'den sonra da "arşiv"lerden tarama yaparak Filistin'deki sevinç gösterilerini yayınladı. Bunun yanında "Türk medyası da Afganistan ve Irak savaşlarında adeta Amerikan Medyası gibi hareket etti ve kraldan çok kralcı bir tutum sergiledi."

Daha sonraki oturum Beykent Üniversitesi Rektörü Yusuf Ziya İrbeç'in başkanlığında nevi şahsına münhasır hoş sohbetiyle renklendi. Bu oturumda Marmara Üniversitesi'nden Zekeriya Kurşun, bölgeye Arap Dünyası gözlüğünden bakarak, Ortadoğu'yu kuşatan Siyonist yapıya cevap verecek bir çözüm bulunmasından ya-

kindı ve ardından "bölgede yöneticiler ya Allah'ın yardımı ile değişmektedir ya da Amerika'nın yardımı ile" tahlilini yaparak Ortadoğu'da kaotik bir ortam oluşmasına neden olan güçlere, "Arap ülkelerinin nüfusunun yarısı 15 yaşın altındadır. İlerleyen yıllarda bu sayı iki katına çıkacaktır, bu kuvvetin karşısında hangi kuvvet duracaktır?" diyerek önümüzdeki yıllarda büyüyecek olan bu kuvvetin sinyallerini verdi. Ardından Yrd. Doç. Cemal Zehir "Ortadoğu'da Su Meselesi" başlıklı konuşmasında, bu toprakların en uzun süren düzenini sağlayan Osmanlı Medeniyeti'ne bakarak adeta çözüm orada dedi. "Osmanlı Medeniyetine belki de su Medeniyeti de denilebilir. Çünkü hamamlarıyla, sebilleriyle, çeşmeleriyle suyu çok farklı şekilde kullanmıştır." Günümüzde, Türkiye'nin su politikası şöyledir: "Su akar Türk bakar."

"Barışı Hayal Edemeyen Bölge: Ortadoğu" başlıklı tebliğinde Deniz Ülke Arıboğan ilk önce bu günkü yaşanan kavram karmaşasına değindi: "Ortadoğu kavramı kafamızda nasıl birşey uyandırır? Cevap: Radikal İslam, Petrol kullanılmayan, kimliksiz, yoksul, entellektüel düzeyi düşük insanlar." Ardından ünlü düşünür Schopenhauer'in "Savaş da barış da bi-

zim tasarımıımız” sözünü hatırlatarak şöyle devam etti: “Ne yoksulluk, ne kimliksizlik ne de diğer şeyler Ortadoğu’nun sorunudur. Asıl sorun “sistem” sorunudur. Arıboğan devamla; eğer Ortadoğu kavramı’nın içeriği 16. yy’da doldurulmuş olsaydı, “Düzen, barış, güç, meşruiyet anlamını oluşturacaktı kafamızda” diyerek bu günkü halin oluşmasında, emperyal güçlerin belirleyiciliğine vurgu yaptı.

Dr. Mesut Özcan’ın “Irak’ta şiiiler, sünnililer ve kürtler” adlı konuşmasından sonra söz alan Doç. Dr. Bülent Aras, “Filistin Meselesi ve Geleceği” başlıklı tebliğini sundu. Ortadoğu’daki kısır döngünün çözülebilmesinde Filistin Sorunu’nun adeta bir turnosol kağıdı konumunda olduğunu ve o çözülmünce diğer bütün meselelerin de çözüleceğini söyleyen Aras siyonist medyanın, siyonizme yönelik eleştirileri her defasında Hitler’le özdeşleştirdiğine dikkat çekti. Sonra’dan konuşmaya katılan Prof. Dr. Bekir Karlığa, aslında işin özünü söyledi. “Ortadoğu da şu an kaos vardır ve bunun sebebi de Emperyalizm’dir. Eğer bu kaostan kurtulmak istiyorsak Emperyalizm algısından, anlayışından kurtulmalıyız. Bu da Ortadoğu’nun kendini değiştirmesi ile olur.” Sözün özü şudur: Allah Kur’an’da bir toplum kendini değiştirirmediği biz o toplumu hükümünü değiştirmeyiz diyor. Bu yüzden Ortadoğu kaostan düzene geçmesi için önce kendisini değiştirmesi gerekir.”

İki gün boyunca süren bu tebliğlerin sonuncusu belki de tartışmaya son noktayı koydu. Her ne kadar broşürlerdeki ve organizasyondaki hatadan dolayı bir çok konuşmacıdan mahrum kalsak da Tarih ve Tabiat Vakfı’na bu organizasyonu tertiplelediği için şükranlarınıza sunuyoruz. ■

AKP VE “MUHAFAZAKAR DEMOKRASİ”

AK Parti, Liberal Düşünce Topluluğundan da lojistik destek alarak uluslararası bir panel düzenledi. Çok sayıda yerli yabancı düşünür, aydın ve bürokrat bu panelde söz alarak muhafazakar demokrasi adlı nevhur kavramsallaştırmayı enine boyuna tartıştılar. Tabi ki birbirinden çok farklı fikirler çıktı. Esasında tartışmalara fikri zemini Başbakan’ın açılış konuşması oluşturmuş oldu. Zira konuşmada muhafazakar demokrasiye yüklediği anlamı Başbakan bir kitaba yazdığı önsözde şöyle özetliyordu:

“AK Parti geçmişten veya bir medeniyet havzasından siyaset çizgisini ödünç almak yerine, kendi düşünce geleneğinde test edilen bir siyasal tutumu üretmeyi doğru bulmaktadır. Bu çalışma, muhafazakarlık olarak tanımladığımız siyasal düşünce biçimini demokratik formatta kodlayarak muhafazakar demokrasi anlayışını ve siyaset tarzını türk siyasal yaşamına kazandırmayı amaçlamaktadır.”

Yine bu argümanları detaylandırdığı açılış konuşması kısmi bir manifesto niteliğindeydi ve bundan sonra Ak Parti’nin “bağlayıcı” tezleriydi:

“Ak Parti, dini bir toplumsal değer olarak önemsemekle birlikte din üzerinden siyaset yapmayı, devleti ideolojik bir dönüşüme uğratmayı, dini sembollerle örgütlenmeyi doğru bulmamaktadır. Din üzerinden siyaset yapmak, dini araç haline getirmek, din adına dışlayıcı

bir siyaset yürütmek hem toplumsal barışa, hem de siyasi çoğunluğa, hem de dine zarar vermektir. Dini ve dindarları önemsemek, dini değerlerin sosyal fonksiyonlarını kabul eden bir pratik olmak ile dini bir ideoloji haline getirerek devlet aygıtı marifetiyle ve zorla toplumu dönüştürmeyi amaçlayan bir parti olmak arasında çok ciddi bir fark vardır. Din adına parti kurmak, topluma ve dine yapılabilecek en büyük kötülüktür. Din mukaddes ve ortak bir değerdir. Bunu kimse siyasi tarafgirlik konusu yaparak bölünmeye sebebiyet vermemelidir. Laiklik, toplumsal çeşitliliği çatışma veya gerginlik oturumundan uzaklaştırıp barış içinde ve özgür olarak bir arada tutabilmenin yolu olarak görülmemelidir.”

Ak Parti’nin duruşuna ve kimliğine ilişkin tartışmalara Ak Parti’nin bir nokta koyma girişimi, yada oluşan “ılımlı islamcı” imajını temizleme girişimi karşımıza muhafazakarlık ve demokrasi adlı yeni bir kimlik ve siyasal duruş biçimini çıkarmış oldu. Sosyal bilimlere ilmi bir derinlikle müdahale ederek yeni bir besin kaynağı bulduğunu söylemek; yani sabitlikle değişimin bir aradalığının; hem geçmişini dolayısıyla da hafızayı kuşatan hem de bugün yapılması gereken reformlara imza atan bir atılım üreteceğini söylemek aşırı saf bir yorum olacaktır. Aslında kavramın entelektüel ve kuramsal bazdaki problemleri ve zaafı ikincil derece önemli. Daha da önemlisi Ak Partinin kendini

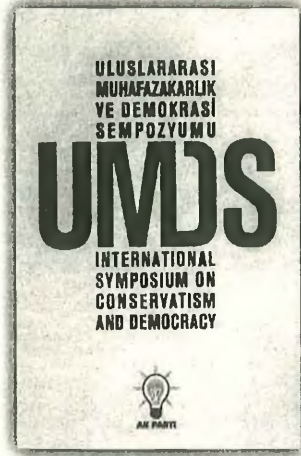
hem taban diyebileceğimiz İslami kesime karşı meşru kılmak, hem de hayattaki ve dolayısıyla Türk siyasetindeki İslamlaşmanın önünü almak isteyen müesseses nizamaya karşı meşru olmak gibi iki farklı ucu mutlu etme gibi zor bir amacı olduğu sezileniyor. Bunu yaparken de dinin ve dindarların önemsendiği vurgulanarak İslami kesime verilen selamdan sonra, kendilerini sürekli eleştirenlerin argümanlarını kullanarak, aslında "onların dediği gibi" olmadıklarını, siyaseti din adına yapmadıklarını ve toplumu dönüştürmeyi asla istemediklerini belirterek kendilerinden korkulmaması ve kendileriyle savaşılmaması gerektiği ortaya konuyor. Bu AK Partinin sevgi ve kardeşlik türküsünü her zaman aynı biçimde söyleyeceği, daha doğrusu hiçbir zaman mücadele etmek istemeyeceğini ve aslında kendileriyle mücadele etmenin gerek olmadığını deklar etmek anlamına geliyor.

Mezkur kavramın felsefi ve mantıksal uygunluğundan ziyade bu söylemin niçin gündeme getirildiği ve ne amaçla benimsendiği daha önemli. Daha doğrusu Ak Parti'nin bu kimlikle neyi anlatmak istediği, insanların da bundan ne anladığı önemli.

Ak Parti, dini bir motif ve sosyal hadise olarak görerek, ama bu motifle toplumun dokunulmaması gerektiğini söyleyerek neticede dinin müdahillığının kapı dışarı edildiği bir pratiği aralalamak niyetinde olduğunu gösteriyor. Panel, aslında Ak Partinin bir arayışta olduğunu da gösteriyor. Durduğu yeri tam

taayin etmemiş olmak ve rotadan yoksun olmak Ak Partinin çözmek istediği iki problem. Muhafazakar demokrasi bunun için bir fırsat ve açılım sunuyor. Tabiki oluşturulan bu manevra alanı, kazanılan açılım ve fırsatın mutlak iyi ve hayırlı olduğu anlamına gelmiyor ama işlevsel olduğu kesin.

Ak Parti kendisine yöneltilen "değıştiniz, değışmediniz, sizin geçmişinizi de biliriz, veya light islamcılar" minvalinden ithamlara göğüs gerebilmek için, hem de entelektüel dozu yüksek

bir cevap verebilmek için yeni bir jargon üretmenin gerekliliğinin bilincinde. Zira hem iç politika, hem de dış gelişmeler karşısında politikalara yön verecek ve onları anlamlı kılacak bir "sistemce meşru" dinamik bulmak çok hayati. Ak Partililerin bu jargon üretiminde kesinlikle hassas ve emin olması gerekiyor. Çünkü, paneldeki tartışmalar çözüm üretmekten çok kafa karıştırmaya yarıyor.

Muhafazakar demokrasi kavramının olgusal ve teorik analizi

verimsiz bir analizdir. Ak partinin bu kavrama belli bir anlam giydirdiği açık. Panel bu giydirilen anlamın ne kadar tutarlı ve doğru olduğunun tartışılmasını sağlamış gözüküyor. Anladığımız kadarıyla muhafazakarlık; son kertede az çok İslam'la bir şekilde ilişkili olan değerlere atıf yapan bir kavram. Demokrasi ise yine son kertede reforma, değıştirme, miras kalan veya benimlenen değerlerin yenilenmesine atıf yapan bir kavram. Bu ikisinin birleşimi ise aslında zaten yakından tanıdığımız iki farklı değer sisteminin bozulmuş ve dönüşmüş versiyonlarının karıştırılması girişiminden ibaret.

Ak Parti'nin şartların içerisinden bir çözüm üretmek durumu toplum nezdinde bir anlayışı beraberinde getirmeli. Ama bu anlayış, savrulma düzeyine ulaşan evrimlere daha ne kadar daha tahammül edebilir bilinmez. Sempozyuma katılan Ali Bayramoğlu'nun muhafazakarlık ve Ak Parti hakkında söyledikleriyle yazımızı bitirelim:

"Muhafazakar demokrasi ne kavramsal ne siyasi meşruluk taşır, bırakın muhafazakar demokrasiyi meseleyi kavramsal açıdan yani demokrasi türlerine bir katkı yapmaktan çıkaran, daha çok bur tutuma işaret eden "muhafazakar demokrati" sıfatı bile Ak partiye hafif gelir, iddiaları açısından bu partiye haksızlık olur. Bununla birlikte gündelik pratik içinde Ak Parti olmaması gerektiği kadar ve mücadele etmesi gerektiği kadar "muhafazakar" refleks taşımaktadır." ■

FİLİSTİNLİ ÇOCUK

Son olarak elimde senden geriye kalan bakışların oldu. Her zaman gördüğüm gözlerin gibi değildi, ayrılırken bıraktığın derin bakışların. İlk önceleri anlam verememişim bu duruşuna çocukluğuna vermişim. Nerden bilebilirdim benden daha olgun olduğunu. Kahverengi gözlerinin derinliğini şimdi daha iyi anlıyorum. Geç kaldım seni anlamakta hem de çok geç. Artık ne senin geri dönüşün mümkün nede benim. Seni düşünüyorum da hala bıraktığım gibi oracıkta, öylece insanın yüreğini burkan bakışlarıyla bekliyor musun? Vicdan azabı çekiyorum, sensiz soluk almak, yaşamak, o kadar zor ki. Rahatlamak için gökyüzüne bakıyorum, birden kendimi yerin ve göğün ortasında sıkışmış hissediyorum.

Sahi seninle neden ayrılmıştık? Aramızdaki derin uçurumların, koyu karanlıkların sebebi neydi? Cevapsız kalıyor sorular, beynim çatlayacak gibi... Her şey anlamını yitiriyor daha karmaşık hale geliyor. Bu karmaşıklığa son vermek istiyorum ama olmuyor, çözemiyorum bu düğümleri. Sen olmalısın yanımda, ancak se-

ninle birlikte çözebilirim bu anlamsız ayrılığın nedenini.

Biliyorum keşkelerle konuşmak anlamsız ama bu kelimeyi son defa kullanıcam. Keşke Hz. Musa yeniden asasıyla yarsa kızıl denizi tam orta yerinde buluşsak seninle, bir daha birbirimizi bırakmayacağımıza yeniden, son defa, söz versek bu sefer, ölümüne...

Sana ayaklarında kırmızı güller taşıyan beyaz güvercinler göndermek isterdim, ama duydum ki o vadilerde kuşlar artık uçmuyor.

Bende sana gönderemediğim bu kuşların yüreğinde kanatlanması için dua ediyorum. Hatırlıyor musun ayrıldığımız gün küçük bir armağan vermişim, onu hiç yanımdan ayırmamamı ömür boyu hep saklamamı sıkı sıkıya tembihlemişim. Evet onu hiç yanımdan ayırmıyorum inan. Ona baktıkça sana daha çok yakın olduğumu hissediyorum, o özenererek yaptığın sapana bakarak. 1948'den bu yana seni yüreğimde taşıyorum ufaklık...

Zeliha Kaya

EZİLME!

Zincirin altınsa da hatta, koparıp kır,
Susmak ne demekmiş, yere haykır göğe haykır!

Vicdan bile duymaz çıkmazsa bu ahı,
Sessiz kölelerdir, yaratan binbir ilahı!

Elbet put olurlar öpülen eller, etekler,
Elbet öpen oldukça, olur öptürecekler!

Hürriyet, o en son şerefindir, onu satma!
Bir Tanrı yeter, kendine bin Tanrı yaratma!

İnsandaki dört tane ayak devrini bilme,
Mahvolma eğilmezdi baban, sen de eğilme!

Mithat Cemal KUNTAY

Pınar Yayınları tarafından tüm eserleri hazırlanan Cevdet Said'in yeni bir kitabı daha yayın hayatına kazandırıldı: Din ve Hukuk.

Yazar çıktığı tarihsel yolculukta, peygamberler tarihinin sona ermesiyle birlikte vahyi bilginin de kanuniliğe ve somut verilere dönüştürülme çabasını ortaya koyuyor ve şöyle diyor:

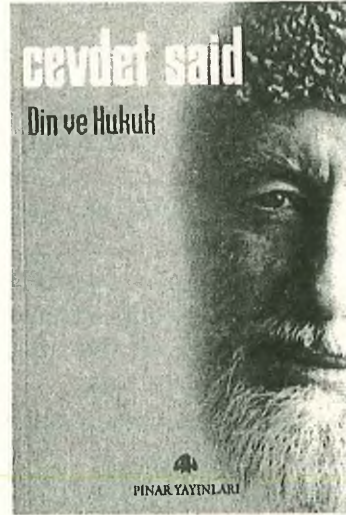
"Burada lahuti (metafizik) mesele, tamamen somut siyasi ve toplumsal meseleye dönüştürülmektedir. Bu intikale dikkat etmemiz ve önem vermemiz gerekir ki *kutsal olan dünyevi olanla, ilahi olan beşeri olanla, dünyevi olan uhrevi olanla* birbirinden ayrılmasın; aralarında bir kopukluk meydana gelmesin."

Cevdet Said din ile hukuk arasındaki bağ da tam olarak burada kuruyor ve "iktidarın adale sistemi"yle "algılama ve anlama sistemi" şeklinde bir kavramsal-laştırmaya gidiyor. Buna göre adale/bilek sistemi iktidarı/hukuku güç-şiddet üzerine kuruludur ve yeryüzünde fesad çıkarak, kan dökerek varlıklarını devam ettirirler. Algılama ve anlama sisteminin iktidarı/hukuku ise Kur'an'ın, insanın varlıkla olan ilişkisinden yola çıkarak oluşturulan bir sistem olduğunu vurguluyor ve insanın algı ve anlama sisteminin gelişmesiyle kendisinde yepyeni bir iktidar sistemini oluşturduğunu belirtiyor ve bu noktada bugüne dair şu hususa dikkat çekiyor:

"İktidar hala *güce* aittir. Hala adalelerin gücüne (bilek gücü), tırnaklara, pençelere, ve bombalara güvenilmektedir. İçinde yaşadığımız şu dünya, şu ana kadar düşüncelere güvenme kudretine hala sahip değildir. Şu zamana

dek *hukuk*, şiddet unsuru içeren gücün dışında, bir denetim, bir dayanak noktası değildir. Şu zamana kadar *düşüncenin ve hukukun gücü* ortaya çıkabilmiş değildir. Dünya henüz *güce ve şiddete* dayalı hukuk sisteminden ve orman kanunundan kurtulamamıştır. Fikirlerin, algılama ve anlama sisteminin gücüne bir türlü güven duyamıyoruz.

Bu tespitlerden sonra dinin hem dünyada hem de ahirette kurtuluşun yolu olduğuna yer verilen eserde, hukukun da yasakları ve yerine getirilmeleri zorunlu ödevleri açıklayan, şiddeti geçersiz kılma saikinden hareket eden ve insanın olduğu yerde kendisini doğal olarak açığa vuran bir unsur olarak tanımlıyor.

DİN VE HUKUK

EMRAH KULAKLI

Tüm bu tanımlardan sonra Cevdet Said bir paragrafta şunlara yer veriyor:

"Din ve hukuk, insanların hevalarının üzerine kurulmamalıdır; yani onların din ve insan konusundaki zihinsel biçimleri, din ve hukuk haline getirilmemelidir. Aksine bu hevalar ve zihinsel biçimler: "*Köpüğe gelince, o yok olur gider; ama insanlara yararlı olan yeryüzünde kalır.*" (13-17) kanununun hükmettiği bilimsel bilginin tarihsel terazisinde tartılmalıdır.

Ve ekliyor:

"Peygamberlerin getirdiği toplumsal düzen ile demokrasi arasındaki temel fark şudur: Demokrasi, yeni bir toplum yapısını kanla meydana getirmeyi caiz gören insanların ürettikleri kavramlardan doğmuştur. Oysa peygamberler bunu kesin olarak yasaklamışlardı; toplumsal birliği ikrah ve şiddete değil, ikna yöntemiyle gerçekleştirmek hususunda ısrarlı olmuşlardı. Bu ise, siyaseti ıslah eden, insanların vicdanından ve bilincinden kaynaklanan tevhid anlayışıdır."

Cevdet Said'in şu sözleri, de konuya güzel bir açılım getiriyor: "*Medeniyetler şehit olarak ölmeler; kendi iradeleriyle yakalandıkları hastalıklarından ötürü intihar ederler.*"

Tel: (0 212) 520 98 90

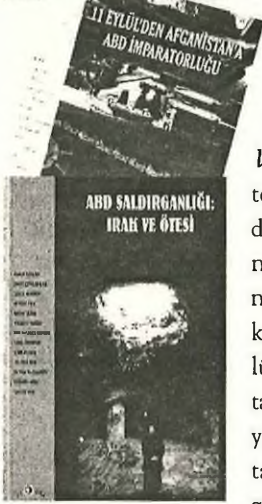
Umran • Şubat • 2004 99

KİTAP

KOVBOYUN SÖMÜRGE İMPARATORLUĞU 11 EYLÜL'DEN AFGANİSTAN'A ABD İMPARATORLUĞU ABD SALDIRGANLIĞI: İRAK ve ÖTESİ

Edisyon Kitaplar

ABD önderliğinde İslam'a ve Müslümanlara karşı çok boyutlu bir şekilde başlatılan saldırıları 11 Eylül ekseninde ve küresel bir boyutta analiz etmek amacıyla 2004'ün ilk ayında *Ütopya Yayınları*ndan üç ayrı kitap yayın dünyasına kazandırıldı. Aslında ortaya koyulan görüşler ve savunulan tezler itibarıyla bu üç kitaba "bir üçleme" demek daha doğru olabilir.

ABD'nin 11 Eylül saldırısından sonra hayat geçirmeye soyunduğu "Dünya İmparatorluğu" distopyasının analiz edildiği bu yapıtlarda farklı uluslardan yazarlar, ABD girişiminin arka planını irdeleyen yazılarla yer alıyor. ABD'nin yeni ve kanlı projesini savaşlarla hayata geçirmeye teşebbüs edeceğini vurgulayan yazarlar, bu saldırganlığa karşı durmanın önemini vurguluyorlar. *Kovboyun Sömürge İmparatorluğu* adlı ilk kitapta özellikle ABD'nin savaş ve emperyal yayılma çığırkanlarının apolojileri de açığa vuruluyor ve dünyanın dört bucağından, ABD patentli bu kıyamet serüvenine karşı durulan seslere kulak veriliyor.

11 Eylül'den Afganistan'a ABD İmparatorluğu ismini taşıyan ikinci kitapta, yine ABD patentli "yeni dünya düzeni terörü" ve "yeni dünya düzeninin büyüyen küresel eşitsizlikleri" arka planında, 11 Eylül durağının ardından küreselleşmenin "özgürlük ve demokrasi" vaatlerinin nasıl bir karabasana dönüştüğü irdeleniyor. ABD'nin 11 Eylül saldırılarını gerekçe göstererek giriştiği Afganistan hareketi süresince sivil halkın uğradığı kıyım ve yıkıma ilişkin olgusal bilgilerin de yer aldığı yapıtta, birçok milletten çeşitli kalemlerden, ABD'nin gerçek niyetleri ve ABD tarafından bir açmazla sürüklenen Afganistan'ın geleceği tartışılıyor.

Üçlemenin son kitabı olan *ABD Saldırganlığı: Irak ve Ötesi*'nde ise Batılı, Türkiye'li ve Ortadoğulu kalemler, aynı eksende ABD'nin Irak saldırısını ve "ötesini" tartışıyorlar. İmparatorun "Irak hamlesi"nin krizdeki ABD ekonomisini militarize ederek ve Ortadoğu enerji kaynakları üzerinde tam bir denetim sağlayarak yeniden büyümeyi hedeflediğini ortaya koyan yazarlar, ABD'nin saldırgan eylemi için öne sürdüğü gerekçelerin (Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu, uluslararası "terör"ü desteklediği vb.) temelsizliğini gözler önüne seriyor; Irak'taki talan ve vahşetten tüyler ürpertici yaşam kesitleri sunuyorlar. ABD'nin Irak'ın ardından İran ve Suriye'ye yönelen tehditlerini de irdeleyen yazarlar, ABD'nin Irak çıkmazının boyutlarını gözler önüne seriyorlar.

Ütopya Yayınevi: Tel-Fax: (0 312) 433 88 28

Yeni Çıkan Kitaplar

el-İ'tisâm, İmam Şâtîbî, Kitap dünyası.

Kur'an'da Deyimler ve Anlaşılmasındaki Rolü, Abdülcelil Bilgin, Pınar yay.

Avrupa'da Rönesans, Peter Burke, Literatür.

Tanzimattan Bugüne Batılılaşma ve Avrupa Birliği, Ahmet Özer, Elips.

Irak Musul Kerkük Üçgeni ve Büyük Oyun, Hakan Yıldız, IQ.

İslam Öncesi Mekke, Yaşar Çelikkol, Ankara okulu.

Anneçğim Türkler Geliyor, Gabriele Mande, Zaman Kitap.

Tezkere Irak Krizinin Gerçek Öyküsü, Murat Yelkin, Remzi.

Tasavvuf Kitabı, Cemil Çiftçi, Kitabevi
Bekirağa ve: Malta Anıları (1919-1921), Mehmet Akif Bal, Ark.

Almanya ve Dış Politikası, İbrahim S. Canbolat, Alfa.Sen Billim, Nietzsche, Asa Resneli Niyazi Hatıratı, İ. Hakkı Uzunçarşıltı, Örgün.

Unutulmalar Dışında Yeni Birşey Yok, Osman Pamukoğlu, Harmoni.

Kırlı Beyaz (CIA Uyuşturucu Medya), Alexander Cockburn, Gelenek.

Cuma Mektupları, İsmet Özel, Şüle.

Kürt İsyanları, Ahmet Kahraman, Evrensel.

Kur'an ve Aşırı Yorum, Mustafa Öztürk, Kitabiyat.

Hiçbir Yer, Fatma K. Barbarosoğlu, Timaş.

Yüzyıllık Şiir Atlası, Özcan Ünlü, Birey.

Halkların Şekillenışı Yükseliş ve Düşüşleri, L.N. Gümüşişier, Selenge.

İzlerin Var, Enver Arı

Ah Afganistan, Yavuz Selim, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası

100 Kudsi Hadis, Fatih Güngör, Timaş.

Batı'da Sufi Gelenek, Ömer Ali Şah, Birey.

Theodore Herzl amaçlarına ulaşmada ilginç bir müttefik de bulmuştur kendine: Anti semitistler. Herzl, "anti semitizm (yahudi düşmanlığı) bizim isteklerimize şahane bir yardımcı olacaktır" demektedir.¹ Theodore Herzl "Hatıralar"ında bu konu üzerinde ısrarla durur. 1895'ten itibaren bir Alman muhatabına şu açıklamada bulunur: 'Antisemitizmi anlıyorum. Biz yahudiler, hata bizim olmasa bile, çeşitli milletlerin içinde yabancı cisimler olarak kaldık.'(Diaries, s.9) Bundan bir kaç sahife sonra daha da net konuşur: 'Antisemitler bizim en emin dostlarımız, antisemit ülkeler müttefiklerimiz haline geleceklerdir.' (a.g.e, s.19)²

Herzl'in bu amaçla yaklaştığı kişi Rusya'da en korkunç yahudi katliamlarının mimarı olan Kont Von Plehve'dir. "Bir an önce ülkeye (Filistin'e) ulaşmada bana yardımcı olun, o zaman (Çar yönetimine karşı olan) ayaklanma hemen bitecektir. Von Plehve bunu kabul etti ve siyonist harekete parasal destek sağlama işini üstlendi"³ Rusya'nın amacı bu proje sayesinde bir sorun olarak gördüğü yahudiler ve devrimci hareketten kurtulmaktır. Hatta "Herzl... Plehve'den, 'amacı Filistin'de müstakil bir devlet kurmak olduğu müddetçe Rus hükümeti olarak siyonizmin arkasındayız' şeklinde bir mektup almayı başarır."⁴

Daha sonraki siyonistler de üstatlarının yolundan gitmeye devam ederler; hatta Dünya Siyonist Örgütü Kongresi 1933 yılında Hitler'e karşı eylem çağrı-

NAZİLERLE SİYONİSTLER ELELE

ERTUĞRUL BAYRAMOĞLU

sını 43'e karşı 240 oyla geri çevirdi. Bu kongre sırasında Hitler, Dünya Siyonist örgütüne ait Anglo-Filistin bankası ile bir ticaret anlaşması ilan ederek Alman ekonomisinin son derece nazik olduğu bir dönemde Nazi rejimine yönelik yahudi boykotunu kırdı... Dünya Siyonist Örgütü yahudi boykotunu kırıp Nazi mallarını Ortadoğu ve Kuzey Avrupa'daki en büyük dağıtıcısı oldu. Örgüt Filistin'de Ha'ava Bankası'ni kurdu. Bankanın işlevi büyük miktarlarda Nazi malının alınabilmesini sağlayacak parayı Alman yahudi burjuvazistinden sağlamaktı.⁵ "Geleceğin İsrail başbakanlarının çoğu Ha'ava'ya girişimine iştirak etmişlerdir. Bunlar arasında Ben Gurion, Moşe Şaret, bu teşebüsü Newyork'tan desteklemiş olan Madam Golde Meir..."⁶

Siyonistler SS Güvenlik Servisi'nden Baron Von Mildenstein'i Siyonizme destek olması için altı aylık bir ziyaret için Filistin'e getirdiler. Bu ziyaretin sonucu Hitler'in propaganda bakanı Goebbels 1934 yılında Der Angriff'e siyonimi öven 12 bölümlük bir rapor yazar. Goebbels

bununla da kalmaz bir yüzünde gamalı haç, diğer yüzünde siyonist davud yıldızı bulunan bir madalyon sipariş eder.⁷

1935 yılında SS Güvenlik Servisi Başkanı Reinhardt Heydrich yahudileri iki kategoriye ayırdığı bir makale yazdı; desteklediği kategoride siyonistler bulunuyordu: 'Yahudileri iki kategoriye ayırmalıyız; Siyonistler ve asimilasyon yanlıları. Siyonistler tavizsiz bir ırkçılık anlayışını savunuyor ve Filistin'e göç yoluyla, kendi Yahudi devletlerinin kurulmasına yardım ediyorlar... Bizim iyi dileklerimiz ve resmi iyi niyetimiz bu kimselelerden yanadır."⁸

Amerikalı tarihçi Françis R. Nicasia'ya göre SS Hagana'ya silah yardımında bulunmuştur.⁹ 11 Ocak 1941 tarihinde İzak Şamir yani İrgun ile Üçüncü Nazi hükümeti arasında resmi bir askeri anlaşma önerdi. Bu öneri savaştan sonra Almanya'nın Ankara'daki büyükelçiliğinde ele geçtiği için Ankara belgesi olarak bilinmektedir. Almanlara sunulan belge şöyle bitmektedir: "Bu düşüncelerden yola çıkan Filistin'deki UAÖ (İrgun), İsrail özgürlük hareketinin yukarıda

YANSIMALAR

belirtilen hedeflerinin Alman hükümeti tarafından tanınması koşulu ile, savaşta Almanya'nın yanında aktif olarak yer almayı teklif eder.”¹⁰

Siyonist liderler diğer faşist lider Mussolini ile de temasa geçmişlerdir. Mussolini “...onları, 20 Aralık 1922’de kabul etti. Weizmann Mussolini tarafından 3 Ocak 1923’te ve ikinci sefer 17 Eylül 1926’da kabul edildi. Dünya Siyonist Teşkilatı Başkanı Nahum Goldman, 26 Ekim 1927’de Mussolini ile ve bu görüşmede Mussolini ona şunu dedi: ‘Bu yahudi devletini kurmanızda size yardım edeceğim.’”¹¹

Dipnotlar

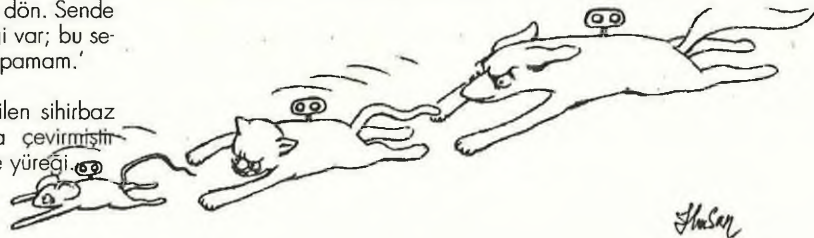
- 1) Ralph Schoenman, *Siyonizm’in Gizli Tarihi*, Kardelen Yayınları, İstanbul-1992, s. 49.
- 2) Roger Garaudy, *İsrail, Mitler ve Terör*, Pınar Yayınları, İstanbul- s. 84.
- 3) R. Schoenman, a.g.e., s. 49.
- 4) Ömer Turan, *Düşman Kardeşler*, Ak-Ka Yayınları, İstanbul-2002, s. 41.
- 5) R. Schoenman, a.g.e., s. 50.
- 6) R. Garaudy, a.g.e., s. 84.
- 7) R. Schoenman, a.g.e., s. 51.
- 8) R. Garaudy, a.g.e., s. 72.
- 9) Ömer Turan, a.g.e., s. 65.
- 10) R. Schoenman, a.g.e., s. 58.
- 11) R. Garaudy, a.g.e., s. 77.

Fare Yüreği

Bir Hint masalına göre, kedi korkusu içinde yaşayan bir fare varmış. Sihirbazın biri ona acımış ve kediye dönüştürmüştü. Fakat kedi olur olmaz bu sefer köpekten korkmaya başlamış. Sihirbaz ona acımış bu sefer kaplana çevirmiş. Kaplana çevrilen fare bu sefer avcıdan korkmaya başlamış.

Sihirbaz bakmış ki onun korkusunu yenmesine imkan yok, fareye söyle demiş: ‘Tekrar fareliğe dön. Sende sadece bir farenin yüreği var; bu sebeple beş sana iyilik yapamam.’

Bugün teknoloji denilen sihirbaz ABD ordusunu kaplana çevirmiş ama yüreği hala bir fare yüreği.

“Yürü Basra Yürü”

Basra bölgesinde Şattularap sahilinde Maden adlı bir arap aşireti vardır. Hal-i bedavette yaşarlar. Güfteleri-besteleri pek makbul şarkılar yaparlar. I.Dünya Harbinde Basra'nın Osmanlıların elinden çıkışını müteakip söylenmiş şarkılardan birini iki sene evvel Şam'da dinledim. Hanendeler de sazandeler de Arap idiler. Neşideyi okurken ve çalarken hepsinin seslerinde giryan ihtizazlar, gözlerinde yaşlar vardı. Şarkı “*imşi Basra imşi (yürü Basra yürü)*” diye başlıyor ve öyle bitiyordu. İlk parçasının hatırımda kalan meali şöyle idi: “*Yürü Basra yürü, Osmanlılar buradan gideli, ben çocuğu Şat(tularab)’a düşmüş anne gibiyim. Gözüm suda yürüyorum. Yürü Basra yürü, Osmanlılar sana gelmezse sen onlara yürü...*” Bu sırada orada hazır olanların heyecanları ve ağlamaklı halleri tasvir-i kabil olmayacak derecede yükseldi. (Pierre Loti, *Can Çekişen Türkiye*, s. 246’dan aktaran Ali Yürük, *Türkiye Neden Böyle*, s. 141.)

Geçtiğimiz ay Osmanlı’yı yüzyıllarca Irak’ı işgal eden bir devlet olarak nitelendiren ABD’nin işgalci valisine sormak gerekir: O bölgeyi terk etmek zorunda kalırlarsanız arkanızdan nasıl şarkılar söylenecek acaba?

İngiliz Parmağı

Gazeteci Zeynep Atikkan anlatıyor: “Kurtuluş savaşı yıllarında, anem 4-5 yaşlarında iken, bir gece yüzlerce İngiliz askeri Çağaloğlu’ndaki evlerinden gelip babasını götürüyor. Ve babası iki buçuk yıl tutuluyor Malta’da. Bir noktada esir olan dedem Prof. Esat Işık, çok başarılı bir göz doktoru. Bir buluş yapmış, göz muayenesinde kullanılan bir alet geliştirmiş. Patent almamış ama bu ona uluslararası bir ün kazandırmış. Bir papaz geliyor hapishaneye; ameliyat olmazsa kör olacak. Dedeme ‘ameliyat yapar mısın?’ diyor. O da ‘tabii’ diyor. Ameliyattan sonra papazın gözü açılıyor ve dedeme, ‘siz beni işiğe kavuşturduunuz, benden ne isterseniz isteyin; buradan kaçmak dahil’ diyor. Dedem, ‘bu iş bitecek ve Türk gemileri buradan bizi alacak. Ama sizden tek bir şey rica ediyorum. Bana İngiliz istihbaratı hakkında bilgi verin. Nasıl işliyor?’ diyor. Papaz anlatıyor. Dedemin evde anlattığı tek hikaye bu. Bir de annemi çağırıp ‘Bir gün sen de evinde kocanla kavga edersen İngiliz parmağı ara’ diyor. (Derin Gazeteciler-Cemal A.Kalyoncu- Zaman Kitap. S.276)

Ne dersiniz son olaylarda biz de İngiliz parmağı arayalım mı ?

Siyasetin çokça konuşulduğu bugünlerde adayların kendini beğendirme çabaları hayli ilgi çekiyor. Kimisi abuk sabuk soğuk esprilerde, kimi hikmetli sözler peşinde, kimi vazgeçilmez olduğunu sanır, kimi parti başkanının dizinin dibinde, kimi gerçekten hizmet etmeyi seviyor, kimi küp nasıl doldurulur diye düşünmekte, kiminin karızması ağır basar, kimi sanki bir kazma. Kimi şer aleti, kimisi var hayır abidesi.

Her zaman çalışıp çabalamayla da bir yere gelinmiyor; talih-kismet diye bir şey var, bir bakarsınız şansız yerinde hiç ummadığımız bir kişi olmayacak yerlere gelmiş, karşınıza âmir olmuş, siz sıradan memur kalmışsınız. Tabi burada kayırmalar, itmeler, çekmeler yok mu? Var elbet; kimi geldiği yerde geçmişi ile barışık ve dengeli, kimi geçmişinden rahatsız, eski dostlarından köşe bucak kaçmakta. Bundan dolayı özgür siyasetçi olmanın ön şartı geçmişinde utanılacak hal ve davranışta olmamaktır. Bu durumla ilgili ilginç bir hikaye anlatılır:

İki arkadaş, cumhuriyetin ilk yıllarında bir işe girerler; işleri de bir depoya gelen şeker çuvallarını daha küçük paketler şeklinde düzenleyip göndermek. Ülkede fakirlik diz boyu, üst baş yok kimsede; çünkü elbise diktirecek bez yok, kumaş yok. Bu iki kafadar boşalan şeker çuvallarını bellerine dolayıp, akşam eve götürüp, fanila, gömlek, pantolon vs. diktirirler.

Yalnız, çuvalların depoya geliş tarihleri bir koca damga ile çuvalların üzerine vurulmakta-

CEMAZİEL EVVEL MESELESİ

FAHREDDİN GÖR

dır. Damganın boyası da kolay kolay çıkmaz. Tabii o devirde miladi takvime henüz geçilmediğinden damgaların üzerindeki ay isimleri eskiye göredir: Kanuni evvel, Kanuni sani, Cemaziel evvel, Cemaziel ahir gibi...

Bu damgalı çuvallardan pantolon yaptırıp giyen kafadarlardan birinin pantolonunun tam arkasına bu damga rast gelmiş. Tabi, damgayı silmesi de mümkün değil. Çaresiz giymeye devam etmiş. Zamanla bu damgalı pantolonlu kişinin makamı mevkii yükselmiş; diğer arkadaşının da ona bir işi düşmüş. Sekreterlerden güç bela randevu alıp

yanına varmış ve sıkıntısını anlatmış. Öbürü bin bir dereden su getirerek 'yok efendim mevzuat, kanun meselesi, yetki meselesi, usulde yok, yolsuzluğa girer' gibilerinden bahanelerle işi savsaklamaya yeltenince diğeri: "Bana akıl vermeye kalkma; bu işi yapacaksan yap; bahanelere sarılma; biz senin CEMAZİEL EVVELİNİ de biliriz" deyip çıkıp gitmiş.

Siyasete gönül verenlerin bir cemaziel evveli varsa, o cemaziel evveli bilenler de vardır. Ayrıca geçmişinde kötü anıları olanlar da birbirlerini aklamak için son derece pişkin davranırlar.

Yine o kıtlık ve yokluk döneminde insanlar bitlerle baş edememektedirler. Yıkamak, kaynatmak, ütölemek nafi; ortalık bit kaynıyor. Artık kimsenin kimseden utanacak hali de kalmamış; çünkü herkes bitli. Kellifelli adamlar sohbet sırasında birbirlerinin yakalarında dolaşan bitleri teklifsiz topluyorlar. Buna bir de atasözü uydurmuşlar: "PİRE İTTE, BİT YİĞİTTE."

Siyasetçiler dikkatli olsunlar; nice siyaset pireleri ve bitleri fırsat kolluyor. ■

UMRAN EK-1

SIYASET VE EĞİTİMDE İSLÂM DÜNYASINA "TUNUS MODELİ"

Belgesel İnceleme I : KUZEY AFRİKA (Tunus, Fas, Libya)

MUSTAFA ÖZCAN

11 Eylül bir dönüm noktası. Bu süreçle alakalı değerlendirmelerde ihmal edilen meselelerden birisi de eğitimin dönüştürülmesi. Bu hususta Umran'da bir iki yazı yazdık. Ancak kıfayet miktarına ulaşamadık ve meselenin ehemmiyetine binaen üzerinde bir iki yazının daha yazılmaya geçeceğine düşündük. Bu bağlamda, Arapların Mağrib el-Arabi dedikleri Kuzey Afrika özelinde Tunus modelini mercek altına aldık ve kısmen işledik. Ve "Tunus Modeli" çerçevesinde diğerlerine de atıflar yaptık. Suudi Arabistan, Pakistan, Mısır ve Ürdün gibi ülkelerdeki değişimlere de inşaallah önümüzdeki sayılarda temas etmek istiyoruz.

Türkiye ile Mağrib ülkeleri (Kuzey Afrika) arasında bir mukayese yapmak gerekirse, bu ülkelerle muayyen alanlarda benzerlik arzettiğimizi söylemek mümkün. Laiklik anlayışı ve bu anlayış çerçevesinde özel olarak okullarda, genel olarak kamusal alanda başörtüsü yasağı Türkiye ile Tunus modelleri arasında benzerlik noktalarını oluşturan temel hususlar arasında dır. Bu bağlamda Ahmet Taner Kışlalı bir suikast sonucu vefatından önce davetli olarak gittiği Tunus'ta ilgili Cumhuriyet gazetesinde bu benzerliğe projeksiyon tutmuştu. Ona göre Türkiye'nin dışında Kemalizmin yaşadığı en âsude ülkelerden birisini Tunus teşkil ediyordu. Coşkun Kırca dinin yorumlanması konusunda Burgiba ile Atatürk modelleri arasında bazı farklar bulunduğunu söyleyese de -Bu farkları Burgiba 1965 yılında Türkiye ziyareti sırasında TBMM'de gündeme getirmişti- bu farklar önemli ve sonucu etkileyecek düzeyde değildir. Kemalizm inkılaplar veya reformlar için dinden referans aramaz. Burgiba ise aynı reformları savunsa bile bunların dine dayanması gerektiğini söyler. Birisi muskiratı dine dayanmadan serbest kılar diğeri ise serbesti için dinden referans getirir. Referans noktası dışında ihtilaf az, benzerlikler çoktur. Türkiye'de alfabenin değiştirilmesine mukabil Tunus'da Arapça devam etmiş ama eğitimin üzerine Fransızca ağırlığı sinmiştir. Bundan dolayı son günlerinde Burgiba, Başbakanı Muhammed Mzali'nin Arapçılığa hizmet ediyor ve eğitimde Arapçayı yaygınlaştırıyor diye ülkeden firarına neden olmuştur. Burgiba bu yanlışının bedelini ağır ödemiş ve Bin Ali tarafından bir saray darbesiyle azledilmiştir. Muhammed Mzali Burgiba'ya istihlaf etmiş olsaydı belki de bugün Tunus'un çehresi bambaşka olabilirdi. Karşımızda

insan haklarına saygılı ve özülle barışık apayrı bir Tunus görebilirdik. Ülke hukuk devleti haline gelebilir ve gerçek manada çevresine model olabilirdi. Her neyse! Temenni ile, gerçekler değişmiyor. Tunus ile Türkiye özelinde böyle benzerlikler olmasına karşın, cumhuriyetlerinin askeri niteliği açısından zaman zaman Türkiye ile Cezayir birbiriylen mukayese ediliyor. ABD ile ittifaklarının mahiyeti açısından da Türkiye ile Fas arasında ilginç benzerlikler var. Bu bağlamda Türkiye, Fas ve Endonezya gibi ülkeler, Amerikan nüfuzunun etkin olduğu ülkeler olarak gösterilmektedir.

"TUNUS MODELİ"

Eğitimde ve siyasette en uç örnek "Tunus Modeli"dir. Keza Fas ile detaylarda bir takım farklılıklar olsa bile Tunus ile aralarında ortak yönler çok. Sözelimi son yıllarda başörtüsü meselesinde Fransız yasağına açıktan destek çıkan M. Seyyid Tantavi'nin şeyhi olduğu e' Ezher Üniversitesi Fas Kralı VI. Muhammed tarafından ziyaret edilmekle kalmadı aynı zamanda İslam alemine model ve örnek olarak takdim edildi. Şimdi kimi reformist ve laik kesimler Ezher'i sağduyunun ve itidalin sesi ve kalesi olarak nitelendiriyorlar. Halbuki başörtüsünü savunsaydı durum böyle olmıyacaktır. Bu bağlamda tam da dünya genelinde Fransız yasağına karşı gösterilerin olduğu gün Mısır'ı ve Ezher'i ziyaret eden Fas Kralı VI. Muhammed yasak fetvasının mercii olan Ezher Şeyhi ile biraraya gelmiştir. Ne tesadüf ! Bu ziyarette Ezher'e bağlı İslami Araştırmalar Merkezi azalan da hazır bulunmuştur. Sarkozy ziyareti sırasında olduğu gibi.

Ezher'in İslami savunmadaki mevkiine işaret eden Fas

Kralı VI. Muhammed Fas ile Mısır arasında özellikle dini alanda birçok işbirliği imkanı ve ortamı bulunduğu dikkat çekmiş ve Ezher'in Fas'daki benzeri Kureviyyun Camii ve Üniversitesiyle kardeş kurum olduğuna parmak basmıştır. Böyle bir tarihi geçmişe sahip kurumlar arasındaki ilişkilerin gelecekte daha da sıklaştırılması gerektiğinde işaret etmiş¹.

Ortak kareyi yansıtan enstantanelerden birisi de Tantai'nin fetvasını onaylar tarzda Fas'ın Fransa'daki başörtüsü yasağını telin eden gösterilere izin vermemesi ve yasak getirmesi olmuştur. Bu 'kraldan fazla kralcı' tavır elbette düşündürücüdür. Yasağın ana merkez üssü olan Fransa'da bile bu yola başvurulmazken bir İslam ülkesi olan Fas'da başörtülü kızlarla dayanışma gösterisine bile izin verilmesi manidar olmalıdır. Halbuki bir cumartesi gününe raslayan telin gününde Endonezya'dan Danimarka'ya kadar yeryüzünde birçok ülkede kınama ve telin mitingleri yapılmıştır. Avustralya'dan Londra'ya kadar her yer çınlamıştır. Lübnan, Ürdün, Filistin ve Türkiye gibi İslam ülkelerinde de aynı anlarda büyük gösteriler tertip edildi. Galiba bu hususta tek istisna Fas olsa gerek. Tunus'da ise galiba böyle bir gösteriye cesaret edilemezdi. Zira bu ülke Fransa'nın bile kendisine model aldığı nadir İslam ülkelerinden birisidir. Chirac'ın ziyareti ve açıklamalarının da gösterdiği gibi yasağın, Fransa'nın kendisine model aldığı ülkelerin başında öncelikli olarak Tunus ardından da Türkiye gelmektedir. Türkiye'nin ikinci sırada gelmesinin nedeni Fransa'da yaşayan Müslüman toplumun daha ziyade Kuzey Afrika kökenli olmasından ileri geliyor. Fas'da İslami kesimlerin ılımlı kanatları gösteri için müracaat etmişler ama onay alamamışlardı. Gösteri için müracaatta bulunan kuruluşlardan bazıları şunlar: Fas Kadınları İçin Zehra Kulübü, Kadın Bilincini Yenileme Örgütü, Çağdaş Kadın Yelpazesi ve Adalet ve Kalkınma Gençliği ile İnsan Hakları Fas Merkezi. Fas makamlarının gerekçe olarak gösterdikleri gerekçeler arasında, güvenlik gerekçeleri ile Fas kralının yurtdışında (tesadüfen Mısır ve yasağı onaylayan Ezher) bulunması vardır. İzinsiz gösteri ihtimaline binaen Rabat'ta Fransız konsolosluğunun önünde olağanüstü tedbirler alınıyor. ve ayrıca Fas radyo ve televizyonları gösterin iptalini organizatörlerin üzerine yıkıyorlar. Kendi isteklerine bağlıyorlar. Aynı gün dünyadaki benzeri gösterilere eşlik edemeyen Faslılar, bu gösteri yasağının lüzumsuzluğuna kızmış ve öfkelenmişler. Bu yasağın Fas'ın itibarına gölge düşürdüğünü ve imajına darbe vurduğunu söylemişler.

Fas İnsan Hakları Merkezi Başkanı Halit Şarkavi Es Semunii "Nasıl oluyor da yasağın mercii ve kaynağı olan Fransa gösterilere yasak getirmiyor da Fas makamları bunu yasaklayabiliyor, aklımız almıyor" diyor².

SALDIRILARIN EĞİTİM ÜZERİNE YANSIMALARI

Kasım 2003 saldırıları Türkiye'de nasıl milatlardan birisi oldu ise Fas'ın milatlarından birisi de 16 Mayıs 2003 saldırıları olmuştur. Bu saldırılarda beş yer hedef seçilmiş ve 45-50 kişi hayatını kaybetmiştir. 11 Eylül gibi bu hadiseler de, bir 'turnig point' dönüm noktası teşkil etmiştir. Elbette bu saldırıların eğitim üzerinde de yansımaları olması bekleniyordu. Nitekim, 11 Eylül saldırıları da Arap dünyasındaki eğitim ve müfredatı üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak iz bırakmıştır. Bu tür saldırıların hedefi olan Fas'da, 6 milyon öğrenci ile 300 bin eğitim görevlisi bu saldırılar dolayısıyla doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmiştir. 11 Eylül

2001 ve 16 Mayıs 2003 saldırılarının ve bu saldırılar üzerinden ABD'nin eğitimle ilgili telkinlerinin veya varsa baskılarının sorulması üzerine Fas Eğitim Bakanı Habib Maliki bu yönde ABD'nin telkinleri olduğuna dair kendisinde bir hissiyat uyanmadığını söylüyor. Bununla birlikte terör fikriyatının kökünü kazımak için müfredat değişikliğine kendilerinin 11 Eylül'den ve bir nevi Fas 11 Eylül'ü olan 16 Mayıs saldırılarından çok önce karar verdiklerini ifade ediyordu. Bakana bakılacak olursa, 1999 ve 2000 tarihlerinde eğitim müfredatı elden geçirilmiş ve yeni reform ve düzenlemeler yapılmış. Hatta buradan kendilerine bir övünç payı da çıkartan Maliki: "Herkes reformlara 21. asırda giderken biz bunu 20. yüzyılın sonlarında gerçekleştirdik" demektedir.

Fas ve Cezayir gibi ülkelerde başörtüsü kamusal alanlarda zaman zaman problem olabiliyor. Bu bağlamda erkek öğrencilerin de 'Afgani kıyafeti' denilen kıyafet giymeleri de okul ve eğitim çevrelerinde tepkiyle karşılanıyor. Hatta bu yüzden Fas Millî Eğitim Bakanı Habib Maliki okullarda tek tip üniformanın dayatılması gerektiğini savunmaktadır³.

Fas'da şiddet ve aşırılığa karşı önlem paketi içinde mütalaa edilen meselelerden birisi de dini cemaat ve partilerin ehlileştirilmesidir. Terör burada, müfredatı ve onun da ötesinde İslami fikriyatını değiştirmek için araç olarak kullanılıyor. Bu bağlamda, Fas AKP'si üzerine gidildi. Bu projeye 'ade-i te'hil' yani yeniden ehlileştirme süreci diyorlar. Bu bağlamda, 16 Mayıs patlamalarından sonra AKP'nin manevi lideri Ahmet Raysuni görevinden el çektilirdi. Cemaat ve parti daha da savunmacı bir pozisyona sokuldu.

TUNUS : HERKESİN MODELİ I

Tunus ve Türkiye hem Fransa'nın hem ABD'nin hem de İsrail'in kesişen modelidir ! Nasıl olur demeyin? Sözelimi Washington'da faaliyet gösteren Ortadoğu Basın ve Araştırma Enstitüsü Başkanı Yigal Karmon İslam alemi için en iyi eğitim modelinin Tunus modeli olduğununun altını çizmektedir. Zira bu model başörtüsünü yasak ettiği gibi İsrail'le de 'tatbii' denilen normalizasyon sürecine hizmet etmektedir. İsrail'in bölgedeki meşruiyetini sorgulamıyor. Dolayısıyla bu meşruiyeti sorgulayan her müfredat mercik altına alındığı gibi baskı yoluyla bunların ayıklanmasına da zemin hazırlanıyor. Henri Kissinger'in dediği gibi İsrail'i sadece tanımak yetmiyor, onu kökten kabul etmeli ve varlığından da (işgali) razı olmalısınız. Varlığını bilmeniz yetmiyor, kabul edeceksiniz ve razı da olacaksınız. Bu mevcut anlayışla nasıl olur diye sormayacak ve sorgulamayacaksınız. Bu meyanda Şarku'l Avsat gazetesi yazarlarından Muhyiddin Lazkani'ye göre Karmon ya MOSSAD hesabına ya da İsrail askeri istihbaratı hesabına çalışan eski elemanlardan birisidir. Yeni görevi İslami müfredatı tarassut altında tutmak ve istenmeyen durumları ilgili mercilere gammazlamak ve jurnallemeektir. Filistin eğitim müfredatını 'zararlı' bulan Karmon ısrarla Tunus modeline göndermeler yapıyor ve biran önce İslam aleminin bu modelle izlemesi gerektiğini telkin ediyor⁴.

FRANSA'NIN LAİK MODELİ

Fransa Cumhurbaşkanı Chirac 3-5 Aralık 2003 tarihinde Tunus'u ziyaret ettiğinde başörtüsüyle ilgili en katı ve sert mesajlarından birisini burada vermiştir. Bu, asla bir tesadüf

olamaz. Tunus'daki konuşmasında Chirac başörtüsü takmayı düşmanca bir eylem kategorisine sokmuştur. Adeta Türkiye'de söylenildiği gibi cumhuriyet düşmanlığı ile bir tutmak istemiştir⁵. Evet, Chirac ve benzerlerine göre başörtüsü saldırgan bir kıyafet ve cumhuriyetin ilkelerini tehdit etmektedir. Çaresi de yasaklanmasıdır. Keza bu bağlamda Tunus modeline atıfta bulunarak bu modele olan hayranlığını gizleyememiştir. Bu bağlamda Chirac gibi düşünen Fransızlar nezdinde, Tunus, insan hakları ihlalleriyle çalkalanan, sesini duyuran bir ülke değil, bilakis, laiklikte ve kadının özgürleştirilmesi projesinde (açılıp saçılma) ileri bir aşamaya ulaşmış yekta bir model belki de bir karakol olarak değerlendirilmektedir. Etkili olmasının nedeni içten bir model olmasındandır. Gaye Petek Şalom'un da vurguladığı gibi Türkiye başörtüsü yasağında Fransa'nın örnek aldığı ve ona güç veren modellerden birisidir. Diğeri de Tunus'tur. Fransız aşırı sağının mevkutelerinden Les-Valeur Actelles gazetesi ziyaretle alakalı olarak başsayfadan 'Başörtüsü Tunus' başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Anlaşıldığı kadarıyla, dertleri Fransa'nın da Tunus gibi başörtüden arınmış bir ülke haline gelmesi. Batıların şikayetlerinden birisi de, Müslüman kadınların geldikleri ülkelerden daha ziyade göçettikleri Batılı ülkelerde kimliklerine ve dinlerine ve onun bir parçası olan başörtüsüne sarılmalarıdır. Bu tahammüllerini zorluyor.

Tunus'da 13 yıldan beri 600 Nahda üyesi mahkum gün ışığı görmezken ve zindanda çile doldururken uluslararası basın sadece sol kökenli Radiya Nasravi'nin davasına odaklanmış bir haldedir! Nahdacıları fikir suçlusu olarak görmedikleri gibi başörtülülere de özgürlük mağduru olarak kabul etmiyorlar. Özgürlüğü kendi inançlarına göre değerlendiriyorlar. Son 10 yılda Tunus'da birçok muhalifin işkence altında can verdiği de kimsenin gizlisi saklısı değil...

ABD'İN SİYASİ MODELİ VE LİBYA

Tunus, Fransa için ne kadar laik bir model ise ABD için ise o kadar siyasi bir modeldir. Mesela Libya'yı yola getirmesi ve Anglo-Amerikan koalisyonu karşısında diz çöktürmesi bu kabildendir. Kimi Araplarca maceraları 'antariyyat' nevinden yani Donkişok'ta kabul edilen Kaddafi nihayetinde ABD karşısında pes ederek gerçek mevziine çekilmiş oldu. Özellikle Irak işgali ve onu izleyen Saddam'ın yakalanmasının ardından Kaddafi bu güç karşısında tevbesini ve pişmanlığını sonuna kadar ilan etmiş oldu. Sadece bununla da kalsa iyi. Kendisiyle birlikte ne kadar götürebilirse o kadar götürebilecek. Kaddafi birçoklarının çirasını yakmış oldu. Çadırda Erbakan'a yaptıklarını şimdi bütün Araplara ve hatta Pakistan'a da yapıyor. Olmadığı halde nükleer silah üretiminden vazgeçtiğini ilan etti ve bununla da kalmayarak Arap ülkelerinin ve Kuzey Kore'nin peşinden gelmesini istedi. Araplar da yerinde bir cevapla kendilerinin sadece İsrail'in peşinden gideceklerini söylediler. Kaddafi'nin başarılarını yaktıkları arasında, Pakistan ve nükleer uzmanları geliyor. Kaddafi'nin ABD'ye de onaylatmaya çalıştığı ve liahtı Seyfülislam Kaddafi Libya'nın Pakistan'dan nükleer ekipman ithal ettiğini açıkladı.

Bu savrulma Libya ile de sınırlı kalmadı. İranlı yetkililer de Uluslararası Atom Kurumu müfettişlerine Pakistanlı atom uzmanlarıyla işbirliği yaptıklarını itiraf ettiler. Bunun üzerine Pakistan'ın bu alandaki çalışmaları göze geldi. Amerikan yönetimi de bu işbirliğini doğrular nitelikte açıklamalarda bulundu. Bunun üzerine Pakistan'lı nükleer uzmanlar sorgu üzerine sorgudan geçirildiler. Bunlar arasın-

da kuruma adını veren Abulkadir Han bile vardı. Bir kısmı suçlandı ve yurtdışına seyahat yasağı getirildi. Bir kısmı da tutuklandı. Bütün bunlar Kaddafi'nin marifeti.

Peki Kaddafi'yi bu akli kim verdi? Tunus rejimi. Bunu Powell da açıkladı. Powell kitle imha silahlarından vazgeçmesi için Tunus'un Libya'yı ikna ettiğini ifade etmiştir. Tunus Dışişleri Bakanı Habib B. Yahya ile görüşmesi sırasında Bin Ali ve Yahya'nın Libya'yı ikna için çok gayret sarfettiklerini kaydetmiştir. Aralık ayı içinde Tunus'u ziyaret eden Powell, Tunus'un bu yöndeki misyonu konusunda dahla fazla detay vermemiştir. Ketum davranmıştır. Bunun üzerine Pakistan bir açıklama yaparak bu ilişki ve alışverişin şahsi düzeyde gerçekleştiğini ifade etmiş; bunun devlet bazında ve düzeyinde gerçekleştiği yönündeki imayı reddetmiştir. Colin Powell da Pakistan'ın bu yöndeki açıklamalarını doğrular nitelikte konuşmuş ve "bozuk ve yolsuzlukçu ve ağgöz uzmanlar"ı suçlamıştır⁶

Fas gibi ülkelerde 'İslami' partiler terör ve şiddet kullanılarak ehlileştirilirken Amerikan jargonuyla Libya gibi haydut ve korsan devletler (roge states) ise Tunus gibi model ülkeler tarafından ikna edilmekte ve hizaya getirilmektedir.

SONUÇ

Binnettece, bütün bu girişimlerin ve eğitimde müfredat değişikliğinin ardında iki mesele yatmaktadır. Yabancı güçlere karşı Müslümanların ve bilhassa İslami kesimlerin direnişini kırmak, direniş ruhunu öldürmek (buna zaman zaman 'ölüm kültürü' de diyorlar) ve İsrail'in bölgedeki varlığını canu gönülden benimsemek ve onların iradesine boyun eğmek. Ve eğitimde müfredatı değiştirerek bunun yolunu ardına kadar açmak. Dolayısıyla müfredat değişikliği psikolojik harbin en büyük boyutunu teşkil etmektedir. El-Kuds el-Arabi gazetesinin yazarlarından Muhammed Salih Misfer, Arap ülkelerindeki müfredat değişikliğiyle ilgili ABD damgalı bir belgeye muttali olduğunu ve belgede, Filistin'in işgal altındaki İslami bir devlet olduğu ve Mescid-i Aksa da dahil kutsal mekanlarının işgal altında bulunduğu hususunun ders kitaplarından çıkarılması istendiğini yazmıştır. Aslında, Hüsnü Mübarek bile 2000 yılında Clinton'a söylediği gibi bunu hiçbir Müslüman kabul edemez. İşte kabul ettirebilmek için de suları mecrasının dışında akıtmaya çalışıyorlar. Medreseler meselesine ilk dikkat çekenlerden birisi de sabık Amerikan Başkanı Clinton olmuş ve medreselerin yerini okulların alması gerektiğini savunmuştu.

ABD'nin eski İsrail Büyükelçisi Martin Indyk ve Dayton aniaşmasının Mimarı Richard Holbrooke (her ikisi de Yahudi asıllıdır) Brooking Enstitüsü'nün Katar'ın başkenti Doha'da düzenlemiş olduğu İslam Amerikan Diyalogu Konferansında, Müslümanların ABD'nin sınırsız ve şartsız İsrail'i desteklemesini eleştirmelerinin faydasızlığına işaret etmişlerdir⁷! Ve bu desteğin azalmasının veya zayıflamasının söz konusu olamayacağını da belirtmişlerdir. Öyleyse, geriye tek seçenek kalıyor: **İslami müfredatın budanması ve manevi teslimiyetin önünün açılması...**

DİPNOTLAR

- 1-El-Ahram gazetesi, 19/1/2004
- 2-El-Kuds el-Arabi gazetesi, 19/1/2004
- 3-El-Kuds el-Arabi gazetesi, 15/1/2004
- 4-Şarku'l-Avsat gazetesi, 24/12/2003
- 5-"El-mahcub fi mareketi'l hicab el-Fransiyye", El-Kuds el-Arabi, 21/1/2004
- 6-El-Hayat gazetesi, 7/1/2004
- 7-El-Kuds el-Arabi gazetesi, 20/1/2004

UMRAN EK-2

Geçtiğimiz ay, laikçi kesimler tarafından bir iç politika malzemesi olarak gündeme taşınan ve adeta etrafında fırtınalar koparılan Başbakanlık müsteşarı Prof. Dr. Ömer Dinçer'in Mayıs 1995'te yaptığı konuşmanın metnini Umran okuyucularının istifadelerine sunuyoruz.

21. YÜZYILA GİRERKEN DÜNYA VE TÜRKİYE GÜNDEMİNDE İSLÂM*

Ömer Dinçer

İslâm, bir hayat tarzıdır ve hayatın bütün yönlerini kapsayan bir sistemdir. Bu sistemin; siyasî, sosyal, kültürel, iktisadî vb. alt öğelerinden sözedilebilir. Başka bir ifadeyle İslâm, bir bütündür ve karşılıklı bağımlılık ve etkileşim içinde olan öğelerden oluşur. Daha üst ve genel bir kavram olan İslâm'ın bir alt ögesiyle zikredilmesi - yani siyasal İslâm, kültürel İslâm, sosyal İslâm şeklindeki ayrımları- O'nun kapsamını daraltır ve bütünlüğünden koparır. Her bir alt öğeyi diğerine karşı bağımsızlaştırır ve nihayet birden çok İslâm varmış gibi bir sonuca götürür. Siyasî İslâm kavramı, netice itibarıyla, İslâm'ı siyaset karşısında marinalleştiren, onu olduğundan daha dar gösteren bir yaklaşım sunuyor.

Sanki birbirinden farklı iki tane İslâm varmışçasına siyasî İslâm ve kültürel İslâm denilirken, bugün modern devletin bize aşılama çabıştığı veya dayatmaya çalıştığı şeriatçılık ve müsmümanlık gibi iki farklı kavramın teorik temellere oturtulması düşüncesi yatıyor gibi geliyor bana Dolayısıyla bu kavramları kullanırken, çok dikkatli olunması gerektiği düşüncesindeyim.

İslâmî hareketleri veya İslâmî gelişmeleri tarif

ederken, siyaset öncelikli İslâmî hareketler ya da kültürel öncelikli İslâmî hareketler kavramlarını kullanmak daha doğru olur. Siyasî öncelikli İslâmî hareketler aslında devlet yönetimini ve karar merkezini ele geçirecek, toplumda değişikliği sağlamaya yönelik hareketler olarak ifade edilebilir. Karar gücünü elinizde bulundursanız birtakım değişimleri bu karar gücüyle gerçekleştirmeye çalışırsınız. Bunu, siyasî öncelikli hareket olarak, bizim ülkemizde Refah Partisi'yle tarif etmemiz mümkündür. Bunun dışında kültürel öncelikli İslâmî hareketlerden bahsedecek olursak; onları da daha ziyâde İslâm'ın önemini, yüceliğini vurgulayan, ibâdet ve siyasî yönü olmayan yönleri üzerinde duran bir hareket olarak düşünebiliriz. Bu da evrimsel bir değişimi gündeme getirir. Aslında doğrudan doğruya karar gücü üzerinde herhangi bir hak talep etmeden toplumda bir değişikliği esas alır. Bu tip bir hareket için de ülkemizde daha çok Fethullah Hoca ve Nurculuk hareketini, Süleymanlık ile gönüllü vakıf ve tarikatların hareketlerini bu gruba dahil edebiliriz. Şimdi doğrusunu söylememiz gerekirse, bizim ülkemizde bu hareketlerin geleceğinin

nasıl olacağına dair birkaç hususun altını çizmek istiyorum. Hepimizin mâlumu olduğu gibi, özellikle sanayi toplumlarının oluştuğu safha içerisinde ortaya çıkan bürokratik mekanizma, diğer Batı toplumlarından farklı bir şekilde bizim ülkemizde aynı zamanda modernleşmeyi sağlamak üzere gündeme getirilmiş bir yönetim biçimidir.

Bütün Batı ülkelerinde aslında bürokrasi sanayi toplumunu oluştururken rasyonelliğin ve verimliliğin sağlanmasına yönelik hazırlanırken; bizde ise bundan biraz daha farklı olarak doğrudan doğruya modernleşme hareketinin bir aracı olarak düşünülmüştür. Bürokratik devlet veya modern devlet kurulduğu dönemlerde bizim ülkemizde ve hatta Anadolu'nun küçük şehirlerinde bile balolar tertip edilmiş, dans partileri verilmiş ve bürokratların tamamının buna katılması sağlanmıştır. Çünkü öyle bir hayat tarzı öngörüyordu bürokrasi. Veya bizim kendi müziğimiz yasaklanırken, diğer taraftan Batı musikisi ya da senfoni orkestarları, Anadolu'nun şehirlerinde gezdirilerek vatandaşlara zorla dinletilmiştir. Ve o dönemden bugüne kadar geçen süreç içerisinde gerçekte İslâm'a yönelik olarak modern devletin bizlere birtakım dayatmaları da olmuştur. Şeriata karşı olmak ama müslüman kalmak bunun en önemli boyutlarından bir tanesidir. Bu arada ifade edilen şey gerçekte İslâm'ın kültürel bir hareket olduğunun vurgulanması ve ondan ibaret kalması şeklindedir. Eğer siz karar verme hakkını talep etmiyorsanız, yaşama hakkına sahipsiniz demektir.

Bir an için, siyasî öncelikli islâmî hareketlerin iktidara geldiğini düşünürsek, söz konusu bürokratik mekanizmanın kullanılması durumuyla karşı karşıya kalacaktır. Modern devleti, İslam'a tercüme ederek kullanmaya kalkışmak veya bürokratik mekanizmada yer alacak memurları dindar insanlardan seçmek devletin yapısını, İslâm'ın öngördüğü yapıya kavuşturur mu? Aslında bu tür bir eğilimin, İslami bir iktidarı değil, beşerî yanı ağır basan bir iktidarı öne çıkaracağı kanaatindeyim.

Modern devletin İslâm'a tercüme edilerek kullanılması bizim açımızdan önemli mahzurlar doğuracaktır. Çünkü, bugünkü bürokratik mekanizma doğrudan doğruya dayatmacı bir mekanizmadır. Topluma tepeden, yukarıdan aşağıya bir değişimi öngörmektedir. Sizin bu mekanizmayı ele geçirdiğiniz takdirde toplumda bir değişmeyi başlatacak olmanız, tıpkı daha öncekilerin yaptığı gibi totaliter bir değişmeyi öngörür. Halbuki İslâm'ın buna cevaz vermediğini ve İslâm dininin bir hoşgörü dini olduğunu, sevgiye dayalı olduğunu, herkesi kucakladığını ve dayatmacı olmayacağını hepimiz biliyoruz. Öyleyse, Türkiye'deki siyasî harekete öncelik veren İslami grupların nasıl bir devlet ve toplum yapısını ortaya koyabileceklerini bir an önce ve de iktidara gelmeden önce tanımlamaları gerekmektedir. Bunun ötesinde, şayet toplum içerisinde devleti yapısal olarak yeniden

tanımlamadan iktidara gelinerek olursa, önemli sıkıntıların yaşanacağından endişe ediyorum. Ama bütünüyle bunun ihmal edilmiş olduğunu da düşünmüyorum.

Kültürel öncelikli İslâmî hareketlere geldiğimiz zaman, bunların şimdilik karar vermek için herhangi bir talepte bulunmadıkları görüyoruz. Belki bu boşluğu Refah Partisi dolduruyor; ama şayet bu parti olmasaydı, İslam'ı öğrendikçe göreceğimiz şey şuydu: İslam bir bütündür ve hayat tarzıdır. Siyaseten de karar gücüne yönelik hareketler yapmak zorundaydı.

Günümüzde insanların kararlara katılma ihtiyacı daha çok artmıştır. Sanayi toplumun etkisiyle kültürel hareketlerin zaman içerisinde siyasî taleplerinin de olabileceğini varsaymanız gerekiyor.

Bugünkü bürokratik yapı o zaman kültürel hareketler için şunu vaz'edecektir:

1. "Müslüman kimliğini bırak, siyasî güçte karar mercii olarak yer al." İslam bunu asla kabul etmez. Bu riyakâr bir tavidir ve kimlik bozulması demektir.

2. Ya da "tamamıyla siyasetten uzak kal" tavrı olacaktır. Öyleyse "siyasetten uzak kal" tavrı ortaya konulduğunda dayatmacı bir tavırla karşı karşıya olduğumuzu görmemiz mümkündür.

Konuşmamızın bu kısmında, tüm dünyada meydana gelen değişmelerle ilgili bazı tesbitlerde bulunmak istiyorum. O da değişme ve gelişmelerle ilgili.

Son zamanlarda dünyada meydana gelen değişmelerin karşısında üç genel başlık altında, üç genel değişmeden veya sonuçtan bahsetmemiz mümkündür:

Bunlardan ilki küçülme temayülüdür. Sürekli değişen ve gelişen teknoloji ve özellikle haberleşme-ulaşım teknolojilerinde meydana gelen değişme ve gelişmeler, bütün devlet yapısında herhangi bir küçük organizasyona, işletmeye veya bir vakfa kadar pek çok kurumu da kendisine uymaya zorlamaktadır. Tabii sürekli değişim karşısında ona sürekli uymak zorunda kalan birimlerin her biri büyük yapılar olması halinde uyum sağlamakta zorluk çekiyor ve dolayısıyla küçülme temayülü taşıyorlar. Özellikle ekonomi dünyasında işletmelerin her biri bu değişikliğe uyabilmek için kendileri daha küçük yapılara dönüştürmeye başladılar.

Ekonomi dünyasındaki küçük yapılara dönüşme, aslında sanayi toplumunda oluşan mal ve hizmet üretiminin merkezileşmesi fikrinin veya uygulamasının tam tersi olarak adem-i merkezi bir sonuca doğru bizi götürmektedir. Dolayısıyla artık önce ekonomi dünyasında başlayan adem-i merkezileşme ve toplumun daha alt birimlerine yetki verme temayülü giderek sosyal ve siyasal hayatımızda da kendisini göstermekte, böylece dolayısıyla devlet yapısının da değişmesini ve hatta birtakım fonksiyonlarını özel sektöre ya da üçüncü sektöre devretmesini gerektirmektedir.

Şimdi buradan hareketle baktığımız zaman aslında sanayi toplumun bizim için başlangıç safhası diyebileceğimiz 1900'lü yılların başlarında kurulan Türkiye

Cumhuriyeti'nin temel ilkelerinden özellikle devletçilik ilkesinin artık günümüzdeki bu değişme ve gelişmeler karşısında zayıfladığını ve hatta etkisinin kaybolduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bugün devletçilik düşüncesi veya uygulaması yerine devletin fonksiyonlarının yeniden tanımlandığı ve adem-i merkezî bir yapının oluşturduğu bir geçişe ihtiyaç duyulmaktadır.

Yine başlangıçta kurulurken ortaya atılan cumhuriyet ilkesinin de zayıfladığını ve işlevini kaybettiğini görüyoruz. Halk için ve halk adına yönetim diye tarif edilen Cumhuriyet kavramının aslında artık bizim için çok fazla bir mana ifade etmediğini söylememiz de mümkündür. İnsanlar giderek daha çok demokrasiyi, daha çok katılımı ister hale gelmişlerdir. Bununla birlikte halk adına yönetim yerine, halkın bizzat kendisinin yönetimi daha çok ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

İkinci sonuç ise rekabetin uluslararası bir nitelik kazanmasıdır. Özellikle iktisat dünyasında ortaya çıkan değişme ve gelişmeler, ülkelerin sınırlarını zayıflatmış ve rekabeti ulusal boyutlardan çıkararak uluslararası bir şekle dönüştürmüştür. Tabii rekabet uluslararası bir hal aldıktan sonra da her bir ülkenin kendi başına ayakta kalması ihtimali zorlanmaya başlanmıştır. Bu sebeple ülkeler bölgesel işbirlikleri kurma çabalarını arttırmışlardır. Atlas ülkelerinden NAFTA, Amerika, Kanada ve Meksika işbirliği, Avrupa Birliğinin ortaya çıkışı ve nihayet Pasifik ülkelerinin bir araya gelişi ile ilgili bölgesel işbirliği çabaları yoğunlaşmıştır. Rekabetin uluslararası hâl almasıyla ortaya çıkan bu değişimin bizim ülkemiz açısından da birtakım zorluklara yol açtığını söylememiz mümkündür.

Globalleşen dünyada, birtakım bölgesel işbirlikleri yapılırken, bir taraftan ulus devletlerin gücü zayıflamakta, öte yandan bu devletlerin yönetim anlayışı ve uygulamalarını değiştirmeye zorlamaktadır.

Gerçekte globalleşme, evrensel bir kültür ve hayat tarzı empoze etmeye başladı. Birleşmiş Milletler bunun evrensel ilke ve amaçlarını tanımlamak için çaba sarfediyor. Ancak, globalleşme tüm dünyada kendisini hissettirmeye başladığı andan itibaren varlığını sürdürebilmesi için başka bir kutbun ortaya çıkışına zemin hazırlamaktadır. Veya bir başka kutup kendisini koruyabilmek için kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu da mahallî kültürdür.

Dolayısıyla globalleşmenin olduğu her yerde mahallî kültürlerin gelişmeye başladığını görüyoruz. Bizim ülkemiz söz konusu olduğunda ise mahallî kültür İslâm'dır. Globalleşme ne kadar artarsa İslamlaşma da o kadar çok artacaktır. Böylelikle varlığını hissettirmeye başlayacaktır. Nitekim hissettirmektedir de. Öyleyse, Türkiye'nin bu durumu farkederek, gerekli düzenlemeleri yapması gerekir.

Rekabetin uluslararasılaşmasıyla ilgili bir başka husus da milliyetçilik ilkesinin zayıflaması ve anlamını kaybeten bir ilke haline gelmesidir. Uluslararası iş bir-

likleri aslında başlangıçta ekonomik bir ilişki ile başlayan giderek siyasallaşmakta ve ulusal devlet fikri yerine daha çok bölgesel devletlerin olduğu bir yapıya dönüşmektedir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin öngördüğü ulusal devlet yahut milliyetçilik esaslarına dayalı devlet fikri yerine uluslararası işbirliği yapan ve belki de siyasi olarak bütünleşen ülkeler söz konusu olmaya başlamıştır.

Türkiye açısından bunu söz konusu ettiğimiz zaman, uluslararası ilişkilerde genellikle iki tür temayülün olduğunu görüyoruz. Bunlardan ilki "Adriyatik'ten Çin seddine kadar" diye tarif edilen Türk dünyasıyla bileşmeye yönelik bir temayüldür. Diğeri ise tüm İslâm dünyasını bir araya getirme çabasıdır. Doğrusunu ifade etmek gerekirse, ben bu iki temayülün de bizim için birer kızılma olduklarını düşünüyorum. Gerçek olmasından ziyade ulaşılması gereken uzun vadeli bir misyon olarak değerlendiriyorum; ama Türkiye'nin daha reel daha gerçekçi politikalar belirleyebilmesi için kendi bulunduğu coğrafya üzerinde kısa vadeli planlar ve politikalar geliştirmesi gerektiği kanaatini taşıyorum. Bu açıdan bakınca Osmanlı coğrafyası belki de bugün Türkiye'nin artık çok aktif bir şekilde politika belirlemesi gereken bir alan olarak karşımıza çıkıyor.

Son değişme ve gelişmeler karşısında ortaya çıkan üçüncü tesbit ise, özellikle insanlarda bağımsızlık duygusu temayülünün artmasıdır veya devlet yönetimine yönelik olarak katılma taleplerinin çoğalmasıdır. Yine bunu aslında ilkeler açısından gözönüne aldığımız takdirde Türkiye'de Cumhuriyet ilkesinin yerini katılımcı bir yönetime devretmesi gerektiği ve nihayet laiklik ilkesinin yerinin İslâm'la bütünleşmesinin gerekli olduğu kanaatini taşıyorum. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin başlangıçta ortaya koyduğu bütün temel ilkelerin laiklik, cumhuriyet ve milliyetçilik gibi birçok temel ilkenin yerini daha çok katılımcı daha adem-i merkezi daha müslüman bir yapıya devretmesi zorunluluğu ve artık bunun zamanının geldiği düşüncesini taşıyorum.

Bu bakış açısından hareketle, dünyadaki değişme ve gelişmeler karşısında, "Türkiye ile dünyadaki İslami hareketlerin geleceği nasıl olur?" sorusuna aşağıdaki gibi cevap vermek mümkün olur:

Siyasî öncelikli İslâmî hareketler açısından dünyaya baktığımız taktirde birtakım gelişmelerin olduğunu görmemiz mümkündür. Bunları gruplandırarak olursak Afganistan, Pakistan ve Cezayir siyasî öncelikli İslâmî hareketin başarıya ulaşmadığı ülkeler olarak değerlendirilebilir. İran, Malezya ve Sudan ise gelecekte belirsizliklerin olduğu ülkeler olarak tanımlanabilir. Afganistan'daki siyasî gelişme, daha çok milliyetçilik temayül-leri taşımakta ve kültürel öncelikli İslami hareketlerin olmadığı bir görünüm arz etmektedir. Hatta bu ifadeyi yukarıda saydığımız ülkelerin tümü için de söylememiz mümkündür. İstisna olarak belki Pakistan'ı bunların dışında tutmak mümkün. Tebliğ cemaati ile Cemaat-i Is-

lâmî hareketlerinin hem kültürel öncelikli hem de siyasî öncelikli hareketleri kapsadığını söyleyebiliriz; ama aralarındaki inanılmaz kopukluk sebebiyle Cemaat-i İslâmî'nin özellikle Ziyau'l-Hak hareketiyle gerçekleştirdiği faaliyetlerin sonunun gelmemesi, bizim için ders alınması gerekli bir gelişmedir. Nitekim bugün orada 9 tane İslâmî hareket bir araya geldiği halde Butto'ya yetişememektedir. İran'ın, Malezya'nın ve Sudan'ın ise umutla beklediğimiz ama belirsizlik ifade eden bir yapısı vardır.

Kültürel öncelikli hareketler açısından baktığımızda Mısır'daki İhvân-ı Müslimîn hareketi ve daha sonra onun bölünmesiyle ortaya çıkan akımların çok etkin sonuçlar aldığını ifade etmek de zordur. Türkiye'nin tüm İslâm ülkeleri içerisinde çok önemli bir yeri bulunduğunu ifade etmemiz doğru olur, kanaatindeyim. Çünkü hem kültürel öncelikli İslâmî hareketlerin yoğun bir şekilde uygulandığı ve ön planda olduğu, hem de siyasal öncelikli İslami hareketlerin yine etkin bir şekilde bulunduğu ve iktidara doğru yürüdüğünü görmemiz mümkündür. Her ikisindeki gelişme de paraleldir. 1980'li yıllardan sonra birbirine karşı kapalı olan bu hareketlerin açıldığını ve etkileşim halinde olduklarını görüyoruz.

Sonuç olarak, Türkiye'deki İslami hareketlerin bizim açımızdan toplumsal bir değişimi sağlayabilmesi için üç temel şartının bulunduğunu söylemek mümkündür. Bugün nasıl bir devlet ve toplum istediğimizin çok net ve açık bir şekilde tanımını yapmak zorundayız. Bu tanımlamanın aslında kafamızda çok net ve açık olduğunu ve bunun için az-çok hazırlıklı olduğumuzu biliyoruz, ama topluma yansıtma konusunda eksikliklerimizin olduğu kanaatini de taşıyorum. Öyleyse bu tüm topluma duyuracak bir mekanizma ile ulaştırılmalıdır. İkincisi Türkiye'deki kültürel öncelikli İslami hareketlerle siyasal öncelikli İslami hareketlerin karşılıklı ilişki ve etkileşimlerinin yeniden tanzim edilmesidir. Eğer bu iki hareket bütünleşmiş bir halde devam ettirilebilirse, Türkiye'de İslam'ın hiçbir ülkede görülmemiş bir şekilde, sağlam bir temel üzerinde gelecek vaat ettiğini ifade edebiliriz.

Nihayet Türkiye'nin bölgesel işbirliği yapmasıdır. Özellikle İslâm dünyası tarif edilirken çok genel ve çok soyut olarak ifade edilmektedir. Bçylesine geniş ve soyut bir kavramla bizim tahliller yapmamız ve bunlar üzerine yorumlar getirerek daha gerçekçi politikalar üretmemiz söz konusu olamaz. Ben kendime göre, İslâm dünyasını 5 böygeye ayırdım:

1. *Güney Asya ve Pasifik Ülkeleri:* Bunlar içerisinde şimdilik biraz daha iktisadi gelişmesini tamamlamış ve iktidarda İslami bir partinin bulunduğu ülke olarak Malezya var. Afganistan'da ise siyasal hakaretlerin İslâm adına gelişme gösterdiğini söylememiz mümkün.

2. *Kafkasya ve Orta Asya Ülkeleri:* Maalesef burada Çeçenistan'daki sıkıntılar, zulmü ve diğer Orta Asya ül-

kelerindeki yapıyı hepimiz biliyoruz. Siyasal öncelikli de olsa kültürel öncelikli de olsa elle tutulur herhangi bir hareketin olmadığını, özellikle kültürel öncelikli hareketin başlangıç aşamasında olduğunu görüyoruz.

3. *Afrika Ülkeleri:* Bunlar içerisinde Mısır ve Sudan'ı zikredebiliriz.

4. *Balkanlar ve Ortadoğu Ülkeleri:* Bunlar en reel politikaların gerçekleşeceği alan olarak gösterilebilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin de dış politikasını belirlerken Balkanlar ve Ortadoğu'ya yönelik gerçekçi ve kısa vadeli politikalar ortaya koyması gerektiği kanaatindeyim.

5. *Müslüman azınlıkların bulunduğu ülkeler:* Buralarda da kültürel faaliyetleri devam ettirmemiz mümkündür.

Netice itibarıyla, ülkemizde İslâm adına, buradaki halkın eski gücünü ve onurunu kazanabilmesi adına büyük bir enerji birikimi söz konusudur. Türkiye'nin değişimi ve dünyadaki yeni bir güç olarak ortaya çıkabilmesi, bu biriken enerjiyi kullanabilmesine bağlıdır. Eğer bugünkü bürokrasi, bu dinamizmin önünü tıkamayıp yönlendirecek olursa, Türkiye çok büyük umutlar vad ediyor diyebiliriz. Aksi halde, kötü günler devam edecek demektir. Bu enerjiyi, iktisadi alanda kısmen kullanabilen Turgut Özal'ın başarısı, varsa eğer, burada yarar. Bugünkü Refah'lı belediyelerin başarısının arkasında yine bu enerjiyi görmek mümkündür. Başarıyı Refah'lı başkamların sadece kişiliklerine bağlamak doğru olmaz, aynı zamanda halkla içiçe olan belediyelerin halkın gücünü ve desteğini almış olmalarında aramak gerekir. Ancak, iktidara gelmek yolun sonu değildir. Yeni bir başlangıçtır. İktidara gelince yapılması gerekenler bitmiş gibi düşünülürse, İslâm iktidara geliş aracı gibi kullanılmış, istismar edilmiş gibi olur. İktidara gelince de, tüm dünya müslüman olsa da, düşmanlara karşı üstünlük sağlansa da, müslümanın kavgası münkere, harama ve kötüye karşı devam eder.

Aynı enerjinin dünya için de söylenebileceğini ifade edelim. İslam dünyasında bugün gerçekten bir enerji birikmiştir ve bu enerjiyi, tıpkı bizdeki bürokratik yapıda olduğu gibi, merkezi yönetimde olduğu gibi, dünyaya hakimiyet kurmuş olan ve Yeni Dünya Düzeni'yle kendilerini tasnif ve tavsif edenlerin aslında dünyadaki İslâmî gelişmelere engel olduklarını görüyoruz. Bu engel oluşlar devam ettiği müddetçe İslami hareketlerin bir patlama yapılabileceğini söyleyebiliriz. Eğer önü açılmayacak olursa Yeni Dünya Düzeni de, tıpkı Türkiye'deki İslami gelişmeler karşısındaki bürokratik mekanizma gibi aynı sonuçlarla karşı karşıya kalacaktır.

* Bu yazı, Ömer Dinçer'in 19-21 Mayıs 1995 tarihlerinde Sivas'ta aynı başlığı taşıyan sempozyumda yaptığı konuşmadan alınmıştır.